Pericle Martinescu

Odiseea editării "Poeziilor" lui Eminescu

în prima sută de ani. 1884 - 1984

EX PONTO

www.ziuaconstanta.ro

Pericle MARTINESCU

Odiseea editării "Poeziilor" lui Eminescu în prima sută de ani. 1884-1984

www.ziuaconstanta.ro

PERICLE MARTINESCU

ODISEEA EDITĂRII "POEZIILOR" LUI EMINESCU ÎN PRIMA SUTĂ DE ANI. 1884-1984

EX PONTO
Constanța 2000

www.ziuaconstanta.ro

Coperta: Ion Codrescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
MARTINESCU, PERICLE
Odiseea editării poeziilor lui Eminescu în prima sută de ani: 1884-1984/Pericle Martinescu. - Constanța: Ex Ponto, 2000
258 p; 21 cm.
Bibliogr.
ISBN 973-8036-27-5

012:821.135.1.09 Eminescu M.

© EX PONTO

www.ziuaconstanta.ro

Bustul în bronz al lui Eminescu, care, — împreună cu statuia Elegia — formează monumentul ce i s'a ridicat Poetului în Constanța.

Execuția plastică se datorește d-lui profesor sculptor O. Han.

www.ziuaconstanta.ro

www.ziuaconstanta.ro

București, 15 ianuarie 2000

Către,

EDITURA "EX PONTO" din Constanța

După cum toată Țara Românească a luat la cunoștință, anul 2000 e decretat "Anul Eminescu". De la un capăt la altul al Patriei, se vor organiza manifestări aniversare de tot felul în cinstea marelui Poet.

Desigur că și la Constanța se are în vedere ceva.

În acest sens, în calitate de colaborator al Editurii Ex Ponto și dobrogean de baștină, vreau să vă fac o propunere, ca să fim (oarecum) și noi, dobrogenii, în rând cu toată lumea.

Vă propun editarea unui volum intitulat: Odiseea editării Poeziilor lui Eminescu în prima sută de ani: 1884-1984. Este vorba de toate edițiile din Poezii câte au apărut în prima sută de ani, adică din perioada când "bătăliile edițiilor" a fost foarte înverșunată, încheindu-se cu ediția academică de după 1984.

Cartea (200 pagini) cuprinde o prezentare a tuturor edițiilor (mari și mici, critice și populare, ocazionale sau festive etc.) publicate între 1884-1984.

Nu am pretenția să fiu un eminescolog, dar am avut și eu un hobby când nu puteam face ceva mai bun, să mă ocup de această problemă. Care, în felul ei, este pasionantă. Cu anumite ocazii s-au mai întocmit asemenea "cataloage", dar sporadic și selectiv. Aici, cred eu, e vorba de un Catalog complet al edițiilor, cu succinte comentarii și prezentări grafice și de conținut a tuturor edițiilor.

Ar fi frumos ca și Constanța, prin Ex Ponto, să fie prezentă cu ceva în Anul Eminescu, drept care vă fac această ofertă.

Vă stau la dispoziție.

Cu cele mai bune sentimente de coofraternitate și prietenie,

Pericle Martinescu

www.ziuaconstanta.ro

I.

Ca și cum o ursitoare capricioasă ar fi vrut să se joace cu soarta celui mai mare poet apărut pe fața pământului mioritic, Mihai Eminescu a fost predestinat să aibă nu numai o foarte romantică existență corporală, dar și una dintre cele mai fastuoase și mai disputate posterități literare. Poetul parcă ar fi avut sentimentul limpede că prevede acea întreagă armată de comentatori și exegeți, sau acele piramide de "tomuri brăcuite" ce vor apare după moartea lui, atunci când, străfulgerat de acest presentiment, a zămislit versurile sarcastice din **Scrisoarea I-a**, unde ironiza **avant la lettre** pe proprii săi hagiografi postumi. Dar, cu toată satira virulentă îndreptată împotriva acestora, cu toată discreția și modestia, de care atâta dovadă a dat în viață, poetul n-a avut parte, după moarte, de marea liniște eternă de care a fost totdeauna însetat. Din contra, abia după moarte Eminescu a devenit ceea ce avea să rămână mereu: o mare problemă de istorie literară. Spunem o "mare problemă" fiindcă Eminescu a intrat atât de adânc în conștiința românească, încât numele și opera lui s-au confundat aproape cu sufletul națiunii înseși și orice exegeză făcută pe marginea unei teme eminesciene este susceptibilă de a fi socotită o exegeză făcută pe indiferent care temă a eposului și etosului național. Fiecare epocă și fiecare generație au simțit impusul să-și întocmească examenul propriei conștiințe, ca prezență istorică și ca aport estetic, în raport cu Eminescu, ceea ce a dus la o proliferare fără precedent a comentariilor

www.ziuaconstanta.ro

asupra operei sale. A urmări diagrama acestor comentarii efectuate în decursul deceniilor este a contura însăși evoluția spiritului modern, a modernității în cultura noastră din ultimul secol.

Fără însă ca cineva să se gândească a amenda vreodată dimensiunile acestui complex și superb fenomen literar, se poate spune că pe seama lui Eminescu s-a mers totuși, uneori, prea departe în materie de producție poligrafică. Dacă astăzi s-ar întocmi o biobliografie exhaustivă a scrierilor despre Eminescu – și probabil că ea se va ivi cândva – s-ar vedea foarte bine că în numele lui au fost folosite tone de hârtie și s-au consumat hectolitri de cerneală și că despre nici un alt poet nu s-a scris atât de mult ca despre creatorul Luceafărului.*) Lucrul nu este de condamnat, firește, deorece el denotă marea pasiune literară și permanentul focar al atâtor problematici culturale pe care apariția lui Eminescu le-a stârnit și le-a alimentat în exploziile de gândiri și de simțiri ale spiritualității românești. Cu toate acestea, se poate vorbi, în anumite cazuri, din anumite perioade, și de intrusiuni neavenite, s-ar putea spune chiar abuzive.

Este îndeobște cunoscută afirmația că **viața** lui Eminescu a fost analizată, descrisă, "romanțată", uneori fără măsură sau decență, de către prea mulți dintre cei ce au abordat acest teritoriu mirific. Dar un destin și mai complicat a avut **opera** lui Eminescu, trecută printr-un nesfârșit șir de ipostaze și îmbrăcată în tot atâtea soiuri de haine, unele mai "lustruite" decât altele, încât acest exces de zel poate fi acuzat cu o justificată îndreptățire. De bună seamă că o asemenea operă profundă și plină de taine trebuia cercetată și explicată de posteritate, însă prea puțini dintre cercetători au fost aceia care,

*) Numai despre acest poem s-au scris până acum peste zece mii de comentarii (Nota 1985)

www.ziuaconstanta.ro

mânați de o nepotolită dorință de a descifra un cuvânt sau un gând al poetului, au putut rămâne "lungi sferturi de oră agățați la fereastra mută, ca de lentila unui periscop", deasupra unui vers sau a unei pagini de manuscris, cu năzuința de a descoperi o nouă înălțime sau o nouă oază de frumusețe în acest "tărâm al miracolelor", care este Eminescu – după cum mărturisea cel mai sârguincios dintre ei, devotatul Perpessicius, în Prefața la monumentala lui ediție. Aceștia, câți vor fi fost, au căutat să lămurească ultime nedumeriri și să pătrundă cât mai adânc în "peștera acestui somptuos Aladin", în laboratorul de lucru al poetului, ca să afle acolo unele mistere pe care Eminescu le-a luat cu el în noaptea neagră a Necunoscutului.

Nicolae Iorga a afirmat odată, într-o comunicare academică ținută cu prilejul apariției unei ediții noi a **Poeziilor**, în 1929, că asupra operei lui Eminescu s-au făcut prea multe intervenții din afară și nu totdeauna în chip fericit. "Nici o operă literară eminentă, ieșită dintr-o minte genială, n-a avut trista soartă a operei lui Eminescu", declara cu accentul lui de mare iritare Iorga.[1] Și, privind lucrurile dintr-un anumit unghi, i s-ar putea da dreptate. Când vorbea de "trista soartă" a operei lui Eminescu, Iorga se referea la faptul că în domeniul editării acestei opere – și înțelegem aici a **Poeziilor** – n-a funcționat niciodată un control sever și a fost totdeauna la discreția oricui voia să-și lege numele de numele, creația sau existența aceluia care singur nu-și știuse la vremea lui viața "pe de rost".

Dacă am face o comparație între soarta editorială a **Poeziilor** lui Eminescu și soarta altor creații tot atât de magistrale din cultura europeană modernă, vom vedea și mai

1) Nicolae Iorga: **Note istorice asupra editării operei poetice a lui M. Eminescu**, Academia Română. Memoriile Secției Istorice. Seria III, Tom IV, 1929.

www.ziuaconstanta.ro

limpede prin cât de multe avataruri a trecut și la cât de variate operații a fost supusă opera poetului român. În studiul introductiv la **Essais**-urile lui Montaigne, Albert Thibaudet număra numai 16 ediții principale ale acestei opere apărute în decurs de 350 ani, de la 1580, când a fost publicată prima ediție, până în 1933, când marele critic alcătuise ediția sa publicată în colecția "Pléiade" a editurii Gallimard.R.F. Zaharie Tourneur, care a alcătuit o ediție critică a **Pensée**-urilor lui Pascal (la "Editions de Cluny"), înregistra 25 ediții principale ale acestei opere, apărute în decurs de peste 250 ani, de la 1670, data primei ediții, până în 1938, anul apariției celei din urmă. În sfârșit, cel mai frecventat poet francez, Charles Baudelaire, despre care s-au scris zeci și sute de exegeze, a avut un număr redus de ediții critice. Y.G. Le Dantec, alcătuitorul ediției din aceeași colecție "Pléiade", apărută în 1932, înregistra numai 10 ediții critice din **Les Fleurs du Mal**, apărute în decurs de 75 ani, de la 1857 până în 1932. Și exemplele ar putea continua.

Poeziile lui Eminescu au apărut în numai 55 ani, câți s-au scurs de la apariția primei ediții Maiorescu, din 1884, până la publicarea ediției Perpessicius din 1939, în aproape 80 de ediții, diferite una de alta, majoritatea dintre ele având chiar pretenția de a fi considerate "ediții critice". În tabloul întocmit de el și publicat la începutul volumului I al **Opere**-lor lui Eminescu, apărut în 1939, Perpessicius înregistrează 69 ediții principale ale **Poeziilor**. Proporția este enormă, după cum se vede, mai ales dacă e raportată la alte cazuri similare și la o perioadă de timp atât de scurtă.

Care este cauza acestei excesive atenții acordată **Poeziilor** lui Eminescu de către editorii postumi ai poetului? Ea este una singură: faptul că Eminescu nu și-a alcătuit și nu și-a publicat el însuși volumul de poezii în timpul vieții.

În genere, cărțile își au o viață a lor proprie, după cum și

www.ziuaconstanta.ro

scriitorii își au o existență a lor personală. Este de mirare că până astăzi nu s-a scris nici o "viață romanțată" a vreunei cărți mari, deși s-au scris atât de multe despre scriitori și despre tot felul de alte figuri celebre. Și e neîndoios că viața romanțată a unei cărți de răsunet ar fi cel puțin tot atât de atrăgătoare ca și a oricărui autor sau aventurier faimos. De obicei, cărțile încep să trăiască abia după moartea celor ce le-au scris. Atunci începe marea poveste a peregrinărilor lor editoriale, trecând din mână în mână, din tipografie în tipografie, din oraș în oraș, din țară în țară, îmbrăcând tot felul de forme și culori, întâmpinând o întreagă gamă de elogii sau atacuri, fără ca autorii să le mai poată apăra, plutind pe oceanul nesfârșit al culturii ca niște corăbii pornite în lungi călătorii peste ani sau peste veacuri.

Mai bogată în peripeții însă, în această privință, este viața cărților care n-au văzut lumina tiparului decât după dispariția autorilor lor. Ele sunt asemenea unor copii orfani lăsați la voia întâmplării. Neexistând o ediție întocmită de autor, singurul care i-ar fi putut da forma dorită de el, cartea rămâne la discreția editorilor postumi, (mai ales în cazul volumelor de poezie), unii adăugând pagini noi, alții reducând cuprinsul, unii fiind conduși de principii estetice sau morale, alții aplicând criterii cronologice, tematice sau de altă natură, astfel că opera respectivă nu poate să aibă niciodată o formă inalienabilă,intactă, care să rămână **definitivă**. Ea este ca o paranteză imensă deschisă de un poet în istorie, pe care sute de cercetători se străduiesc apoi să o închidă și nu izbutesc.

În literatura noastră o astfel de problemă, o asemenea paranteză dilematică o constituie **Poeziile** lui Eminescu, a căror ediție definitivă a antrenat cu precădere munca a numeroși critici și istorici literari din diferite epoci. Mulți dintre aceștia au publicat câte o nouă ediție, răsturnând criteriile

www.ziuaconstanta.ro

înaintașilor și având pretenția de a susține că au dat la iveală **adevărata** ediție Eminescu. De fapt, materialul era același, iar prin ceea ce se deosebeau edițiile între ele era doar modul cum fiecare editor găsea de cuviință să-și facă datoria față de Eminescu și felul cum fiecare l-a **întâmpinat, înțeles și simțit** pe marele poet la epoci diferite.

Povestea publicării **Poeziilor** lui Eminescu în volum ar putea constitui canavaua unui amplu și pasionant roman de aventuri filologico-editoriale. Odiseea tipografică a versurilor sale, desfășurată pe o perioadă de timp ce depășește suprafața unui veac – de la prima înmănunchiere într-un singur corp apărută la începutul anului 1884 și până în prezent – nu are asemănare în întreaga istorie a literaturilor lumii. Întocmirea unei ediții **definitive** a creației celui mai mare și mai consacrat poet al nostru nu a putut fi rezolvată, odată pentru totdeauna, nici măcar în decurs de un veac, cu toate eforturile depuse în această direcție de criticii, istoricii literari, lingviștii și editorii săi zeloși. În schimb, această problemă a dat loc la nenumărate dispute și controverse, cum se va vedea, între diferiții "eminescologi" angajați într-o lungă acțiune de cercetare. Ea formează obiectul unei legitime preocupări chiar și în momentul de față (1985).

Prin faptul că Eminescu nu și-a editat poeziile într-un volum alcătuit și tipărit sub îngrijirea sa, așa cum procedează orice autor preocupat de soarta operei lui, a lăsat mână liberă nu numai celor cu pregătire specială în domeniul literaturii, dar și numeroșilor amatori de mai târziu, să umble în fondul de manuscrise rămase de la el și să scoată de acolo ce voiau și cum voiau, pentru a realiza fiecare o "ediție" proprie a **Poeziilor**. Chiar și atunci când editori conștiincioși, conduși de un sever simț de răspundere (Ibrăileanu, Botez, Călinescu, sau, înaintea lor, Scurtu ori Bogdan-Duică) tindeau să rezolve

www.ziuaconstanta.ro

dificultățile – imense, e drept – prin întocmirea unor ediții minuțios cântărite cuvânt cu cuvânt și literă cu literă, ei nu izbuteau totuși să cadă în întregime de acord asupra spinoaselor amănunte ridicate de o asemenea muncă sisifică. Ceva mai mult, fără voia lor, toți aceștia au dat naștere unui spectacol care, dacă nu s-ar desfășura pe un teritoriu atât de grav, ar apărea ca o gâlceavă a cărturarilor, căci "fiecare editor găsea cu cale să arunce o piatră în grădina antecesorului, pentru ca mai ferit să-și impună roadele muncii sale ferme", după cum remarca același Perpessicius cu malițioasă delicatețe atunci când se referea la activitatea autorilor de "ediții critice" dinaintea lui. În loc să reia și să continue investigațiile predecesorilor, urmașii, adăuga Perpessicius, "aveau grijă să le aplice o lovitură de grație", ca să justifice propria lor intrare în acțiune.

Lucru și mai regretabil, în toată această poveste, e că unii s-au "ridicat" și "s-au înstărit" – cum spunea cândva un alt mare poet[1] – pe seama exploatării postume a lui Eminescu. Ei prezentau opera poetului în atâtea feluri și chipuri, încât simțirea și gândirea lui se alterau în potopul de tălmăciri și răstălmăciri la care erau supuse. Iar lanțul acesta de slăbiciuni ajunsese până acolo că fiecare studiu, fiecare "explicare" nouă a fenomenului Eminescu se transforma, de fapt, într-o mitizare sau o mistificare a ceea ce este esențial în Eminescu. "Roatele tipografilor noștri de mii de ori se învârtesc pe zi și or să se mai învârtească în pofida lui Eminescu", profetiza Caragiale la puțin timp după moartea poetului. Dar Caragiale era departe de a bănui ce mare adevăr a rostit el atunci când, referindu-se la scrierile câtorva contemporani ai săi asupra lui Eminescu, a formulat în această frază un verdict coroziv la adresa contingentelor de exegeți sau de pretinși "editori" ce s-au

1) Tudor Arghezi: Eminescu. Editura "Vremea", 1943.

www.ziuaconstanta.ro

ivit după aceea.

În capitolele ce urmează nu ne propunem să întreprindem un examen amănunțit al edițiilor din **Poeziile** lui Eminescu, în sensul de a semnala sau confrunta particularitățile de text adoptate de fiecare editor. Operația este insurmontabilă, și, prin complexitatea lucrurilor, ea nu se va încheia niciodată.

Ocupându-se de principalele ediții, unii au și întreprins, parțial, acest lucru.[1] Ceea ce ni se pare mai interesant aici – ca simpli observatori ai fenomenului – este să întocmim un istoric al edițiilor, cu evocarea circumstanțelor ce-au determinat apariția lor, cu motivațiile ce le suscitau și cu descrierea aspectului lor arhitectonic (conținut, prezentare grafică etc.), fără a intra în amănunte de morfologie filologică (text, limbă, ortografie). Aceste amănunte, mult prea complicate și minuțioase rămân la latitudinea fiecărui editor să le cerceteze și dezbată, în abordări de strictă specialitate, ele fiind cu neputință de cuprins într-o privire de suprafață și de ansamblu a procesului editorial. Contribuția nostră nu e o lucrare științifică, ci descrierea literară a destinului unei cărți. Vom urmări deci modul cum a fost însușit și investmântat în haina tiparului Eminescu de către diferiții săi editori apăruți pe firmament timp de un secol. În consecință, vom acorda o atenție sporită **Prefețelor** de ediții, subliniind criteriile aplicate de fiecare editor și, pe cât posibil, evidențiind prezumțiile și originalitățile (ciudățeniile) unora dintre ei. Vom extrage din aceste Prefețe diferite pasagii: unele pentru afirmațiile lor pertinente, altele pentru diletantismul sau naivitățile lor, în fine câteva pentru pitorescul lingvistic sau aspectul lor anecdotic.

Departe de noi gândul de a face operă critică; vrem să facem doar o simplă excursie în acest peisaj editorial convul-

1) Vezi edițiile Mazilu, Călinescu, Perpessicius, Colorian, Murărașu, Petru Creția, sau analizele lui Cioculescu.

www.ziuaconstanta.ro

sionat, cu disparități ce sar în ochi la tot pasul, înregistrând și expunând cu obiectivitate impresiile de drum culese pe parcurs. Neavând în vedere alcătuirea unei ediții noi – așa cum își propuneau cei despre care va fi vorba – nu aveam nici o veleitate în acest sens, astfel că descrierea diferitelor ediții va fi efectuată numai cu intenția de a arăta cum a fost cu putință să se ajungă la acea situație"tristă", cum o numea Iorga, a editării poeziei lui Eminescu. Și ne vom limita numai la volumul de **Poezii** – și numai la cele "tipărite în timpul vieții", fără a ataca domeniul postumelor sau acela și mai dificil al publicisticii ori al prozei literare și filosofice (acestea din urmă supuse în prezent unor foarte sagace investigații) – urmărind traiectoria pe care s-au plasat de-a lungul deceniilor optica și principiile asupra publicării nemuritoarelor creații. În sfârșit, deși, fără să vrem, vom încărca cu un titlu in plus bibliografia eminesciană, nu avem nici cea mai mică ambiție de a trece în rândul "eminescologilor", – păstrând acestor eminenți cercetători tot respectul pe care mulți dintre ei îl merită cu prisosință.

www.ziuaconstanta.ro

II.

Precum se știe , Eminescu nu și-a tipărit singur volumul de poezii în timpul vieții. După unele atitudini ale poetului – dovedite în prima sa tinerețe și de care editorii lui s-au prevalat mai târziu – Eminescu, deși avea o foarte severă conștiință artistică și depunea o grijă și o muncă uriașe în definitivarea poeziilor sale, nu se interesa totuși prea mult de soarta lor din momnetul când ele îi ieșeau din mână și apucau drumul tiparului, din motivul, pur și simplu, că nu dispunea de răgazul necesar pentru a le urmări călătoria prin lume. El era preocupat mereu de materialul ce-l avea în fază de elaborare sau în manuscrise închegate, pe care îl prelucra cu migală, căruia căuta întotdeauna să-i dea o formă cât mai desăvârșită și un conținut de idei cât mai profund și mai bine exprimat. Poetul nu a fost stăpânit prea mult de gândul de a publica în volum opera sa, fiind absorbit încontinuu de actul creației. La el **vanitatea**, exprimată prin acțiuni exterioare, juca un rol minim, față de **orgoliul** de a da o operă genială care să depășească momentul și realizările de până atunci. Perfecția, și nu producția, îl obseda pe el.

Pe lângă acestea, se mai adăuga o modestie rară, cum nu s-a observat la nici unul dintre contemporanii săi, modestie născută nu din neîncredere în sine, ci din faptul că, fiind conștient de exigențele mari pe care le presupune creația artistică, era conștient și de efortul necontenit pe care trebuia să-l facă spre a atinge perfecțiunea. Și, ca oricărui artist autentic,

www.ziuaconstanta.ro

aceasta i se părea cu atât mai depărtată cu cât se străduia mai mult să ajungă la ea. Iată, bunăoară, ce-i scria lui Iacob Negruzzi, în 1871, când îi trimitea din Viena pentru **Convorbiri literare** poezia **Mortua est**, ale cărei versuri tocmai le încheiase: "Bune, simt că nu sunt; poate însă să nu fie cu desăvârșire rele. Ștergeți ce vi se pare bun de șters". La puțin timp după aceea, în același an, repeta încrederea pe care o acorda redactorului revistei de la Iași: "Eu nu vă trimit acum decât niște nimicuri neînsemnate (expedia poeziile **Înger de pază** și **Noaptea**, n.n.), căci pentru a corige și a da o formă mai omenească unor opere mai întinse îmi trebuie și timp și dispoziţiune. Dacă cele ce v-alătur de la mine or fi rele, nu vă jenați de fel și aruncați-le-n foc". Cu alt prilej, fiind vorba de basmul în proză **Făt-Frumos din lacrimă**, se exprimase aproape în aceeași termeni: "Vă rog, mai cetiți-l și Dvs. și ștergeți ce veți crede că nu se potrivește, **căci eu nu mai știu ce se potrivește și ce nu**", (sublinierea noastră).

Dar, lăsând modestia la o parte, toate acestea trădau, desigur, mai degrabă o cochetărie a tinereții și un semn de stimă față de publicația căreia i se adresa, căci altfel nu e de conceput ca poetul să trimită revistei – chiar la acea vârstă fragedă – scrieri de a căror valoare să nu fie mulțumit. În ceea ce privește "dispoziţiunea" de care pomenea (adică timpul necesar pentru a-l consacra în exclusivitate poeziei), el mărturisea, în altă scrisoare din aceeași vreme, că "o asemenea dispoziţiune nu mi se întâmplă s-o am decât foarte rar", din simplul motiv că era absorbit, atunci ca și întotdeauna, de avalanșa de lecturi diverse și multiple pe care le făcea și din cauza cărora el nu mai știa "ce se potrivește și ce nu". [1)]

1) Citatele folosite in acest capitol – indeobște cunoscute – atunci când nu au indicată altă sursă, în text sau la subsol, provin din eruditele volume de note și comentarii ale ediţiilor Perpessicius (1934-1944) și Murărașu (1982), unde aparatul informațional a depistat până și cele mai mici amănunte de istorie literară în legătură cu **Poeziile** lui Eminescu. Acestora li se cuvin toate elogiile pentru abnegația și muncă lor neistovită.

www.ziuaconstanta.ro

Oricum ar fi, în virtutea acestor "dezlegări" ale poetului, cei de la **Convorbiri literare** își luau adesori libertatea să facă modificări în textul poeziilor trimise de Eminescu, astfel că unele din bucățile publicate în revistă nu au forma originală a manuscrisului. Profitând de împrejurarea că poetul nu se afla în țară (era la studii la Viena), că era încă foarte tânăr (pentru **Convorbiri literare** un debutant căruia i se putea smulge ușor o concesie), se pare că redactorul revistei, spre a fi scutit de o eventuală tragere la răspundere mai târziu, a cerut chiar îngăduința autorului de a interveni în poeziile sale. Și Eminescu, departe de a bănui atunci – în anul 1871 – la ce consecințe puteau să ducă aceste modificări, oricât de mici, îi răspundea cu juvenilă largheță: "Mă mir de ce mai cereți autorizarea mea întru suprimarea strofelor rele, când eu v-am dat-o de mult cu atâta încredere și, vă asigur, cu atâta bucurie. Ștergeți numai, pentru că nu sunt înamorat deloc de ceea ce scriu. Știu numai prea bine, că chiar ce rămâne neșters nu-i de vreo seamă deosebită!" Aici se observă ușor **încrederea** pe care poetul o avea în factorii de răspundere ai revistei, dar și reala lui modestie cu privire la ceea ce scria atunci, în raport cu ceea ce năzuia să facă.

Mai târziu însă, când Eminescu, ajuns la maturitatea creației și a forței sale conceptuale, observând că intervențiile redacției **Convorbiri literare** depășeau cadrul pur artistic al materialelor trimise, s-a văzut obligat să reacționeze cu destulă vigoare și, luând asupră-și orice răspundere asupra formei și fondului, a interzis orice modificare, cerând să i se publice poeziile așa cum le trimitea. Iată scrisoarea adresată în acest sens lui Iacob Negruzzi, în anul 1878:

"Spun drept că n-aveam de gând a mai tipări versuri. Această cură radicală de lirism o datoram Junimii din Iași, căci desigur că pentru convulsiuni lirice râsul e mijlocul cel

www.ziuaconstanta.ro

mai bun și cel mai rău. Atârnă adică totdeauna de valoarea ce este în ele și de valoarea ce le-o dă autorul. Acest din urmă punct e mai cu seamă important, nu pentru deșertăciunea personală (departe de mine aceasta), dar pentru convingerea că lucrez, și nu în zadar. Eu sunt scriitor de ocazie și dacă am crezut de cuviință a statornici pe hârtie puținele momente ale unei vieți destul de deșerte și neînsemnate, e un semn că le-am crezut vrednice de aceasta. Dacă forma pe care ele au îmbrăcat-o e vrednică de râs, vei concede că nu aceasta a fost intenția mea, că atunci e mult mai bine ca să nu se publice niciodată. În orice caz eu n-am vrut să le dau o formă ridicolă și dacă sunt greșeli, eu din parte-mi am cântărit orice cuvânt.

Deci trimit această coală de versuri făcând trei rugăminți cât se poate de stăruitoare, a căror împlinire voiu privi-o totdeauna ca un deosebit semn de prietesug: 1) ***să nu se schimbe o iotă din ce am scris, căci îndată ce ies tipărite cu iscălitura mea, răspunderea greșelilor mă privește pe mine;*** *2) să se tipărească tuspatru deodată (e vorba de patru poezii trimise revistei n.n.); 3) să nu aibă în marginea putinței nici o greșeală de tipar".*[1]

Din această scrisoare reiese cât se poate de clar hotărârea poetului de a nu mai permite nimănui nici cea mai mică schimbare a versurilor. E de reținut însă că asemenea hotărâre a luat-o prea târziu, după ce publicase o bună parte din poeziile sale în revista ieșeană.

Dar nici în urma unei deciziuni atât de energice Eminescu nu a fost scutit de surprize, suportând modificări, amputări sau diverse alte soiuri de intervenții, ca să nu mai vorbim de inerentele și nenumăratele greșeli de transcriere sau de corectură tipografică făcută de cei ce lucrau pe manuscrisele sale.

1) I.E. Torouțiu: **Studii și documente literare**. Vol. IV, București, 1933, p. 134.

www.ziuaconstanta.ro

Demnă de urmărit este, de asemeni, soarta acestor manuscrise ale poetului, care , după ce erau folosite în redacție, erau colecționate de cei prin ale căror mâini treceau, fie pentru a le păstra în arhiva lor proprie, fie pentru a le rezerva o destinație mercantilă. Eminescu va fi simțit că manuscrisele lui erau "vânate" și de persoane indezirabile, deci necalificate, și de aceea se gândea să ia măsuri de prevedere. Singura avere a poetului pe lumea aceasta era o ladă cu manuscrise, pentru care, mai târziu, în timpul boalei, ruga prietenii să o ducă dintr-un loc în altul și să-i poarte de grijă "până ce starea mea se va îndrepta" – cu siguranță temându-se ca ea să nu se rătăcească sau să se piardă fără urmă. Starea lui nu s-a mai îndreptat, iar lada cu pricina a avut norocul să intre în posesia lui Maiorescu, și criticul și-a făcut un titlu de onoare din a o păstra cu pietate, din a publica din când în când câte ceva din tezaurul ei și din a o dona apoi Academiei, la câțiva ani după moartea poetului.

Dar chiar în timpul vieții, pe când Eminescu se afla în plină activitate, Maiorescu avea grijă să strângă și să păstreze manuscrisele lui, înainte ca ele să ajungă în alte mâini străine. Prin faptul că Eminescu era acaparat de munca zilnică pe care o desfășura în redacția ziarului **Timpul** și văzând că poetul nu avea răgaz nici să răsufle, Maiorescu luă asupră-și această sarcină – a cărei importanță o prevedea de pe atunci – de a-i ocroti opera. Eminescu se consuma, într-adevăr, în acea vreme, într-o muncă abrutizantă ce ducea la epuizarea fizică și morală. În anul 1882, el îi scria din București, unui "amic" de la Iași:

"Simt că nu mai pot, mă simt că am secat moralicește, că mi-ar trebui un lung, lung repaos, ca să-mi revin. Și cu toate acestea, ca lucrătorii cei de rând din fabrici, un asemenea repaos nu-l pot avea nicăieri și la nimeni. Sunt strivit, nu mă

www.ziuaconstanta.ro

regăsesc și nu mă mai recunosc ... Aștept telegramele Havas ca să scriu iar, să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-aș fi mai ajuns să trăiesc!"

În asemenea condițiuni, este ușor de înțeles că poetul, cu toată grija ce le-o purta, nu mai putea să urmărească soarta manuscriselor sale după ce ieșeau din mâinile lui. Ele rămăneau la discreția celor cărora le erau încredințate.

Maiorescu, în calitate de șef al Junimii și de mentor al **Convorbirilor literare**, era primul dintre cei ce-și luau răspunderea pentru păstrarea lor. În scrisoarea către Academie, din 1902, prin care ceda înaltului for cele vreo 16000 pagini de manuscrise eminesciene, criticul arăta că multe dintre acestea i-au fost "dăruite" lui de către poet în "diferite ocaziuni". E de presupus, totuși, că termenii de mai sus puși între ghilimele sunt niște grațioase eufemisme, deoarece nu totdeauna "dăruirea" se făcea cu întregul asentiment al poetului. În 1881, într-o scrisoare către Negruzzi, prin care-l anunța că i-a trimis la Iași o nouă poezie pentru **Convorbiri literare**, Eminescu preciza: "**Scrisoarea** IV o are Maiorescu și va aduce-o cu sine la Iași. Dacă treceai atunci seara pe la club, ți-o dădeam, căci era pusă deja în plic. Dar a mai intevenit o joi, am mai trebuit s-o citesc, în Junimea locală și așa **a rămas în mâinile** lui Maiorescu" (sublinirea noastră).

"Scrisoarea IV" despre care e vorba aici, este, de fapt, **Scrisoarea III**, numerotată atunci a IV-a și pe care, după cum se poate bănui, Maiorescu a ținut mult s-o mai citească o dată – fiind vorba de o operă cu un ascuțit conținut polemic în partea ei secundă – înainte de a o duce el însuși la tipar. Pentru aceasta a provocat încă o lectură în cercul Junimii de la București, unde se țineau ședințe în fiecare joi, și cu ocazia aceea a intrat în posesia manuscrisului. Deci, se poate afirma că, în unele cazuri, Maiorescu **lua** manuscrisele de la poet, și

www.ziuaconstanta.ro

nu-i erau "dăruite", așa cum spunea la 13 ani după moartea lui Eminescu. Cu ce scop le lua? Evident, din dorința de a le reciti cu atenție înainte de a le da la tipar, atât pentru a le asigura o prezentare editorială cât mai bună, dar și cu scopul de a le atenua unele accente prea vehemente - mai ales în ceea ce privește conținutul (cum era cazul cu partea a doua din **Scrisoarea III**), - dat fiind că el își asuma răspunderea pentru publicarea în **Convorbiri literare**. Așa se explică de ce unele poezii ale lui Eminescu apăreau cu mici modificări în **Convorbiri literare**, chiar după ce poetul interzisese redacției revistei orice intervenție în manuscrisele sale.

Asemenea împrejurări au dus mai târziu la marea și spinoasa problemă a "ediției definitive" a **Poeziilor**. Constatându-se că textul publicat de **Convorbiri literare** nu era nici absolut autentic, nici cel definitiv - deoarece poetul, adeseori, chiar și după publicarea unei poezii mai lucra la ea în numeroasele variante din manuscrise - editorii postumi, comparând textul din revistă cu textul din manuscrise, au constatat că restabilirea textului nu este o treabă ușoară și atunci, fiecare, prevalându-se de antecedentul maiorescian, a găsit de cuviință să-și ia libertatea de a pune în circulație lecțiuni personale, care variau de la om la om și purtau amprenta conceperii ca sens, nu a lui Eminescu, ci a celui ce edita opera lui Eminescu.

Lui Maiorescu îi mai revine o răspundere și în altă ordine de idei. Anume că, în timp ce poetul se plângea că e strivit de muncă și-și blestema zilele, asemuindu-se cu "lucrătorii cei de rând din fabrici", criticul, conform tezelor sale teoretice promovând o "artă pentru artă" menită să se ridice deasupra contingentului, susținea că: "Tocmai spre deșteptarea publicului român din nepăsarea lui trebuie prezentate numai formele estetice cele mai curate, și în mijlocul agitațiilor politice și

www.ziuaconstanta.ro

sociale arta este anume chemată a ne da un liman de adăpost". Această concepție, aplicată la opera și personalitatea lui Eminescu, a făcut să se creieze despre autorul **Luceafărului** o imagine, care s-a impus mulă vreme, a unui romantic rupt de viață, dezinteresat de părțile practice ale existenței - un "naiv, inocent desprins de cele pământești" - iar opera lui să fie privită ca echivalența lirică a unui mare visător. "La bohème roumaine" era o altă expresie a lui Maiorescu atunci când se referea la un anumit mod de viață al lui Eminescu. Dar Eminescu n-a fost un "boem" în sensul consacrat al cuvântului. El a fost un salahor al studiului cărturăresc și al scrisului. Acest lucru Maiorescu avea să-l constate mai ales după ce a devenit posesorul lăzii cu manuscrise și când s-a "cutremurat" de ceea ce a descoperit înăuntru ... Iar dacă ar fi să intrăm în amănunte și să speculăm deosebirile de tip psihologic dintre poet și critic, am putea merge și mai departe. Erau două temperamente profund diferite. Maiorescu era glacial, organizat, ponderat ("olimpian", cum suna atributul îndrăgit), poetul avea o fire febrilă, clocotitoare, ce se dezlănțuia ușor, mergând până la forme agresive de limbaj. Or, toate acestea nu puteau asigura o afinitate prea adâncă între cele două personalități, în ciuda perfectelor relații sociale ce-au existat totdeauna între ei.

Dată fiind structura psihică și intelectuală a poetului, la care se adăugau condițiile în care era sortit să trăiască și să lucreze, nu este de mirare că în curând organismul său avea să cedeze sub tensiunea existențială ce-i solicita în permanență forțele și să-și piardă în mod fatal echilibrul fizic și moral. Trebuie reținut faptul că, chiar Titu Maiorescu a fost acela care a consemnat cel dintâi, oricât de laconic, declanșarea acestei tragedii a poetului: "La Eminescu, început de alienație mintală, după impresia mea", scria el în jurnalul său, la 11 iunie 1883. Peste câteva zile, la 23 iunie, "impresia"

www.ziuaconstanta.ro

avea să capete forme mai concrete: "Eminescu devine din ce în ce mai alienat. Foarte excitat, sentiment al personalității exagerat". Pentru ca, la mai puțin de o săptămână după aceea, Maiorescu să consemneze în jurnal, la 28 iunie 1883, că s-a dus personal la doctorul Șuțu să discute internarea poetului ("pe cheltuiala mea") în casa de sănătate a aceluia[1].

Imediat după internare, trista veste a cucerit domeniul public. Ziarul **Românul** de la 1 iulie 1883 însera în coloanele sale următoarea știre: "Aflăm cu sinceră părere de rău că d. Mihail Eminescu, redactor al ziarului **Timpul**, tânăr plin de talent și înzestrat c-un deosebit geniu poetic, a căzut grav bolnav. Sperăm că boala sa nu va fi decât trecătoare și că în curând vom anunța deplina sa însănătoșire". Din nefericire, vestea cea bună a întârziat să se producă. Dimpotrivă, știrea despre internarea poetului în sanatoriu a luat proporții, a stârnit consternare și a provocat o serie de proteste în opinia publică. Un alt ziar din București, **Binele public**, comentând faptul în sine și făcând un bilanț al poeților români morți din cauza indiferenței societății, scria în august 1883: "Și apoi să se mai zică că literatura românească n-a avut martirii săi, care și-au plătit cu zilele mica glorie ce n-au putut-o câștiga în viață și au dobândit-o abia după moarte. Și acei care mai trăiesc din literații noștri, ce răsplătire, ce încurajare pot aștepta pentru muncile lor, cu atât mai vrednice de laudă că sunt neinteresate? Nimic de la Stat. Nimic de la Societatea Academică, căci acolo răsplătirea s-a cristalizat în familie ... **Bene-Merenti**? Dar cine-l mai dorește astăzi? Căci cu el, ca și cu orice decorațiune, s-a făcut așa abuz încât e mai onorat cel ce nu-l are decât cel ce-l are".

---

1) Filmul complet al imbolnăvirii și internării poetului, pe bază de documente, în Augustin Z. N. Pop: **Întregiri documentare la biografia lui Eminescu**. Editura Eminescu, 1983, p. 188-217.

www.ziuaconstanta.ro

Acestea erau sentimentele opiniei publice în momentul îmbolnăvirii lui Eminescu. Tragicul eveniment a zguduit brusc întreaga țară. G. Ibrăileanu a observat înaintea altora că: "Eminescu devine recunoscut, ba chiar cunoscut, mai ales după 1883, când se îmbolnăvește și începe zgomotul în jurul numelui său ... Tinerimea devine eminesciană după această dată ..."[1] Asta înseamnă că în primul rând tinerimea, aflând de prăbușirea lui Eminescu, s-a solidarizat cu poetul, slăvindu-i numele, în semn de admirație pentru autorul unor poezii ce intraseră deja în conștiința publică, dar și ca o imputare la adresa sferelor oficiale în sarcina cărora era aruncată vina pentru îmbolnăvirea lui.

Odată cu îmbolnăvirea subită a poetului, goana după manuscrisele sale a devenit și mai evidentă. La 9 septembrie 1883, Iosif Vulcan publica în **Familia** următoarea notă redacțională: "Am amintit înainte cu câteva săptămâni, că distinsul poet și colaborator al nostru, dl. M. Eminescu este grav bolnav și ne-am exprimat dorința de a-l vedea cât mai curând vindecat. Durere, dorința noastră nu s-a realizat: amicul nostru fu lovit de boala cea mai înfricoșată, de alienațiune mintală. El nu mai cântă, căci lira i-a căzut din mână. De aceea, astăzi orice rămășiță literară a nefericitului poet are o valoare și mai mare".

Înțeleptul redactor al revistei de la Oradea nu-și manifesta prin aceasta decât o sinceră durere față de soarta poetului. El nu putea să nu se teamă însă că îmbolnăvirea lui Eminescu va avea, în acele momente, o consecință tot atât de primejdioasă și asupra manuscriselor sale, care ajungând în mâini străine, vor fi lipsite de grija deosebită a celui ce le lucrase, a celui ce-și făcuse din ele singura avuție de pe pământ.

---

1) G. Ibrăileanu: **Edițiile poeziilor lui Eminescu. Viața Românească**, 1927, nr. 1.

www.ziuaconstanta.ro

Și, într-adevăr, multe dintre manuscrisele lui Eminescu și-au pierdut, din acel an fatal, autorul, ele rămânând la dispoziția unora și a altora, trecând din mână în mână, ba uneori fiind chiar puse în vânzare, la prețuri de speculă, după cum mărturisea I. Scurtu, în 1908, ca martor ocular, despre intenția unor posesori ai câtorva hârtii eminesciene, care voiau să le vândă Academiei, cerând suma, exagerată pentru acea vreme, de zece mii lei. Din fericire, fapt salutar e că Maiorescu și-a asumat sarcina de a urmări și a purta de grijă acestor manuscrise.

Imediat după îmbolnăvirea lui Eminescu, el a luat apoi hotărârea de a-l ajuta pe poet, printre altele, prin publicarea poeziilor sale într-un volum din al cărui venit să fie întreținut bolnavul. Fără îndoială că întocmirea și publicarea urgentă (chiar în anul 1883) a unui asemenea volum răspundea unei necesități stringente produsă de vestea tristă, răspândită cu iuțeala fulgerului în toată țara, despre starea sănătății poetului. Dar pe lângă intenția filantropică, nobilă în fond, și în afară de dorința de a satisface o doleanță legitimă a admiratorilor lui Eminescu, în afară de faptul că deținea deja în acel moment zestrea neprecupețită a poetului, și un alt scop al tipăririi unui volum din poeziile protejatului său impulsionase gestul lui Maiorescu. Criticul, după ce găzduise și girase publicarea poeziilor în **Convorbiri literare**, voia și de data aceasta să-și impună punctul lui de vedere în alcătuirea și prezentarea liricii eminesciene într-un volum. Poeziile au și fost numaidecât selectate de el, aranjate într-o ordine socotită cea mai potrivită și cartea a fost trimisă la tipar.

Întocmirea volumului n-a fost, desigur, o treabă ușoară, dată fiind marea, surprinzătoarea cantitate de manuscrise descoperite în lada poetului, îngrămădite acolo unele peste altele, fără nici o ordine, fără nici o selecție, poezii definitive

www.ziuaconstanta.ro

amestecate cu ciorne, variante, scrieri în proză, însemnări diverse etc., etc. din care Maiorescu a trebuit să aleagă și să transcrie un anumit număr de bucăți pentru publicarea în carte. Oricât de repede s-ar fi făcut această operație, desfășurată sub semnul marii urgențe, ea a durat totuși câteva luni și abia spre sfârșitul anului 1883 cartea apucase drumul tiparului, unde deasemeni se dădea zor să apară cât mai degrabă. La 14 decembrie 1883 Maiorescu nota în jurnalul său că face corecturi "aproape zilnic, până la orele 2 și 3 noaptea, la repedea tipărire a **Poeziilor** lui Eminescu, pe care le editez la Socec". Procesul de tipărire a durat și el mai multe zile, dar în ultima decadă a lunii decembrie primele exemplare din **Poezii** au putut să iasă pe ușa tipografiei.

În legătură cu data exactă a apariției s-a creat o oarecare stare de ambiguitate. Cartea a fost anunțată de ziarele vremii pare-se înainte de a fi dată pe piață, așa cum se procedează de obicei, astfel că anul 1883 a fost considerat ca anul apariției propriu-zise. Ziarul **Românul** publica la data de 22 decembrie 1883 următoarea informație: "A apărut în editura librăriei Socec din București, **Poeziile** lui **Mihail Eminescu**, într-un splendid volum de 300 pagini, care face cea mai mare onoare artei noastre tipografice". Iar ziarul **România liberă** din 23 decembrie 1883 însera la "Cronica zilei" știrea că: "**Poeziile** eminentului nostru poet Eminescu au apărut ... Recomandăm cu stăruință cititorilor noștri volumul apărut astăzi în librăria d-lui Socec, o perlă fără preț a poeziei noastre" [1]. Mai înainte cu vreo săptămână, **Familia** din 4/16 decembrie 1883 anunța și ea: "Poeziile lui Eminescu vor apărea cât de curând într-un volum, care deja s-a și pus sub tipărire. Această știre credem că va face o deosebită plăcere iubitorilor de literatură

1) G. Ibrăileanu, loc. cit.

www.ziuaconstanta.ro

POESII

DE

MIHAIL EMINESCU

EX LIBRIS
I. A. CANTACUZENI

FACULTATEA UNIVERSITARA CAROLI

Editura Librariei
SOCECU & Comp. — BUCURESTI
1884.

www.ziuaconstanta.ro

www.ziuaconstanta.ro

românească originală". Din toate acestea reiese că serviciul de presă al editurii și relațiile personale ale lui Maiorescu au funcționat cu promptitudine, anunțând cartea, așa cum se obișnuiește, înaintea intrării ei în librării. Ceea ce nu înseamnă că volumul a fost difuzat pe piață în acele zile, chiar dacă unele exemplare, sau știrea respectivă, au fost trimise la ziare cu anticipație. De altfel, tot dintr-o însemnare a lui Maiorescu reiese clar că volumul a putut fi pus cel mai curând în circulație abia în ultimele zile ale anului 1883. La 18 decembrie el îi scria surorii sale Emilia Humpel: "Am trimis astăzi corectura ultimei coli tipografiei Socec-Teclu, care tipărește într-o admirabilă (a se observa calificativul, similar cu cel dat la gazete, n.n.) ediție poeziile lui Eminescu, așa că peste vreo zece zile apere volumul, pe care, natural, ți-l voi trimite imediat". **Peste vreo zece zile** însemna, în cel mai bun caz, la sfârșitul anului.

Sigur este că volumul prezintă ca dată de apariție, imprimată pe foaia de titlu milesimul 1884. Iată și conținutul întregii pagini de titlu:

POESII
de
Mihai Eminescu
Editura Librăriei
Socec & Comp. București
1884

Deci, istoricește, potrivit regulilor și convențiilor bibliografice, trebuie considerat ca an de apariție a primei ediții de **Poezii** anul 1884. În favoarea lui 1883 mai putea pleda și faptul că Prefața lui Maiorescu, pusă în fruntea cărții, era datată "București, Decemvrie 1883". Numai că data unei prefețe nu

www.ziuaconstanta.ro

poate fi luată și ca dată de apariție a cărții.

Și pentru că e vorba de o ediție devenită istorică și folosită ca bază de lucru de multe alte ediții de mai târziu, reproducem aici această **Prefață**, notabilă prin considerația gândirii, prin conciziunea ei și prin opțiunile rămase definitive:

"Colecția de față cuprinde toate poeziile lui Eminescu publicate în ***Convorbiri literare*** *de vreo doisprezece ani încoace, precum și cele aflate până acum numai în manuscript pe la unele persoane particulare.*

Publicarea se face în lipsa poetului din țară. El a fost totdeauna prea impersonal și prea nepăsător de soarta lucrărilor sale, pentru a fi putut fi induplecat să se îngrijească însuși de o asemenea culegere, cu toată stăruința amicilor săi literari.

*Poeziile, așa cum se prezintă în paginile următoare, nu sunt dar revăzute de Eminescu și sunt prin urmare lipsite de îndreptările ce avea de gând să le facă, cel puțin la cele vechi (****Venere și Madonă, Mortua est, Egipetul, Noaptea, Înger de pază, Împărat și proletar, Rugăciunea unui Dac, Înger și demon****).*

Dacă totuși am publicat aceste poezii împreună cu celelalte așa cum se găsesc, am făcut-o dintr-un simțământ de datorie literară. Trebuiau să devie mai ușor accesibile pentru iubitorii de literatura noastră toate scrierile poetice, chiar și cele începătoare ale unui autor, care a fost înzestrat cu darul de a întrupa adânca sa simțire și cele mai înalte gânduri într-o frumusețe de forme, sub al cărei farmec limba română pare a primi o nouă viață.

București, Decemvrie 1883

T. Maiorescu

Urmează conținutul cărții, pe care-l reproducem deasemeni integral, cu numerele de ordine așa cum sunt înscrise la

www.ziuaconstanta.ro

sumarul volumului:

1. Singurătate; 2. Lasă-ți lumea ta uitată; 3. Și dacă ramuri bat în geam; 4. Pajul Cupidon; 5. Ce te legeni, codrule; 6. Melancolie; 7. Rugăciunea unui Dac; 8. Pe aceeași ulicioară; 9. De câte ori, iubito; 10. O, râmăi; 11. Despărțire; 12. Crăiasa din povești; 13. Odă; 14. La mijloc de codru des; 15. Venere și Madonă; 16. Sonet (Iubind în tană); 17. Sonet (Afară-i toamnă); 18. Sonet (Sunt ani la mijloc); 19. Sonet (Când însuși glasul); 20. Sonet (Trecut-au anii); 21. Sonet (S-a stins viața falnicei Veneții); 22. Dorința; 23. Mortua est; 24. Noaptea; 25. Egipetul; 26. Adio; 27. Ce e amorul; 28. Lacul; 29. Înger și demon; 30. Floare albastră; 31. Se bate miezul nopții; 32. Înger de pază; 33. Atât de fragedă; 34. O, mamă, dulce mamă; 35. Făt-Frumos din tei; 36. Cu mâne zilele-ți adaugi; 37. Din valurile vremii; 38. Povestea codrului; 39. Împărăt și proletar; 40. Pe lângă plopii fără soț; 41. Glossă; 42. S-a dus amorul; 43. Departe sunt de tine; 44. Freamăt de codru; 45. De-or trece anii; 46. Te duci; 47. Peste vârfuri; 48. Somnoroase păsărele; 49. Revedere; 50. Când amintirile; 51. Doina; 52. Mai am un singur dor (cu trei variante); 53. Epigonii; 54. Călin; 55. Strigoii; 56. Satira I; 57. Satira II; 58. Satira III; 59. Satira IV; 60. Luceafărul; 61. Criticilor mei.

În total 64 bucăți, incluzând și cele trei variante la "Mai am un singur dor".

După cum se vede, ordinea poeziilor adoptată de Maiorescu se baza pe un criteriu **antologic** și avea ca mobil să realizeze o unitate artistică a volumului bine gândită și cât

www.ziuaconstanta.ro

mai armonios construită. Pentru a creea o imagine ascendentă a conținutului emoțional și ideatic, cartea se începe cu meditații și cu poeziile lirice mai intimiste, de atmosferă și timbru afectiv, continuă cu pasteluri și elegii, urcă apoi gradat spre marile poeme de concepție și viziuni ample cosmogonice, iar la urmă erau așezate bucățile cu rezonanță testamentară care încheia printr-un accent programatic ciclul. Nu se ținea seama de data elaborării, nici de a publicării în revistă. De asemenea nu se dădea nici un fel de explicație, nici o notă, nici o indicație în legătură cu poeziile publicate. Din acest punct de vedere era o ediție "mută", căci în afară de prefață, ea nu mai spunea absolut nimic altceva, lăsând cititorului să aprecieze singur frumusețea poeziilor prezentate. Se pare că însuși Maiorescu era conștient de această "mutenie" a cărții, și într-o scrisoare de la 13 decembrie 1883, îi dădea surorii lui din Iași o primă lămurire dspre compoziția și conținutul volumului: "Poeziile, **așa cum sunt orânduite** (sublinierea noastră) sunt cele mai strălucite din câte s-au scris vreodată în românește și unele chiar în alte limbi". Deci "orânduirea" era o chestiune de primă importanță în tehnica volumului și de aici reiese că Maiorescu făcuse aranjamentul poeziilor după o matură chibzuire.

Ceea ce rămâne de observat este că, din cele 64 poezii incluse, 38 sunt luate din **Convorbiri literare**, 20 sunt inedite în ediția Maiorescu - și anume cele de la numerele 2, 5, 13, 14, 16, 20, 21, 31, 36, 37, 41, 45, 46, 47, 48, 52 (cu cele trei variante) și 51 - iar șase bucăți (cele de la numerele 3, 26, 27, 40, 42 și 50) au fost publicate de revista **Familia** în cursul anului 1883, deci cu puțin înainte sau chiar în timpul alcătuirii volumului. Ele îi fuseseră date lui Iosif Vulcan de Eminescu însuși, înainte de a se îmbolnăvi, dar Maiorescu nu le-a reprodus după **Familia**, de care nu pomenește nimic, ci le-a ales tot din zestrea de

www.ziuaconstanta.ro

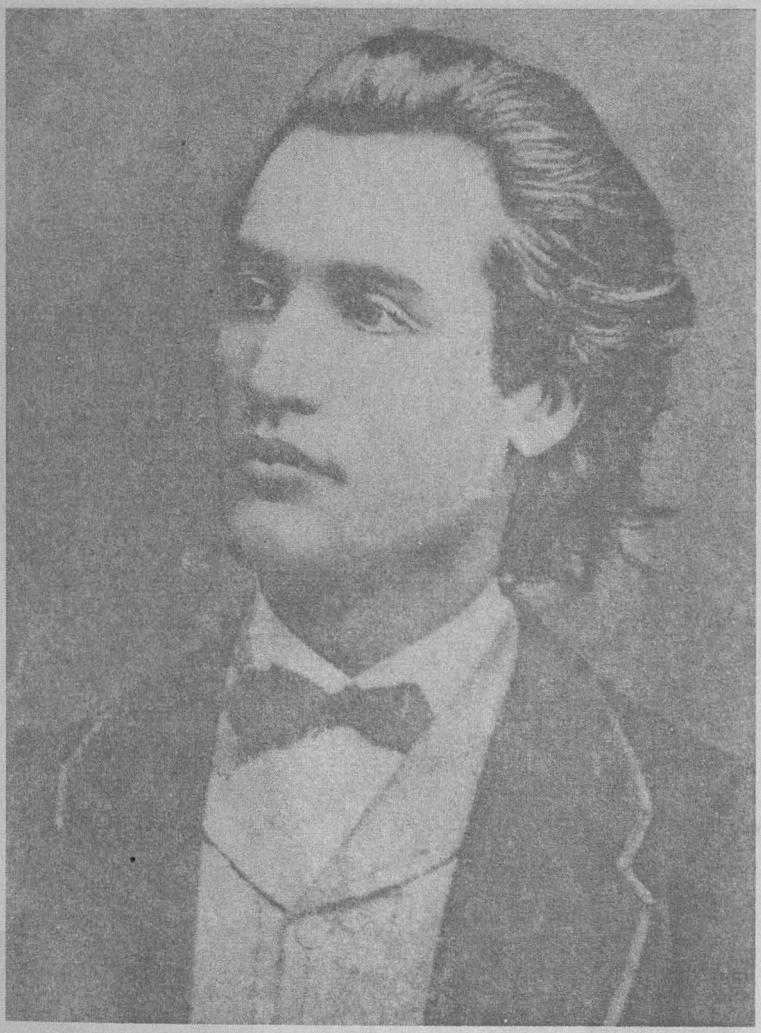

www.ziuaconstanta.ro

www.ziuaconstanta.ro

manuscrise, ceea ce explică și micile deosebiri de text dintre versiunea Vulcan și versiunea Maiorescu. Numărul mare de inedite ne determină să deducem că "persoanele particulare" despre care se spunea în prefață că dețineau manuscrise de-ale poetului nu putea fi decât el, editorul (Maiorescu), care le-a și folosit într-o largă măsură.

Dar tocmai la acest punct lui Maiorescu i s-au făcut, mai târziu, diferite imputări în legătură cu modul cum s-a folosit de materialul pe care-l avea la dispoziție. Mai întâi, i s-a reproșat că a ales dintre inedite numai ceea ce i-a convenit lui prin conținut sau ceea ce a prezentat mai multă comoditate la alcătuirea rapidă a volumului. Multe alte poezii, aflate printre manuscrise în formă definitivă, sau aproape definitivă, ar fi putut fi incluse în ediție. De exemplu: **Memento mori, Mitologicale, Sarmis, Gemenii, Cărțile, Mureșan** și altele, au fost lăsate la o parte probabil și din cauză că unele erau prea lungi și ar fi depășit economia unui volum echilibrat de 300 pagini de poezie. Mai gravă este învinuirea că a ignorat în mod deliberat - condus de resentimente personale mai vechi sau din motive de ordin familial - ciclul "veronian", cuprinzând poezii scrise de Eminescu în anii 1875-1877 și inspirate de Veronica Micle; respectivul ciclu numără aproape 40 de bucăți, majoritatea în formă definitivă. Toate aceste remarci l-ar fi putut nemulțumi fără îndoială pe poet, care ar fi introdus în volum un număr mai mare de poezii din rândul ineditelor. De relevat apoi că Maiorescu n-a reținut nici una din poeziile așa numite "din adolescență", publicate de revista **Familia** între 1866-1869, fie din cauză că acestea nu trecuseră pe la **Convorbiri literare**, de unde au fost reluate celelalte antume, fie pentru că titularul ediției nu le acorda meritul de a fi incluse în volumul alcătuit după criterii selective. Lipsește din ediția Maiorescu și poezia **Cugetările sărmanului Dionis**,

www.ziuaconstanta.ro

apărută în **Convorbiri literare** în 1872, însă, ce-i drept, ca parte integrantă din nuvela **Sărmanul Dionis**. Sunt surprinzătoare aceste omisiuni cu atât mai mult cu cât Maiorescu ținea să precizeze, în Prefață, că Poeziile publicate de el în volum "nu sunt revăzute de Eminescu și sunt prin urmare lipsite de îndreptările ce avea de gând să le facă, cel puțin la cele vechi". Iar dacă le-a publicat și pe acestea, spune mai departe criticul, "am făcut-o dintr-un simțământ de datorie literară". La poeziile "din adolescență" nu se face, totuși, nici un fel de referire. Se va vedea mai departe câte portițe a lăsat deschise Maiorescu pentru editorii de mai târziu prin aceste opțiuni și deliberări incipiente.

Cât privește prezentarea grafică a volumului, ea era demnă de importanța evenimentului editorial pe care-l producea, aducând "cea mai mare onoare" artei tipografice din acel timp. În primul rând, coperta era executată cu evidente calități artistice, din carton tare, de culoare albastră, pe care era desenat titlul "POESII" și numele poetului, cu diverse înflorituri ornamentale, în cadrul unui chenar gravat pe marginile paginii.[1] În interior cartea era frumos paginată: fiecare poezie începea pe pagina din dreapta, chiar dacă pagina din stânga era goală; cu spații luminoase între strofe; fiecare pagină avea un fronton desenat în motive geometrice, variind de la filă la filă; prima strofă a poeziilor avea ca inițială o literă gravată, iar la sfârșitul fiecărei bucăți era imprimată o vignetă, deasemeni variabile. Pe o filă separată, de hârtie mai groasă, de la începutul volumului, era imprimat în mijlocul paginii, ca un mic medalion, portretul poetului (fotografia de la 28 ani).

Care a fost însă părerea lui Eminescu despre acest volum? Mister! De la el n-a rămas nici o mărturie directă în acest sens.

1) Această copertă era a tirajului de lux, apărut concomitent cu ediția obișnuită de 1000 exemplare.

www.ziuaconstanta.ro

Totuși, se poate presupune că dacă a luat cunoștință de apariția cărții, publicată "în lipsa lui din țară", cum spunea Maiorescu (poetul se afla atunci în sanatoriul Ober-Döbling de lângă Viena), el n-a putut fi pe deplin de acord cu alegerea și aranjamentul bucăților în volum. În ciuda afirmației lui Maiorescu , anume că poetul " n-a putut fi înduplecat să se îngrijească însuși de o asemenea culegere", Eminescu mângâiase adeseori ideea alcătuirii unui volum, însă ce i-a lipsit a fost răgazul necesar spre a-și concretiza gândul într-o ediție care ar fi trebuit să fie și să rămână o ediție de autor **definitivă**. Acele caiete scrise cu îngrijire, uneori chiar cu titlu fixat - unul din titlurile alese de poet era: **Lumină de lună, versuri lirice** - ca și cum le-ar fi pregătit pentru tipar, vorbesc limpede despre această intenție. Așa se explică și marele număr de variante ale unor poezii, scrise la epoci diferite. De mai multe ori, chiar după ce o poezie apărea în revistă, Eminescu transcria bucata într-un caiet nou, cu gândul, fără îndoială, de a le da o structură de ansamblu potrivită dorințelor lui și destinată tipăririi în volum. Poate și acestui gând scump, dar nerealizat, se datoresc cele mai multe variante rămase în caietele de la Academie.

O dovadă în plus că Eminescu a dorit să-și strângă singur poeziile și să le publice în volum, o găsim într-un postscriptum al unei scrisori pe careVeronica Micle i-o trimitea poetului, de la Iași, în 1882: *"Je suis très contente que tu veux éditer tes beaux vers, moi aussi je veux éditer les miens"*, îi scria poeta. Rândurile acestea nu se pot referi, cu siguranță, decât la o scrisoare a lui Eminescu, prin care îi comunica, din București, prietenei de la Iași, intenția de a-și tipări volumul. În realitate, el personal nu și-a putut realiza niciodată această intenție, așa după cum Veronica Micle și-a realizat-o pe a sa prin tipărirea volumului ei de **Poesii**, apărut în1887.

www.ziuaconstanta.ro

În cele din urmă, poetul s-a văzut pus în fața unui fapt împlinit, iar starea sănătății l-a împiedicat să mai ia vreo inițiativă în această direcție. La întoarcerea lui în țară cartea se afla pe piață și a rămas așa cum a conceput-o, ca volum, Titu Maiorescu.

Dar graba - de care am pomenit mai înainte - lui Maiorescu de a publica volumul s-ar putea interpreta și prin teama ca nu cumva alții, și în special adversarii săi de ideologie literară, printre care grupul de la **Contemporanul**, în funte cu Dobrogeanu -Gherea, să nu publice un astfel de volum înaintea lui. Lucrul este cu atât mai plauzibil cu cât, chiar în acel an, 1883, revista **Contemporanul** începuse re-publicarea poeziilor lui Eminescu după textul din **Convorbiri literare**, căruia îi aducea "îndreptările" necesare, sub motivul că poeziile apăreau în **Convorbiri** cu foarte multe greșeli de tipar. Motivul real era însă acela de a scoate în evidență nu numai caracterul artistic al poeziilor, cum făcea Maiorescu, ci și conținutul lor cu accente politice și sociale.Dar la începutul anului 1884, **Contemporanul** luând act de apariția în volum a versurilor lui Eminescu și socotind că de astă dată ele sunt publicate într-o formă corectă, renunță la republicare,prin următoarea notă de la 1 februarie: *"Începurăm a publica din poeziile lui Eminescu, când nu știam că în curând va ieși un volum care să le cuprindă, dacă nu pe toate, dar cel puțin pe cele mai însemnate. Prin publicarea volumului se face de prisos lucrarea noastră".*

Bineînțeles, **Contemporanul** nu știa la acea dată că apariția primei ediții Maiorescu a **Poesiilor**, nu numai că nu avea să rezolve problema exactității textului acestor poezii, dar, dimpotrivă, ea abia începea să o complice. Fiindcă, în afară de faptul că orânduirea în volum a celor 64 poezii fusese făcută de Maiorescu după gustul său personal, criticul, alcătuind

www.ziuaconstanta.ro

acest volum pentru "iubitorii de literatură", cum spunea în Prefață, adică pentru un cerc restrâns de boieri și esteți – (volumul era inaccesibil publicului larg din cauza tirajului mic, o mie de exemplare) – i-a dat o formă și un conținut care cădeau sub semnul arbitrajului și au influențat, după aceea, timp de multe decenii, pe toți cercetătorii poeziei eminesciene.

Într-adevăr, textul publicat de Maiorescu în ediția sa prezintă deosebiri față de textul publicat de **Convorbiri literare**, precum și de acela aflat în manuscrise. Și, deși lucrul era evident pentru toată lumea și ușor de remediat, totuși, printr-o bizară slăbiciune a criticilor și editorilor de mai târziu, ediția Maiorescu, cuprinzând un număr redus de poezii, s-a bucurat de multă stimă, a fost imitată de alte ediții ulterioare și a fost multă vreme socotită drept cea mai bună ediție a **Poeziilor** lui Eminescu. Numele lui Maiorescu în literatura noastră rămâne pentru totdeauna legat și de acest volum de versuri din creația eminesciană. Dar dacă prețuirea criticilor și editorilor de mai târziu față de această ediție pare predestinată, ea nu este inexplicabilă. Prin faptul că Maiorescu se bucura de un mare prestigiu în cultura vremii, și ediția alcătuită de ele avea același prestigiu, iar procedeele folosite de critic la alcătuirea volumului au fost adoptate, perpetuate, ba chiar dezvoltate de alte somități care și-au spus cuvântul în această chestiune, după aceea.

Așa cum a apărut în 1883-1884, ediția Maiorescu nu este scutită de numeroase greșeli de tipar, explicabile prin rapiditatea executării tipografice a lucrării, greșeli ce s-au repetat de la o ediție la alta, ba uneori au fost reluate și de alți editori. Acestea nu pot constitui însă o culpă, ele fiind efecte, inevitabile, ale procedeului tehnic, rămânând în afara **intențiilor** care au stat la baza întocmirii volumului. Mai importantă este, în examinarea acestei ediții, problema textu-

www.ziuaconstanta.ro

Luceafĕrul.

A fost odată ca 'n poveşti,
A fost ca nici odată
Din rude mari impĕrăteşti
O prea frumoasă fată.

Şi era una la părinţi
Şi mândră 'n toate cele,
Cum e Fecioara intre sfinţi
Şi luna intre stele.

Din umbra falnicelor bolţi
Ea pasul şi 'l indreaptă
Lângă fereastră, unde 'n colţ
Luceafĕrul aşteaptă.

www.ziuaconstanta.ro

Noi nu avem nici timp, nici loc
Și nu cunoaștem moarte.

el elimină strofa a doua, fără să facă vreun comentariu adecvat care să justifice această operație.

Două strofe mai la vale, criticul intervine și mai copios. Astfel, din strofele:

Iar tu Hyperion rămâi
Oriunde ai apune
Cere-mi cuvântul meu dintâi –
Să-ți dau înțelepciune?

Vrei să dau glas acelei guri,
Ca dup-a ei cântare
Să se ia munții cu păduri
Și insulele-n mare?

Vrei poate-n faptă să arăți
Dreptate și tărie?
Ți-aș da pământul în bucăți
Să-l faci împărăție.

Îți dau catarg lângă catarg,
Oștiri spre a străbate
Pământu-n lung și lumea-n larg –
Dar moartea nu se poate ...

Și pentru cine vrei să mori?
Întoarce-te, te-ndreaptă
Spre-acel pământ rătăcitor
Și vezi ce te așteaptă

www.ziuaconstanta.ro

Maiorescu înlătură cele trei strofe de la mijloc, iar ultimele două versuri din strofa întâia, sunt înlocuite cu două versuri compuse ad-hoc de el însuși:

Tu ești din forma cea dintâi,
Ești vecinică minune,

astfel că în ediția de la 1884 această parte a poemului **Luceafărul** a apărut în forma:

Iar tu, Hyperion, rămâi[1)]
Oriunde ai apune.
Tu ești din forma cea dintâi
Ești vecinică minune.

Și pentru cine vrei să mori?
Etc., etc.

Această formă "șlefuită" de Maiorescu (expresia îi aparținea) a fost transmisă posterității din generație în generație, deoarece autoritatea pe care și-a câștigat-o ediția Maiorescu a făcut ca mulți editori de mai târziu – printre care Ibrăileanu, Botez, Dragomirescu, Călinescu – să publice **Luceafărul** după versiunea din volumul de la 1884, considerată superioară din punct de vedere artistic celei din Almanahul de la Viena, aceasta din urmă respectând cu fidelitate manuscrisul poetului, deci reprezentând forma autentică a poemului. Alți editori însă, pledând pentru **autenticitate,** au menținut versiunea vieneză și printre aceștia se numără: I. Scurtu (1908), Gh. Adamescu (1922), Bogdan Duică (1924), Iorga (1925), E. Lovinescu (1929), Perpessicius (1939). Cât

1) În comentariile din ultimul timp acestui vers i se atribuie sensuri diferite prin folosirea celor două virgule ce dau substantivului propriu "Hyperion" semnificații diferite prin plasarea lui la nominativ (fără virgule) sau la vocativ (între virgule). Vezi comentarii adecvate în: Virgil Cuțitaru: **Metamorfozele lui Hyperion**. Junimea, Iași, 1983.

www.ziuaconstanta.ro

despre motivele de ordin teoretic ce l-au determinat pe Maiorescu să recurgă la intervențiile din **Luceafărul**, acestea au dus, deasemeni la interpretări ce difereau de la autor la autor. Perpessicius, de pildă, opina că ele, intervențiile, constituie o"simplificare arbitrară", deci un act care "se cere retușat". D. Caracostea demonstra (în **Creativitatea eminesciană**, 1943) că schimbările și omisiunile operate de Maiorescu se datorau faptului că versurile respective (cele omise) "nu erau în acord cu concepția schopenhaueriană a geniului". În sfârșit, D. Murărașu vedea, în aceste eliminări efectul "credinței religioase din strofe", făcând aluzie la agnosticismul maiorescian bine cunoscut.

Problema este dacă intervențiile lui Maiorescu au avut sau nu adeziunea poetului, știind că ele s-au făcut sub ochii lui, în sensul că el a asistat - deși bolnav – la efectuarea lor atunci când textul **Luceafărului** din **Almanahul "România Jună"** a fost republicat, cu mici modificări, dar fără omisiuni, în **Convorbiri literare**, de unde a fost apoi reluat în volum. S-ar părea că nu prea aveau această adeziune. Așa cel puțin s-ar deduce după o scrisoare a lui Eminescu către Veronica Micle, unde poetul făcea unele destăinuiri în legătură cu modul cum se desfășurau, în general, discuțiile dintre critic și poet pe marginea poeziilor supuse lecturii. *"D. Maiorescu a căutat să-mi impuie modul său de a vedea, dar eu îl priveam în ochi fix așa ca să creadă că-l înțeleg, pe când de fapt zburam cu gândul în alte părți. Le citeam poezia, apoi, dezinteresat cu totul de ceea ce creasem, îi lăsam să facă ce vor cu dânsa. Ei o corectau, o publicau, însușindu-și dreptul de autor și critic."*[1]

Am văzut mai înainte că în redacția **Convorbirilor literare** se efectuau unele modificări în textele poetului chiar atunci

1) Vezi G. Ibrăileanu, **Opere**, 9, Editura Minerva 1980, p. 161.

www.ziuaconstanta.ro

când el se afla în deplină putere a facultăților intelectuale. Poeziile trimise de Eminescu la revistă într-o formă, apăreau cu mici schimbări, ceea ce, desigur, nu se făcea cu asentimentul total al poetului, care, însă, nu avea destulă putere ca să împiedice asemenea procedee. Din contra, uneori era nevoit să accepte tacit modificările, pe considerentul că ele înlătură anumite asperități de limbaj sau de gândire.

Un exemplu concludent în această privință ni-l oferă ultimele patru versuri din **Scrisoarea II**. Respectivele versuri sună astfel în redactarea lui Eminescu:

De-oiu urma să scriu în versuri, teamă mi-e ca nu cumva
Fàmenii din ziua de-astăzi să mă-nceapă-a lăuda:
Dacă port cu ușurință și cu zâmbet a lor ură,
Laudele lor desigur m-ar scârbi fără măsură.

În **Convorbiri literare** și în edițiile lui Maiorescu apoi – ca și în toate celelelate ediții, de altfel – expresia "Fàmenii" este înlocuită cu "Oamenii", iar "scârbi" din ultimul vers al strofei este transformat în "mâhni", fiindcă vocabulele inițiale păruseră prea "crude" la adresa contemporanilor. Cum s-a întâmplat acest lucru? O explicație posibilă – nu lipsită însă de animozitate și subiectivism, din perioada când relațiile între dramaturg și junimiști nu erau prea cordiale, (în consecință o reținem numai ca un episod anecdotic) – ne-o dă Caragiale,[1] care povestește, pe un ton sarcastic, cum s-ar fi petrecut faptele: *"Versurile citate* – scria el – *sunt exact acele pe care Eminescu le-a citit în Junimea. Mai târziu s-a făcut modificarea lor după observațiile și cererea câtorva persoane din cercul acela, a căror sensibilitate extremă se simțea jignită de expresiile prea viguroase, prea crude ale poetului. El – se știe bine aceasta – a făcut concesiune delicateții acelora și a*

1) În articolul "Două note" din 1892.

www.ziuaconstanta.ro

îngăduit să se toarne în veninul lui nativ și sincer puțină apă de trandafir ... să i se schimbe ***Fumenii*** *în* ***Oameni*** *și* ***scârbi*** *în* ***mâhni****; dar nu din toată inima a făcut această concesiune, deși, în discuția fără șir nici căpătâiu ce se iscase, ca de obiceiu, după citirea poemei, stăruise și "votase" pentru modificarea anodină și o damă la ținea fosrte mult în acel timp".*[1] Și, în continuare, Caragiale preciza că versiunea inițială a lui Eminescu i se părea *"cu mult preferabilă celei puse în vânzare de domnii editori"*, deoarece *"Eminescu nu era androgin, era bărbat; el pe impotenții intelectuali nu-i considera ca* ***oameni*** *ci ca* ***fumeni*** *și de aplauzele lor nu s-ar fi* ***mâhnit*** *- se scârbea".*

Este totuși de presupus că – în acest caz, cel puțin – poetul a acceptat asemenea "șelfuiri" și a renunțat la termenii prea vehemenți cu raportări la contemporanii săi, pe considerentul că alterau expresia artistică propriu-zisă. Prin "îndulcirea" acestor termeni versurile dau, ce-i drept, mai multă acurateță unor cristalizări fundamentate pe impulsuri temperamentale de care poetul era deseori condus.

Dar deși a "îngăduit" modificările – "votate", după cum se spunea, în plenul ședințelor de la Junimea – Eminescu nu a schimbat cu propria lui mână nici un cuvânt din Scrisoarea II. El a trimis manscrisul la **Convorbiri literare** în forma sa originară, iar când a transcris pe curat, a păstrat și atunci aceeași formă care jignise sensibilitatea "simandicoaselor" persoane de la Junimea. În această formă **Scrisoarea II** se găsește în manuscrisele de la Academie, unde, după cum observa Botez, e "transcrisă pe curat pe hârtie de scrisori cu o admirabilă caligrafie, fără nici o corectură; pare pregătită pentru tipar sau spre a fi dată cuiva".[2] Poezia se afla deci, în manuscrisele poe-

1) I.L. Caragiale, loc. cit., aluzie la Mite Kremnitz
2) Vezi: M. Eminescu: Poezii. Ediția C. Botez, 1933, pag. 385

www.ziuaconstanta.ro

tului, "fără nici o corectură", ceea ce înseamnă că Eminescu a ținut mult ca sfârșitul **Scrisorii II** să rămână așa cum l-a conceput el. Cu toate acestea poezia a circulat totdeauna în forma transmisă de ediția Maiorescu ...[1)]

În aceeași formă acreditată de Maiorescu a circulat și poezia **Singurătate**, lipsită de două strofe ce urmează după strofa: "Dar atuncea greieri, șoareci", și care se găsesc în manuscrise:

Pe-un volum mâncat de molii,
Prin unghere părăsite,
Voi veniți și sunteți solii
Întristării liniștite.

Între degete țigara –
Eu mă uit atunci la foc
Și găsesc că-n sărăcia-mi
E un dulce trist noroc.

Editorul a suprimat aceste versuri, probabil fiindcă poetul vorbea în ele de "sărăcia" și de "tristul lui noroc", care ar fi putut să dea loc la comentarii extra-literare nedorite.

În același mod deliberat a fost scos din **Doina** versul: "Și cum vin cu drum de fier", pentru a se înlătura orice eventuală aluzie la scandalul, celebru în epocă, provocat de afacerea concesionării construirii de căi ferate în România. Acest vers a fost reintrodus în text abia în ediția VI-a (1892), când campaniile de presă se mai temperaseră.

În sfârșit, o altă intervenție din partea lui Maiorescu este eliminarea următoarelor patru strofe din poezia **Înger și demon**:

Dumnezeu – zicea – o umbră-i, cu-a cărui nume v-apasă,
Orb ar trebui să fie, surd ori rău dacă ar fi:

1) De reținut că tot Maiorescu a schimbat titlul **Scrisorilor** în acela de **Satire**.

www.ziuaconstanta.ro

Dacă stă-n a lui putere rău-n lume-a nimici,
Atunci el de ce n-o face? Dacă-i însuși rău, vă pasă

De-a lui ordine? Dar nu e. – Ce-i dreptatea omenească?
E-o-ngrădire contra voastră – legile nu-s pentru ei.
E ușor traiul în lege pentru dânșii – pentru cei
Ce-au făcut ei înșiși legea – pot cum vor s-o tălmăcească.

Binele? Când ai pământul, e ușor ca să fii bun.
Patria? Lor le dă mărire și-a puterei aspră vargă,
Pe ei cu aur și glorii, pe noi cu greul ne-ncarcă.
Ah! ei sunt înșelătorii, noi – înșelații nebuni.

Ne tâmpesc spre-a crede-n orice, dar nu cred în nimica.
Noi vărsăm sânge-n războaie și cu miile murim –
Pe seama sângelui nostru ei sunt mari și respectați.
Noi gunoiul și ei aurul, noi curajul și ei frica.

Eliminarea acestor patru strofe a fost motivată – ba într-o măsură chiar atribuită lui Eminescu însuși – cu argumentarea că sunt "imperfecte". Este însă de bănuit că adevăratul motiv al amendării nu era "imperfecțiunea" artistică, ci conținutul lor, care, cu siguranță, nu suna deloc bine în urechile exponenților oficiali demascați cu atâta vigoare de Eminescu în versurile citate.

Că Eminescu nu a eliminat el însuși aceste versuri din poezia **Înger și demon** atunci când a trimis-o spre publicare la **Convorbiri literare**, ne-o indică faptul că manuscrisul transmis revistei cuprindea și aceste patru strofe, împreună cu încă o stofă omisă, de asemeni, de redacția revistei. Lucrul a fost dovedit abia după moartea poetului, prin 1893, când la Iași a apărut o ediție "complectă" a **Poeziilor** lui Eminescu îngrijită,

www.ziuaconstanta.ro

prefațată și adnotată de A.D. Xenopol, (în editura librăriei Șaraga), care își propunea, între altele, "restituirea adevărată a textului după manuscriptele originale pe care am fost destul de fericiți a le afla pentru o parte din poeziile lui". Aceste manuscrise fuseseră obținute de la un oarecare George Butman, fost culegător la **Convorbiri literare**, care – scria Xenopol în Prefață – "văzând că textul poeziilor (lui Eminescu n.n.) se publica cu oarecare corecție din partea redacției, i-au plăcut a păstra manuscrisul lor în original, spre a le avea așa complecte, precum erau ele". Printre aceste manuscrise se afla și acela a poeziei **Înger și demon**. Descoperirea manuscrisului îl determină pe Xenopol să publice de două ori, în același volum, poezia **Înger și demon**, versiunea secundă integrală fiind însoțită de următoarea notiță: "Retipărirea (este vorba de a treia retipărire a ediției Șaraga, n.n.) poeziilor era aproape terminată, când dl. Butman ne vesti descoperirea manuscrisului acestei poezii. După cum se vede, manuscrisul conține 5 strofe nepublicate nicăieri. Deoarece strofele omise au o importanță netăgăduită, mai ales ca idee, retipărim aici (la sfârșitul volumului n.n.) întreaga poezie ..."

Este limpede, așadar, că nu Eminescu a eliminat cele patru strofe – căci, altfel cum ar mai fi putut ele figura în manuscrisul trimis **Convorbirilor literare**? Dar, deși adevărul fusese restabilit, poezia a circulat tot amputată în cele vreo 16 retipăriri ale ediției Maiorescu (ultima apărută în 1936), precum și în toate celelalte ediții întocmite de alți critici sau cercetători. Singurul care a îndrăznit să intercaleze în corpul poeziei "pentru cuprinsul lor filozofic", cele patru strofe sacrificate, a fost Ion Scurtu, care le-a publicat în ediția sa din 1908. Pentru aceasta însă, el și-a atras fulgerele unui alt critic al direcției "estetice" (anume Mihail Dragomirescu), care-l condamna pe Scurtu de a fi reprodus aceste patru strofe, căci

www.ziuaconstanta.ro

ele "deturnează atenția de la ideea principală și trebuie numaidecât suprimate"[1]. Metoda "suprimărilor", inaugurată de ediția Maiorescu, se încetățenise acum atât de mult, încât ea putea fi aplicată de oricine, sub pavăza ilustrului antecedent.

Alcătuită în felul acesta, după o orânduire personală a poeziilor, adoptată de către Maiorescu, "cu îndreptările, purgările și omisiunile cu totul arbitrare" (Caragiale), cu toate operațiile din "camera obscură a retușărilor maioresciene" (Perpessicius), ediția de la 1884, care s-a bucurat de un mare succes din partea publicului, fiind prima și singura în acea vreme, nu a fost, se pare, pe placul lui Eminescu, aflat atunci în sanatoriul de lângă Viena. De aceea, spre "a adormi neliniștile poetului" (Perspessicius), Maiorescu îi scria acestuia într-o amplă scrisoare de la 10 februarie 1884: *"Acum trebuie să mai știi că volumul de poezii ce ți l-a publicat Socec, după îndemnul meu, în Decemvrie anul trecut, a avut cel mai mare succes, așa încât Socec stă încă uimit. În aceste 7 săptămâni de la apariţiunea lui s-au vândut 700 exemplare; o mie este toată ediția și de pe acum să te gândești la ediția a doua, care va fi reclamată pe la toamnă și în care vei putea face toate îndreptările ce le crezi de trebuință. Poeziile d-tale sunt cetite de toate cucoanele, de la Palat până la mahala la Tirchilești și la întoarcerea în țară te vei trezi cel mai popular scriitor al României".*

În acea lungă, prietenească, aproape părintească scrisoare,[2] unde Maiorescu folosea accente mai familiare spre a-l încuraja pe poet, nu e greu de întrevăzut că autorul ei era stăpânit și de unele aprehensiuni, în sensul că Eminescu, așa

1) Vezi: Mihail Eminescu. **Poezii**. Ediția Mihail Dragomirescu, 1937, pag. 221.
2) Conceptul a fost transmis integral in **Însemnări zilnice**. (Vezi ediția Pogoneanu din 1937, vol. II, pag. 229-232.)

www.ziuaconstanta.ro

bolnav cum era, ar putea fi nemulțumit de felul cum au apărut **Poesiile**, deaorece îl invita și îl asigura pe un ton condescendent că "ar putea face toate îndreptările ce le crede de cuviință".

Fără a mai aștepta răspunsul poetului – în cazul că ar fi primit acea scrisoare – sau reacțiile lui la volumul apărut, criticul, dând curs cererilor mari ale publicului, n-a întârziat să retipărească **Poesiile** într-o nouă ediție, care a apărut peste un an, în 1885.

Ediția a doua este identică cu prima prin conținut, prezentare grafică (același număr de pagini, aceleași gravuri), singura diferență fiind că portretul în medalion de pe prima filă are acum semnătura în caractere caligrafice cursive: ***M. Eminescu***. Până și greșelile de tipar sunt aceleași, deși Maiorescu nota în **Însemnări zilnice**, la 19 septembrie 1885: "Multă corectură de tipar la **Poesiile** lui Eminescu, ediția a doua.Acum patru coale tipar zilnic". Pesemne că era vorba mai mult de un control în pagină pentru "bun de tipar", căci corecturi propriu-zis nu se constată a se fi făcut.

După această a doua ediție, ritmul retipăririi a suferit o încetineală, față de intenția evidentă a lui Maiorescu de a publica în fiecare an câte o ediție (de 1000 exemplare). Încetineala produsă pare a nu fi fost întâmplătoare.

Între timp, Eminescu a revenit în țară, oarecum restabilit după prima criză a bolii, astfel că a putut să-și dea mai bine seama de felul cum i s-au publicat poeziile.Dar oricât ar fi fost de afectat (în bine sau în rău) el nu a putut să mai schimbe nimic. Tot ce ar fi putut face – și acest lucru s-a întâmplat – a fost să întârzie cât mai mult publicarea unei noi ediții, sperând că se va găsi un alt editor care să alcătuiască un volum mai apropiat de felul cum gândea el compunerea cărții.

Acest al doilea editor Eminescu îl vedea în persoana lui

www.ziuaconstanta.ro

POESII

DE

MIHAIL EMINESCU

EDIŢIA A DOUA

Editura Librariei

SOCECU & Comp. — BUCURESTI

1885.

www.ziuaconstanta.ro

V.G. Morțun, fost socialist, acum deputat și mare moșier, care făcuse poetului propunerea de a scoate el o altă ediție a **Poesiilor**, în urma "multor îndatoriri" ce i le acordase în timpul boalei. În mod normal, Maiorescu nu putea privi cu ochi buni apariția acestui intrus, astfel că stărui pe lângă poet să se gândească la ediția a treia și să accepte republicarea volumului alcătuit de el. După o ezitare lungă – ceea ce justifică și distanța de trei ani între a doua și a treia ediție – Eminescu îi trimitea lui Maiorescu, din Botoșani, următoarea scrisoare datată 14/28 martie 1888 și redactată în termeni foarte protocolari:

Mult stimatul meu Domn,

Vă cer iertare din toată inima pentru greșeala mea de a nu fi răspuns imediat la scrisoarea D-voastră, ce mi-a fost comunicată prin bunăvoința d-lui dr. Isac.

Cauza întârzierii este însă că singur nu știam ce să răspund cu siguranță, căci o veste ce-mi sosise din Iași mă pusese la îndoială de a mai scoate a treia ediție sau nu. Însă pe când eram la Iași, dl. V.G. Morțun, actualul deputat în adunare, îmi făcuse propunerea de a scoate la lumină o a treia ediție și într-o scrisoare ce mi-a adresat-o în urmă, îmi anunța chiar: "pe săptămâna viitoare scot în vânzare volumul ce-am editat". Nici până acum nu știu pozitiv dacă această ediție s-a făcut într-adevăr sau nu. Multele îndatoriri ce mi le-a făcut dl. Morțun în timpul boalei mele m-au îndemnat să ezitez a da un răspuns definitiv.

Dacă însă dl. Morțun ar fi renunțat la ideia de a scoate edițiunea a treia, vă rog a da urmare bine-voitoarei D-voastră intențiuni de a incheia cu dl. Socec, iar prisosul eventual de la ediția a doua sau un aconto asupra ediției a treia vă rog să bineveniți a le trimite sub adresa mea, prin mandat poștal (M.

www.ziuaconstanta.ro

Eminescu, Botoșani).

Poezii nepublicate, de intercalat în noua ediție, nu am.

Vă rog, mult stimatul meu Domn, a primi mulțumiri din inimă pentru interesul ce pururea l-ați arătat și să-mi dați iertare pentru involuntara mea întârziere.

Vă rog totodată a primi respectuoase salutări de la al D-voastră prea plecat și prea supus.

M. Eminescu[1)]

Acest document vine în contradicție cu afirmațiile făcute de sora poetului, Harieta, care într-o scrisoare de la 11 martie 1888 susținea că: " ... d-lui Maiorescu nu i-a scris să-i tipărească a treia ediție, zicându-mi că de nu va căpăta pensia, va tipări o ediție nouă și atunci își va procura mulți bani"[2)]. Se poate presupune însă că Eminescu a revenit asupra intenției de a nu-i scrie lui Maiorescu în legătură cu o nouă ediție și în cele din urmă a expediat scrisoarea de mai sus, redactată în termeni destul de ambigui. Reiese că numai în cazul când Morțun nu ar fi tipărit el o ediție nouă, Eminescu și-ar fi dat consimțământul pentru retipărirea ediției Maiorescu. Și întrucât Morțun n-a mai publicat – sau a oprit, ori a amânat tipărirea ediției preconizate de el, deși îl anunțase pe poet că volumul este gata de pus în vânzare (se pot bănui diverse manevre de culise care l-au determinat pe Morțun să renunțe) – Maiorescu a pus sub tipar ediția a treia, care a și apărut în 1888. De remarcat că, cerând poetului să-i trimită poezii noi, Eminescu i-a răspuns ferm: "Poezii nepublicate, de intercalat în noua ediție, nu am". Ceea ce echivalează cu un refuz. Să fi fost însă un refuz cu adevărat, sau faptul că ne mai fiind în

1) I.E. Torontiu, Studii și documente literare. VI, București, 1933, pag. 167.

2) Augustin Z.N.Pop; Din ultimii ani. Caietele Mihai Eminescu, Editura Eminescu, 1979, p. 214.

www.ziuaconstanta.ro

POESII

DE

MIHAIL EMINESCU

EDIȚIA A TREIA

Editura Librariei

SOCECU & Comp. — BUCURESCI

1898.

www.ziuaconstanta.ro

posesia manuscriselor sale îl punea în situația de a nu putea răspunde cererii lui Maiorescu?

Ediția III-a este, ca text și aranjament, reproducerea fidelă a celorlalte ediții anterioare. Întrucât greșelile de tipar unele grave, (**Coain** în loc de **Boian**, **zău** în loc de **zeu**, **cămășuță** în loc de **cămăruță**, **nuori** în loc de **nouri**, **nu-n vie** în loc de **nu-nvie**, ș.a.) se repetă fără nici o corectură, ne îndeamnă să credem că Maiorescu n-a mai recitit textul înainte de a-l fi dat la tipar, lăsând aceasta în seama editurii Socec, care a reprodus mecanic textul din edițiile precedente. Singura deosebire este că această ediție are un număr sporit de pagini (315, în loc de 307), deoarece ea cuprinde trei poezii noi, apărute în **Convorbiri literare** între 1885-1888, și anume: **La steaua, De ce nu-mi vii** și **Kamadeva**. (Despre poezia **La steaua**, asupra căreia s-au purtat atâtea discuții referitoare la originea ideii expuse în cadrul ei și pe care Eminescu a împrumutat-o dintr-o poezie de Gottfried Keller, Maiorescu spunea într-o scrisoare către sora lui: *"Ideea este luată dintr-un discurs al meu, dar ce formă frumoasă!")*. Deasemeni, aici întâlnim unica notă a editorului ce însoțește ultima poezie din volum, **Kamadeva**. Această notă este, de fapt, reluată din **Convorbiri literare** (1 iulie 1887) unde a apărut împreună cu poezia, și ea glăsuiește: *"Kamadeva este în mitologia indică zeul amorului. Tatăl său este Cerul, iar maică-sa Ilusia. În figurare se înfățișează călărind pe un papagal, cu un arc făcut din trestie de zahăr, coada arcului formată din albine, iar săgețile din florile trandafirii ale arborelui Amra"*.

Deoarece în privința conținutului ediția a treia nu are nici o modificare față de celelate două, G. Ibrăileanu a putut să facă următoarele reflecții pe marginea ei: "Dacă Eminescu era în stare să mai exercite o "voință", atunci edițiile II și III, apărute înainte de moartea sa, ar fi fost modificate cu siguranță –

www.ziuaconstanta.ro

poeziile ar fi fost corectate, orânduite cronologic ori conform planului său; volumul intitulat (...). Dar edițiile II și III au fost reproducerea primei ediții și mereu însoțite de aceeași prefață a lui Maiorescu, în care spunea că poeziile apar fără corecturile pe care avea de gând să le facă poetul".[1)]

Peste mai puțin de un an, la 15 iunie 1889, Eminescu a încetat din viață. Tristul eveniment a produs în toată țara o emoție și mai mare decât la vestea îmbolnăvirii poetului, cu șase ani în urmă, și numele lui flutura acum pe toate buzele și în toate conștiințele. Publicarea unui nou volum de **Poezii** se impunea cu strășnicie. Titu Maiorescu răspunde acestei solicitări generale prin tipărirea ediției a patra a **Poesiilor**, apărută la sfârșitul anului 1889.

Noua ediție este la fel cu precedenta ca text și număr de poezii, atât doar că portretul în medalion de pe foaia de la începutul cărții nu mai are semnătura poetului, iar la sfârșit este înserată o erată precizând: "La pag. 237, după versul 7 de sus: **Căci sub fruntea-i viitorul și trecutul se încheagă**, să se adauge versul: **Noaptea adânc-a veciniciei el cu șiruri o dezleagă**". (Este vorba de un vers din **Scrisoarea I**, sărit în primele ediții și reintegrat abia acum). Ediția IV cuprinde însă pe lângă Prefața, devenită "istorică" din celelalte ediții, o "notiță biografică" intitulată "Poetul Eminescu", semnată de Titu Maiorescu și datată: "București, octomvrie 1889". Această notiță de 12 pagini (reprodusă în toate celelelate ediții de mai târziu) constituie prima parte a studiului "Eminescu și poeziile lui" publicat în întregime în **Convorbii literare** la 1 noiembrie 1889.

Nu se poate să mergem mai departe fără a ne opri câteva momente asupra acestui prim și profetic studiu consacrat

1) G. Ibrăileanu, op. cit. (1927).

www.ziuaconstanta.ro

poeziei și personalității lui Eminescu. În termeni foarte preciși, Maiorescu definea cel dintâi individualitatea completă a poetului printr-o frază plină de pondere: *"Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturii europene de astăzi"*. Și după ce analiza pe larg conținutul și adâncimea de gândire a poeziei eminescuene, criticul încheia: *"Acesta a fost Eminescu, aceasta este opera lui. Pe cât se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui, și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a vestmântului cugetării românești"*.

Tot aici, în partea a doua a studiului, Maiorescu aducea câteva lămuriri asupra criteriilor adoptate în alcătuirea volumului de **Poesii**, strecurând totodată și unele justificări în legătură cu intervențiile sale în textele poeziilor. "Dacă în starea în care se afla Eminescu atunci, am putut lua asupră-mi datoria de a publica culegerea poeziilor lui, nu avem dreptul nici de a le modifica, nici de a lăsa pe unele la o parte". (Se referea la cele opt poezii citate în prefață, apoi la **Călin, Epigonii, Strigoii** – care" nu sunt Eminescu în toată puterea lui")."Dacă totuși și aceste poezii au meritat și vor merita să figureze în opera lui literară, este fiindcă în fiecare din ele apare deodată din mijlocul imperfecțiilor o frumusețe de limbă și de înălțime de cuget, care prevestea de la început ce avea să devină poetul ajuns la culmea lui".

Dar în ediția a patra este reprodusă numai prima parte a studiului lui Maiorescu. De ce autorul s-a rezumat să integreze în carte, sub titlul semnificativ "Poetul Eminescu", doar cele 12 pagini ale exegezei, prezentate pe copertă cu un titlu și mai modest: "Notiță biografică", este ușor de înțeles dacă se

www.ziuaconstanta.ro

are în vedere conjunctura în care apărea această a patra ediție a **Poeziilor**. "Notița biografică" avea rolul să întâmpine unele izbucniri de animozitate produse în opinia publică din acel moment de sfârșitul prematur al poetului și de profilarea destinului său tragic și măreț. Fără să recurgă la un limbaj polemic, folosind doar termeni aluzivi, Maiorescu lua, de fapt, în dezbatere "cazul" Eminescu. Astfel, după o succintă trasare a câtorva date biografice, criticul aborda o acută problemă la ordinea zilei – anume cauza îmbolnăvirii poetului. Combătând ideea – ce-și făcea tot mai mult loc printre contemporani – că mizeria și munca extenuantă l-au adus pe Eminescu la prematurul deznodământ, Maiorescu emitea unele opinii de circumstanță ce căutau să atenueze șocul psihologic produs de moartea poetului. *"A vorbi de mizeria materială a lui Eminescu însemnează a întrebuința o expresie nepotrivită cu individualitatea lui și pe care el cel dintâi ar fi respins-o. Cât i-a trebuit lui Eminescu ca să trăiască în accepțiunea materială a cuvântului, a avut el totdeauna. Grijile existenței nu l-au cuprins niciodată în vremea puterii lui intelectuale; când nu câștiga singur, îl susținea tatăl său și-l ajutau amicii"*. Și mai departe, se conchidea: *"Să fi avut ca redactor la* **Timpul** *mai mult decât a avut, să fi avut mai puțin; pentru micile lui trebuințe materiale tot atât era ... Prin urmare, legenda că mizeria ar fi adus pe Eminescu la nebunie, trebuie să aibă soarta altor multe legende: să dispară înaintea realității"*.

Legendă? Aici nu poate fi vorba decât de o figură de stil, desigur. E adevărat că Eminescu nu punea prea mare preț pe laturile materiale ale vieții – el mărturisise odată: *"Am înțeles că un om poate avea totul neavând nimic, și nimic având totul"* – dar condițiunile în care și-a dus existența nu constituie o legendă. La **Timpul** – de care amintea Maiorescu – depunea o muncă istovitoare, având de umplut în fiecare zi o coală de

www.ziuaconstanta.ro

tipar, după cum arătase el însuși într-o scrisoare din acea vreme, și fiind departe de a primi o recompensă corespunzătoare ca gazetar. Spre a-și acoperi nevoile zilnice era obligat să facă împrumuturi pe la prieteni, să-și amaneteze singurul obiect de valoare pe care-l poseda – un ceas de aur –, să schimbe mereu domiciliile ca să poată suporta o chirie mai mică. Maiorescu însuși nota în jurnalul său cum într-o zi poetul i-a cerut cinci lei ca să plătească birjarul, dacă faptul poate fi luat ca autentic. Autentică este însă fraza dintr-o scrisoare către Veronica Micle, din anul 1876, o frază zguduitoare: *"Posteritatea nu vreau să afle că am suferit de foame. Sunt prea mândru în sărăcia mea"*. Toate acestea nu sunt legende.

Nu e, totuși, mai puțin adevărat că nu trebuie să se exagereze nici în direcția cealalată. De n-ar fi lucrat la **Timpul**, Eminescu s-ar fi consumat în alt fel (filosofie, poezie, studii etc.) Demonia cunoașterii și demonia creației nu i-ar fi schimbat cu nimic soarta. *"Într-un pustiu să fiu și nu mi-aș putea regăsi liniștea"*, declarase el într-un rând. Istoria e plină de personalități ilustre, de titani ai gândirii și sensibilității, care și-au încheiat cariera și existența între 30-40 ani, din cauza "arderii" lor interioare excesive. Eminescu a fost unul din acești titani. Fiecare pagină scrisă de el e un act de trăire, iar întreaga sa operă – versuri și proză – ne apare azi ca o amplă confesiune patetică, făcută de o individualitate excepțională ce se consuma fără preget sub povara destinului său poetic și scriitoricesc, în permanentă tensiune sufletească și spirituală.

Studiul lui Maiorescu, după cum se poate ușor deduce, cu explicațiile, demonstrațiile și într-o măsură, cu justificările lui subtile, era un fel de răspuns pe un ton academic, pe care criticul îl dădea opiniei publice, ce-și manifestase consternarea la moartea poetului. Căci, dacă Maiorescu participa cu resemnare la tragicul sfârșit, alți contemporani nu înregistrau evenimentul cu aceeași stăpânire de sine. Iată, spre exemplu,

www.ziuaconstanta.ro

ce scria Hașdeu – adversar declarat al junimiștilor – chiar în ziua morții lui Eminescu –, într-o pagină din **Revista nouă** consacrată "în onoarea acelui care face onoare țării sale": *"El va trăi deși a murit nebun. Și a trebuit să moară nebun. E grozav a o zice! Să nu fi înnebunit, el nu avea ce mânca. Mai rău decât atâta! Ca să aibă ce mânca, el fusese silit a-și mânca inima, înlocuind avânturile poeziei, avânturi mărețe, avânturi care nu se pot vinde, prin acea proză de toate zilele a sterpelor lupte de actualitate, care îi aducea o fărâmă de pâine, stropită într-ascuns cu amare lacrimi – prefața nebuniei".*

Acestea erau convingerile unei mari părți a contemporanilor despre cauzele morții poetului, cu insinuări la adresa presupușilor vinovați ai fatalului sfârșit. Maiorescu totuși, dispunând de suprafață politică și cuturală în epocă, a rezistat, continuând să tipărească, la distanță de numai un an, acea nouă ediție – a patra – a **Poesiilor**, însoțită de introducerea ce avea rolul tocmai să tempereze unele spirite a căror furie își făcea loc în presa vremii (1889).

În momentul apariției, ediția IV-a a **Poesiilor** avea fără îndoială, mai mult decât celelalte, un caracter ocazional, fiind publicată imediat după moartea poetului. Această împrejurare, precum și "notița biografică" a lui Maiorscu, au făcut ca volumul să se epuizeze foarte repede, căci iarăși la mai puțin de un an, în 1890, apare ediția V-a.

De data asta volumul prezintă unele "îmbunătățiri". În primul rând textul poeziilor a fost în mod evident revăzut de alcătuitorul cărții, deoarece multe din greșelile de tipar sunt îndreptate. De observat însă că portretul de pe prima filă nu mai figurează aici, probabil din economie de spațiu, căci volumul are acum, împreună cu introducerea, 355 pagini (s-a văzut că primele ediții aveau 307 și 315 pagini). Sporul de pagini se datorește faptului că în ediția V-a sunt incluse patru

www.ziuaconstanta.ro

poezii (dintre care două postume), și anume: **Diana, Sara pe deal, Oricâte stele** (sonet) și **Dalila**. De notat că poezia **Diana** este plasată în corpul volumului la numărul 56, între **Strigoii** și **Satira I**, iar celelalte trei la sfârșitul vechiului sumar. Volumul are acum 71 bucăți. **Diana** a fost publicată în **Convorbiri literare** la 1 febrarie 1884, iar **Sara pe deal** tot acolo la 1 iulie 1885, dar nereluate până acum de Maiorscu în ediția sa. Referitor la cele două postume, **Oricâte stele** și **Dalila** (și ele fuseseră publicate în **Convorbiri literare** la 1 februarie 1890), într-o notă adiacentă se spunea: "Următoarele două poezii de Eminescu, scrise – pe cât se vede – la prima aruncătură a condeiului, încă de pe la 1880, au rămas nerevăzute de poet. Pluralul "torții" în loc de "torțe" în **Sonet** avea probabil să dispară, iar satira **Dalila**, dacă nu ar fi fost înlăturată ca un fel de variantă a actualei **Satira IV**, ar fi primit poate o modificare radicală. Dar așa cum le găsim astăzi, aceste două poezii cuprind versuri de-o unică frumusețe și nu pot lipsi din opera lui Eminescu".

Se impune să amintim aci că poezia **Sara pe deal** este un fragment din poema mai lungă **Ecó**, rămasă printre manuscrisele poetului. Dar când Maiorscu a extras de acolo partea aceasta, compusă din opt catrene, căreia i-a dat titlul după primul vers al primei strofe, el a eliminat catrenele șase și șapte din manuscris, oferind **Convorbirilor literare** (în 1885) poezia numai cu șase strofe. Intervenția – efectuată și în patru versuri din cuprinsul poeziei – poate fi acceptată de data aceasta ca binevenită, Eminescu însuși probabil ar fi modificat sau ar fi sacrificat cele două strofe, neperfectate artistic.[1] La fel a pro-

1) Strofele eliminate sună:

Te-i rezima, dulce copil, de-al meu umăr
Și fir cu fir păru-ți aurit am să-l număr
Ap-am să beau din a ta gură,
Dulci sărutari din ochii tăi de blândețe.

www.ziuaconstanta.ro

cedat criticul și cu **Dalila**, deasemeni extrasă din "lada cu manuscrise" și amputată de două strofe, despre care Mihail Dragomirescu – pe care l-am mai citat – ca discipol fidel al lui Maiorescu, spunea că sunt "puerile" și conțin "vulgarisme", apreciere ce se poate să fi fost preluată de la mentorul Junimii[2]. Ediția V-a conține, așadar, 71 bucăți.

Ediția VI-a, consemnând, pe copertă, a șasea mie de exemplare, apare, deasemeni, destul de repede, în 1892. Este importantă fiindcă aduce și ea adăogiri și corectarea altor greșeli de tipar sau de transcrieri. Se deschide cu aceeași prefață de la ediția întâia, cu "notiță biografică" de la ediția a patra, are aceeași alcătuire ca edițiile precedente, dar conține în plus cinci poezii noi: **Nu mă-nțelegi**, apărută prima dată în **Albumul literar al Societății "Unirea"**, la 1 martie 1886 și patru postume: **Pe un abum**, **Între paseri**, **Fragment** și **Rugăciune**. Așa cum era normal, atât în ediția V-a cât și în ediția VI-a poeziile nou introduse sunt așezate la sfârșitul vechiului sumar, cu două excepții: **Diana**, intercalată (după cum s-a văzut în ediția V-a) între **Strigoii** și **Satira I**, și **Nu mă-nțelegi**, plasată între **Călin** și **Strigoii**. **Sara pe deal**, care nu e postumă, rămâne totuși în rândul postumelor la sumar. De ce? Asupra acestui aranjament nu se dă nici o explicație. Nota editorului

---

Îmbrățișați noi vom ședea la tulpină
Fruntea-mi în foc pe ai tăi sâni se înclină
Ce-alături cresc dulci și rotund ca și rodii –
Stelele-n cer mișcă aurite zodii.

2. Cele două strofe sunt:

Tu cu inima și mintea poate ești un paravan
După care ea atrage vre un tânăr curtezan
Care intră ca actorii cu picioru-i mărunțel
Lăsând val de mirodenii și de vorbe după el.

O chiorâște cu lorgnionul, butonat cu o garoafă
Opera croitorească, și la spirit și în strofă.
Poate că-i convin tuspatru craii cărților de joc
Și-n cămara inimioarei se-aranjează la un loc.

www.ziuaconstanta.ro

POESII

DE

MIHAIL EMINESCU

EDIŢIA A ŞEASEA

A şeasea mie de exemplare.

CU O NOTIŢĂ BIOGRAFICĂ de T. MAIORESCU

BUCUREŞTI
EDITURA LIBRARIEI SOCECŬ & Comp.
1892.

www.ziuaconstanta.ro

din ediția precedentă în legătură cu postumele este reluată întocmai, aici însă fiind vorba de "următoarele șase poezii" integrate în volum, deoarece sunt puse la număr și cele două postume din ediția V. În total, deci, volumul de **Poesii** întocmit de Maiorescu numără acum 76 de bucăți (inclusiv cele trei variante la **Mai am un singur dor**), cifră la care va rămâne mereu în retipăririle ulterioare. Dintre acestea, șase poezii sunt postume.

Curios este că introducerea despre "Poetul Eminescu" a lui Titu Maiorescu este datată aici: "București, octombrie 1887". Greșeală de tipar sau schimbare intenționată de an – cauza constituie o taină.

Tot în această ediție Maiorescu publica într-un **Post-Scriptum** o scrisoare a fostului său student N.D. Giurescu în legătură cu data nașterii poetului. În "notița biografică", criticul dădea ca zi de naștere 20 decembrie 1849. N.D. Giurescu semnala însă următoarea scrisoare transmisă lui Iacob Negruzzi, redactorul **Convorbirilor literare**, care fusese adresată lui G. Cerchez, prefect de Botoșani pe vremea aceea:

1891, martie 29 Agafton

Domnule Prefect,

Dl. Poet Eminescu este născut în Botoșani; aceasta este foarte sigur, căci am întrebat pe Maica Fevronia Iorașcu, care au fost de față când s-au născut.

Este cunoscut încă că Botezul i s-au citit de către Dimitrie de la Uspenia ...

Agapia Gherghel

Giurescu, după ce a făcut cercetări la Botoșani, confirma

www.ziuaconstanta.ro

scrisoarea, consemnând ca zi de naștere a lui Eminescu 15 ianuarie 1850, iar Maiorescu în Post-Scriptum-ul amintit, conchidea: "Și noi credem că trebuie primită rectificarea d-lui Giurescu. Vechea însemnare a lui Eminescu însuși, cu ziua de 20 Decemvrie 1849 [1] va fi fost rezultatul unei informații inexacte a poetului din partea părinților". Post-Scriptum-ul e datat: Iunie 1892.

După aceasta urmează iarăși o pauză mai mare (de trei ani) în tipărirea Poesiilor, și se va vedea numaidecât care ar fi putut să fie una din cauze.

Cam în acel timp, căpitanul Matei Eminescu, fratele poetului, dorind să ia asupră-și editarea Poesiilor și administrarea drepturilor de autor provenite de pe urma lor, a intrat în acțiune printr-o intervenție publică zgomotoasă, ajungând chiar până la chemări în justiție. În 1894 el somează editura Socec *"ca să încetați de azi înainte cu publicarea și vinderea scrierilor fratelui meu poetul Mihail Eminescu, fiind eu în drept de a face aceasta de la moartea dânsului încoace"*. Printr-o altă scrisoare adresată lui Socec, Matei Eminescu anunța apariția unei ediții întocmită de el, după care a recurs la darea în judecată a editorului, cu pretenția de a i se plăti 60.000 lei daune interese. Conflictul era pe punctul de a lua proporții senzaționale. Dar nu după multă vreme, în mai 1895, s-a produs o declarație nu mai puțin senzațională: *"Subscrisul Matei Eminescu, căpitan în demisie, în calitate de unic moștenitor al fratelui meu, poetul Mihail Eminescu, declar prin aceasta că d-nii Socec și Comp. sunt întru totul corecți în editarea ..."* etc. Reclamantul primise, deci, anumite despăgubiri și renunțase la acțiunea judiciară. Este mai mult decât sigur că Maiorescu avusese, ca parte direct interesată,

1) Însemnare scrisă de mâna poetului într-un album al Junimii, unde toți membrii societății fuseseră invitați să-ți declare cu exactitate locul și data nașterii.

www.ziuaconstanta.ro

un rol preponderent în stingerea acestui "faimos proces".[1]

Conflictul fiind astfel aplanat, editorul Socec îi solicită lui Maiorescu autorizarea de a scoate o nouă ediție: "Epuizându-se ediţiunea actuală, a şasea a **Poesiilor** de Eminescu, vă rugăm a ne spune dacă putem publica o nouă ediţiune cu prefaţa Dvoastră ..."[2]

În 1895 apare, în fine, ediția VII-a a lui Maiorescu. Ea cuprinde cele 76 poezii existente în ediția precedentă, dar fără frontispiciile și vignetele de la fiecare bucată, iar studiul introductiv al lui Maiorescu este datat și aici 1887 și nu 1889, când a fost publicat atât în revistă cât și în volumul ediției IV-a. Această schimbare a datei a produs confuzii în edițiile de mai târziu, ajungându-se ca în tipăririle ulterioare studiul lui Maiorescu să fie datat când 1887, când 1889, când ... 1897.

În 1901 apare ediția VIII-a, identică cu precedenta (studiul introductiv datat: "octombrie 1897"), și după aceea, la intervale neregulate, alte ediții (a noua în 1903, a zecea în 1907, a unsprezecea în 1913, – acestea tipărite în timpul vieții lui Maiorescu, toate cuprinzând 76 bucăți – iar ultima care nu mai indică numărul de ordine dar este aproximativ a șaisprezecea, apare în 1936, retipărită la Socec de V. Demetrius, cu o **Postfață** proprie). De reținut că edițiile X și XI s-au tipărit în câte 2000 exemplare, dublând tirajul de la edițiile precedente. Deasemeni, începând cu ediția X titlul volumului a devenit **Poezii** (în loc de **Poesii**) și se adoptă o ortografie modernă, față de cea inițială căzută în desuetudine.

Edițiile Maiorescu, în deosebi cele apărute în timpul vieții lui, rămân printre cele mai îngrijite și mai elegante ca prezentare grafică. Pe lângă aspectele descrise mai înainte, să

1) George Muntean: "Eminescu în lumina unor documente noi" din volumul **Cercetări literare**. Editura pentru Literatură, 1969, pag. 149-167.
2) Idem, ibidem, pag. 164

www.ziuaconstanta.ro

adăugăm că aceste ediții au coperți frumoase, cu titluri în desene geometrice sau cu ilustrații în culori, de bun gust, fiecare de altă factură, ceea ce denotă grija editorului față de aspectul exterior al tipăriturilor. Drept urmare, ele se consultă și astăzi cu plăcere, în comparație cu alte ediții de mai târziu deficiente sub raportul calității tehnice.

Titu Maiorescu a fost, așadar, cel dintâi editor al lui Eminescu. Ediția întocmită de el rămâne ca un testimoniu, deoarece primele ei tiraje au văzut lumina zilei atunci când poetul se mai afla încă în viață. Timp de aproape cinci decenii după aceea, **Poeziile** lui Eminescu au avut în țara noastră o circulație largă sub forma compozițională, ca volum, pe care le-o dăduse Maiorescu încă din 1883. Dar pe lângă meritele incontestabile și în afara particularităților negative enumerate mai înainte, ediția Maiorescu poartă, după cum am mai spus, o mare răspundere în problema editării **Poeziilor**. Publicând un volum alcătuit după criterii subiective, arbitrare (ca text și mai ales ca aranjament) el a legitimat libertatea editorilor de mai târziu de a compune noi ediții, sub pretextul că urmăresc concretizarea adevărătelor intenții ale poetului în privința arhitecturii volumului și în tendința de a realiza mult dorita **ediție definitivă**. Toate eforturile depuse în acest sens au dus însă, până la urmă, la acea întreagă anarhie editorială care a existat multă vreme în publicarea volumului de **Poezii**.

www.ziuaconstanta.ro

M. EMINESCU

Proză și Versuri

EDITOR, V. G. MORȚUN
IAȘI 1890

www.ziuaconstanta.ro

III.

Primul editor animat în mod tacit de ambiția de a da o replică ediției Maiorescu a fost același V.G. Morțun care intrase în tratative cu Eminescu încă de mai înainte. El a scos la Iași, în 1890, îndată după decesul poetului, un volum intitulat **Proză și versuri**. Obiectivul principal al lui Morțun era acela de a dezgropa poeziile din tinerețe publicate de Eminescu în **Familia**, pe care Maiorescu nu le luase în considerare, și de a le repune în circulație. În total volumul conține 24 poezii. Zece bucăți fac parte dintre cele publicate și de Maiorescu, douăsprezece sunt reluate din revista **Familia**, iar două postume: **Vieața** și **Stelele-n cer**, apărute mai întâi în revista bucureșteană **Fântâna Blanduziei**, fără titlu, cărora Morțun le-a dat titlurile ce au rămas neschimbate până astăzi. În afară de versuri, volumul conține trei bucăți de proză, reproduse din **Convorbiri literare**: **Făt Frumos din lacrimă**, **Sărmanul Dionis** și **Influența austriacă asupra Românilor din Principate**. În ceea ce privește restabilirea textului, ediția nu trădează nici o preocupare, ea nu face nici un fel de corectură sau observație în legătură cu această chestiune.

Cartea prezintă însă un interes documentar prin aceea că publică, în loc de prefață, următoarea impresionantă scrisoare a lui Eminescu, reprodusă în facsimil, datată: Botoșani, 10 noiembrie 1887:

www.ziuaconstanta.ro

Mult stimate amice,

Boala îndelungată de care am suferit m-a împiedicat de la ținerea unei corespondențe regulate. Acum fiind întrucâtva mai stabilit, vin a vă ruga să v-aduceți aminte de mine, de lipsa aproape absolută de mijloace de subzistență, în care mă aflu.

Dacă vă este cu putință de a-mi veni în ajutor, vă rog a o face de curând, căci cea mai neagră mizerie mă amenință.

În așteptarea unui răspuns rămân al d-voastră, devotat amic.

M. Eminescu

Ca să răspundă acestui apel disperat, V.G. Morțun luase hotărârea de a publica un volum cu o parte din operele poetului, al cărui venit să fie acordat autorului. Dar intenția nu apucă să devină fapt – și am arătat mai sus, cum au decurs împrejurările – căci poetul muri înainte de apariția cărții. În nota "Către cititori", de la sfârșitul volumului, Morțun scria: "Volumul de față trebuia să apară de anul trecut și editorele, care în această publicație nu urmărea un gând bănesc, avea să-și scoată numai cheltuielile, rămânând ca autorul să beneficieze de tot câștigul. De atuncea încoace Mihaiu Eminescu săvârșindu-se din viață, publicațiunea a fost întreruptă, dar credincios înțelegerii avute, editorele nu voește să tragă nici un folos bănesc din acest volum și va depune în mâinile societății pentru înălțarea statuei nepieritorului poet câștigul net al acestei publicații".

Cartea mai oferă și altă curiozitate: fiind întocmită de un bibliofil renumit ca V.G. Morțun, ea avea pretenția de a se impune pe plan bibliofilic, deoarece conține următoarea justi-

www.ziuaconstanta.ro

Botoșani 10 Numerie 1887

Litou Negulici

Mult stimate amice,

Boala indelungată de care am suferit, m'a împiedecat de la ținerea unei corespondențe regulate. Acum, fiind intru catva mai restabilit, vin a Vĕ ruga să V'aduceți a minte de mine, de lipsa aproape absolută de mijloace de subsistență, în care mĕ aflu. Dacă Vĕ este cu putință de a-mi veni în ajutor, Vĕ rog a o face cât de curĕnd, căci cea mai neagră mizerie mĕ amenință.

În așteptarea unui respuns remăn al D. Voastre,

devotat amic

M. Eminescu

www.ziuaconstanta.ro

ficare a tirajului: "101 exemplare numerotate, ediție de lux, hârtie velină, întovărășită de fotografia autorului; 501 exemplare, hârtie velină și 1001 exemplare ediție populară".

Este, după cum se vede, cea dintâi ediție **numerotată**. Alte caracteristici tipografice nu are.

*

În anul 1893 apare, la Iași, un al treilea editor al lui Eminescu. Acesta este A.D. Xenopol, la care ne-am referit și mai înainte.

În primul tiraj al ediției sale[1] Xenopol semna o Prefață datată Februar 1893, unde, după ce făcea unele considerații de actualitate despre Eminescu, spunea: *"Dacă am socotit de cuviință a rosti și cuvântul nostru asupra marelui poet, o facem fiindcă credem că tocmai cele ce trebuia să se spună asupra lui, au rămas până acum nespuse – nu voim să cercetăm din ce pricină"*.

Aluzia la interdicția exercitată de unele persoane interesate să nu se spună adevărul despre Eminescu, este evidentă. În continuare, se vorbea de boala poetului. După ce combătea opinia – sugerată de cercurile ostile – cum că Eminescu s-a îmbolnăvit "fiindcă era dintr-o familie de nervoși", demonstrând că altele au fost cauzele acestei nenorociri, Xenopol afirma: *"Eminescu deci nu trebuia deloc să innebunească și dacă, cu toate acestea, cumplita nenorocire a trebuit să lovească și pe dânsul și pe țara ce l-a produs, apoi desigur că vina este a acesteia din urmă și nu aceea a țesăturii nervilor lui"*. Și, ceva mai departe, Xenopol scria cu adresă la cercuri bine definite; *"Apoi un atare om, cum putea el să trăiască în*

1) Mihail Eminescu: **Poezii complecte**. Iași, Editura Librăriei Șaraga, 1893.

www.ziuaconstanta.ro

lumea searbădă și fără simț în care ne aflăm? Chiar după ce talentul său s-a manifestat într-un chip netăgăduit, cine îl citea, cine îl prețuia? Câțiva prieteni din cercul ***Junimea*** *de la Iași (notă: când vorbesc de* ***Junimea****, înțeleg fosta societate* ***literară*** *din Iași, nu formațiunea* ***politică****, închegată în București, sub același nume). Aceștia susțineau că el este poet, și poet mare. Din motive de gașcă literară, potrivnicii* ***Junimii****, și aceștia erau mulți, își băteau joc de poeziile lui Eminescu ..."* Pentru ca, în încheiere, autorul Prefației să declare pe același ton de incriminare: *"Cine l-a înnebunit pe Eminescu, căci contest cu energie că el să fi înnebunit de la sine? L-a înnebunit țara lui, poporul lui, ce nu l-a cunoscut, ce nu a vrut să facă în folosul lui, cât a trăit, nici o jertfă spre a-i procura mijloacele subzistenței, ci l-a lăsat să-și târască viața în neagra mizerie și să moară în o casă de nebuni".*

Este limpede că, atunci când vorbea de "țara" și "poporul lui", Xenopol făcea aluzie la pătura conducătoare, la cercurile guvernamentale, și la cei ce au avut posibilitatea să-l ajute pe poet, dar erau învinuite că nu l-au ajutat. Și, că asemenea adevăruri usturătoare nu conveneau deloc celor vizați în aceste rânduri, reiese din faptul că în reeditările următoare ale ediției sale, Xenopol n-a mai publicat acrimonioasa Prefață. A fost împiedicat să o mai publice, s-a convins el însuși să renunțe la ea? ... Fapt este că, în tirajul al doilea și în toate cele câte au urmat, Xenopol a înlocuit prima prefață, cu alta mai scurtă.

Xenopol s-a văzut nevoit să închidă discuția asupra soartei lui Eminescu, după cum a închis și discuția despre problema tipăririi poeziilor sale, problemă ce se ivise deja și pe care noul editor o atinsese în aceeași Prefață sacrificată, atunci când spusese că: "Poeziile posterioare anului 1883, au fost publicate fără concursul poetului, din scrierile ce s-au găsit la el". Aici

www.ziuaconstanta.ro

aluzia era îndreptată direct spre Titu Maiorescu, cel care a mai publicat câteva poezii după îmbolnăvirea poetului, semn că avea la dispoziție manuscrise inedite. Făcând parte din aceeași "gașcă literară", având relații cu Maiorescu, n-a fost greu și este explicabil de ce Xenopol a abandonat dintr-odată o polemică începută cu atâta energie puțin mai înainte.

Demn de reținut este că Xenopol declara a fi întocmit ediția sa "după manuscrise". Pretenție exagerată, căci pe atunci nu putea fi vorba de așa ceva. Totuși, el a dispus de **câteva** manuscrise, pe care le-a cercetat, cum am văzut că spunea într-o notă subsidiară Prefeței, de la tipograful George Butman, "compozitor de litere", la **Convorbiri literare**, care "văzând că textul poeziilor se publică cu oarecare corecție din partea redacției, i-au plăcut a păstra manuscriptul lor în original, spre a le avea așa precum erau ele".

Cartea se intitulează: **Mihai Eminesacu – Poezii complecte** și este prezentată cu mult orgoliu în termenii următori: "Ediția de față este mai complectă decât toate cele precedente, atât prin restituirea adevărată a textului, după manuscriptele originale pe care am fost destul de fericiți a le afla, pentru o parte din poezii, pe cât și prin reproducerea mai exactă a poeziilor publicate și care în multe din tipăririle anterioare erau pline de greșeli care le schimbau înțelesul". ("Bătălia" edițiilor s-a declanșat, așadar, la numai câțiva ani de la moartea poetului ...) Dar ediția indică "restituirile" doar pentru o parte din poezii, prin completarea câtorva: **Singurătate, Înger și demon** (am arătat aceasta mai înainte), **Făt Frumos din tei**. Cât despre greșelile de tipar, ele abundă la fel ca și în ediția Maiorescu.

www.ziuaconstanta.ro

Cu totul bizară este compoziția volumului. Invocând criteriul cronologic, spre a arăta evoluția talentului lui Eminescu, aranjamentul poeziilor nu respectă, de fapt, nici o ordine logică. În Prefață, Xenopol scria: "Putem zice că talentul lui

Eminescu nu ajunge la deplina lui dezvoltare decât în 1877. Când ne gândim că în 1883, minunatul său spirit fu zdrobit pentru totdeauna, abia atunci putem prețui însemnata pierdere ce au încercat-o literatura română ..." Conform acestui preambul s-ar fi cuvenit să urmeze publicarea poeziilor în ordine cronologică. Volumul se începe însă cu postumele la **Vieața** și **Stelele-n cer,** continuă cu poeziile din adolescență de la **Familia**, cu cele preluate din ediția Maiorescu (unele, cum am arătat, reîntregite și corectate) și se încheie cu **La moartea lui Aron Pumnul**. Poeziile poartă data publicării în reviste și sunt numerotate cu cifre romane, ajungând până la CXIX, însă cronologia propriu-zisă e încurcată.

Ca o ciudățenie în plus, ediția Xenopol cuprinde o poezie, "La Baudius", însoțită de următoarea notă a editorului: "Această poezie a fost scrisă în limba germană pe când era la Viena și dedicată actriței germane Baudius. Traducerea e de mine. Originalul l-am pierdut ... "Mostra sună:

În pară fierbinte ard stelele sus
Pe-albastrul întins al tăriei,
Adânc îns-n mare
Lin, tainic apare
A lunei figur-argintie.

Așa-n al meu suflet pe cerul înalt
Ca stele, gânduri multe, blânde
În taină profundă
În luna rotundă
Icoana iei palid s-ascunde.

Dar foarte repede, Xenopol a abandonat nu numai Prefața ci și ediția întocmită de el, lăsând-o în grija producătorilor săi, frații Șaraga, care au retipărit-o de vreo 12 sau 13 ori după aceea, în prezentări din ce în ce mai slabe, lipsite de compe-

www.ziuaconstanta.ro

tență și preocupare artistică. Astfel, primele ediții publicau două portrete ale lui Eminescu, cel de la 19 ani și cel de la 34 ani, în timp ce edițiile de mai târziu reproduceau, în locul acestora, portretul poetului de după boală, acela de la 37 ani, cel mai puțin indicat spre a fi popularizat. De asmeni, edițiile se deosebeau și prin numărul poeziilor publicate: unele conțineau 96 bucăți, altele peste 100, iar aranjamentul lor diferea de la o tipăritură la alta. Singurul lucru constant pe care-l aveau aceste ediții, ce se pretindeau "critice", erau greșelile de tipar și de cronologie, aceeași hârtie proastă, același tipar murdar și tehnoredactarea cât se poate de defectuaosă. Toate acestea l-au determinat pe Ion Scurtu să spună, în analiza făcută edițiilor apărute până la el (1908), despre frații Șaraga că "opera lor era dintru început prea puțin culturală și prea negustorească în cel mai vinovat sens: al speculei".

*

Dar se pare că "specula" aceasta nu era o exclusivitate a librarilor de la Iași. Ea mai ademenise și pe alți amatori de câștiguri ușoare, căci la câțiva ani numai de la moartea poetului, fratele său, căpitanul Matei Eminescu a luat atitudine după cum am arătat mai înainte, publicând în 1894 și o somație în **Monitorul Oficial** prin care declara că "nimeni nu are dreptul de a edita și vinde" scrierile rămase de la decedatul său frate. Ce efect a avut și la ce aranjamente s-a ajuns după această intervenție s-a văzut mai sus. Fapt este că publicarea edițiilor întocmite până atunci (Maiorescu, Xenopol) a continuat, ba încă, pe lângă cele existente, au mai apărut și altele, alcăuite de diverși alți editori.

www.ziuaconstanta.ro

Apariția noilor ediții și discuțiile ce s-au iscat în jurul lor, au atras atenția guvernului din acel timp, care nu putea

admite să se vorbească la infinit despre Eminescu ca despre o victimă a societății, căutându-se mereu capete de acuzare pentru sfârșitul lui prematur. De asemeni, guvernul de la 1895, format din partidul liberal, partid pe care Eminescu îl atacase mereu în articolele lui politice, nu vedea cu ochi buni nici retipărirea integrală a **Poeziilor**, deoarece în unele din ele erau vizați sau atacați chiar reprezentanți ai acestui partid. De aceea, spre a "feri" tineretul de infleunța ce ar fi putut s-o aibă asupra lui diferite poezii ale lui Eminescu, Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor luă hotărârea să alcătuiască el o ediție selectivă, "pentru uzul școalelor". În felul acestea, pe baza aprobării nr. 2531, din 28 Aprilie 1895, apăru la București în 1895 o ediție de **Poezii**, îngrijită de S. Dimitriu și Matei Eminescu, având o Prefață de N.Petrașcu, iar la Iași, aceeași frați Șaraga, scoaseră și ei, în 1896, o ediție absolut similară ca text și conținut, prefațată de I.I. Alexandrescu-Dafin.

Aceste ediții "oficiale" aveau în primul rând menirea de a schimba caracterul discuțiilor asupra "cazului Eminescu", abătând atenția opiniei publice, în special a tineretului, căruia i se adresau, de la soarta poetului, și recurgând la improvizate analize literare ale poeziilor. Fără a mai pomeni nici un cuvânt despre viața poetului, N. Petrașcu exprima în Prefața lui punctul de vedere oficial, vorbind despre valoarea poeziei lui Eminescu în termeni ceva mai eclectici: "Adăpat la izvoarele veșnic vii ale poeziei populare române, stăpân pe clasicism și pe ideile moderne, – idei asimilate într-un chip minunat de agera și studioasa lui inteligență, – Eminescu urmează pe Alecsandri cu mai multă putere și cu mai largi vederi ..."

De-a dreptul pitorească este prefața ediției de la Iași, unde autorul ei (Alexandrescu-Dafin), după ce constată că în cărțile didactice "nu se citează aproape deloc din poeziile nemuritorului nostru poet", anunța că umple el acest gol prin publi-

www.ziuaconstanta.ro

carea volumului de față, în care s-au "strâns câteva din poeziile lui Eminescu, menite pentru a dezvolta gustul literar al tinerilor vlăstare ..."

Ambele ediții conțin ... 24 poezii, aceleași și într-o carte și în alta, conform aprobării Ministerului Instrucțiunii Publice și Cultelor. Poeziile sunt dintre cele mai inofesive, unele din prima tinerețe a poetului, altele alese din diferite epoci, fiind evitate cu grijă toate bucățile cu conținut filosofic sau social.

Dintre creațiile majore ale poetului, una singură este publicată în aceste ediții: **Scrisoarea III**. Dar, pentru ca posteritatea să nu se mire cumva că Ministerul Instrucțiunii Publice din 1895, liberal sadea, a pus în mâna școlarilor această satiră puternică la adresa politicienilor liberali, înaltul for a suprimat pur și simplu partea a doua a poeziei, aprobând pentru "gustul literar al tinerilor vlăstare" numai partea întâia, unde e vorba de lupta cu turcii, de patriotismul lui Mircea ș.a.m.d. Partea cea mai incisivă și mai legată de actualitate a satirei, începând cu versul" "De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii" și până la sfârșit, este cu desăvârșire suprimată. Practica mai veche de amputare a poemelor fusese deci, precum se vede, adoptată și de oficialitate.

www.ziuaconstanta.ro

*

Oricum ar fi fost publicate însă, **Poeziile** lui Eminescu se bucurau de mare succes la public. Volumele se vindeau repede, iar edițiile se succedau una după alta. Așa se face că, pe lângă cele două case editoare care-și asiguraseră o sursă bună de venit din tipărirea **Poeziilor** – "Socec" din București și "Șaraga" de la Iași – o a treia casă de editură, și anume "Alcalay" din București, inițiază și ea tipărirea unor ediții proprii. Începutul îl face cu o ediție de popularizare publicată în

colecția "Biblioteca pentru toți" (numerele 195-196). Această ediție – fără an, dar apărută în jurul lui 1900 – este o imitație docilă a ediției Maiorescu și ea nu se remarcă decât printr-o notiță biografică semnată de căpitanul Matei Eminescu, fratele poetului[x]. Aici, între altele, se formulau unele dezmințiri pe care un membru al familiei se simțea obligat să le facă. "Asupra biografiei poetului Mihail Eminescu – scria Matei Eminescu – ale cărui poezii le publicăm în volumul de față, au apărut la intervale, de la moartea sa încoace, fel de fel de scrieri, una mai greșită decât alta.Așa, unii susțin că tatăl poetului era coborâtor dintr-un militar suedez, din armata lui Carol Al XII-lea, rămas în țară după catastrofa de la Pultava; alții că s-ar trage dintr-un negutător turc, Emin Effendi, stabilit în Moldova pe la Vatra-Dornei, iar alții, cum n-ar fi român de origine ș.a.m.d. Pentru ca să punem capăt odată acestor anecdote dăm mai jos, pentru prima dată, biografia adevărată a marelui și totodată nenorocit poet ..."

În continuare, Matei Eminescu reproducea Decretul lui Mihail Sturza prin care tatăl poetului era numit căminar. Apoi își manifesta incertitudinea asupra locului nașterii poetului: la Botoșani (15 Ghenarie 1850, cum consemna mitrica de la Uspenia ținută de preotul Stamati), sau la Ipotești ("20 Decemvrie 1849 la patru ceasuri și cincisprezece minute evropenești", cum însemnase căminarul Eminovici într-o psaltire veche). În sfârșit, același susținea că Aron Pumnul a fost cel ce i-a schimbat poetului numele de familie, din Eminovici în Eminescu.

Mai departe, trecând la altă ordine de idei, după diverse

x) În ultimul moment aflăm că Matei Eminescu ar fi publicat în 1893 sau 1894 la editura Alcalay o culegere de **Poesii**, numărând 224 pagini, plus o prefață de VI pagini, dar această ediție nu s-a păstrat în fondurile publice de cărți și nici n-a fost înregistrată în vreo retrospectivă din epocă sau de mai târziu a edițiilor Eminescu. (Vezi: Nicolae Georgescu: "O ediție Eminescu necunoscută", în **Luceafărul** din 19 octombrie 1985).

www.ziuaconstanta.ro

afirmații aluzive, destul de atenunate, semnatarului notiței biografice îi scăpa și aceasta: "De altfel sfârșitul său (al lui Eminescu n.n.) a fost cam ca al tuturor oamenilor de genul său de la noi cât și din alte țări – cine nu știe sfârșitul lui Nicoleanu, Depărățeanu, Bolintineanu, Schiller, Lenau etc." Autorul voia să arate – fără a îndrăzni să o spună direct – că vinovată de aceste "sfârșituri" este numai orânduirea socială. Dar cu toate că n-a spus-o direct, simplul fapt că a îndrăznit să facă o aluzie a avut drept consecință înlăturarea acestei prefețe din fruntea reeditărilor ulterioare.

Volumul cuprinde 76 poezii reluate din ediția VI-a Maiorescu și publicate în aceeași ordine ca și acolo.

Soarta acestei ediții din "Biblioteca pentru toți" merită a fi urmărită. Prin 1910, I. Scurtu o retipărește cu subtitlu de "ediție revizuită", adăugându-i câteva poezii neincluse mai înainte și însoțind-o cu următoarea Prefață:

"Această nouă ediție a poeziilor lui Eminescu este revizuirea și îndreptarea vechei ediții din "Biblioteca pentru toți.

Volumul cuprinde în prima linie poeziile publicate de autorul însuși și de prietenii săi literari. S-au adaos, la sfârșit, ca o completare, numai acele poezii ale lui Eminescu, neavând lipsurile și imperfecțiunile care tulbură și nemulțumesc pe cititorii amatori.

www.ziuaconstanta.ro

Astfel credem a fi pus la îndemâna acestui fel de cetitori o ediție populară care se poate întrebuința cu încredere și cu folos".

Ediția este prezentată în condiții grafice bune, într-adevăr, și este înzestrată cu ilustrații pentru poeziile mai importante, semn că I. Scurtu și-a dat osteneala să facă o cât mai demnă ediție populară. Ea a fost retipărită de mai multe ori, dar fără să se indice nici seria reeditărilor, nici anii apariițiilor.

Mult mai târziu, prin 1936, scriitorul V. Demetrius, îngrijitorul de atunci al "Bibliotecii pentru toți", aduce unele modificări volumului, intitulându-l "ediție aleasă". El elimină câteva din postumele incluse de Scurtu și utilizează aceeași prefață de mai sus, (mai puțin ultimele trei rânduri), pe care o semnează V.D., fără a pomeni nimic de ediția Scurtu. Volumul – numărând acum 94 poezii – se deschide cu poezia **Vieața** apoi urmează ordinea Scurtu. Nu mai are ilustrații și este inferioară, ca aspect, ediției din 1910.

Atât Scurtu, cât și Demetrius, ignoră, se pare în mod intenționat, faptul că primul alcătuitor al volumului de **Poezii** din "Biblioteca pentru toți" a fost căpitanul Matei Eminescu.

*

O ediție "complectă", cum și-o intitulase Xenopol pe a lui, n-a mai apărut mai bine de un deceniu după aceea. În anul 1901 apare însă în "Biblioteca noastră" de la Caransebeș, condusă de Enea Hodoș (fratele lui Nerva Hodoș care a publicat puțin mai pe urmă, la București, o ediție a **Postumelor**), un volum intitulat **Câteva Poezii**. Fără prefață, volumul se deschide cu un portret al lui Eminescu, bine reprodus, și cuprinde: **Somnoroase părăsele**, **Singurătate**, **O, mamă, dulce mamă**, **Mai am un singur dor**, **Melancolie**, **Sonet** (Veneția), **Epigonii**, **Scrisoarea I**, **Scrisoarea III** (fragmente), **Criticilor mei** și **Ce te legeni, codrule.**

*

Fără să aibă data, dar după stil și ortografie trebuie plasat cam în același timp și volumașul de la Brașov, apărut în "Biblioteca Junimii" a editurii Librăriei și Tipografiei Adolf

www.ziuaconstanta.ro

Albrecht, cu titlul: **Junii corupți și Vieața și Scrierile lui Mihail Eminescu**. Acest mic volum cuprinde: 1. **Junii corupți**. 2. **De ce nu-mi vii** și 3. **Vieața și scrierile lui Eminescu**, o notiță biografică, din care desprindem pentru pitorescul limbajului și candoarea lor simpatică aceste câteva rânduri:

"Mihail Eminescu s-a născut în Botoșani la anul 1849. După ce a terminat studiile primare în Botoșani, a trecut în Cernăuți, unde a făcut clasele gimnaziale și apoi la Blasiu, unde a terminat studiile claselor superioare, după aceia se băgă sufleur la trupa teatrală a lui Pascali. La 1870 re-ntors la casa părintească pe care o abandonase, fu trimis la Viena, la facultatea de litere. Fiind după doi ani morbos întrerupe studiile; reînsănătoșindu-se îl trimise societatea din Iași "Junimea" la Berlin spre a studia filosofia. La 1874, se re-ntoarse după terminarea studiilor éră acasă și fu numit bibliotecar la biblioteca centrală din Iași, apoi peste un an revizor școlar peste Iași și Vaslui. La anul 1882 poetul Eminescu căzu într-un morb foarte periculos ..."

Urmează, în același stil, câteva considerații despre opera poetului, la fel de naive și discutabile ca valoare documentară.

*

www.ziuaconstanta.ro

În anul 1907 se ivește un alt editor "integral", atât cât se putea spune astfel pe vremea aceea – anume Ioan Săndulescu. El alcătuiește o ediție nouă a **Poeziilor**, folosindu-o pe cea maioresciană, la care se adaugă și câteva postume luate din ediția Hodoș (1902). Volumul are pe copertă portretul lui Eminescu în mare, bine executat. Este singura calitate a cărții. În prefață, întocmind o biografie a poetului, unde, după ce arată ascendența lui Eminescu (tatăl agricultor, făcut căminar de Mihail Sturza, mama descendentă din familia stolnicului

Jurașcu), I. Săndulescu conchide: "Prin urmare orice versiune că Eminescu n-ar fi român, se anulează". La sfârșit, volumul, drept contribuție critică, reproduce un mic articol de câteva rânduri al lui Mihail Dragomirescu, despre Eminescu. Această ediție rămâne însă faimoasă prin niște comentarii publicate în subsolul paginilor de-a dreptul hazlii, tocmai fiindcă voiau să fie cât mai savante. Ele par transcrise din diverse dicționare, traduse și semnate de editor cu numele propriu și au provocat, pe bună dreptate, ironiile lui Scurtu pentru fantezistele explicații "teologice", ca aceea, de pildă, unde afirma că "Eliseu" din textul eminescian este profetul Elizeu etc. O ediție "regretabilă, absolut falsă, izvorâtă din cea mai patentă nepricepere" (I. Scurtu).

Aceasta era situația editării **Poeziilor** în jurul și după 1902, anul când Maiorescu a încredințat Academiei Române manuscrisele poetului.

www.ziuaconstanta.ro

IV.

Depunerea manuscriselor la Academie a însemnat o răscruce în editarea **Poeziilor** lui Eminescu. Deși editorii de până acum – Socec, Șaraga, Alcalay – continuau să trimită în librării amintilele lor culegeri, colecții sau volume de poezii "complecte", fapt demn de înregistrat este că de aici încolo n-au mai apărut noi editori preocupați doar de latura popularizatoare a **Poeziilor**. A apărut în schimb o altă specie de ediții – "edițiile critice" – întocmite "după manuscrise".

Primul editor care și-a propus să întocmească o asemenea ediție a fost I. Scurtu .(Să nu uităm însă că și Xenopol avusese orgoliul să considere că ediția lui din 1893 era întocmită "după manuscripte"). Criticul literar al **Semănătorului**, după o îndelungată studiere a manuscriselor – și era cel dintâi care făcea acest lucru – întocmește și publică, în 1908, o ediție a **Poeziilor**[1], ce cuprinde poeziile apărute până la intrarea manuscriselor în domeniul public, deci până în 1902, precum și câteva inedite și variante scoase din depozitul de manuscrise. În total, ediția Scurtu avea 100 poezii (cifră rotundă). Angajamentul editorului era acela de a publica poeziile într-o formă corectă ca text și completă din punct de vedere al conținutului, după confruntarea cu textele din manuscrise, având "nădejdea că textele autentice, dobândite și orânduite prin aplicarea conștiincioasă a principiilor critice de care m-am

www.ziuaconstanta.ro

1) M. Eminescu. Poezii. Ediție îngrijită după manuscrise de Ion Scurtu, București, Editura Minerva, 1908.

călăuzit, vor putea fi socotite cu drept cuvânt ca singurele în stare să înfățișeze în strălucirea ei deplină, curățită de zgura defectelor constatate, partea clasică din opera poetică a lui Eminescu".

Volumul se deschide cu o lungă prefață, interesantă prin unele afirmații și intuiții asupra poeziei eminesciene. Ea începea cu un examen al edițiilor anterioare, criticându-le pe toate, în scopul de a o evidenția pe cea de față, socotită mult "dorita **ediție critică**, autentică în text, completă în cuprins, orânduită după toate normele obișnuite aiurea, spre mulțumirea științei și a marelui public cititor". Criteriile adoptate de Scurtu în orânduirea poeziilor din volum erau două: unul cronologic și unul psihologic. Ca să fie original, el n-a acceptat în mod absolut nici orânduirea lui Maiorescu (psihologico-antologică), nici pe a lui Xenopol (cronologică), singurele ce se impuseseră până atunci, ci le îmbină pe acestea două, stabilind o formulă nouă, care constă din introducerea în cadrul cronologic a unei clasificări speciale, "după fondul de sentimente și de idei al poetului", titlurile fiind aranjate apoi în interiorul fiecărui compartiment tot în ordine cronologică. Poeziile sunt astfel departajate în trei perioade: întâia tinerețe, a doua tinerețe și epoca maturității, având ca rezultat genurile lirice respective atribuite fiecărei perioade. Pentru o mai exactă prezentare a ediției reproducem în întregime sumarul de la sfârșitul volumului, cu toate împărțirile editorului:

A. Epoca întâiei tinereți (1865-1869)

I. **Elegii și ode**: La moartea lui Aron Pumnul, La Heliade, Visuri trecute, La moartea principelui Știrbei.

II. **Cântece patriotice**: Din străinătate, La Bucovina, Ce-ți doresc

www.ziuaconstanta.ro

M. EMINESCU

POEZII

EDIŢIE INGRIJITĂ DUPĂ MANUSCRISE DE ION SCURTU.

BUCUREŞTI
«MINERVA», Institut de Arte Grafice şi Editură, B-dul Academiei, 3 — Edgar-Quinet, 4.
1908

www.ziuaconstanta.ro

eu ție, dulce Românie.

III. **Cântece de iubire și romanțe**: De-aș avea, O călărire în zori La o artistă, Amorul unei marmore.

IV. **Poezii sociale**: Junii corupți.

V. **Poezii filosofice**: Speranța, Misterele nopții.

B. Epoca tinereții a doua (1870-1878)

I. **Romanțe și cântece de iubire**: Înger de pază, Noaptea, Floare albastră, Făt-Frumos din tei, Dorința, Crăiasa din povești, Lacul, Povestea teiului (variantă), Povestea codrului, Singurătate.

II. **Elegii**: Venere și Madonă, Melancolie,Departe sunt de tine.

III. **Poeme romantice**: Egipetul, Călin, Strigoii.

IV. **Poeme filosofice**: Epigonii, Mortua est, Cugetările sărmanului Dionis, Înger și demon, Împărat și proletar.

C. Epoca bărbăției (1879-1883)

I. **Romanțe și cântece de iubire**: Pajul Cupidon, O rămâi, Atât de fragedă, Freamăt de codru, Lasă-ți lumea ta uitată, Și dacă ramuri bat în geam, Peste vârfuri, Diana, Somnoroase păsărele, Sara pe deal, La steaua, Kamadeva, Între paseri, Fragment.

II. **Elegii**: Pe aceeași ulicioară, Nu mă înțelegi, De câte ori iubito, Despărțire, O, mamă, Mai am un singur dor (3 variante), Din valurile vremii, S-a dus amorul, Pe lângă plopii fără soț, Adio, Te duci, De-or trece anii, Ce e amorul, Când amintirile Din noaptea, De ce nu-mi vii, Apari să dai lumină.

III. **Sonete**: Afară-i toamnă, Sunt ani la mijloc, Când însuși glasul, Iubind în taină, Trecut-au anii, S-a stins viața falnicei Veneții, Oricâte stele, Pe un album.

www.ziuaconstanta.ro

IV. **Poezii filosofice și sociale**: Rugăciunea unui dac, Scrisoarea I, II, III, IV, V, Luceafărul, Glossă, Odă, Criticilor mei, Se bate miezul nopții, Cu mâne zilele-ți adaogi, Ta twam asi (Rugăciune), Viața, Stelele-n cer.

V. **Poezii în formă populară**: Revedere, Ce te legeni codrule, La mijloc de codru des, Doina.

VI. **Traduceri**: Foaie veștedă (Lenau), Mănușa (Schiller), Serenadă (V. Hugo).

În afară de această extravagantă clasificare, la care Eminescu nu se va fi gândit desigur, ediția Scurtu nu are altă însușire demnă de luat în considerare. Este o ediție conștiincioasă, publicând textul integral al poeziilor amputate de editorii anteriori și dând, pentru prima dată, referințe despre variantele din manuscrise.

Ce să ducă până la capăt fidelitatea față de manuscrisele și intențiile poetului, Scurtu se gândea să dea volumului de **Poezii** al lui Eminescu titlul pe care și-l alesese odată poetul însuși: **Lumină de lună**. Dar pentru că s-a "temut" să pună de la început acest titlu pe copertă, el îi anunța numai, justificându-l astfel: "Abia o singură dată trecu prin mintea poetului ideea unui volum, – desigur în vreunul din acele fericite "ceasuri al tainei" pe care le petrecea numai cu cărțile, gândurile, visele și inspirațiile sale. Acest neprețuit moment biografic, necunoscut până acum de nimeni, este eternizat pe una din galbenele file ale hârtiilor lui intime, unde ni se destăinuiește chiar și titlul volumului, un titlu admirabil, nu se poate mai fericit ales: **Lumină de lună, versuri lirice**. Ar fi fost să fie ca un simbol mărturisit al vieții și operei sale: al romantismului și al pesimismului, al idealismului și al decepționismului, al culturii pentru natura tăcută și al izolării de oameni. Un asemenea titlu, pe cât de modest, pe atâta de

www.ziuaconstanta.ro

Preţul: Lei 1.50.

www.ziuaconstanta.ro

plastic ar fi menit să fie pus în fruntea publicației noastre; dacă ne-am rezervat aceasta pentru o eventuală ediție a doua, este numai de teama de a nu provoca o nedumerire în publicul nepregătit".

Volumul apărut în 1908 poartă în consecință vechiul titlu: **Poezii**. Pe copertă e desenată o muză cântând din harfă, spre a sugera mai bine conținutul poetic din interior.

Peste doi ani însă, în 1910, Scurtu publică ediția a doua, de astă dată cu titlul propus: **Lumină de lună**. Coperta, în culori, realizată de pictorul Ary Murnu, reprezintă un tablou romantic, înfățișând luna deasupra unui lac, doi îndrăgostiți așezați pe o bancă etc. Prefața este aceeași din 1908, cu singura deosebire că ultima frază a citatului de mai sus, unde e vorba de titlul volumului, aici se încheie cu: *" .... cititorii sunt pregătiți pentru el din ediția I-a"*. Această ediție s-a retipărit în 1912, cu același titlu și conținut.

Scurtu, așadar, pe lângă meritul de a fi fost cel dintâi cercetător serios al manuscriselor poetului, își făcea un punct de glorie și din faptul că a fost primul care a redat **Poeziilor** lui Eminescu titlul formulat cândva de poet, crezând că prin aceasta a realizat o reparație de mare însemnătate. Socotită câtva timp drept cea mai bună, alături de a lui Maiorescu, ediția Scurtu prezintă doar un interes istoric.

*

În paranteză, să menționăm că mai târziu Ion Scurtu a publicat un alt volum de **Poezii** ale lui Eminescu, la editura Alcalay din București, cu specificarea: "Ediție revizuită de Ion Scurtu". Cartea nu indică anul tipăririi, însă după condițiile grafice (tipar și hârtie de calitate inferioară) se pare că ea a apărut imediat după primul război mondial, prin anii 1919-

www.ziuaconstanta.ro

1920. Nu are nici o prefață, nici un fel de note și conține 108 poezii, aranjate cronologic (fără împărțirea pe genuri lirice), începând cu poeziile din adolescență și continuând cu un lot sporit de postume. Coperta este desenată în culori țipătoare (ce contrastează cu aspectul mizer din interior) și expune la mijloc, în medalion, portretul poetului de la 37 ani. Este o ediție pur comercială, ce dovedește clar că a presupus investiții mici, dar a adus beneficii mari casei editoare – și asta e tot ce se poate spune despre ea, fiindă ea însăși omite să dea vreo relație în legătură cu intențiile ce au stat la baza compoziției sale. O înregistrăm ca atare în acest loc pentru că pe copertă figurează numele, pe atunci notoriu, lui Ion Scurtu.

*

La Cernăuți apare, tot în 1910, în "Biblioteca populară Dacia" un volum cu **Povești și poezii** de Eminescu și Creangă. Volumul e împărțit în două: prima parte Eminescu, având un portret și o prefață, a doua parte Creangă, deasemeni cu un potret și o prefață. Prefața despre Eminescu se începe cu următoarele cuvinte duioase: "Abia au trecut 60 de ani, de când s-a născut în satul Ipotești din România, aproape de granița Bucovinei, unul din cei mai mari bărbați ai neamului nostru: Mihail Eminescu și iată că s-au împlinit 20 ani de la moartea lui ..."

Mai departe, editorul anonim scria, într-un stil simplist, străbătut de explicabile simțăminte patriotice: "Eminescu a umblat prin toate țările pe unde trăiesc români, i-a cunoscut și a văzut cât de greu trăiesc și l-a durut inima, văzând atâtea necazuri și atunci s-a pus de a scris poezii, poezii duioase, care când le citim ne vine a plânge; a cunoscut însă și istoria neamului nostru, a cunoscut și vitejia strămoșilor noștri și

www.ziuaconstanta.ro

iarăși a scris poezii atât de frumoase încât citindu-le ne simțim înălțați. Poeziile sale sunt cele mai frumoase din câte s-au scris în limba română acum".

Înregistrând această ediție, Perpessicius reproduce următorul paragraf din prefață, pe care noi nu l-am întâlnit în exemplarul consultat, fiind vorba, probabil, de o altă tipărire a ediției cernăuțene de la 1910: "În Eminescu s-au întrupat durerile și nădejdile unui neam întreg. Mintea lui mare a înțeles necazurile poporului nostru și inima lui largă a simțit durerile îngrămădite în cele 12 milioane de suflete românești. Pe dânsul l-au durut durerile noastre, durerile noastre sunt aceleași și în ziua de azi, de aceea să-i citim povestirile și poeziile lui și să ne înălțăm sufletele și să ne întărim inimile".

Volumul cuprinde: **Doina, Făt-Frumos din lacrimă** și **La Rovine** (fragment din Scrisoarea III).

Este prima carte a autorului **Doinei** apărută în orașul școlarității sale.

În 1912 a apărut și la Chișinău un volum de **Sonete și poezii în formă populară**, despre care însă nu avem nici o cunoștință sau informație mai largă.

*

În aceeași epocă s-a tipărit la București (editura Papetăria Românească, Calea Moșilor 31) un volumaș de **Poezii** cu o prefață de I.S. (I. Săndulescu, sau I. Scurtu? – ironia destinului face să fie apropiați în această supoziție cei doi emuli). Volumul, cu o copertă luminoasă, în mijlocul căreia e desenat portretul poetului în chenar oval, cuprinde 16 poezii, începând cu **Călin, Scrisoarea III, Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, Strigoii, Mănușa** ș.a. În prefață se spune printre altele: "Activitatea lui Eminescu, atât literară cât și ziaristică,

www.ziuaconstanta.ro

este foarte bogată. Eminescu reprezintă un salt în literatura noastră prin problemele pe care și le-a pus și prin felul de a vedea viața. În poezii ca și în ziaristică sentimentul patriotic predomină ... Poezia filosofică apare sub o rază pesimistă, fiind influențată de filosofia germană ... Eminescu este un creator de imagini, care vor rămâne ca pildă pentru frumusețea și puterea lor de evocație. Observăm în poezia lui o vocalizare și o aliterație perfectă, care ne ușurează foarte mult înțelegerea poeziei. Limba pe care o întrebuințează este pur românească, evitând cuvintele străine ..." (Stilul didacticist ne îndeamnă să presupunem că misteriosul I.S. nu poate fi decât Ioan Săndulescu).

*

Pornind pe calea clasificării fastidioase a poeziilor lui Eminescu, deschisă de Scurtu, alți editori au dus și mai departe această formă de asamblare, și artificială și exagerată. Astfel, în 1914 apare la Iași senzaționala ediție a lui A. C. Cuza. Ea are imprimat pe copertă următorul megalo-titlu: **Mihail Eminescu. Opere complecte. Poezii. Nuvele. Roman. Teatru. Cugetări. Scrieri literare, economice, politice și filozofice. Scrisori. Critica Rațiunii pure de Kant. Ca o prefață și un studiu introductiv de A.C. Cuza.** Această ediție se înfățișa ca senzațională, întâi fiindcă ambiționa să prezinte într-un singur volum de o masivitate impresionantă (680 pagini, format mare, cu text îndesat, pe două coloane) **întreaga** operă eminesciană, și în al doilea rând prin concepția și viziunea editorială pe care se fundamenta. Voluminosul op – tipărit "la Iași, într-o tipografie slăbuță, cu o literă măruntă, pe două coloane, ca o traducere a unui roman de Alexandru Dumas"[1] – în ciuda

1) N. Iorga, op. cit.

www.ziuaconstanta.ro

titlului pretențios de "Opere complecte", era departe de a cuprinde totalitatea zestrei eminesciene aflată în custodie la Academia Română. A.C. Cuza a cercetat cu multă atenție manuscrisele de acolo, a extras o însemnată parte de materiale inedite până la el, le-a pus în circulație călăuzit de intenții lăudabile, dar modul cum e alcătuită ediția lui lasă loc pentru multe tentații de ironizare. Din exces de zel, trădând euforia unui om care l-a cunoscut în tinerețea lui pe Eminescu, A.C. Cuza a căzut victima propriului său entuziasm, întrecând măsura atât în privința emiterii unor judecăți de circumstanță, cât și în construcția complicată a lucrării. Cartea se deschide cu o prefață bombastică, unde se afirmă sentențios că operele mari ale omenirii au fost create nu de "masse", ci de genii reprezentând "superioare rase de oameni", și că aceste genii sunt "culmile pe care le atinge naționalitatea". (Aici se proclama, fără ocolișuri, o anumită "doctrină" promovată de faimosul militant pe tărâm politic!). După ce pleda apoi, în treacăt, pentru "critica științifică, pozitivistă a lui Taine", autorul, făcând aluzie la unii criticii români (în speță, Maiorescu) și la metodele lor de lucru, scria, pe același ton polemic: "Concepțiile tale, preferințele tale, tendințele tale – ei, da – "ideile" tale: ce-mi pasă de dânsele? Dacă ai, creează și tu! Dar nu te vârî în creația altuia, falsificându-i cuprinsul, făcându-l să servească interesele tale, oricare ar fi"! Și după ce cititorul așteaptă să găsească ceva și despre Eminescu în această peroație avocățească, ajunge la sfârșitul prefeței, unde sunt elogiați tipăritorii enormului tom: "dnii I.V. Ionescu și N. Georgescu" din Iași, care și-au "impus însemnate sacrificii ..." și unde semnatarul, după o cursă rapidă prin toate epocile civilizației omenești, cu scopul de a ilustra crezul său ideologic, aducându-și aminte și de subiectul intervenției, încheia brusc: "Rămâne dar – și cerem scuze cititorilor noștri – ca

www.ziuaconstanta.ro

studiul introductiv să apară ceva mai târziu, pe cât mai curând". Dar el a rămas o simplă și solemnă promisiune, căci n-a mai apărut niciodată![x)]

Făcând însă abstracție de prezumțiile, insinuările și afirmațiile aberante din prefață, să recunoaștem totuși că avem în față o ediție **elaborată** cu trudă, unde în afara asamblării discutabile a materialelor, se găsesc și unele contribuții documentare interesante pentru vremea când au fost realizate. Ce cuprinde ea? O mare cantitate de texte expuse pe o arie întinsă de genuri literare: poezii, povești și nuvele (proze literare antume), roman (**Geniu pustiu**), teatru, culegeri de poezie populară, schițe și fragmente (adică variante la poeziile definitivate), traduceri (în versuri și proză), cugetări, scrieri literare, economice, politice și filozofice (o colecție de 64 articole), scrieri filozofice propriu-zise, incluzând capitolele din **Critica rațiunii pure** traduse de Eminescu, scrisori, scrieri asupra lui Eminescu (o listă a articolelor și studiilor apărute în volume sau în periodice până la acea dată) și în fine o Tablă de materii instructivă nu numai pentru că oglindește întregul conținut al volumului, dar mai ales prin numeroasele "însemnări literare", unde se menționează sursele tuturor pieselor publicate și se fac completări de texte, corectări de lecțiuni sau corelări cu versiunile autentice din manuscrise. Simpla parcurgere a rubricilor și titlurilor din volum creează o imagine de ansamblu cu alură de grandiozitate.

În ceea ce privește publicarea **Poeziilor**, A.C. Cuza, condus de pasiunea clasificării, împarte opera lirică a lui Eminescu în mai multe genuri, toate plasate sub titlul **Floare albastră**. Subdiviziunile poartă și ele titluri separate, după cum urmează: I. Cântece și romanțe (25 bucăți; începând cu

x) Am aflat că acest Studiu, conținând câteva sute de pagini, se păstrează în manuscris de Biblioteca Academiei Române.

www.ziuaconstanta.ro

Noaptea și încheindu-se cu **La fereastra despre mare**); II. Ode și elegii (28 bucăți, de la **Venere și madonă** până la **Cu pânzele atârnate**); III. Povești și poeme (7 bucăți, în frunte cu **Egipetul**); IV. Doine (6 bucăți, prima fiind **Revedere**); V. Cântece patriotice (**Doina** și **La arme!**); VI. Poezii sociale și religioase (5 bucăți, începând cu **Înger și demon**); VII. Sonete (9 piese); VIII. Satire și poezii filozofice (18 bucăți, pornind cu **Epigonii** și mergând până la **Criticilor mei**). O altă tendință de originalitate a lui Cuza este publicarea celor 14 poezii din adolescență, apărute în **Familia**, expuse aici sub titlul: "Încercări din tinerețe" și împărțite și ele pe genuri literare, la fel ca și poeziile de maturitate. În fiecare capitol poeziile sunt așezate în ordine cronologică, indicându-se (la Tabla de materii) locul și data apariției, pentru antume, iar pentru postume sursa de unde au fost extrase (edițiile Maiorescu, Chendi, Hodoș, Scurtu, sau din manuscrise). Ediția Cuza conține, deci, 100 poezii principale, antume și postume, la care se adaugă cele 14 poezii din adolescență. După acestea urmează compartimentul de **Schițe și fragmente** (137 variante, împărțite pe aceleași genuri ca și poeziile din ciclul **Floare albastră**), 10 traduceri și 3 bucăți de poezie populară. Volumul cuprinde, așadar, în total 261 bucăți de versuri, antume, postume și inedite.

Alcătuită în felul acesta foarte personal, unde arbitrariul capătă forme hipertrofice, ediția Cuza – notabilă la vremea ei pentru contribuțiile filologice de la rubrica "Însemnări literare" – constituie azi mai mult o piesă de muzeu. Deși se pretindea o "ediție critică, dar mai întâi o ediție populară, rămâne ca o mare curiozitate editorială. La sfârșitul cărții, o notă a producătorilor arăta că lucrarea va apare "peste cel mult un an" într-o nouă ediție "care va fi revăzută cu toată îngrijirea", dar ea n-a mai fost retipărită.
Volumul avea o copertă ilustrată de pictorul Ipolit Strâmbu,

www.ziuaconstanta.ro

cu o imagine ce-l reprezenta pe Ștefan cel Mare călare pe un cal alb și sunând din corn, așa cum era invocat în versurile din **Doina**. În interior, erau plasate, pe foi speciale în afara textului, trei portrete ale poetului: cel de la 19 ani,la începutul capitolului de lirică; cel de la 28 ani în fruntea capitolului de proză literară, și cel de la 34 ani prezidând capitolul de scrieri literare, economice, politice și filozofice. Aceste trei portrete, excelent executate și semnificativa lor distribuire în ansamblul volumului constituie o compensare meritorie față de aspectul tehnic ingrat și arhitectura barocă a întregii lucrări.

*

O ediție care oferă deasemeni un amalgam de soluții susceptibile să provoace uneori stupoare este "ediția critică" întocmită de Mihail Dragomirescu. Această ediție a apărut, mai târziu, în 1937 (o vom analiza când îi va veni rândul), dar fundamentul ei se găsește într-o ediție mai mică, publicată în 1916 în Biblioteca literară și științifică "Căminul", unde cunoscutul critic și profesor universitar, ajutat de colaborarea și asistenta sa de la catedră, Constanța Marinescu, a întocmit două volumașe purtând titlul: **Poezii de dragoste**, selectate din opera lui Eminescu. Primul volum conține 43 "Poezii de dragoste", clasificate în două mari categorii: **Ode** și **Contemplațiuni**. Odele cuprind: Cântece, Elegii și Ode (propriu-zise), iar Contemplațiunile includ: Pasteluri, Poeme idilice și Balade lirice. Volumul al doilea conține 7 **Poeme de dragoste**, după următoarea originală clasificație: **A. Poezie lirică**.1. Poeme (Înger și demon, Luceafărul); 2. Meditații (La steaua); 3. Satire (Castelul, Dalila); **B. Poezie epică.** 1. Basme lirice (Călin); 2. Poeme romantice (Strigoii).

La sfârșitul acestei ediții – demnă de amintit numai pentru

www.ziuaconstanta.ro

clasificarea cu totul originală a celor 50 de poezii alese – editorii publică o **Notă** în care afirmă, între altele: "Celelalte poezii de dragoste, ce se găsesc în alte ediții ale **Poeziilor** lui Eminescu, fiind ori lucrări necoapte ale tinereții, ori opere în formațiune, n-au fost găsite vrednice să figureze alături de operele ce constituie adevărata glorie poetică a lui Eminescu". Alte comentarii la această opinie vom formula în momentul când vom ajunge la ediția "mare" Dragomirescu din 1937.

*

În timpul primului război mondial apare la Arad, în 1917, un mic (ca format) volum de **Poezii**, în Biblioteca "Semănătorul", a editurii Librăriei Diecezane. El se deschide cu următoarea prefață ce-și are însemnătatea ei, având în vedere locul și împrejurările apariției:

Edițiile poeziilor lui Eminescu s-au epuizat deja înainte de război. Cele nouă nu mai pot pătrunde la noi în urma împrejurărilor nefaste. Publicul însă ni le reclamă într-una iar noi – reușindu-ne să le adunăm – le punem la dispoziția on. public cetitor.

Fie ca ideile și concepțiile profunde ale nemuritorului Eminescu să străbată în sufletele tuturor fiilor noștri și din aceste idei sorbind energia renașterii, să ne nutrim și însuflețim și în zilele mari de acum.

Arad, Decemvrie 1917.

Volumul cuprinde 94 poezii, începând cu **Criticilor mei** și sfârșind cu următoarea postumă intitulată **De vorbești**:

De vorbești mă fac că n-aud,
Nu zic ba, și nu mă laud,
Dănțuiți precum vă vine,

www.ziuaconstanta.ro

Nici vă șuier, nici v-aplaud;
Dară nime nu m-a face,
Să mă iau dup-a lui flaut!
E menirea-mi: adevărul
Numa-n inimă să-l caut.

O nouă ediție a bibliotecii "Semănătorul" apare, tot la Arad, în 1925. Este o ediție "completată" a **Poeziilor**, de astă dată mult mai îngrijită și cu oarecare competență întocmită. Ea are o nouă **Prefață**:

"Biblioteca Semănătorul din Arad a scos în anul 1917 de sub tipar, poeziile lui Mihail Eminescu, cu scopul ca ideile și concepțiile profunde ale nemurioturlui poet, să străbată în sufletele tuturor fiilor noștri, și din aceste idei sorbind energia renașterii, să ne nutrim și însufleţim pentru zilele mari ce aveau să urmeze.

Idealul național s-a înfăptuit, dar cultul frumosului și trezirea energiilor se impune și în situația schimbată.

Conduși de ideia, ca sufletul și patriotismul lui Eminescu să străbată în sufletele mulțimii, inspirându-le un înalt idealism, și solicitați din partea cetitorilor, scoatem o nouă – a doua – ediție, completată, a poeziilor neîntrecutului nostru poet.

Arad, ianuarie 1925

Editura

*

Îndată după terminarea primului război mondial și împlinirea visului național al Unirii tuturor provinciilor la Patria-Mumă, apare, la București, în 1918, o ediție restrânsă din lirica lui Eminescu. Păcat că ea nu are nici o valoare, nici ca text, nici ca prezentare, fiind dealtfel o ediție anonimă a

www.ziuaconstanta.ro

"Editurei Librăriei Stănciulescu", făcută în grabă, fără competență și speculând, pe cât se pare, un moment când poezia lui Eminescu putea fi folosită în scopuri propagandiste. Ediția cuprinde numai câteva poezii, printre care **Doina** și **Scrisoarea III-a**, drama **Bogdan Dragoș** și romanul **Geniu pustiu**. Coperta, desenată, reprezintă harta țării întregite, cu drumuri și orașe principale, iar la mijloc un medalion cu portretul lui Eminescu. Volumul poartă titlul "**De la Nistru pân-la Tisa**".

*

Singura ediție datată 1919, "la 30 ani de la moartea poetului", este cea de la **Sălișteș**, tipărită în "Biblioteca Ardealului". Ea se deschide cu următoarea **Prefață**:

Sunt 30 de ani de când s-a stins luceafărul ce a strălucit atât de frumos pe cerul neamului nostru: negrul mormânt l-a înghițit și pe el, ca pe atâția alții. Căci - după cum sigur a profețit – pe când era acest luceafăr nu l-a văzut nimenea: astăzi îl vedem cu toții, dar nu mai e ...

În 15 iunie 1889 a închis ochii obosit de multele decepții și dureri Eminescu-omul. A rămas însă dâra puternică de lumină – în scrierile lui – care, cu cât trece vremea mai mult, tot mai luminoasă și tot mai puternică ne apare.

Cu adevărat cuvânt putem spune că Eminescu a fost și va rămâne cel mai mare poet cugetător al neamului românesc. El e al nostru al tuturora: atât al Bucovinei cât și al Basarabiei, atât al Ardealului cât și al României-mame. Căci durerile noastre prin sufletul lui și-au făcut cale și bucuriile noastre au fost bucuriile lor. Strigătul lui de alarmă din poezia "Auzi departe strigă slabii ..." e durerea întregului neam românesc din provinciile subjugate de atunci ...

www.ziuaconstanta.ro

Urmează o notă biografică. Volumul cuprinde 9 poezii, începând cu **Doina**. Prezentare modestă, dar trebuiesc menționate bunele intenții ale editorilor.

*

Proaspăt înființată, editura "Cartea Românească" (preluând vechea editură "Minerva") a alcătuit o colecție de mare popularitate, intitulată "Pagini alese din scriitorii români", sub forma unor broșuri de câte 32 pagini. În această colecție au fost publicate, în cursul anului 1921, trei culegeri din poeziile lui Eminescu, însoțite de câte o prefață de Gh. Adamescu. Numărul 3 al colecției cuprinde **Poezii** de Eminescu; numărul 7, **Luceafărul** și **Călin**, iar nr. 42, **Satire** (**Scrisorile I-IV** și **Strigoii**). Pe coperta fiecărei plachete se află portretul lui Eminescu (fotografia din tinerețe).

*

O ediție presupus "critică" – intitulată **Poesiile lui Eminescu** – întocmește, în 1922, N. Iorga, pe care o publică în colecția "Cartea bună", a editurii "Liga Culturală". Ediția, fără prefață, e compusă din două volume format mic (de buzunar): volumul întâi cuprinde poeziile dintre 1866-1879, și volumul al doilea (apărut în 1925) pe cele dintre 1880-1895, în ordine cronologică. Ediția este împodobită cu gravuri de N.G.B. (Nolie Grosman Bulighin) și se deschide cu un portret al poetului de dimensiunea celui din ediția Maiorescu. Fiecare poezie poartă titlul revistei și data când a apărut.

Ediția, după cum am spus, nu are nici prefață, nici vreun cuvânt explicativ. Această tăcere pare ciudată la un spirit ca al lui Iorga, care cu siguranță că ar fi avut ceva de spus. De ce n-a

www.ziuaconstanta.ro

spus nimic, mulțumindu-se numai să publice cele două volumașe ale **Poeziilor**? Poate dintr-o anumită tactică, poate dintr-o anumită tactică, poate spre a se deosebi de toți ceilalți editori, care, înainte de a publica **Poeziile**, țineau parcă să afișeze mai întâi opiniile lor despre Eminescu. Dar, mai ales, credem că n-a spus nimic Iorga la acea dată, fiindcă marele cărturar aștepta momentul când va avea răgazul să publice o altă ediție, cu adevărat critică, a **Poeziilor**, rezervându-și pentru atunci dreptul de a-și expune criteriul și opiniile asupra unei mari și adevărate ediții, așa cum o dorea, desigur. Abia peste 17 ani, în Memoriul de la Academie despre ediția Perpessicius, Iorga și-a expus, în câteva cuvinte, criteriul adoptat la alcătuirea ediției din 1922.

"În mica ediție ce am dat pentru Liga Culturală – spunea el în 1939[1] – în două volumașe, am reprodus numai bucățile tipărite în **Convorbiri literare**, ceea **ce înseamnă ce a voit Eminescu însuși să se publice, ce a citit el în adunările "Junimii", ce a admis el**, chiar în corecturile și greșelile de tipar, pe care, cu discreția care l-a caracterizat și care nu excludea o așa de îndreptățită mândrie, le-a tolerat..."

Comunicarea din 1939, scrisă poate pe baza unui material documentar mai vechi, dovedește că Iorga frecventase manuscrisele eminesciene, era familiar cu variantele și aducea lecțiuni noi – toate acestea, desigur, făcute în vederea unei mari ediții proprii la care se gândea, fără a ajunge să o înfăptuiască. Ediția din 1922 – completată cu al doilea volum din 1925 – fără a-l caracteriza, e singura ce-l reprezintă pe Iorga în această cavalcadă eminesciană. Dorința lui de a scoate o ediție a **Poeziilor** se vede în aceeași comunicare academică din 1939, unde, la sfârșit, propunea Academiei să creeze un

1) N. Iorga: **Eminescu în și din cea mai nouă ediție**. Academia Română. Memoriile Secției istorice. Seria III. Tom.XXII, 1939.

www.ziuaconstanta.ro

comitet pentru editarea operei integrale a lui Eminescu, comitet din care, cu toată vârsta înaintată, declara că ar accepta cu multă plăcere să facă parte.

O retipărire a ediției din 1922-1925, fără nici o adăogire sau modificare, s-a făcut în 1931-1932.

*

Tot în 1922 publică și Gh. Adamescu o ediție a **Poeziilor** în colecția "Scriitori români" a editurii Cartea Românească. Am văzut că la aceeași editură el mai publicase anterior, în colecția "Pagini alese din scriitorii români" trei broșuri cu piese diverse din lirica eminesciană. Acum, fiind vorba de o ediție elaborată îndelung și retipărită de mai multe ori, destinată uzului școlar, dar și cu preocuparea de a lua în dezbatere problema editării **Poeziilor**, vom stărui mai pe larg asupra ei.

În Introducere, Adamescu își expune punctul de vedere și criteriul adoptat la alcătuirea ediției sale. În principiu, el nu este pentru publicarea poeziilor după manuscrise, ci după textul din revistele unde ele au apărut: *"Dacă un autor și-a publicat operele lui nu numai în reviste, dar și în volume, atunci editorul e obligat să ia forma din aceste volume, deoarece ele reprezintă voința autorului și nu e permis nimănui să schimbe nimic. Dacă un autor, însă, nu și-a adunat însuși scrierile în volume, ci le-a publicat numai în reviste, atunci forma din revista unde s-a publicat prima dată se impune"*. Consecvent acestui principiu, Adamescu socotește ca **formă definitivă** textul poeziilor publicate în revistă (**Convorbiri literare**), pe care-l și reia ca atare și "numai în rare cazuri, când a fost evidentă greșeală de transcriere sau de tipar, am schimbat după edițiile ulterioare sau după manuscris". Volumul cuprinde 84 poezii, adică atâtea "câte au apărut fiind Eminescu în viață și care se

www.ziuaconstanta.ro

socotesc că au fost date cu **voința** lui". Sunt incluse și titlurile apărute în **Familia**. Poeziile sunt publicate într-o ordine cronologică, având specificată data când au fost scrise (nu la toate), revista unde a apărut fiecare, cu numărul, pagina și anul. Adamescu nu include aici nici o postumă, pe motivul că "s-a făcut abuz cu acestea și susținem că e foarte limitat dreptul editorilor de a da la iveală ceea ce un autor a voit să țină ascuns".

Cuprinsul cărții are ca titlu: "Poezii publicate în timpul vieții autorului" și este împărțit pe epoci, începând din 1865, după cum urmează: 1865-1869; 1870-1877; 1878-1884. Bineînțeles, la anul 1865 nu figurează nici o poezie. Ordinea adoptată de Adamescu, deși declarată cronologică, prezintă multe abateri neexplicate. De pildă, el situează poezia **La moartea lui Aron Pumnul** pe locul trei, când aceasta este prima producție publicată de Eminescu (la Cernăuți, în ianuarie 1866), după care au urmat poeziile din **Familia** (**De-aș avea, Din străinătate** etc.)., începând cu luna februarie 1866. Curioasă este plasarea poeziei **Venere și madonă** în lotul poeziilor din adolescență tipărite în **Familia** între 1866-1869, deși poezia a apărut în **Convorbiri literare** în aprilie 1870. (Explicația ar fi, dă a se înțelege editorul, că ea a fost scrisă în 1869.)

În retipărirea următoare a ediției (din anul 1924) Gh. Adamescu se menține pe aceleași poziții, dar acum volumul conține 88 poezii, fiind incluse patru bucăți luate, nu din reviste, ci din edițiile a treia și a cincea Maiorescu (**Sara pe deal, La steaua, De ce nu-mi vii** și **Kamadeva**.)

Atacată sever de Ibrăileanu în studiul său asupra edițiilor din **Viața Românească** (1927), Adamescu, declarând că a luat act de obiecțiile criticului de la Iași, "căci exactitatea e bună", în a treia retipărire a cărții (din 1928) introduce totuși 11 pos-

www.ziuaconstanta.ro

tume, fapt pe care-l justifică astfel (într-o notă anexată la retipărirea a cincea din 1935): "În tipăritura 3-a am pus și câteva **postume**, cum le înțeleg eu. Le-am așezat de o parte ca să se știe bine ce sunt și am ales pe acelea pe care le-am socotit că au formă închegată. Va crede poate cineva că lista lor s-ar putea lungi; liber; eu însă nu pot merge mai departe". (Ediția III-a avea, deci, 99 bucăți).

În aceeași retipărire, a treia, Adamescu mai adaugă, ca o contribuție nouă, o Notiță despre viața lui Eminescu, un tablou al edițiilor (incomplet) până la 1924 și un glosar pentru arhaisme, provincialisme, neologisme, forme gramaticale dispărute etc. A patra retipărire, cu 100 bucăți, a apărut în 1932. Ediția V-a și următoarele reveneau însă la 99 bucăți.

Fiind o carte care se adresa publicului larg și în special elevilor, ediția Adamescu, fără a avea merite științifice deosebite, s-a bucurat de o mare circulație. Ea a fost retipărită în 1937, în 1940, în 1942 și ultima tipărire, a noua, în 1946, toate însă reproducând conținutul celei din 1935. (Despre ediția IX din 1946 vom vorbi la momentul respectiv).

*

În același an cu ediția Adamescu, editura Socec, în colecția "Biblioteca clasică", a scos o ediție cu genericul: **Mihail Eminescu: Opere complete. Seria I. Poezii**, în două volume format de buzunar, fiecare de câte 188 pagini. Volumul I conține prefața lui Maiorescu (decemvrie 1883) și studiul "Poetul Eminescu" al aceluiași (datat: București, octombrie 1897). În volumul I sunt publicate 49 poezii după ediția princeps Maiorescu, în al doilea restul, până la 64 (**Kamadeva**) și în plus patru postume. Era o ediție de ocazie, fără nici o contribuție critică originală.

www.ziuaconstanta.ro

*

Un an mai târziu, în 1923, apar la editura Cultura Națională alte două volume, alcătuite de Lucian Blaga și publicate în colecția "Cartea cea bună", îngrijită de Sextil Pușcariu. Primul volum cuprinde **Poeziile lirice** și al doilea **Poeziile filosofice și sociale**. Introducerea din primul volum se începe cu următoarele considerații nostime de felul lor: "Mihail Eminescu s-a născut la 15 ianuarie 1850, în Botoșani. Școala primară și vreo două clase de liceu le face în Cernăuți. Neastâmpărul geniului său în devenire nu-i îngăduie însă o dezvoltare "normală" pe băncile din ce în ce mai mari ale școalei. Într-o vârstă în care alții nu ies încă din straiele copilăriei, el simte mizeria crescând a vieții. Într-un rând ajunge chiar să locuiască în adăpostul unui grajd (parcă am ceti o legendă biblică), unde scânteind din ochii prea aprinși se leagănă cu patos în poezii de Schiller, visează Nirvana – și dă pinteni întâielor sale încercări poetice, hrănindu-se cu pâinea sărăciei și a dragostelor precoce ..."

În volumul întâi întâlnim fotografia teiului de la Copou și a sanatoriului de la Ober-Döbling.

Este prima ediție care publică și facsimile după manuscrisele poetului.

*

În anul 1923, când se împlineau 40 ani de la apariția **Luceafărului**, pictorul Mișu Teișanu a realizat o frumoasă operă de artă consacrată marelui poem. Ea cuprinde textul în întregime, transcris în caractere mari, caligrafice, desenate de pictor și reproduse pe 22 planșe în cromolitografie de dimensiunea unor tablouri de pus în ramă. Este cea dintâi "ediție"

www.ziuaconstanta.ro

ilustrată a lui Eminescu, și chiar dacă ea se rezumă la publicarea unui singur poem, merită a fi menționată printre ediții. Tirajul restrâns de 250 exemplare a pus în valoare și mai mult această excepțională realizare. Pe ultima filă a albumului – căci e mai mult decât o carte, e un album de artă – citim: "Această lucrare s-a tras pe presele litografice ale atelierului Soc. Luceafărul din București, după desenele originale ale pictorului M. Teișanu, în 250 exemplare, din care 20 exemplare pe japon, numerotate de la 1 la 20 și 230 exemplare pe carton Englez, numerotate de la 21 la 250".

*

În același an, 1923, editura Eminescu din București, publică în colecția "Clasicii noștri" un prim volum (al doilea, deși prevăzut, n-a mai apărut) de **Poezii**, cu specificarea de "ediție complectă". Volumul cuprinde: **Elegii și ode** și **Poeme epice**, asamblate fără vreo ordine prestabilită și fără un criteriu vizibil. Bucățile sunt luate din diferite ediții anterioare și nu sunt însoțite de nici o prefață, introducere sau notă explicativă. Alcătuitorul ediției și-a păstrat anonimatul cel mai deplin.

www.ziuaconstanta.ro

V.

De aici încolo pătrundem în perioada când apar **principalele** ediții critice cu caracter și stil de lucru științific, declanșând lupta pentru cucerirea acelei "himere", cum o numea Perpessicius, care avea să se dovedească a fi **ediția definitivă**. Spirite competente, cu o largă experiență în domeniul cercetării fenomenului eminescian și-au îndreptat atenția asupra problemei întocmirii volumului de **Poezii**, încercând fiecare să concretizeze într-o ediție personală rezultatul observațiilor și concluziilor la care ajunsese după o minuțioasă și răbdătoare frecventare a manuscriselor. Din păcate însă, în loc ca acești editori să-și conjuge eforturile spre atingerea țelului comun, nu reușeau decât să le disjungă și să rămână la fel, dacă nu și mai depărtați, din finalizarea obiectivului propus.

Am văzut că după depunerea manuscriselor poetului la Academie și cercetarea lor de către diferiți critici sau profesori de istorie literară, problema editării **Poeziilor** lui Eminescu a luat un aspect nou. De unde mai înainte, diverși editori ocazionari se mulțumeau să strângă laolaltă ceea ce se tipărise prin reviste și să alcătuiască o ediție proprie, fără nici un criteriu și fără nici un control, acum existența manuscriselor prespunea obligația editorilor de a le cerceta, confruntând și verificând textele puse în circulația cu cele din urmă manuscrise. Orice editor nou al **Poeziilor** – mai ales atunci când el pornea la drum cu hotărârea declarată de a alcătui o "ediție critică" – trebuia să facă un lung popas în sala Bibliotecii Academiei,

www.ziuaconstanta.ro

studiind ani de zile și copiind manuscrisele poetului, înainte de a da la iveală formula sa editorială. Spunem "formulă", fiindcă, deși materialul propriu-zis al ediției era totdeauna același, fiecare editor a venit cu o **formulă** a sa, personală, în ceea ce privește felul cum trebuie organizat și prezentat publicului cititor prețiosul material. În lumina acestor considerații s-ar putea presupune că zelul editorial manifestat față de **Poeziile** lui Eminescu ar fi trebuit să-și înfrâneze aripile, dată fiind responsabilitatea și, mai ales, munca deosebită pe care trebuia s-o depună un editor în realizarea acestei lucrări.

Lucrurile nu s-au întâmplat, totuși, astfel. Căci, dacă în primele două decenii ce au urmat după depunerea manuscriselor la Academie, nu au apărut decât două ediții ale **Poeziilor** alcătuite după manuscrise (ediția Scurtu și ediția Cuza), nenumărate alte ediții, complete sau fragmentare, populare sau didactice, ocazionale sau cine mai știe cum, au continuat să apară, în Capitală și în provincie, în aceeași formă cu totul arbitrară, alcătuite de către diferite persoane anonime sau necalificate, fie că le însoțeau de vreo **Prefață** de circumstanță, fie că nu se osteneau nici măcar pentru atâta.

Dar chiar atunci când editori conduși de simțul răspunderii au pornit la această muncă (ce trebuia să fie, în esență, o muncă de interes național), urmând drumul manuscriselor, ei au ajuns la rezultate care adeseori se băteau cap în cap, alcătuind ediții ce difereau atât de mult între ele, încât ai fi zis că nu același a fost obiectul pentru toate și că nu aceleași manuscrise au fost cercetate de către toți acești editori. În epoca dintre cele două războaie mondiale (1920-1940) au apărut zeci de ediții unele noi, altele fiind retipăriri ale vechilor ediții. Dintre toate însă o atenție sepcială merită să fie acordată celor ce se intitulau "ediții critice" – deși, judecate comparativ, se poate ușor constata că ceea ce a stat chiar și la baza acestora

www.ziuaconstanta.ro

nu a fost atât dorința de a cădea de acord asupra spinoasei probleme a editării **Poeziilor** lui Eminescu, cât veleitatea fiecărui critic – deoarece în genere e vorba de critici literari – de a-și expune și de a încerca să-și impună punctul său de vedere în această chestiune. Excesul de zel al celor mai mulți dintre acești editori față de Eminescu este acum cel puțin tot atât de mare, dacă nu și mai mare, decât al editorilor de mai înainte. Căci, dacă cei dintâi încercau să dea diferite interpretări și diferite valorificări **Poeziilor** lui Eminescu, lucrând după convenții de moment și având interese exterioare – comerciale sau politice – cei de pe urmă, sub pretextul cercetării științifice pe care o invocau, nu numai că dădeau la iveală ediții tot așa de arbitrare, dar complicau și mai mult problema pe care cu toții pretindeau că vor s-o rezolve în mod definitiv, făcând-o, în aparență, de nerezolvat.

În continuare vom urmări apariția noilor contribuții, în ordinea intrării matadorilor în arenă, fără a neglija, bine înțeles, înregistrarea edițiilor de mai mică importanță efectuate între sau paralel cu celelalte, pe care le vom menționa la locul respectiv.

*

Cel dintâi care a atacat frontal problema ediției definitive a fost Gh. Bogdan-Duică. El a publicat în 1924 o ediție "adnotată" a **Poeziilor** în colecția cartonată "Scriitori români" de la Cultura Națională. Ediția sa se declară, în privința aranjamentului poeziilor, **cronologică**. Volumul cuprinde în total 104 bucăți începând cu **La moartea lui Aron Pumnul** și sfârșind cu postuma **Cu gândiri și cu imagini**. Deși include 15 poezii postume, ediția elimină două antume: **La moartea principelui Știrbei** și **Cugetările sărmanului Dionis**, iar cronologia este

www.ziuaconstanta.ro

adeseori defectuoasă or confuză. Printre "postume" trece **Mai am un singur dor** (cu variantele), pe motivul că a apărut prima dată în ediția Maiorescu. Dar "bătălia" lui Bogdan-Duică se dă pe alt front.

În Introducere el declară din capul locului că scopul ediției sale este să "restabilească textul în formula în care s-a înfățișat întâia oară, înlesnind astfel și o privire sigură asupra dezvoltării stilistice" a poetului. Pornind de la ideea că Eminescu "dacă ar fi trăit încă sănătos, editându-și el însuși poeziile", ar fi corectat textele, și fiindcă acest lucru nu s-a întâmplat, "dreptul și datoria sa de a-și revizui textul nu poate fi exercitat de alții, de editori". Dar numaidecât profesorul de la Cluj cade în contradicție cu el însuși, atunci când justifică intervenția "altora" în textul poetului, în speță a celor de la **Convorbiri literare** pe care Eminescu îi autorizase în 1871 să corecteze unele versuri (Bogdan-Duică citează acea scrisoare, dar nu pomenește nimic de cealaltă scrisoare a poetului de la 1878, prin care Eminescu cerea să nu se schimbe "o iotă"!), susținând mai departe, că redactorii de la **Convorbiri literare** nu au abuzat de " această putere", așa după cum îi acuza Caragiale" pe când era supărat pe junimiști".

Oricum, lăsând la o parte propriile contradicții interioare, Bogdan-Duică se declară "pe scurt" împotriva modernizării textului din punct de vedere fonetic și ortografic. "Eu cred – spune el – că Eminescu nu are nevoie de nici o corectură; că limba de la 1866 nu va dăuna pe nimeni azi, când stângăciile de pe atunci, cititorii de astăzi le simt ușor ca trecute fără revenire. Corecturi, așadar, la ce ? Ne trebuie un Eminescu așa cum l-au gustat contemporanii, cum era când a început să înrâurească pe Vlahuță și să entuziasmeze pe Delavrancea și ... Mille (observați mirarea! n.n.), cum era când devenea **vecinicul** Eminescu".

www.ziuaconstanta.ro

Credincios acestei concepții, Bogdan-Duică publică poeziile lui Eminescu în tot felul de forme vechi, fără a fi însă totdeauna consecvent. Astfel, în ediția sa citim: "O călătorie (sic!) în ziori", "Din sfera mea veniiu cu greu", "Spre-acel pământ rătăcitoriu", "Fărmecata lună", "Și deacă ochii ce-am iubit" "Și deacă glasul adorat" etc., etc., deși în alte locuri întrebuințează, pentru aceleași expresii, forme "modernizate", așa cum le întrebuințase Eminescu însuși (de pildă : "Și dacă ramuri bat în geam", etc.). Din analiza ediției sale, reiese că Bogdan-Duică n-a ridicat această problemă din respect pentru adevărul științific, ci din vanitate și de dragul unei concepții personale, în asta constând toată noutatea și toată contribuția sa în problema editării **Poeziilor** lui Eminescu. Nu numai azi, dar chiar la apariție, ediția Bogdan-Duică părea bizară din acest punct de vedere.

*

Tot în 1924 apare un mic volum "popular", intitulat **Doine și plângeri, poezii de Mihail Eminescu**, în colecția "cărțile pentru popor" (nr. 1) a editurii Șaraga și David din București, colecție îngrijită de Ion Călugăru. Volumul cuprinde: **Doina, Strigoii, Atât de fragedă, Pe aceeași ulicioară, Adio, Povestea teiului, Freamăt de codru, S-a dus amorul** și altele de același nivel alese la întâmplare și publicate fără nici o ordine sau preocupare de natură critică. În **Predoslavie** însă, editorul scria într-un stil savuros: *"Eminescu e un luceafăr de-a pururea nestins. Și așa cum nu-ți trebuie multă știință de carte ca să-i zici luceafărului luceafăr, și nu strugure, linte sau hrib, așa nu-ți trebuie multă știință de carte ca să pricepi că Eminescu e unicul mare cântăreț al neamului și nu un sihuitor de rând... Versu-i trezește farmecul simțămintelor ascunse din*

www.ziuaconstanta.ro

sufletul omenesc, simțăminte care sunt aceleași și la cărturar și la baciul de la stână. Numai suprafața e alta".

În 1927 vede lumina zilei un volum alcătuit de Octav Minar, reputat eminescolog producător de diferite documente considerente apocrife. Aici se găsește, în loc de Prefață, o poezie de trei strofe intitulată **Poetul**, cu următoarea notiță informativă: "A apărut în revista **Rândunica** scoasă de elevii gimnaziști români din Cernăuți la 1865. Poezia e semnată: "Mihail Eminescu, elev gimnazist." Despre "descoperirea" lui Octav Minar iată ce scria Perpessicius: "Oricine va alege, cu ușurință, firul acestei mistificări. De o revistă **Rândunica**, apărută în 1865, la Cernăuți, n-am dat până astăzi. În schimb, în 1893, apare la Iași o revistă **Rândunica**, sub direcția d-nei D.O. Sevastos, la care colaborează Virginia Micle-Gruber, Cornelia Emilian etc., și unde se face abuz de terminologie și motive eminesciene". E destul pentru a califica această ediție, de duzină, lipsită de altă însușire demnă de notat.

*

O ediție destinată uzului școlar – ca și a lui Adamescu – este aceea a lui E. Lovinescu, apărută în 1929, în colecția "Biblioteca clasicilor români" a editurii Ancora. În Introducere, ediția este declarată ca având în "un caracter provizoriu", dar o altă ediție Lovinescu n-a mai scos pe urmă. Volumul se începe cu **Venere și madonă**, prima poezie, spune editorul, ce caracterizează "eminescianismul". Poeziile anterioare acesteia sunt considerate mediocre, totuși, la sfârșit sunt incluse poeziile din adolescență. Criteriul acestei ediții este, așadar, unul cronologic, dar și unul estetic, fără însă ca Lovinescu să-l aplice "cu strictețe" pe unul sau pe celălalt.

www.ziuaconstanta.ro

MIHAIL EMINESCU

POEZII

CU ÎNTRODUCERE
ŞI SUB ÎNGRIJIREA LUI
G. MURNU

CU 12 AQUARELE-FACSIMILE
ŞI NUMEROASE DESENE DE
A. MURNU

EDITURA NAŢIONALA
S. CIORNEI - BUCUREŞTI

www.ziuaconstanta.ro

*

Tot în 1929 apare o ediție întocmită de G. Murnu, ilustrată de pictorul A. Murnu. Este cea dintâi ediție completă ilustrată a **Poeziilor** lui Eminescu. În afară de desenele, frontispicii și finale, ce însoțesc fiecare poezie (unul din aceste desene reprezintă chipul Veronicăi Micle), volumul, tipărit elegant, cuprinde și 12 planșe în culori, romantice în concepție și de un colorit violent. La începutul volmului se află un portret al lui Eminescu, desenat de A. Murnu, după fotografia de 34 ani, cu semnătura poetului, desenată și ea. În Prefață – datată: București Mai 1928 – G. Murnu scrie că Eminescu și-a făcut studiile gimnaziale "în mod neregulat și cu întreruperi în Cernăuți și în Sibiu".

Mai departe, încercând o portretizare a poetului, editorul afirmă: "În afară de concepțiunea lui maladivă, de precocitatea lui caracteristică, de zguduirea cu adânci repercusiuni ce-a suferit-o din cauza firii lui sensitive, refractare și inadaptabile, mai este de observat un fapt care a intipărit urme trainice în viața și opera lui Eminescu: e apariția luminoasă a poetei Veronica Micle, femeia blondă, frumoasă, inteligentă, simpatică "visul lui de aur", care mai mult ca oricine l-a iubit, l-a înțeles, l-a mângâiat, i-a fost ca o "icoană de lumină în pervazul negru al vieții". Etc. Etc.

Ediția Murnu, numerotată, dar fără a se specifica tirajul, este o ediție curentă ilustrată, tipărită în condițiuni alese (Editura Națională - Ciornei)

*

În sfârșit, G. Ibrăileanu, pe care l-am citat de câteva ori până acum, publică și el, în 1930, o ediție a Poeziilor, retipărită

www.ziuaconstanta.ro

în 1936 fără adaosuri sau modificări. Propunându-și, – în mod tacit – să completeze și chiar să dea o replică ediției Maiorescu, Ibrăileanu pornește în mod vizibil de la acea ediție (în ce privește conceptul de valorificare globală a poeziei eminesciene), aducându-i retușurile de rigoare impuse de evoluția cercetărilor în domeniu. Fără a se pretinde "ediție critică" (avea caracterul unei cărți menită să pună în mâna cititorului **Poeziile** într-un volum cât mai bine organizat, mai reprezentativ și ușor de lecturat), fără nici un fel de comentarii sau adnotări, fără trimiteri la variante sau manuscrise (poate fi considerată și aceasta o ediție "mută", ca și a lui Maiorescu, mai ales în comparație cu multele altele "gălăgioase") – ediția degajă aerul de mare decență, în sensul de modestie străină de tendința de a-și etala erudiția în materie de eminescologie. Amprenta editorului se face totuși evidentă în întocmirea volumului și în Prefața de 15 pagini prin care se deschide.

Aici, în Prefață, Ibrăileanu a emis pentru prima dată acea opinie lapidară despre poet, care avea să fie reținută de istoria literară ca o remarcă de un adânc tâlc și conținut. Iată primele fraze ale Prefeței: *"Eminescu este unul din exemplarele cele mai splendide pe care le-a produs umanitatea. Avem convingerea nestrămutată că, dacă mai trăia sănătos încă douăzeci de ani, el ar fi fost considerat, fără putință de contestare, ca unul din cei mai mari creatori de poezii din întreaga literatură a lumii. (Dacă Goethe s-ar fi stins la treizeci și trei de ani, ca Eminescu, **Goethe** nu ar exista)".*

După o succintă trecere în revistă a biografiei poetului (a biografiei spirituale mai mult) și după o și mai sumară caracterizare a poeziei – caracterizare sumară dar avansând considerații esențiale – Ibrăileanu dă câteva explicații în legătură cu modul cum a alcătuit ediția sa. "Ediția de față, scrie el, cuprinde poeziile publicate de însuși Eminescu, cele publicate

www.ziuaconstanta.ro

în timpul boalei lui; precum și câteva din cele rămase în manuscrise, care ni s-au părut destul de frumoase ca să nu lipsească dintr-o ediție a poeziilor lui". (Aici se referă între altele și la poezia **Dalila**, inclusă în rândul **Scrisorilor**). În total, volumul cuprinde 93 poezii, la care se adaugă, cu titlu separat, cele trei strofe din **Luceafărul** omise de Maiorescu în textul publicat de el și care este adoptat de Ibrăileanu în cuprinsul ediției de față. Aceste 94 de bucăți sunt împărțite în trei compartimente, conținând 75 poezii de circulație notorie, cele 14 poezii "din adolescență", cum le intitulează Ibrăileanu, publicate într-un capitol aparte la sfârșitul volumului, și un "Adaos", deasemeni aparte, format din cinci bucăți (inclusiv strofele amintite din **Luceafărul**).

Ordinea adoptată de Ibrăileanu este cronologică, însă fără să fie absolut riguroasă. El spune că a făcut "o singură excepție", punând **Epigonii**, apărută în **Convorbiri literare** la 15 august 1871 (cu această poezie se deschide volumul) înainte de **Venere și Madonă**, apărută la 15 aprilie 1871, pentru că "în **Epigonii** Eminescu își expune oarecum o profesie de credință"[1]. Excepția nu este numai aceasta. În rândul poeziilor "publicate de Eminescu" sunt intercalate diferite alte poezii "publicate în vremea boalei poetului", (adică de Maiorescu în primele sale ediții) într-o ordine "care ni s-a părut mai potrivită", fără să se țină seama de datele cronologice. De exemplu: poezia **Nu mă înțelegi**, apărută în anul 1886, în **Albumul literar al Societății "Unirea"**, e pusă în rândul celor de la 1879; **Diana** apărută în **Convorbiri literare** la 1 februarie 1884, e așezată înaintea poeziilor din ediția Maiorescu; **Din noaptea**, apărută în **Familia** februarie 1883, se

1) Perpessicius vedea în această aranjare "intrarea în templul eminescian prin vestibulul **Epigonilor**".

www.ziuaconstanta.ro

află după **Kamadeva** din 1887. În schimb **Sara pe deal,** apărută în 1885 e plasată la anul 1881, ș.a. În privința poeziilor preluate din ediția I Maiorescu (1884), și acestea sunt încadrate într-o ordine cronologică relativă, unele figurând în rândul celor de la epoca 1879, altele după cele apărute în 1887. Deci ordinea poeziilor, declarată de Ibrăileanu "cronologică", n-a respectat întru totul cronologia, și oricum ea rămâne destul de personală și supusă arbitrariului.

Cât despre poeziile "din adolescență", publicate într-o secțiune separată spre sfârșitul volumului, acestea sunt admise de Ibrăileanu doar "pentru cititorii care ar dori să le cunoască, deși suntem siguri că Eminescu nu le-ar fi tipărit în volumul scos de el însuși" (Prefața). Iar în "Adaosul" care încheie volumul, sunt publicate **Făt-Frumos din tei** (apărută în 1875 și considerată de Ibrileanu o "variantă inferioară" la **Povestea teiului**, apărută tot în **Convorbiri literare** în 1878), **Mănușa** [1], apărută în 1881, și două postume: **Apari să dai lumină** și **Dintre sute de catarge**, nepublicate în edițiile Maiorescu, reținute de Ibrăileanu "pentru frumusețea lor aproape egală cu a poeziilor publicate în timpul vieții" (Prefața). O altă particularitate a ediției este absența de la sumar a poeziei **Departe sunt de tine**, încorporată de Ibrăileanu la **Singurătate**, despărțită de aceasta prin trei steluțe, pe temeiul că așa a fost publicată ea în **Convorbiri literare** la 1 martie 1878. Maiorescu nu procedase astfel, el a publicat cele două poezii separat, prima la poziția 1 în sumarul său, a doua, de sine stătătoare, la poziția 43 în sumar. Lipsește deasemeni din volum poezia **Cugetările sărmanului Dionis** apărută în **Convorbiri literare** la 1 decembrie 1872, pe care nici Maiorescu n-a reținut-o. E socotită ca făcând parte

1) Cealaltă traducere, "Foaia veștedă", e inclusă în Cuprinsul cărții la anul 1879.

www.ziuaconstanta.ro

din nuvela **Sărmanul Dionis.** Acestea sunt singurele "originalități" ce i s-ar putea obiecta lui Ibrăileanu. [1] În sumarul de la sfârșitul cărții, sunt indicate, în dreptul fiecărei poezii, datele cronologice și sursele folosite la întocmirea ediției, lăsând să se vadă, și aici, criteriile de asamblare adoptate de Ibrăileanu în alcătuirea volumului.

*

Paralel cu ediția din 1930, aceeași editură (Națională-Ciornei) a publicat în 1931 și o elegantă ediție în format mic (cât o agendă de buzunar), legată în piele, pe hârtie biblie, care reproduce exact conținutul volumului mare, minus Prefața. Îngrijită tot de G. Ibrăileanu, aceasta este o carte oferită iubitorilor de piese rare.

*

Dar Ibrăileanu, suferind de fobia microbilor, n-a cercetat personal manuscrisele de la Academie. Pentru această operație el a folosit un intermediar (pe G. Topârceanu), care a copiat și i-a pus la dispoziție textele poeziilor aflate în hârtiile

1) În **Postumele lui Eminescu** (1908) G. Ibrăileanu se declara împotriva publicării postumelor în volumul de **Poezii**. "Eminescu nu e, nu poate fi altul decât cel ce a voit să fie el însuși. Tot ce n-a voit să fie e foarte util pentru priceperea poetului, dar nu e adevăratul Eminescu. Avem noi dreptul să rostim vreo părere asupra talentului lui, judecând după **vreo postumă** ?" Acestei opinii criticul i-a rămas credincios și mai târziu. În 1926 el considera o "impietate" scoaterea dintre hârtiile din coșul lui Eminescu" a romanului **Geniu pustiu**. Dar explica publicarea prin **naționalismul** editorilor lui Eminescu, din perioada dinaintea Unirii, care erau mai ales ardeleni (Chendi, Nerva Hodoș, I. Scurtu) și care făceau caz de conținutul postumelor. "Astăzi nu mai e nevoie de acea pedagogie naționalistă de atunci". Asemenea perspectivă, cu implicații conjuncturale, a fost depășită de exegezele ulterioare.

www.ziuaconstanta.ro

rămase de la poet. De aceea ediția lui se prezintă așa cum am calificat-o "**mută**", fără notele și comentariile de la care criticul, în mod atât de onest, s-a abținut.

În schimb, ceea ce n-a făcut Ibrăileanu, a realizat colaboratorul inițial și continuatorul său imediat, emeritul eminescolog Constantin Botez. După o sârguincioasă consultare a manuscriselor, Constantin Botez a întocmit și publicat în 1933 (cincizeci de la ani de la alcătuire ediției Maiorescu), prima ediție cu adevărat științifică, intitulată **Poesii**, ca și ediția princeps. Volumul, executat sub auspiciile editurii Cultura Națională în condiții grafice de mare țintă, demne de o lucrare jubiliară, cuprinde peste 550 pagini, dintre care 285 pagini poezii, 272 pagini **Note și Variante**, plus **Lămuriri**, XIV pagini. Un portret al poetului (de la 28 de ani) și trei facsimile formează materialul iconografic.

Cartea conține 95 poezii publicate în ordine "strict cronologică" și clasate după epoci: 1870-1883, 1883-1884, 1884-1887, 1889-1902, și la urmă cele din perioada 1866-1869. Din sumarul astfel compus, șase bucăți sunt postume. Nu numai că distribuirea pe epoci rămâne amendabilă (ca și în cazul altora care au procedat la fel: Scurtu, Adamescu), dar nici cronologia nu este respectată în mod absolut. De fapt, conținutul volumului este același din ediția Ibrăileanu, cu deosebirea că Botez include **Cugetările sărmanului Dionis**, și publică **Departe sunt de tine** separată de **Singurătate**.

Atenția principală a lui Botez a fost îndreptată către problema privitoare la limba și ortografia textului. Metoda folosită constă în cercetarea textului din **Convorbiri literare**, din ediția Maiorescu și alte izvoare, precum și, în special, a celui din manuscrise, cu scopul de a-l adapta la ortografia curentă a Academiei Române, respectând "limba scrisă a lui Eminescu". Dar de aici o întreagă serie de dificultăți ce n-au

www.ziuaconstanta.ro

MIHAI EMINESCU

POESII

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ

de

CONSTANTIN BOTEZ

Cu 4 planșe afară din text

BUCUREȘTI
EDITURA «CULTURA NAȚIONALĂ»
2, Pasajul Macca, 2

www.ziuaconstanta.ro

www.ziuaconstanta.ro

putut fi depășite și au provocat obiecțiile puternice ale comentatorilor de specialitate. Ediția rămâne totuși interesantă prin corpul de **Note și Variante** publicate de editor pentru fiecare poezie din volum. Este cea dintâi care semnalează toate variantele din manuscrisele poetului. În obiecțiile pe care le face acestei ediții, Perpessicius, declara că, "Botez oferă un text aproape ilizibil", din cauză că editorul n-a avut o metodă de lucru mai simplă și mai eficace, ceea ce a făcut, din păcate, ca această ediție "pornită dintr-o atât de înaltă conștiință editorială și urmată cu atâta nobilă râvnă", să fie greu de folosit, iar aparatul critic dă impresia de "Laborator anarhic". Dealtminteri, toate obiecțiile ce i s-au adus acestei ediții se referă în primul rând la metoda editorului, căci el a arătat celor ce se interesau de chestiune "calea care nu trebuie urmată" (Perpessicius). Ediția Botez constituie totuși un monument eminescian, înălțat printr-o trudă și conșiinciozitate de benedictin, deoarece alcătuitorul ei a avut răbdarea să cerceteze cu de-amănuntul "cele 43 caiete ale lui Eminescu, cu 7588 de foi, sau 15176 de pagini" câte cuprind manuscrisele de la Academie, numărate și atestate de Botez în ediția sa. Pornit s-o realizeze în colaborare cu G. Ibrăileanu, după un plan măreț, C. Botez a dus-o la bun sfârșit singur, criticul de la Iași îmbolnăvindu-se și retrăgându-se după puțin timp din combinație.

O retipărire a acestei ediții, fără aparat critic, având doar o notiță biografică, întreprinde editura Scrisul Românesc, din Craiova, în colecția "Clasicii Români Comentați ", de sub îngrijirea lui N. Cartojan. Retipărirea a avut loc în 1936, iar în 1941 a fst republicată, tot acolo, fără modificări.

*

www.ziuaconstanta.ro

Cu prilejul primei "Zile a Cărții" din primăvara lui 1933, odată cu împlinirea 50 ani de la apariția poemului, a fost realizată o carte "Liliput", de dimensiunile unui breloc (3,5 x 2,5 cm.), intitulată **Luceafărul**. Ea conține, de fapt, numai poemul omonim, expus în 72 pagini, cu litere microscopice, citibile doar cu lupa. Opsculul are la sfârșit următoare notă : "Această carte, cea mai mică ce s-a tipărit vreodată în Țara Românească, a fost executată în "Tiparnița" lui H. Fischer-Galați, cu litera "Diamant", culeasă de zețarul N. Lender și dată la iveală în ziua de 20 mai 1933". Din ea erau trase 33 exemplare numerotate de la 1 la 33.

În 1937 a apărut ediția V a acestei excentrice performanțe tipografice, cu un portret al lui Eminescu (cel de la 34 ani) în medalion, de aceleași dimensiuni minuscule. Nota editorială finală suna acum puțin modificată: "Această carte, ediția a cincea a volumului din Biblioteca Mărțișor, cea mai mică din lume, este lucrată în "Tiparnița" lui H. Fischer-Galați, cu litera "Diamant" și dată la iveală în ziua de 16 Mai 1937". Din notă reiese, deci, că originala realizare a fost repetată în fiecare an, de "Ziua Cărții", începând in 1933 până în 1937. Era o tipăritură cu caracter festiv.

*

Printre edițiile provinciale, trebuie semnalată și aceea apărută la Constanța, în 1934, îngrijită de profesorul de Limba germană Constantin Mureșanu și publicată în colecția "Cartea sub icoană". Editorul - autor al unor mărunte lucrări despre pedagogia lui Pestalozzi – semnează un didactic Cuvânt înainte, din care transcriem un paragraf, ca o exemplificare a modului cum era receptat și interpretat Eminescu în diferite colțuri ale țării.

www.ziuaconstanta.ro

"Mihail Eminescu e cel mai însemnat poet, dăruit de Dumnezeu neamului românesc. Cum se ridică Eminescu la această înălțime ? Mai întâi de toate poetul arată pilduitoare dragoste de învățătură. A citit și studiat, fără osteneală, toată viața. Ca o harnică albină, a strâns Eminescu frumuseți și înțelepciune din literatura poporului, din cultura română, și din cea străină. Prin dragostea de știință, se aseamănă Eminescu, cu geniul geniilor, care este: Goethe.

Pentru a-și cultiva inima și mintea, potrivit cu dorul sufletului, Eminescu se luptă cu sărăcia și prostia oamenilor din jurul său. Adesea suferințe l-au făcut să înțeleagă suferințele poporului nostru și durerile altor neamuri. A plâns cu cei slabi și a strigat contra ticăloșilor. Prin jertfele făcute pentru cultură, prin apărarea ce o ia poporului, care suferă, ne apare ca un apostol și ne amintește pe Schiller, poetul libertății..." Etc., etc.

Volumul cuprinde 22 poezii, postume și antume, în scopul de a sluji un mobil educativ-moral.

*

În "Biblioteca pentru toți", apare, în 1936, o nouă "ediție aleasă" a **Poeziilor**, care este republicarea "ediției revizuite" a lui I. Scurtu de prin 1910. (Am vorbit despre ea mai înainte). Ultima retipărire a acestei ediții am regăsit-o în 1942.

*

În colecția "Biblioteca școlară, Publicațiune pentru uzul elevilor'" scoasă de editura Adevărul, au apărut două volume de **Poezii**, primul, tipărit în 1934, destinat elevilor din cursul

www.ziuaconstanta.ro

inferior și al doilea, din 1936, pentru elevii din cursul superior de liceu. Colecția era îngrijită de un comitet compus din șase profesori secundari (J. Byck, I. Crețu, Al. Graur, N.I Rusu, S. Strușeanu și Gh. Șerban) unii cu autoritate critică, ceea ce făcea să se atribuie cărții un merit în plus, mai presus de caracterul ei didactic declarat.

Poeziile erau publicate după modelul ediției Ibrăileanu, apreciat drept "cel mai bun cunoscător al textelor lui Eminescu", după cum se declară în Prefață, deși editorii nu se sfiesc să anunțe că "tradiția eroilor anulează pe alocuri admirabilele rezultate ale sagacității criticului", (e vorba de Ibrăileanu), căruia îi impută câteva scăpări din vedere. În partea de analiză a Introducerii, se insistă asupra influenței poeziei populare și a romantismului german, apoi, unul din editori, care a ținut să rămână anonim, scrie:

"Farmecul mare și neîntrecut al poeziilor lui Eminescu stă într-o neasemuită dulceață a limbii, într-o perfectă armonie a versurilor și într-o măiastră așezare a vorbelor care formează ceea ce e original în stilul lui Eminescu. O vrajă ciudată se desprinde din poeziile lui. Din ce e făcută această vrajă, acest miracol ? În primul rând dintr-un accent inimitabil de sinceritate. Sentimentul țâșnește cu puterea și simplitatea cristalină a izvorului de munte. Vorbele se orânduiesc delaolaltă meșteșugite și necesare. Nici un cuvânt nu e de prisos. Sunt vorbele noastre cele de toate zilele, dar parcă sunt altfel. Sunt ca niște buni și vechi prieteni pe care îi vedem venind deodată spre noi în veșminte strălucitoare. Sunt aceleași vechi și obicinuite cuvinte, dar auzite într-un vis feeric. Și cu aceste cuvinte transfigurate poetul exprimă crâmpee de înțelepciune, de simțire clocotitoare și de experiență sufletească..."

Volumul I, intitulat **Versuri și proză**, cuprinde portretul

www.ziuaconstanta.ro

din tinerețe al poetului, o Introducere cu o schiță biografică pentru elevi, și 15 poezii, începând cu **Ce te legeni codrule**, și încheind cu **Mai am un singur dor**. Ca proză e tipărită nuvela **Făt-Frumos din lacrimă**. Volumul II reproduce portretul lui Eminescu de la 28 ani, are deasemeni o Introducere (din care am extras citatul de mai sus) și cuprinde 22 poezii, printre care **Scrisorile, Luceafărul, Glossă** și **Oda**. La sfârșit sunt prezentate, pentru elevi, câteva particularități de limbă, un glosar și un scurt dicționar de nume proprii întâlnite în versurile lui Eminescu.

*

În 1936 apare la Editura Socec din București o ultimă retipărire a ediției Maiorescu, îngrijită de V. Demetrius, cu titlul: "**Poezii**. După prima ediție publicată cu o notiță biografică de T. Maiorescu". În realitate, volumul cuprinde 76 poezii, adică ceea ce a publicat Maiorescu până la ediția VI din 1892, cu prefața de la ediția I, cu "notița" despre **Poetul Eminescu** din ediția IV și cu **Post-Scriptumul** din ediția VI relativ la stabilirea datei de naștere a poetului.

Într-o Postfață de două pagini, V. Demetrius arată că a urmărit "cuvânt cu cuvânt edițiile prime" al lui Maiorescu pentru "a elimina greșelile și alterările din text", lucru ce se confirmă prin cele câteva îndreptări adnotate la subsol acolo unde erorile au fost depistate. În rest, Demetrius respectă "cu sfințenie, fără nici un adaos, fără nici o scădere", culegerea întocmită de Maiorescu. Fiindcă, mai spune el în Postfață: "Câtă vreme a trăit directorul **Convorbirilor literare**, adică până în 1917, s-a interesat deaproape de imprimarea poeziilor lui Eminescu, dar n-a crezut de cuviință, el care cunoștea bine toate manuscrisele poetului, să sporească volumul cu mai

www.ziuaconstanta.ro

mult de 73 de poezii. (La care se adăugă cele trei variante la **Mai am un singur dor**, n.n.). Sunt astăzi în ființă foarte multe culegeri mai bogate, adnotate, cu comentarii, și vor mai apărea desigur și altele, dar o ediție așa cum am voit-o și-a alcătuit-o Titu Maiorescu, trebuie să existe... De aceea ediția de față ne-am dat toată osteneala s-o retipărim așa cum a fost ea când Titu Maiorescu o avea sub ochii săi de critic și de prieten al poetului".

Cu această declarație admirativă se și încheie seria de retipăriri a ediției Maiorescu, al cărei prestigiu în complexul editărilor eminesciene s-a dovedit viabil timp de mai bine de o jumătate de veac.

*

Ion Pillat publică, prin 1937, în seria nouă a "Paginilor alese" (nr. 25), a editurii Cartea Românească, o ediție de **Poeme** cuprinzând: **Lucefărul, Călin, Epigonii, Scrisoarea I** și **Scrisoarea a III-a**. Editorul scrie, cu acest prilej, un mic studiu despre "Poezia lui Eminescu", unde spune, printre altele: "...Pe când față de îmbogățirea și dezvoltarea liricii de azi, versul înaintașilor apare adesea învechit, sărac în formă și fond – poezia lui Eminescu se impune tot mai hotărât conșiinței literare a neamului. Printr-un paradox numai aparent ea a căpătat cu vremea, în ochii noștri, fermecătoarea tinerețe a cântecului popular. Numai creațiunile mitice ale poporului: **Miorița, Toma Alimoș, Mânăstirea Argeșului**, cu meșterul ei Manole, sau atâtea colinde, doine și bocete – ele singure se unesc în sufletul nostru cu ecoul trezit de sunetul turburător al versului eminescian". Mai departe Pillat crede că "valoarea incontestabilă" a poeziei lui Eminescu se află "numai în puterea sa de incantație verbală".

www.ziuaconstanta.ro

În acest cuvânt introductiv, mai este plasată o altă idee nouă: "Și, curios, tocmai acest aspect de **poezie pură** – cel mai important după părerea noastră – a stârnit mai puțin interesul nenumăraților cercetători ai liricei lui Eminescu. Pe rând s-a cercetat în Eminescu ideile lui filosofice, sentimentul său romantic, ori influențele sale clasice, puterea de evocare a imaginilor și simbolurilor întrebuințate, s-a studiat stilul din punct de vedere lexical, i s-a cântărit gramatical versurile. Nu s-a pătruns taina tainelor: poezia lui pură". Și, ca demonstrații, se dau câteva exemple.

*

În anul 1937, Mihail Dragomirescu, ce deținea un loc de frunte în critica universitară și care publicase mai înainte diverse studii despre Eminescu, [1] precum și mica ediție din Biblioteca "Căminul" din 1916 (am consemnat-o la anul respectiv), dă la iveală mult așteptata sa "ediție critică"[2]. De cum a apărut, această ediție s-a dovedit a nu fi fost așteptată în zadar. Căci pe cât de personală era, pe atât era de bătăioasă. Începând chiar cu prima fază a Prefeței, ea declară în termeni categorici: *"Toate edițiile lui Eminescu apărute până acum sunt defectuoase"*. După ce demonstrează pentru ce sunt defectuoase, criticul continuă: *"În ediția de față ne propunem să înlăturăm toate aceste neajunsuri, iar mijloacele ce întrebuințăm pentru aceasta, sunt următoarele:"*... Aceste "mijloace" sunt în număr de opt, și ne mulțumim să-l amintim numai pe cel din urmă: *"În fine, în al optulea rând* – scria

1) **Critica științifică și Eminescu** a apărut în 1895.
2) M. Eminescu: **Poezii**. Ediția Institutului de Literatură de sub direcția d-lui Mihail Dragomirescu. Editura Universul, București, 1937.

www.ziuaconstanta.ro

Mihail Dragomirescu – *vom întregi totalul capodoperelor cu poeziile* **Mitologicale** *și* **Sonetul cerdacului,** *descoperite de d-na Constanța Marinescu în* **Postumele lui Eminescu,** *teza sa de doctorat".*[1]

După cum se vede, ediția Dragomirescu era construită pe baze foarte ... solide ! "Institutul de Literatură (pe care-l conducea criticul, n.n.) – mai spune Prefața din 1937 – a avut de multă vreme pregătită o asemenea ediție, dar n-a căutat s-o publice decât după ce au ieșit toate edițiile care făgăduiau ceva nou și definitiv[2]. El își face o datorie să publice această ediție, după ce toate speranțele au fost înșelate". După această prefață, urmează o "Caracterizare a lui Eminescu", de 28 rânduri, care se ocupă numai de" viața artistică" a poetului, deoarece "părerile asupra vieții omenești nu fac dacât să scadă poezia", afirma intransingentul profesor de Estetică literară.

Ediția Dragomirescu e alcătuită după criticul estetic, înlăturând "cu hotărâre sistemul cronologic, care e cu desăvârșire fals". Poeziile sunt grupate după o clasificație originală, făcută de Mihail Dragomirescu (a treia, după a lui Scurtu și Cuza), la care poetul nici n-ar fi putut visa vreodată. Clasificația este o ilustrare a cunoscutului sistem trihotomic al profesorului, și ea cuprinde: **Capodopere**, **Opere de talent** și **Opere de virtuozitate**. O parte din poezii, sunt analizate în secțiuni de note critice "cu ajutorul membrilor Institutului de Literatură (12 la număr)". Volumul cuprinde în total 69 capodopere, 16 opere de talent și 14 opere de virtuozitate.

Se pare că prin "ediție" a **Poeziilor** lui Eminescu,

1) Tipărită în 1912.

2) Aluzie la edițiile Adamescu, Bogdan-Duică, Iorga, Ibrăileanu, Botez, apărute înainte de 1937.

www.ziuaconstanta.ro

Dragomirescu nu înțelegea decât cele 69 capodopere. Numai pe acestea le socotea demne de a "intra" în ediția sa. Despre "operele de talent", deși le publică "în anexă" în curpinsul aceluiași volum, deși le comentează la sfârșitul ciclului, el le consideră ba valoroase, ba lipsite de interes, pe unele "menținându-le" în aprecierea sa, pe altele "respingându-le", dar până la urmă publicându-le pe toate, încât, cercetând felul în care sunt publicate și comentate aceste poezii, rămâi cu impresia că editorul a lucrat cu mai multe capete (probabil vreo 12, câți membri avea Institutul de Literatură), toate aceste capete ciocnindu-se încontinuu între ele aplecate deasupra versurilor poetului în căutarea unei soluții comune.

Prin "opere de virtuozitate" criticul înțelegea poziile publicate de Eminescu în tinerețe, în **Familia.** Pe acestea el nu le socotea demne de a figura alături de celelalte poezii, totuși le publică, "dar la sfârșitul ediției, însoțite de critica lor negativă", cu scopul de a "strânge într-un mănunchi toate scânteile de talent (nu de genialitate), ce vom putea găsi în acele bucăți". "Critica negativă" a acestor poezii este de-a dreptul nimicitoare, căci ea declară pe un ton absolutist: "Ele (aceste poezii n.n.) pot avea loc într-un studiu critic care să le nimicească odată pentru totdeauna, dar nu într-o ediție a poeziilor geniale, ca să rătăcească gustul cititorilor".

Aprecierile asupra "operelor de talent" sunt mai explicite, deși pline de confuzii și contradicții. Astfel, după ce scoate "fără milă" unele poezii trecute de alți editori printre capodopere, și le încadrează la rândul operelor de talent, criticul trece la analiza fiecăreia în parte. Așa, de pildă, despre **Făt-Frumos din tei** părerea criticului este că "nici nu trebuie primită într-o ediție a lui Eminescu". El o publică, totuși, la "opere de talent", în timp ce varianta **Povestea teiului** o trece în rândul "capodoperelor". Despre poezia **Te twan si** (sic!)

www.ziuaconstanta.ro

spune că "nu e de primit în ediția noastră", totuși o publică printre operele de talent. Despre sonetul **Oricâte stele** afirmă că, deși e cam discursiv, totuși " îl primim în ediția noastră", ba încă în rândul capodoperelor. Despre cele 4 strofe din **Înger și demon,** eliminate de Maiorescu, declară că ele "deturnează atenția de la ideea principală și trebuie numaidecât suprimate", iar asupra strofelor din Luceafărul, înlăturate de același, este de părere că "pe drept cuvânt, lui Maiorescu i s-au părut inutile". În sfârșit, despre poezia **Viața**, Dragomirescu scrie: "Este compusă de un Eminescu în decadență. Vădește influența socialismului, care, pe vremea publicării ei de către însuși poetul în **Fântâna Blanduziei**, era în floare și zdruncinase echilibrul sufletesc al tineretului de pe acea vreme. E o bucată slabă și tendențioasă". (În primul rând, Dragomirescu comitea aici o eroare nepermisă unui editor – chiar dacă s-ar fi declarat el împotriva oricărei cronologii – spunând că poezia postumă **Viața** a fost publicată "de către însuși poetul", iar în al doilea rând își manifesta dezacordul față de "influența socialismului", împotriva căruia s-a declarat – ca și Maiorescu – în toate ocaziile). În altă parte, făcând o comparație între poeziile **Amorul unei marmure** și **Pe lângă plopii fără soț** – prima socotită operă de virtuozitate, a doua capodoperă – Dragomirescu scrie că versurile din prima poezie sunt "fără viață estetică, fără realitate mistică", în timp ce în versurile din a doua poezie "pulsează o neprețuită viață adâncă și mistică". În sfârșit, pentru a reproduce o ultimă mostră din aparatul critic al acestei ediții, ne vom opri la comentariul poeziei **Mortua est**, pe care Dragomirescu, polemizând indirect cu Ibrăileanu, o declara "o capodoperă a literaturii", afirmând că "numai cine n-are ureche și înțelegere a armoniei elementare, intime și exprese - cele trei hipostaze ale armoniei – nu o poate aprecia ca atare". Această poezie, spunea mai departe

www.ziuaconstanta.ro

criticul, "conține patru momente, constituite din patru concepții asupra ursitei umane; cea creștină, cea materialistă, cea budistă și cea eminesciană".

Și așa mai departe... În concluzie, ediția Dragomirescu, care n-a "ieșit de sub tipar decât după ce toate speranțele au fost înșelate" și care își propunea "să aducă ceva nou" – a adus, într-adevăr, ceva cu totul nou în istoria editării **Poeziilor** lui Eminescu : o... capodoperă de enormități și extravagențe. Pe deasupra, profesorul de Estetică literară, care urmărea până și cele mai mici greșeli de limbă sau de stil ale poetului, nu avea grijă să fie mai vigilent cu propriul său stil, plin de cacofonii, confuzii sau afirmații abracadabrante.

Să mai amintim – cu titlu anecdotic – că nici o altă ediție n-a fost mai hulită de către presa literară din epocă, folosindu-se la adresa ei expresii cât se poate de drastice. A fost atacată ca o "adevărată contrafacere" a textului eminescian, iar autorul era învinuit că a "manifestat o patentă rea credință, jefuind ediția Scurtu", pe care o luase ca bază, pentru a o combate apoi. În sfârșit: "Lecțiunea textelor mai defectuoasă decât în oricare ediție precedentă, îi ridică însușirea de **ediție critică**"[1]. Drept ultimă ironie, același comentator mai ricana că întreaga lucrare suferă de "virgulită".

Asemenea acuzații făceau, de fapt, parte din recuzita spectacolului oferit de eminescologi și dacă ele se îndreptau acum împotriva lui M. Dragomirescu era o răzbunare a soartei, căci și el condamnase cu aceeași vehemență edițiile dinaintea lui, atunci când spusese că sunt "toate defectuoase".

*

1) Șerban Cioculescu: O "**ediție critică**". Revista Fundațiilor **Regale**, nr. 10, octombrie 1937.

www.ziuaconstanta.ro

O ediție ce se recomanda ca modestă, dar având puternic imprimată pecetea personală a alcătuitorului, este aceea a lui G. Călinescu, apărută în anul 1938 la editura Națională – S. Ciornei. Într-o prefață de 7 pagini, Călinescu expune, succint, principiile ce l-au călăuzit în efectuarea lucrării. Ferindu-se să-și revendince titlul "pompos de ediție critică", ci declarându-se doar "ediție întocmită și comentată", ea este o prezentare a **Poeziilor** într-o formă accesibilă, de largă circulație, însoțită de explicații complementare de real folos, care nu îngreunează lectura, dimpotrivă o fac mai interesantă și mai instructivă.

De la început, Călinescu ridică problema editării **Poeziilor**. "Este întrebarea: putem noi face o ediție în spiritul lui Eminescu, consultând chiar manuscrisele ? Răspunsul cuprinde o mulțime de îndolieli". De ce ? Fiindcă textele originale, cu mici excepții, nu mai există, ceea ce dă loc la tot felul de interpretări și alcătuiri arbitrare, opinează Călinescu. În consecință, el reține numai trei ediții care au "ca să zicem așa, un caracter științific": ediția Maiorescu, "valoroasă prin aceea că înfățișează un document"; ediția Ibrăileanu, "care vine cu importante rectificări și se caracterizează printr-un mare bun simț"' și ediția Botez, compusă din două părți: **textul**, "care poate fi contestat și noi îl contestăm" și "așa zisele **note** și **variante**". Autorul sugerează apoi concepția personală în alcătuirea unei ediții: *"O ediție critică a lui Eminescu are nevoie întâi de toate de un criteriu estetic. Editorul trebuie să se așeze la punctul de vedere presupus al lui Eminescu însuși, care se poate deduce din chiar evoluția lui ortografică și să ne dea o ediție sănătoasă, clasic românească"*.

Conform acestui principiu, Călinescu pornește, în întocmirea ediției sale, de la textul din ediția Maiorescu, pe care "am avut-o mereu ca punct de plecare", ținând seama, în

www.ziuaconstanta.ro

M. EMINESCU

POEZII

EDIȚIE ÎNTOCMITĂ ȘI COMENTATĂ
DE
G. CĂLINESCU

EDITURA NAȚIONALA-CIORNEI

www.ziuaconstanta.ro

linii generale, și de ediția Ibrăileanu, retipărită cu puțin mai înainte (în 1936) de aceeași editură Ciornei. Dar din spirit de independență, sau din dorința de a-și spune cuvântul și în problema editării **Poeziilor**, după ce dăduse importante monografii despre **Viața** și **Opera** lui Eminescu, el se distanțează de predecesorii săi, mai ales în privința arhitecturii volumului. Cuprinzând același număr de poezii (94) ca și la Ibrăileanu (se exceptează strofele amputate din **Luceafărul**, dar se adaugă cu titlu separat, de piesă autonomă, **Departe sunt de tine**), și menținând aceleași titluri ca și criticul ieșean, Călinescu face unele deplasări de poziții în ordinea așezării lor în volum, adoptând criteriul cronologic, însă aplicat la epocile când au fost scrise poeziile, iar nu la epocile când au fost publicate pentru prima dată. "În privința ordinei poeziilor, am adoptat cronologia reală, fără s-o ducem la absurd, date fiind incertitudinile. Cu oarecare pricepere în materie, am așezat fiecare compunere în epoca respectivă de redactare, punând alături poeziile înrudite. Cronologia noastră nu va fi perfectă, dar e cea mai adânc studiată din câte s-au întocmit până acum ". Așa stând lucrurile, cele 94 de bucăți, fiecare având indicate în subtitlu locul și data primei apariții, sunt aranjate într-o ordine ce poate surprinde pe adepții cronologiei absolute. Luând ca exemplu numai un grupaj cuprinzând bucățile de la numerele 48-55 din cadrul sumarului, vom vedea că **Revedere** (1879) este urmată de poeziile **Ce te legeni codrule** (1883), **La mijloc de codru des** (1883), **Foaia veștedă** (1879), **La steaua** (1886), **De ce nu-mi vii** (1887), **Somnoroase păsărele** (1883), **Mănușa** (1881) ș.a.m.d. La epoca respectivă, a elaborării, sunt plasate și cele șase postume, și anume: **După ce atâta vreme** (apărută în 1892, este întoarsă la 1876), **Apari să dai lumină** (apărută în 1895, este adusă la 1879), **Oricâte stele** (1890-1879), **Scrisoarea V** (1890-1881), **Stelele-n cer** (1889-

www.ziuaconstanta.ro

1883), **Dintre sute de catarge** (publicată în **Postumele** de la 1902, e inclusă la anul 1883). Să mai remarcăm că G. Călinescu reține ambele poezii: **Făt-Frumos din tei** și **Povestea teiului,** în ordinea publicării lor inițiale, spre deosebire de Ibrăileanu care admitea numai **Povestea teiului** (1878), pe cealaltă apărută în 1875, considerând-o o "variantă inferioară" și expediind-o la "Adaos". Poemul **Luceafărul** (datat Aprilie 1883, fără a se indica și locul apariției, deci trecând sub tăcere versiunea vieneză), este reluat după Maiorescu și **Convorbiri literare**, adică având patru strofe mai puțin față de forma originară. (Strofele omise sunt date totuși la subsol în cadrul comentariilor la poem). Cele 14 poezii din adolescență sunt așezate la sfârșitul volumului, în ordinea aparițiilor din **Familia**, fără însă a li se rezerva o secțiune aparte (ca la Ibrăileanu).

Călinescu respinge în mod categoric ideea de a se publica **Varianta** într-o ediție a **Poeziilor**. "Ceea ce se numește greșit **Variante**, nu sunt deloc variante, ci simple note de poet". "Este fără rost să introducem versuri nouă pentru că le găsim prin manuscrise, când ele n-au apărut în **Convorbiri literare** în timpul vieții poetului". Aluzia – mai mult chiar: replica – la metoda de lucru folosită de C. Botez în ediția lui este aici vizibilă.

În fine, la fiecare poezie – având versurile numerotate din 5 în 5 – sunt trecute, în subsol, "comentarii strict utile" de natură filologică, istorică, filosofică, sociologică etc., relative la împrejurările sau persoanele din momentul când au fost elaborate poeziile. Deasemenea, se notează lecțiunile diferite "câte sunt posibile", după **Convorbiri literare** și edițiile Maiorescu, Ibrăileanu și Botez.

Fără a se considera o "ediție critică", ediția Călinescu dispune de un aparat critic competent, ce-i conferă dreptul de a

www.ziuaconstanta.ro

se număra printre edițiile importante ale **Poeziilor**.

*

O altă ediție "integrală", intitulată **Opere**, este a lui I. Crețu, apărută în 1938-1939. Ea cuprinde, în cele patru volume dense (circa 2000 pagini) scrierile publicate de Eminescu în diferite reviste și ziare, și anume: poezii, povestiri, articole politice. Poeziile ocupă întregul prim volum, numărând 95 bucăți, aranjate în ordine cronologică, începând cu **Venere și madonă** și terminând cu **Kamadeva**. Poeziile din adolescență și cinci postume sunt însă repartizate separat, la urmă, într-un "Adaos". Volumul întâi din "Opere" mai conține patru povestiri: **Făt-Frumos din lacrimă. Sărmanul Dionis, La aniversară** și **Cezara**, precum și 18 articole diverse. Celelalte trei volume ale ediției conțin studii și articole politice. I. Crețu nu recurge la note și comentarii, dar în scurta prefață de opt pagini își expune și el punctul de vedere în problema editării lui Eminescu.

În privința **Poeziilor**, după ce amintește că volumul întocmit de Maiorescu nu este cel pe care l-ar fi publicat Eminescu, subliniind că totuși poetul a acceptat ediția Maiorescu fără a-i aduce vreo adăugire, I. Crețu proclamă: *"Cu toate acestea, unii editori publică astăzi ca "opere" ale lui Eminescu numeroase scrieri în proză și în versuri descoperite și mai ales* ***scotocite*** *printre hârtiile rămase în dezordine la moartea poetului. După părerea noastră însă nu trebuie să intre în conștiința marelui public decât ceea ce poetul însuși a voit să intre, adică opera sa definitivă, nu ciornele, bruioanele, însăilările, notele fugitive, în fine tot ceea ce rămâne de* ***măturat*** *în atelierul unui artist de geniu... Și dacă boala și moartea nu au îngăduit să avem un* ***Eminescu ideal****, așa cum*

www.ziuaconstanta.ro

ar fi vrut el să se înfățișeze printr-o editare ***voită*** *și conștientă a operei sale, ne vom mulțumi cu* ***unul*** *pe care ni l-a dăruit destinul, cu* ***acela*** *înfățișat de sine însuși zi de zi publicului contemporan, în diferite ziare și reviste la care a colaborat".* În continuare Crețu scrie : *"Potrivit acestui principiu și convinși că răspundem unei necesități reale, simțită de multă vreme de publicul românesc, ne-am propus în ediția de față să tipărim* ***textul integral*** *dar și* ***autentic*** *al scrierilor lui Eminescu: versuri, proză literară, articole diverse și studii politice,* ***atât*** *și în* ***forma*** *în care ele au fost împărtășite de marele nostru scriitor pe calea tiparului".*

"Principiul" era foarte bun, țelul pe care și l-a propus Crețu era foarte ambițios, numai că lucrarea rezultată nu aduce nimic nou. Textul "integral și autentic" al poeziilor lui Eminescu este același text din ediția Maiorescu, fără a amenda amputările și omisiunile acestuia. Ba, din respect față de mentorul Junimii, I. Crețu, mai face o "mică abatere de la acest principiu", reproducând la "Adaos" – după ce declarase că nu trebuiesc publicate decât scrierile "împărtășite de scriitor pe calea tiparului" – cinci poezii tipărite de Maiorescu după moartea poetului, "fiind considerate de marele critic ca adevărate postume". (E vorba de poeziile **Oricâte stele, Rugăciune, Pe un album, Între păsări** și **Fragment**, publicate de Maiorescu în ediția VI-a a **Poeziilor** din 1892). Din exces de zel față de înaintaș, Crețu renunță la "principiul" său și intră în contradicție cu cine însuși.

Volumul cuprinde, afară de text, două facsimile după manuscrisele de la Academie, portretul poetului din prima tinerețe și fotografia monumentului funerar de la Belu, acesta înfățișat pentru prima dată într-o ediție a **Poeziilor**.

*

www.ziuaconstanta.ro

Cu prilejul comemorării a 50 de ani de la moartea poetului, Primăria Municipiului București, în sarcina căreia intra îngrijirea monumentului de la Belu, s-a simțit îndatorată să scoată o ediție "festivă" a **Poeziilor** pusă sub egida unui for oficial. Este vorba de "Ediția omagială a Muncipiului București, cu ocazia împlinirii a cinci decenii de la moartea poetului, 1889-1939, iunie 15", cum singură se recomandă, realizată în cadrul "Lunii Bucureștilor". Ea reproduce **ad litteram** textul ediției Maiorescu, deoarece - se spune în Cuvântul de încheiere semnat de Ludovic Dauș (directorul de atunci al "Lunii Bucureștilor") – '"e de crezut că poetul își rânduise poeziile pentru publicarea volumului și că ordinea adoptată de Maiorescu a fost de fapt cea închipuită de poet". Cartea se prezintă în condiții grafice demne de o ediție festivă, cu ilustrații hors-text în culori semnate de pictorii Camil Ressu, Jean Al. Steriade și Al. Poitevin-Skeletty, și cu vignete ce însoțesc fiecare poezie datorate graficienilor Geo Zlotescu, Gh. Labin și Gh. Ceglokoff. Merită relevat și amănuntul că ediția s-a bucurat de două tiraje (la 15 zile unul după altul), de câte 5000 exemplare, semn că a fost primită cu deosebită căldură de marele public.

www.ziuaconstanta.ro

M. EMINESCU

POEZII TIPĂRITE ÎN TIMPUL VIEȚII

I

INTRODUCERE · NOTE ȘI VARIANTE · ANEXE

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ
DE
PERPESSICIUS

Cu 50 de reproduceri după manuscrise

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ „REGELE CAROL II"
39, Bulevardul Lascăr Catargi, 39
1939

www.ziuaconstanta.ro

VI.

Un caracter festiv, deci nu mai puțin oficial, avea și ediția Perpessicius, apărută în același timp și legată de același moment jubiliar, numai că aceasta, prin valoarea ei de înaltă ținută științifică și prin înfățișarea grafică excepțională, se detașa considerabil de tot ce se publicase până atunci în domeniul Eminescu. Fiind un adevărat **monument** în istoria editării **Poeziilor**, ediția Perpessicius merită să aibă un capitol aparte în orice tablou comentat al edițiilor. Ca urmare, în conspectarea de față ne vom opri mai îndelung asupra ei și o vom prezenta puțin mai metodic, începând cu aspectele tehnice, ele însele constituind o izbândă remarcabilă a poligrafiei românești.

Să amintim în primul rând că e vorba de o lucrare de mari proporții, concepută inițial în vreo 14 volume,[1] care să înglobeze întreaga creație eminesciană, versuri, proză, teatru, teatru, publicistică, memorialistică, traduceri etc., într-o prezentare cât mai apropiată de mult visata "ediție integrală și definitivă". Volumul I, apărut în anul 1939 la Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, are așternut pe pagina de gardă următorul generic:

1) Proiectul a fost sporit mai târziu la 20 volume. Au apărut până în prezent (1985) 12 volume.

www.ziuaconstanta.ro

M. Eminescu
OPERE
I
Poezii tipărite în timpul vieții
Introducere. Note și Variante. Anexe.
Ediție critică îngrijită
de
Perpessicius

Prin concepție și realizare este pe drept cuvânt, și în realitate, nu numai în intenții, un omagiu – poate cel dintâi oferit de posteritate la nivelul corespunzător – închinat marelui poet. Cartea este executată în condiții tehnice magistrale. De format mare (30 x 21 cm), imprimată pe hârtie specială confecționată la comandă de fabrici cu renume din Franța și Germania, purtând semnătura lui Eminescu în filigran, tipărită cu mai multe corpuri de litere (pentru texte, variante, note, subnote, comentarii, aprecieri etc.), cu un portret-tablou al poetului plasat în fruntea volumului și cu 50 reproduceri după manuscrise în afară de text, într-un tiraj fix de 3250 exemplare, toate numerotate, ediția de față este și o excelentă operă de bibliofilie, nu numai "un instrument de lucru", cum o estimează autorul ei.[1)]

www.ziuaconstanta.ro

Acest prim volum se deschide cu o Prefață, unde editorul declară: "Integrală și critică, ediția aceasta năzuiește să ducă la

1) Pentru a se vedea nu numai valoarea bibliofilă a lucrării dar și inaltul nivel al execuției tehnice, să cităm caseta cărții, unde se precizează că ediția "s-a tras în trei mii două sute cincizeci de exemplare, din care trei mii două sute de exemplare pe hârtie velină cu semnătura lui M. Eminescu in filigran, fabricată de Freiberger Papierfabrik, Freiberg, pentru Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol II, numerotate de la 51 la 3250 și cincizeci de exemplare nepuse în comerț, pe hârtie Vidalon vărgată, fabricată de casa Canson et Montgolfier, Vidalon-les-Annonay, numerotată de la 1 la 50. Coperta volumului este din carton confecționat de casa H. Ullstein, Leipzig". Volumul este tipărit la Imprimeria Națională din București, 1939.

bun sfârșit împlinirea acelui **Corpus eminescianum** la care și memoria poetului, și obligațiile culturii contemporane, și năzuințele ani de ani amânate, au deopotrivă dreptul"[1]. Urmează o Introducere de XLII pagini, care conține, între altele, un tablou aproape complet al edițiilor apărute până în 1939, cu scurte și judicioase observații critice pentru fiecare. În **Lămuriri pentru ediția de față**, Perpessicius își expune criteriul și principiile ce l-au călăuzit în alcătuirea acestei mari opere, iar în **Cronologia lui Eminescu** consemnează principalele momente din viața poetului, pentru "nevoia unei confruntări, unei certitudini", pe care ar avea-o cititorul la contactul cu diferitele poeme. Sunt publicate apoi poeziile tipărite în timpul vieții (90 în total). Și deoarece aceasta rămâne o ediție etalon a **Poeziilor** lui Eminescu, se impune să reproducem și aici, ca și în cazul ediției Maiorescu, întregul sumar al cărții în ordinea exactă fixată de editor:

La mormântul lui Aron Pumnul[2]; De-aș avea; O călarire în zori; Din străinătate; La Bucovina; Speranța; Misterele nopții; Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie; La Heliade; La o artistă; Amorul unei marmure; Junii corupți; Amicului F.I.; La moartea principelui Știrbey; Venere și Madonă; Epigonii; Mortua est; Înger de pază; Noaptea; Egipetul; Cugetările sărmanului Dionis; Înger și demon; Floare albastră; Împărat și proletar; Făt-

1) În volumul III al ediției, apărut în 1944, ni se indică un plan aproximativ al ediției integrale a **Operelor**. Ea ar fi urmat să aibă următoarea componență: vol. I-III. Poezii tipărite în timpul vieții; vol. IV. Postume. Traduceri; vol. V, Proză literară; VI. Teatru, Excerpte, Fragmentarium; VII. Literatură populară; VIII-XII. Proză politică; XIII. Corespondență; XIV. Acte. Biografie selectivă. Indice general. Planul este în curs de realizare. El a suferit însă modificări. Până în prezent au fost publicate volumele I, II, III, IV și vol. V care cuprinde Note și variante la **Postume**; vol. VI, **Literatură populară**; vol. VII, **Proza literară**; vol. IX, XI și XII **Publicistică**; vol. XIV, **Traduceri filosofice, istorice și științifice** (ultimele șase apărute la Editura Academiei R.S.R. între 1963-1985).

2) Se adoptă titlul acesta, în loc de "La moartea lui ...", după titlul din broșura apărută la Cernăuți în 1866.

www.ziuaconstanta.ro

Frumos din teiu; Melancolie; Crăiasa din povești; Lacul; Dorința; Călin (file din poveste); Strigoii; Povestea codrului; Povestea teiului; Singurătate; Departe sunt de tine; Pajul Cupidon; O rămâi; Pe aceeași ulicioară; De câte ori iubito; Rugăciunea unui Dac; Atât de fragedă; Foaia veștedă (după Lenau); Despărțire; O, mamă; Scrisoarea I; Scrisoarea II, Scrisoarea III; Scirsoarea IV; Scrisoarea V; Mănușa (după Schiller); Luceafărul; Doina; S-a dus amorul; Când amintirile; Adio; Ce e amorul?; Pe lângă plopii fără soț; Și dacă; Glossă; Odă (în metru antic); Iubind în taină; Trecut-au anii; Veneția; Se bate miezul nopții; Cu mâne zilele-ți adaogi; Peste vârfuri; Somnoroase păsărele; De-or trece anii; Lasă-ți lumea; Te duci; Din valurile vremii; Ce te legeni; La mijloc de codru des; Mai am un singur dor; De-oiu adormi; Nu voiu mormânt bogat; Iar când voi fi pământ; Criticilor mei; Diana; Din noaptea; Sara pe deal; Nu mă înțelegi; La steaua; De ce nu-mi vii; Kamadeva.

Întâiul volum al ediției mai cuprinde trei Anexe: **Submanuscrisul Elena** (2 poezii), **Submanuscrisul Marta** (39 poezii) și **Poemul Putnei**, primele două conținând versuri strânse de Eminescu în două caiete "ce însuși a confecționat și orânduit înainte de 1870". (**Poemul Putnei**, citit și difuzat de Eminescu în foi volante la serbările de la Putna în 1871, are o paternitate discutabilă, dar Perpessicius îl reproduce aici sub semnul îndoielii, relevând totuși reala rezonanță eminesciană a poemului[1]). Volumul întâi se continuă cu **Note și Variante**

www.ziuaconstanta.ro

1) S-a descoperit însă ulterior (de către D. Murărașu) că el aparținea și a fost publicat în presa vremii sub semnătura poetului D. Gusti. Vezi amănunte în: Perpessicius, **Eminesciana**. Editura Junimii, Iași, 1983, pp. 272-285.

și se încheie cu un **Tablou alfabetic**, pentru poeziile cuprinse în el, unde pot fi urmărite coloane ce indică pagina textelor, a notelor și a facsimilelor reproduse.

Ediția Perpessicius este întocmită cu un mare simț de răspundere științifică, ea se înscrie ca o realizare exemplară în istoriografia literară din timpul său – și dacă ar fi să-i căutăm un echivalent nu am putea aminti decât ediția critică a poeziilor lui Baudelaire întocmită de Jacques Crépet și Georges Blin și apărută la Paris trei ani mai târziu după ediția de la București.[1] Cu precizarea, totuși, că în alăturarea celor două opere critice e vorba doar de rigoarea și competența dovedite în elaborarea lor, nu și de performanța grafică, sau de grația artistică, unde ediția românească rămâne inegalabilă.

În **Lămuriri pentru ediția de față**, Perpessicius explică, pe larg, criteriile și principiile sale editoriale. *"O ediție corectă* – scrie el – *în accepția curentă a vocabularului, este aceea care urmărește, în primul rând, să pună la îndemâna cititorilor și totodată a cercetătorilor, textele unui autor, prezentate în condiții optime. Pentru a ne limita la obiectul întâielor două volume,*[2] *în care se va cuprinde poezia câtă s-a tipărit în timpul vieții lui Eminescu, s-a căutat ca textele acestea să fie cât mai aproape de imaginea ce vor fi avut-o în manuscrisele, atent redactate, ce trimetea revistelor"*. După ce reamintește că primul volum cuprinde numai poeziile care au văzut lumina tiparului în timpul cât trăia poetul, rezervând un volum special pentru **Postume** (acest volum, al patrulea din corpul ediției integrale, avea să apară în 1952), Perpessicius declară: *"Ordinea poeziilor e cronologică. Ne ferim să spunem* ***strict***

1) Charles Baudelaire. **Les Fleurs du Mal**. Edition critique établie par Jacques Crépet et Georges Blin. Paris, Librairie José Corti, 1942, 620 pagini.
2) Pe parcurs, planul inițial a fost lărgit la trei volume, incluzând variantele și comentariile la toate poeziile antume.

www.ziuaconstanta.ro

cronologică, deși ne silim să ne abatem cât mai puțin de la o normă atât de greu de respectat, când e vorba de împrejurările în care a fost publicată opera lui Eminescu". Se vede din sumarul reprodus mai sus care este această ordine, iar criteriul adoptat de Perpessicius este singurul infailibil – "atât cât poate fi vorba de infailibilitatea în acest domeniu" – fiind întemeiat pe logică, bun simț și respectarea coordonatelor istorice.

În privința ortografiei, Perpessicius adoptă sistemul curent al Academiei Române, renunțând la formele dialectale, pe care Eminescu însuși la amenda în timpul său.

Atenția editorului se îndreaptă însă asupra manuscriselor și laboratorului de lucru al poetului, de unde a rezultat vastul **aparat critic** al variantelor, care este o contribuție cu totul impresionantă. Vorbind despre metoda de elaborare a lui Eminescu, Perpessicius afirma: *"Pentru a ilustra cu numele unuia singur întreaga această familie de galerieni ai stilului, am spune că Eminescu face parte din familia unor de-al-de Flaubert, ale cărui manuscrise au impus până acum, în cel mai înalt grad, prin revenirile și retușările operate – deci, dacă nu ne-ar opri teama de suspiciuni, cred că și înaintea gloriosului Normand, tot Eminescu ar avea mai multă îndreptățire să fie proclamat patron al breslei făurarilor de expresie".* Și mai departe: *"Nu numai versuri și nu numai cuvinte sunt acelea la care ucenicește ceasuri, zile și ani de-a rândul Eminescu. Rânva lui merge la poemul întreg, pe care-l pipăie, îl netezește, îl mângâie și-l modelează ca pe o făptură vie, pe care o asistă și o călăuzește de la întâii pași, nesiguri ai copilului, până la exuberanța mândră a adolescentului sau la cumpănita armonie a omului matur".*

Iată, exprimat aici printr-o metaforă sugestivă, un întreg crez de editor care urmărește să fixeze o latură neabordată până acum de alții: **vârstele** fiecărei poezii eminesciene, proce-

www.ziuaconstanta.ro

sul lor genetic. Din multiplele variante, unele scrise la distanțe de ani de zile între ele, Perpessicius încearcă să stabilească studiile intermediare, pentru a urmări cât mai limpede cu putință evoluția unei idei artistice a poetului până în momentul când ea a atins ultimul stadiu: tiparul. Pentru aceasta nu este neglijat nimic din ceea ce constituia "arsenalul de lucru" al lui Eminescu: dispoziția sufletească, starea de spirit, hârtia, cerneala, penița, sugativa etc. Mânat de o puternică pasiune, editorul ajunge până acolo că retrăiește aproape emoțional momentele în care poetul a scris un vers, a retușat o strofă sau a compus o variantă nouă. Ca un explorator într-un continent încărcat cu taine și miraje, Perpessicius s-a cufundat în universul eminescian cu o voluptate, dar și cu o răbdare de benedictin, pe care și le mărturisește singur cu justificat orgoliu. Vorbind de momentele de mari nedumeriri și incertitudini prin care trecea în timpul cercetării manuscriselor, el scrie: "Și rămâi lungi sferturi de oră agățat de fereastra mută, ca de lentila unui periscop, în raza căreia, de nicăieri, nici un semn nu se arată. Ceea ce nu înseamnă că deznădejdiile acestea nu-și au farmecul lor nebiruit și că nu revii, cu primul prilej, la vechea tortură".Pentru că în alt pasaj să accentueze: "Căci, orice s-ar zice, cu Eminescu ne aflăm în tărâmul miracolelor, unde mijloacele de explorare curentă nu ajung și unde singură răbdarea, cu aliatul ei de nădejde, timpul, răzbesc și biruie toate dificultățile."

Din această profesiune de credință se vede clar că Perpessicius n-a făcut numai o aridă operă critică, de copiere a textelor și de publicare a lor într-o ediție proprie, ci o adevărată explorare în "păienjenișul" operei poetului. Truda nu a fost zadarnică, deoarece rezultatul muncii sale poate fi urmărit cu interes și plăcere de orice cititor al acelor **Variante** însoțite de minuțioase **Note**, totdeauna prompte și la obiect, ce

www.ziuaconstanta.ro

reconstituiesc aproape fiecare moment din procesul de creație al poetului cu o preciziune ce nu lasă loc la suspiciuni și fără să se simtă pedanteria. Erudiția s-a întâlnit cu pasiunea, curiozitatea cu răbdarea și de aici s-a născut acest **corpus eminescianum**, care reprezintă o culme a culturii românești.

Volumul întâi al ediției cuprinde, în cele 525 pagini, pe lângă textul celor 90 poezii, **Note și Variante** pentru primele 31 poezii, începând cu **La mormântul lui Aron Pumnul** (1876), până la **Strigoii** (1876) inclusiv. Volumul al doilea, tipărit de aceeași editură, în aceleași condiții grafice și apărut în 1943 - la 60 ani de la întocmirea ediției Maiorescu – se continuă cu **Note și Variante** pentru următoarele 35 poezii, de la **Povestea codrului** până la **Luceafărul** inclusiv. Acest volum mai cuprinde 54 reproduceri după manuscrise și un portret-tablou al Veronicăi Micle așezat în fruntea cărții. În sfârșit al treilea volum, tipărit în condiții grafice identice cu celelelate și apărut în 1944, (iarăși dată semnificativă raportată la ediția princeps Maiorescu), însumează în peste 400 pagini, ca și precedentul, restul de **Note și Variante** pentru ultimele 34 pagini din sumar, de la **Doina** până la **Kamadeva.** Și acest volum este ilustrat cu numeroase facsimile, dar nu mai conține nici o imagine iconografică, deoarece, scrie editorul: "Nici o altă imagine, de muză secundară, de peisaj sau de document, nu ni s-a părut că merită să fie asimilată acelora" (portretul lui Eminescu din primul volum și al Veronicăi Micle din al doilea). În schimb, acest al treilea volum se încheie cu o serie de **Mărturii** ale câtorva critici și scriitori reprezentativi care s-au exprimat asupra poeziei lui Eminescu la diferite epoci, între 1883 și 1931, aceștia fiind: Maiorescu, Hașdeu, Duiliu Zamfirescu, Gherea, Vlahuță, Caragiale, M. Dragomirescu, Ștefan Petică, Anghel Demetriescu, Ilarie Chendi, I. Scurtu, Panait Cernea, I. Slavici, D. Anghel,

www.ziuaconstanta.ro

Bogdan-Duică, N. Iorga, G. Ibrăileanu și Ovid Densușianu. Un **Tabel alfabetic** al poeziilor, indicând volumul și pagina unde se află textul, notele și variantele, anexele și facsimilele și un **Indice general** al celor trei volume încheie acest ultim corp din seria **Poeziilor tipărite în timpul vieții.**

Apariția ediției Perpessicius a fost salutată de întreaga presă literară și de forurile academice cu mare entuziasm. N. Iorga a făcut pe marginea ei o comunicare la Academie[1)], iar studii remarcabile au scris, între alții, Vladimir Streinu și Pompiliu Constantinescu[2)]. Răspunzând unor obiecții ale lui Iorga din comunicarea amintită, Perpessicius a publicat în "Jurnal de lector" interesante completări la metoda de lucru și aparatul critic al ediției[3)].

1) N. Iorga: **Eminescu în și din cea mai nouă ediție**, Academia Română, Memoriile Secției Istorice. Seria III, Tom XXII, 1939.
2) În **Revista Fundațiilor Regale**, octombrie 1939 și respectiv aprilie 1940.
3) **Revista Fundațiilor Regale**, mai, iulie, august 1940.

www.ziuaconstanta.ro

VII.

Odată cu apariția ediției Perpessicius s-ar fi putut crede că odiseea editării **Poeziilor** lui Eminescu a atins punctul culminant de unde nu se putea merge mai departe fără a cădea în vană erudiție sau în tipicării de arhivistică literară. Orice tentativă de a înregistra noi explorări într-un domeniu ce părea epuizat s-ar fi zis că e sortită să devină pură aventură. Amatorii de asemenea incursiuni ar fi trebuit să se declare dezarmați și să abandoneze terenul.

Totuși, nu s-a întâmplat așa. Odiseea continuă.

O "aventură" filologică și editorială aproape extravagantă este lucrarea întocmită de D.R. Mazilu, în cadrul proiectului Academiei Române de a scoate o ediție a **Poeziilor** cu același prilej al semicentenarului morții poetului. Însărcinat de Academie să concretizeze acest proiect, D. R. Mazilu a dat la iveală în 1940 – după ce în 1939 publicase anticipat pe cont propriu, la Cartea Românească, "textul critic" al **Luceafărului** – o "ediție omagială" de **Poezii și Variante**, în colecția academică "Studii și Cercetări literare, XLIV". Ediția cuprinde într-un volum ciclopic de 844 pagini numai zece poezii și anume: **Epigonii, Floare albastră, Scrisoarile** (I, II, III, IV)., **Luceafărul, Doina, Și dacă ramuri bat în geam, Veneția**.

Partea pozitivă a acestei anverguri investigatoare este că pentru fiecare din cele zece poezii sunt reproduse paralel textele tipărite în revistele vremii și în primele trei ediții Maiorescu (apărute cât timp trăia poetul), urmate de toate

www.ziuaconstanta.ro

variantele existente, cu scopul de a stabili "procesul genetic al creațiunii poetice" eminesciene. Sunt de asemenea scoase la lumină intervențiile poetului pe manuscris, adausuri, modificări, ștersături, orice elemente rămase din laboratorul de lucru al autorului.

Ca și alți editori din urmă ai lui Eminescu, Mazilu pune accentul pe aspectul filologic. El adoptă un text "actual", literar, pe care-l justifică astfel în Introducere: "Dacă Eminescu ar fi trăit ca alți contemporani ai săi (Titu Maiorescu, Mite Kremnitz etc.) până în vremurile actuale, nu credem că el și-ar fi retipărit operele în forma de la 1883, după cum n-au făcut astfel nici alții dintre scriitorii care și-au retipărit acum operele publicate întâi în secolul trecut ... De aceea, în ediția critică ce am alcătuit, am prezentat poeziile în formele limbii, ortografiei și punctuației actuale, păstrând însă nestins înțelesul și abaterile formelor de valoare expresivă, pe care Eminescu se pare că le-a întrebuințat în mod intenționat".

O ediție pentru specialiști, extrem de minuțioasă, fără a aduce contribuții mai importante, primită, de altfel, destul de rece la apariție de presa literară.[1)]

*

După o ediție academică, iată și una ... ministerială. Este vorba de o frumoasă lucrare executată în atelierele grafice Ramuri din Craiova, sub titlul **Poezii**. Pe pagina de gardă a cărții citim următoarea inscripție: "Tipărirea acestui volum s-a început de către Ministerul Cultelor și Artelor și s-a terminat cu ajutorul Ministerului Propagandei Naționale, în anul 1941, luna Iunie, în 2000 exemplare pe hârtie Canadian Chamoix,

1) Perpessicius o caracteriza: "temniță in care Eminescu e claustrat intre gratii".

www.ziuaconstanta.ro

ACADEMIA ROMÂNĂ
STUDII ŞI CERCETĂRI
XLIV

M. EMINESCU

POEZII ŞI VARIANTE

EDIŢIE OMAGIALĂ

ALCĂTUITĂ DE

D. R. MAZILU

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ, BUCUREŞTI, 1940

www.ziuaconstanta.ro

M. EMINESCU

POEZII

EDIŢIE ÎNGRIJITĂ
de
G. IBRĂILEANU

Gravuri şi ilustraţii de
A. BRĂTESCU-VOINEŞTI

1941

EDITURA
MINISTERELOR DE ARTĂ ŞI PROPAGANDĂ

www.ziuaconstanta.ro

ilustrat de A. Brătescu-Voinești". Din colaborarea celor două ministere a ieșit o ediție de lux realizată în condiții tehnice superioare, demne de prestigiul forurilor ce o tutelau. Ea nu poartă nici un nume de autor, editor, în schimb e recomandată ca fiind "îngrijită de G. Ibrăileanu" – care, după cum bine se știe, murise cu vreo cinci ani mai înainte.[1]

Această curioasă indicație e o legitimare a faptului că volumul reia cu fidelitate ediția Ibrăileanu din 1930, fără "Adaosul" unde criticul ieșean repartiza poeziile zise "din adolescență" și cele patru postume, alături de strofele din **Luceafărul** eliminate de Maiorescu. Cartea conține numai poeziile publicate de Eminescu după 1870, "când poezia lui devine autonomă" (în total 75 bucăți). Volumul se deschide cu un portret în peniță al poetului (după fotografia din tinerețe) semnat **Marian** și conține 4 hors-texte colorate, precum și gravuri la începutul și sfârșitul fiecărei poezii executate de A. Brătescu-Voinești.[2]

Din Prefața lui Ibrăileanu, reprodusă aici integral după ediția din 1930, se cuvine să mai cităm și noi acum câteva fraze, edificatoare. *"O ediție a poeziilor lui nu ne va înfățișa niciodată pe adevăratul Eminescu, pentru că volumul, așa cum l-ar fi pregătit el însuși, ar fi fost foarte deosebit de orice ediție actuală. Volumul de față, deși întocmit cu multă economie și băgare de seamă, este cu siguranță mai bogat în întindere și mai sărac în frumuseți, decât volumul pe care l-ar fi pregătit Eminescu din același material. Chiar fără mărturia lui Maiorescu care spune că poetul avea de gând să îndrepte unele bucăți, iar la altele să renunțe cu totul, este ușor de*

1) Dar tratativele pentru întocmirea acestei ediții începuseră însă din ... 1927. Vezi: Emil Manu: "Biografia ediției Ibrăileanu a "Poesiilor" lui Eminescu, în Caietele Mihail Eminescu, IV, 1977, p. 180.

2) Pictorul A. Brătescu-Voinești era fiul scriitorului I. Al. Brătescu-Voinești.

www.ziuaconstanta.ro

închipuit că, ajuns la maturitatea geniului său, un artist atât de aspru față cu el însuși, cum a fost întotdeauna Eminescu, ar fi renunțat cu siguranță la unele poezii care figurează în această ediție". Și mai departe, criticul adăuga: "Din toate cele de mai sus, se poate vedea ce nenorocire a fost pentru literatura română faptul că Eminescu nu și-a pregătit singur volumul de poezii. El și-ar fi unificat și literarizat limba, ar fi renunțat la unele dintre bucățile care figurează în ediția de față, iar celelalte ar fi revăzute și îndreptate de un Eminescu ajuns la completa dezvoltare a geniului său poetic și deplin stăpân acum pe incomparabilele-i resurse și mijloace artistice. Și astfel, Eminescu ne-ar fi apărut astăzi un poet încă și mai mare decât e acela pe care-l cunoaștem".

Aceste afirmații, emise de Ibrăileanu în 1930 și reluate de ediția ministerială din 1941, chiar după apariția ediției Perpessicius, lăsau a se înțelege că punctul de vedere oficial în problema editării **Poeziilor** lui Eminescu nu era încă definitiv stabilit.

*

O intervenție, provocată, după toate aparențele, de existența ediției Perpessicius, a cărei structură o are ca model, în linii generale, dar de al cărei conținut ține să se deosebească, este ediția **Poeziilor** întocmită de Alexandru Colorian și publicată în 1940, în colecția "Scriitorii clasici români – cu comentarii" (Editura Cugetarea). "Țelul ediției fiind cultural, pentru mediul studios și marele public", după cum se spune în Prefață, ea cuprinde textul poeziilor, o biografie a poetului, comentarii despre epoca și mediul cultural în care s-a dezvoltat Eminescu, caracterizări ale poeziei și destinului poetului, precum și ample extrase din mărturiile diferiților scriitori

www.ziuaconstanta.ro

EMINESCU

POEZII POSTUME

EDIŢIE ÎNGRIJITĂ
DE
ALEXANDRU COLORIAN şi AL. IACOBESCU

CUGETAREA - GEORGESCU DELAFRAS

www.ziuaconstanta.ro

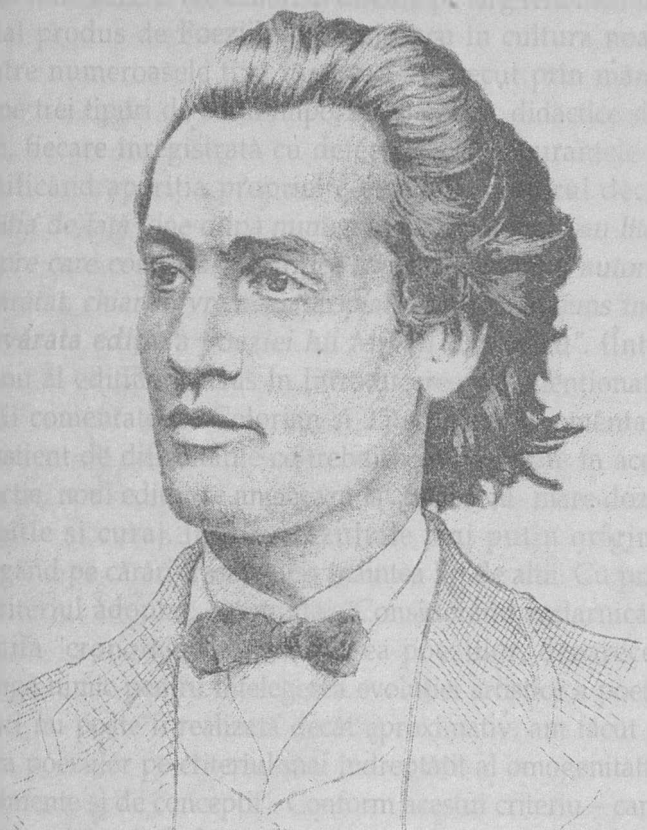

www.ziuaconstanta.ro

ce l-au cunoscut pe Eminescu și au avut prilejul să scrie despre el. (T. Maiorescu, I. Slavici, I.L. Caragiale, Anghel Demetriescu , Teodor V. Stefanelli, N. Petrașcu).

În Introducere, Al. Colorian discută pe larg fenomenul editorial produs de **Poeziile** lui Eminescu în cultura noastră: Dintre numeroasele tipărituri ce i-au trecut prin mână, el reține trei tipuri de ediții importante: critice, didactice și literare, fiecare înregistrată cu defectele și nesiguranțele sale. Justificând apariția propriei contribuții, autorul declară: *"Ediția de față vine după numeroase ediții critice sau literare despre care comentariile critice sau răzlețe opinii autorizate au arătat, chiar în vremea apropiată, că nu s-a ajuns încă la* ***adevărata ediție*** *a poeziei lui Mihail Eminescu"*. (Într-un tablou al edițiilor inclus în Introducere sunt menționate 18 ediții comentate de Colorian și 25 ediții fără comentariu). Conștient de dificultățile ce trebuiesc surmontate în această direcție, noul editor se angajează la treabă cu mare doză de ambiție și curaj, însă cu rezultale mai puțin originale, mergând pe cărări trasate deja înaintea lui de alții. Cu privire la criteriul adoptat, el enunță: "Considerând zadarnică așa numita "cronologie" în rânduirea poeziilor, deoarece nu adaugă nimic pentru înțelegerea evoluției artistice a poetului și nici nu poate fi realizată decât aproximativ, am făcut gruparea poeziilor pe criteriul mai îndreptățit al omogenității de sentimente și de concepții". Conform acestui criteriu – care, el însuși, nu poate fi decât foarte aproximativ – poeziile sunt prezentate amestecat, într-o ordine ce respinge cronologia, nefiind totuși departe de ea. În primul rând, Colorian publică 89 poezii, cu una mai puțin decât Perpessicius, deoarece nu reține **Scrisoarea V** (Dalila), pe care o trimite la postume. În al doilea rând, poeziile sunt așezate într-o ordine cvasicronologică, începând cu toate poeziile din adolescență (ca la Perpessicius).

www.ziuaconstanta.ro

Pe parcurs, însă, este aplicat criteriul psihologic-estetic (ca la Maiorescu) și volumul se încheie cu marile poeme de concepție (**Luceafărul, Scrisorile**, apoi **Doina** și **Criticilor mei).** În schimb, în interior aranjamentul poeziilor este făcut după specii lirice (ca la Scurtu), dar în mod tacit, fără titluri despărțitoare între diferitele grupări.

Totuși, un merit pe care și-l revendică editorul este reintegrarea în corpul poeziilor a textelor eliminate de alții. "În ediția de față, înlăturând un drept stabilit prin abuz, tipărim poeziile lui Eminescu fără lipsuri de versuri, chiar de strofe întregi, reproducând textul astfel cum a apărut în periodicele vremii". Dar imediat Colorian ține să adauge: "A lua ad litteram textul de toți criticat al **Convorbirilor literare** sau acela al ediției princeps, supus atâtor greșeli de tipar, schimbări sau omisuni, este o prudență editorială justificată, care nu trebuie să fie însă o stavilă pentru continuarea investigației". Consecvent opiniilor de mai sus, editorul procedează la unele "reparații" în text (de pildă în finalul **Scrisorii II-a** introduce termenii condamnați de Maiorescu și ceilalți editori: "Fàmenii" și "scârbi", însă în majoritatea celorlalte cazuri de schimbări sau omisiuni respectă convențiile consacrate). În aceeași ordine de idei, anumite ciudățenii trădează ezitările sau poate dorința de a-și pune în evidență contribuția personală. Astfel, poezia **Cugetările sărmanului Dionis** capătă aici titlul **Sărmanul poet**, împrumutat de la o variantă aflată în manuscris. Prima poezie din volum are ca titlu **La mormântul lui Aron Pumnul** (ca la Perpessicius), dar la sumar ea este trecută cu titlul **La moartea lui Aron Pumnul**. Despre arbitrariul secționării sumarului după un principiu "tematic" nu mai vorbim! Înlăturând criteriul cronologic, se adoptă o ordine ce rămâne oricând discutabilă.

O ediție tributară, așadar, înaintașilor, obsedată de exis-

www.ziuaconstanta.ro

tența cuceririlor anterioare și aspirând să intre în categoria edițiilor **critice**, dar fără a depăși nivelul unei conștiincioase ediții didactice. Colorian[1] a dat prin aceasta încă un exemplu de "aventură" editorială în care sunt ispitiți să se lanseze cei ce vin după monumentala ediție Perpessicius.

Cartea a fost retipărită, fără modificări, în anul 1942, însoțită doar de o scurtă Prefață, unde editorul, regretând că din cauza împrejurărilor ("fiind la datoria impusă de situația actuală" – adică mobilizat) n-a putut să-i aducă "nădăjduitele întregiri, dar și o concentrare mai severă", spera să facă aceasta la o nouă imprimare, ceea ce nu s-a mai produs. Ediția III-a din 1946 nu aduce contribuții noi.

*

G. Călinescu reia ediția sa din 1938 și o re-publică în 1943, la editura Națională – Gh. Mecu, însoțită de o Prefață nouă, mult dezvoltată (16 pagini), bogată în sugestii originale și prețioase. După apariția ediției Pespessicius (1939), unde se spunea că ediția din 1938 conține "multe observații juste, câteva contestabile", Călinescu s-a văzut obligat să nu lase fără răspuns aceste imputații delicate, dar care veneau de la o autoritate suverană în materie. Răspunsul a fost scoaterea acestei noi ediții. Călinescu recunoaște că în ediția sa din 1938 "s-au strecurat câteva greșeli de tipar, de care dealtfel n-a scăpat nici o ediție", ceea ce l-a determinat să procedeze la o nouă tipărire, dar în același timp făcea și câteva aluzii la preopinentul potențial și predecesorul său imediat. "În privința editării poeziilor lui Eminescu problema a fost văzută în

1) Alexandru Colorian (1896-1971), poet simbolist, cu vechi preocupări de istorie literară. În 1930 a scos, împreună cu I.M. Rașcu, revista Îndreptar, caracterizată printr-un eclectism estetizant.

www.ziuaconstanta.ro

ultimii ani în mod prea savant", scria Călinescu în Prefață. Și adăuga cu insistență: "Se face prea mare caz de manuscrise, ce nu reprezintă nici textele originale, nici variante, ci simple note de poet". Așa după cum în ediția din 1938 se referise la Constantin Botez, acum îi dădea replica lui Perpessicius.

Ediția din 1943 este reproducerea exactă a celei din 1938, ca număr de poezii, ca aranjament și aparat critic. Singurul aport nou este că acum se notează și "puținele lecțiuni deosebite din ediția Perpssicius, ulterioară ediției noastre", alături de celelalte patru surse amintite la ediția întâia (**Convorbiri literare**, Maiorescu, Ibrăileanu, Botez).

Elementul important al noii Prefețe îl constituie dezvoltarea termenilor discuției cu privire la problema editării **Poeziilor** lui Eminescu. "Toată chestiunea în privința unei ediții Eminescu se reduce la ortografie". (Afirmație prea categorică, dat fiind că mai înainte de chestiunea ortografiei se pune, după cum am văzut, problema **cuprinsului** ediției, adică alegerea bucăților și fixarea numărului de poezii incluse în volum, apoi ordinea în care sunt publicate ele, chestiuni deasemenea foarte controversate). Dar Călinescu arată mai departe în legătură cu ortografia: "**Convorbiri literare** și Maiorescu au impus poeziilor o ortografie care nu se deosebește mult de aceea a poetului însuși, cum se constată din manuscrise. Însă este oare cazul a se respecta acea ortografie perimată?" În consecință, editorul propune o modalitate ce denotă o mare doză de bun simț: "Atâta vreme cât fonetic vorbind se transcrie aceeași realitate, modul ortografic se cade să fie mereu cel oficial și ultim ... Este sigur că Eminescu evolua ortografic după dispozițiile Academiei Române și că azi și-ar fi transcris opera cu ortografia curentă". Firește, precizează editorul în continuare, sunt multe forme întrebuințate de poet cu intenția de a scoate anumite efecte

www.ziuaconstanta.ro

artistice (**crier, grier, paianjeniș** etc.) care nu pot fi modernizate; însă altele, de aceeași nuanță lexicală, n-ar mai putea fi reținute "fără primejdia de a cădea în ridicul". În concluzie și enunțând criteriul propriu aplicat la alcătuirea ediției sale, G. Călinescu declară: :"Principiile dar, urmate de noi sunt următoarele: se adoptă regulele ortografice ale Academiei; se respectă formele particulare ce par a fi fost puse cu intenție artistică de poet, acelea perimate care însă sunt obligatorii la rimă și se înlătură forme neacceptabile azi, care ar fi fost părăsite de poet sau nu sunt decât o goală formă grafică".

În mod practic, Călinescu a fost călăuzit de ideea de a întocmi o ediție în care să se regăsească o limbă românească vie, uniformă, așa cum se întâlnește peste tot între fruntariile țării, născută din contopirea diferitelor arhaisme, regionalisme sau alte forme particulare disparate. Sau, cum spune el însuși, de a da un *"text fără ciudățenii, pentru românii de pretutindeni, așa cum ni-l închipuim fixat de un Eminescu trăit până în epoca bătrâneții lui Caragiale"*.

Acestea sunt coordonatele ediției Călinescu, pe care am definit-o ca o bună ediție uzuală, dar în același timp și o ediție cu ferme atitudini de ordin critic.

*

În același an, 1943, Casa Școalelor publică și ea o ediție a **Poeziilor**, fără nici un fel de comentariu. Ediția este anonimă, dar alcătuită cu grijă: "După ediția Titu Maiorescu și cu îndreptări după ediția Perpessicius", cum anunță singura notiță de la începutul volumului. Ea conține 71 poezii, având în plus față de Maiorescu din 1888 (a treia) patru bucăți (**Sara pe deal, Dalila, Nu mă înțelegi** și **Diana**), iar în minus față de Perpessicius 19 bucăți. Elementul nou al ediției îl constituie

www.ziuaconstanta.ro

cele 17 planșe reproduse după I. Andreescu, dintre care una în culori, "Pajul", imprimată și pe copertă.

Este prima dată când întâlnim ideea de a se alătura în cuprinsul aceluiași volum poeziile lui Eminescu și reproduceri după unul din marii noștri pictori. Alegerea lui Andreescu merită a fi subliniată ca un fapt de bun gust și de echivalență valorică între poezie și pictură.

*

Tot în 1943 apare la Iași o ediție a **Poeziilor** îngrijită de Grigore Scorpan. Cu pretenții de a fi "ediție critică", aceasta nu prezintă vreo valoare deosebită și are multe analogii cu ediția Ibrăileanu[1]. Cuprinde 95 bucăți, o Introducere și Note pe marginea versurilor. În Introducere, Scorpan încearcă să demonstreze că poezia lui Eminescu are caracter regional: "Creația lui Eminescu nu poate fi desprinsă de climatul moldovenesc. Ea are rădăcini adânci în sufletul a cărui expresie artistică o constituie graiul provincial, așa cum acesta se găsește în poezia lui". În continuare, editorul crede că la Iași poetul a trăit mai intens atmosfera romantică a unora din operele sale (**Sărmanul Dionis, Pe aceeași ulicioară** etc.). E o revendicare tardivă, cu sunet desuet.

Ediția Scorpan e ilustrată cu 20 gravuri originale de Th. Kiriacoff-Suruceanu, executate într-un stil expresionist, ce distonează cu atmosfera romantică a poeziei eminesciene.

*

Frământatul an 1944 ne-a lăsat două editări din poeziile lui

1) Ca și G. Ibrăileanu, Gr. Scorpan publicase mai înainte un studiu separat despre **Edițiile lui Eminescu**. (Iași, 1935).

www.ziuaconstanta.ro

Eminescu.

Prima este o culegere de poeme publicată în colecția "Pagini alese",Serie nouă nr. 25, a editurii Cartea Românească, al cărei titlu complet sună: **M. Eminescu. Poeme. Ediție îngrijită de Ion Pillat, 1944.** Broșura de 48 pagini cuprinde poemele: **Luceafărul, Călin, Epigonii, Scrisoarea I și Scrisoarea III**. Este reluarea ediției anterioare din 1937, cu același studiu introductiv, "Poezia lui Eminescu", al lui Ion Pillat, din care mai cităm următorul paragraf ce vrea să definească o anumită "stare a poeziei" din epoca resprectivă: *"De la o vreme încoace asistăm la mai toți poeții noștri din veacul trecut și chiar de la începutul veacului actual, la o scădere mai mult sau mai puțin accentuată a puterii lor de radiere și la o umbrire totală sau numai parțială a poeziei lor, transformându-i în conștiința* ***cititorului critic*** *de azi, din luceferi în stele de a doua sa a treia mărime, dacă nu chiar în stele căzătoare".*

Tot aici, Ion Pillat crede că Eminescu a luat ritmul și strofa **Luceafărului** din poezia "Saturn" de Iancu Văcărescu, la care însă "sună plat și prozaic".

*

A doua ediție din 1944 se datorește aceleiași edituri și e prezentată sub genericul" **Mihail Eminescu. POEZII. Ediție bibliofilă îngrijită de M. Toneghin. Ilustrată de A. Bordenache. Editura Cartea Românească.** Ea are și un caracter festiv, fiind alcătuită "cu prilejul împlinirii a 25 ani de la înființarea Societății" (Cartea Românească). Cartea este tipărită pe hârtie Alfa-Română fabricată special de fabrica din Petrești și avea un tiraj de 2000 exemplare numerotate de la 1 la 2000.

Ediția se deschide cu o Prefață semnată de Meny Toneghin, în acel timp director al editurii, unde, între alte

www.ziuaconstanta.ro

banale considerații de rigoare asupra poeziei lui Eminescu, se face prezentarea lucrării: "Pentru o postumă încornorare a celei mai desăvârșite creațiuni a geniului românsc, Editura Cartea Românească, prezintă publicului iubitor de frumos ediția de față, destinată mai ales bibliofililor, în care partea cea mai reprezentativă a poeziei lui Mihail Eminescu sunt (sic!) tâlmăcite grafic – cu concursul pictorului Aurel Bordenache – aducând prin aceasta o mărturie de vie recunoștință celui care a turnat în formă nouă limba noastră strămoșească".

Volumul are 24 poezii: "**Epigonii, Venere și Madonă, Mortua est, Înger și demon, Împărat și proletar, Melancolie, Crăiasa din povești, Călin, Strigoii, Povestea teiului, Singurătate, Revedre, O mamă, Scrisoarea I, Scrisoarea II, Scrisoarea III, Scrisoarea IV, Luceafărul, Doina, Somnoroase păsărele, S-a dus amorul, Pe lângă plopii fără soț, Glossă și Mai am un singur dor**. Fiecare poezie este ilustrată de o planșă în culori trasă la offset, ca de altfel întreaga carte, care numără 246 pagini. Poeziile au titlurile (în roșu) întinse pe o pagină întreagă în cadrul unei gravuri (gris), iar versurile sunt numerotate cu cifre din 5 în 5. În afară de planșele ce însoțesc poeziile, se mai află reprodus portretul lui Eminescu (de la 28 ani), cu semnătura în facsimil, pe foiță și două foto-copii după manuscrise (**Mortua est** și **Doina**). Era o nouă realizare de performanță a tiparului românesc.

(Din păcate, un mare număr de exemplare din această ediție s-a pierdut în timpul bombardamentelor aeriene din primăvara lui 1944, când atât Atelierele grafice "Cartea Românească" din șoseaua Bonaparte, cât și librăria din centrul orașului au fost lovite și devastate de bombe incendiare).

*

www.ziuaconstanta.ro

MIHAIL EMINESCU

POEZII

EDIŢIE BIBLIOFILĂ

INGRIJITĂ DE M. TONEGHIN
ILUSTRATĂ DE A. BORDENACHE

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ BUCUREŞTI

www.ziuaconstanta.ro

www.ziuaconstanta.ro

În anul 1945 nu apare nici un volum cu poezii de Eminescu.

În schimb în 1946 pare a se înregistra dorința de a se umple acest gol, având în vedere că atât edițiile tipărite în 1944 cât și cele de mai înainte nu se mai găseau pe piață, fie din cauză că fuseseră distruse de bombardamente, fie că se epuizaseră pur și simplu. Tocmai spre a ameliora această situație și a răspunde cererii marelui număr de cititori, Editura de Stat, recent înființată, publică în colecția "Biblioteca de buzunar", prima ediție de **Poezii** apărută după actul istoric de la 23 August 1944.Cartea de deschide cu un scurt "Cuvânt de lămurire" (o jumătate de pagină) semnat "Editura de Stat", unde se spune: "În anii din urmă, atât de ostili oricărei culturi (aluzie la perioada de război 1939-1945 n.n.) vechile ediții în care erau strânse comorile clasicilor noștri, s-au epuizat, sau tind azi să se epuizeze. Tânăra generație, căreia acest tezaur al marilor premergători trebuia să-i fie transmis, elevii, studenții precum și cetățenii de toate categoriile sunt astfel amenințați a nu mai avea la îndemână cărțile clasicilor noștri, fără de care nu se poate concepe nici însușirea unei culturi temeinice, nici formarea unui gust sigur al limbii și al stilului ... Ținând seama de acest înalt comandament moral și național, Editura de Stat, care nu urmărește beneficii comerciale, a luat inițiativa retipăririi clasicilor noștri în ediții ieftine, dar cât se poate de îngrijite ... Bineînțeles, cea dintâi operă retipărită de Editura de Stat trebuie să fie aceea a lui Mihail Eminescu".

În realitate, **Poeziile** lui Eminescu apar în al 15-lea număr al colecției "Biblioteca de buzunar", care se inaugurase cu volumul **Fantazii răsăritene** de Mihail Sadoveanu. Ediția are 74 poezii, în ordine strict cronologică (cu excepția postumei **Dalila** plasată în rândul **Scrisorilor** apărute în 1881), începând cu **Venere și Madonă**, continuând cu poeziile publicate de Eminescu până în 1883 (47 la număr), reluând poeziile din

www.ziuaconstanta.ro

ediția Maiorescu (20 bucăți) și cele apărute după aceea până la moartea poetului (alte 7 bucăți). Nu sunt publicate poeziile din adolescență și este eliminată **Doina**. (De aici încolo această poezie nu va mai figura în edițiile noi întocmite pe parcurs).

În afară de "Cuvântul de lămurire", ediția nu are alte explicații sau comentarii, textul poeziilor fiind reprodus după ultimele cuceriri în domeniu, fără a se indica nici o sursă. Doar la **Scrisoarea II** și **Scrisoarea III** sunt câteva note de subsol, pentru precizarea unor noțiuni sau aluzii mai speciale ale poetului. În "Cuprinsul" de la sfârșitul volumului (188 pagini) poeziile sunt enumerate în ordinea din carte, fiecare cu data și locul apariției.

*

O reîntoarcere la vechile dispute în problema editării **Poeziilor** lui Eminescu o constituie ediția Gh. Adamescu tipărită de Cartea Românească în 1946 (a IX tipăritură a acestei ediții). Volumul conține o Introducere, Biografie, Notițe și Glosar, adăugate la cele 99 poezii (între care 88 antume și 11 postume. De la antume lipsesc **Cugetările sărmanului Dionis**, omisă, și **Dalila** trecută la postume). Introducerea se începe cu un tablou selectiv al edițiilor (40 la număr), foarte pe scurt comentate, de la Maiorescu până la Perpessicius. Notița biografică este ușor modificată față de tipăriturile anterioare ale acestei ediții, iar în comentariile la edițiile mai noi se ține seama de edițiile Botez și Călinescu, dar se ignoră ediția Perpessicius. Ordinea poeziilor este cea cronologică, împărțită, ca și celelalte editări ale lui Adamescu amintite mai înainte, pe epoci. La sfârșitul fiecărei poezii sunt indicate data și revista unde au apărut prima dată. Câteva poezii sunt însoțite de notițe cu privire la izvoare, influențe, împrejurările

www.ziuaconstanta.ro

publicării. Un Glosar, destul de abundent, dă explicații pentru arhaismele, provincialismele, neologismele și formele gramaticale dispărute sau rar întrebuințate, cu indicarea poeziei unde se găsește fiecare expresie menționată. În mod special se precizează că "moldovenismele de ortografie le-am schimbat în genere", ceea ce arată că între eminescologii din acel moment se iscase o nouă dispută, ca partizani ai "moldovenismelor" și ai "muntenismelor". (Cartea a fost retrasă din circulație deaorece conținea **Doina**).

*

Tot în 1946 este tipărit în colecția intitiulată "Biblioteca clasică" a editurii Vremea un volum de **Poezii** de Mihail Eminescu cu specificarea "Ediție îngrijită de Petre Teodorescu". Este o ediție "pirat" din următoarele motive:

1. Numele Petre Teodorescu e un nume fals, adevărata identitate a editorului fiind Barbu Theodorescu, unul din redactorii revistei **Vremea** din ultima ei perioadă (1940-1944), când apreciata publicație (cu apariția regulată din anul 1928) eșuase pe panta unui conjucturalism militant.

2. Ediția aceasta copiază întocmai ediția Perpessicius (din care scoate **Doina** și adaugă șase postume), căreia îi aplică pe copertă portretul-medalion în miniatură din edițiile Maiorescu, fără să indice însă nici una din sursele folosite.

3. Ea n-a ajuns niciodată în librării, deoarece se tipărise în anul când editura Vremea s-a auto-desființat (după decesul revistei) și cartea n-a mai putut fi difuzată. Câteva exemplare au fost puse în vânzare în anticariatul "Donescu" (unul din proprietarii fostei edituri Vremea) și ele se păstrează datorită celor ce au apucat să intre în posesia lor.

Introducerea, semnată de Petre Teodorescu, cuprinde o scurtă biografie a lui Eminescu, o succintă caracterizare a fon-

www.ziuaconstanta.ro

dului liric eminescian și ridică din nou "problema edițiilor". Aici autorul distinge trei perioade în editarea **Poeziilor** lui Eminescu: a) perioada edițiilor Maiorescu, axate pe un criteriu estetic; b) perioada edițiilor întocmite după manuscrise, și c) perioada edițiilor critice (Bogdan-Duică, Ibrăileanu, Botez, Mazilu și Perpessicius), care propun "restabilirea textelor în forma primă și orânduirea lor cronologică". În ceea ce privește alcătuirea acestei ediții nu se dă nici o explicație sau indicație despre criteriul adoptat. Nici nu era nevoie, de vreme ce volumul reproduce întru totul ediția Perpessicius. Trebuie să remarcăm însă că, deși se pomenește (atât!) în introducere de "monumentala ediție Perpessicius", ea este atacată pe la spate cu citate din comunicarea lui Iorga făcută la Academia Română în 1939. (Se impune să precizăm că Barbu Theodorescu, alias Petre Teodorescu, a fost secretar și hagiograf al lui Nicolae Iorga).

*

În sfârșit, o ediție ce se înfățișează ca o bizară elucubrație este aceea întocmită de N. Șerban (fost profesor de Franceză la Universitatea din Iași), cu titlul: **M. Eminescu. Poezii. Din viață și postume**. Ea a fost tipărită la editura fantomă Luteția, în 1947. Spunem editură "fantomă", deoarece în afară de adresă: str. Polonă, 25, București, și câteva "opere" ale proprietarului (N. Șerban) anunțate pe coperta IV a cărții, nu se știe nimic altceva despre ea.

Această ediție este o nouă "aventură" în domeniul editării lui Eminescu. În Postfață, după o sumară și prezumțioasă incursiune în biografia poetului ("Deși coborâtor dintr-o familie de moșieri, el prețuiește mai presus de orice clasa țărănească"), se trece la problema editării **Poeziilor** lui

www.ziuaconstanta.ro

Eminescu. Mai întâi este criticată sever ediția Maiorescu, apoi sunt pomenite, fără comentarii, edițiile "mai importante" de la Scurtu până la Călinescu (1938), dar nu se merge mai departe, ca și cum ediția Perpessicius și celelalte din ultima vreme ar fi fost inexistente. În fine, N. Șerban arată care este "ținta" ediției sale: "Ținta noastră este să dăm un volum care să pună la îndemână Românilor din toate colțurile țării, de orice vârstă și de orice grad de cultură, o imagine cât mai complectă a poeziei eminesciene ... "etc. etc. Iar mai la vale: "Pentru aceasta ne-am hotărât să grupăm poeziile după conținut sau gen, grupare devenită necesară prin fuziunea antumelor și postumelor". Și aici începe hazul.

Ca să justifice gruparea "după conținut sau gen", editorul face mai întâi o constatare de ordin general: "Eminescu se complace într-un gen care pare să fie o sinteză între **Meditațiile** lui Lamartine, **Poemele** lui Vigny, **Cântecele** sau **Romanțele** lui V. Hugo, **Cameele** lui Gautier, **Odele** lui Banville, **Poemele** lui Goethe, **Baladele** lui Schiller, **Poeziile** lui Lenau, **Sonetele** lui A. von Platten, **Liedurile** lui Heine, **poezia disperată** a lui Leopardi etc." (...) "Astfel prezentată, conclude autorul ediției, poezia lui Eminescu ne apare scoasă din corsetul prea strâmt în care o strânsese Maiorescu și redată largei și variatei inspirații a acestui mare poet român, demn de o rezonanță universală".

Scoasă din "corsetul prea strâmt" al lui Maiorescu, poezia eminesciană a intrat însă în acela, ceva mai larg, e drept, chiar foarte larg, al lui N. Șerban. Cele 151 poezii, reținute prin "fuziunea" antumelor și postumelor, sunt grupate în 13 secțiuni, pe genuri. Spre delectarea cititorilor le reproducem:

1. **Destăinuiri**. (**Criticilor mei**), **Scrisoarea II, Cu gândiri și imagini**, etc., numărând 14 bucăți); 2. **Între credință și revoltă. (Rugăciune, Rugăciunea unui dac** etc,. 7 bucăți); 3. **Meditații.**

www.ziuaconstanta.ro

(**Mortua est, Singurătate, Melancolie, Scrisoarea I** etc., în total 15 bucăți); 4. **Simbolice. (Dintre sute de catarge, La steaua, Veneția** etc., 6 bucăți); 5. **Elegiace. (O, mamă, Trecut-au anii, Despărțire** etc., 16 bucăți); 6. **Iubire. Pajul Cupidon. Ce e amorul?, Venere și Madonă, Pe aceeași ulicioară** etc., aici fiind incluse 35 bucăți; 7. **Romanțe. (Și dacă, Pe lângă plopii fără soț, Mai am un singur dor** etc., 10 bucăți); 8.**Pasteluri. (Lacul, Seara** (sic!) **pe deal, Povestea codrului** etc., 12 bucăți); 9. **În chip de balade. (Strigoii, Călin, Luceafărul** etc. 6 bucăți); 10. **În gen satiric-social. (Epigonii, Împărat și proletar, Scrisoarea III** etc., 9 bucăți); 11. **În gen popular. (Ce te legeni** etc., 5 bucăți); 12. **Traduceri. (Mănușa și Foaia veștedă)**; 13. **Poezii din adolescență** (cele 14 cunoscute). La această aberantă distribuție care le-a întrecut pe toate celelalte similare de mai înainte (Scurtu, Cuza, Dragomirescu) să adăugăm că cele trei variante (Șerban zice "două") la **Mai am un singur dor**, nu sunt incluse în volum, fiind considerate "vădit inferioare textului definitiv", dar sunt amintite în **Indicele alfabetic** al poeziilor.

Cât despre alte opțiuni și criterii ce ar fi trebuit să fie explicitate mai pe larg, N. Șerban se mulțumește să anunțe: *"Nu dăm lămuriri asupra preferințelor noastre, ar fi prea lung și pedant"*. Totuși, într-o notă de subsol de pe ultima pagină, fostul universitar ieșean nu pierde prilejul să se declare solidar cu cei ce "apără opera lui Eminescu de orice atingere și mai cu seamă de **muntenizare**".

*

La Craiova, în colecția revistei "Meridian", a apărut în 1947 ediția întocmită de profesorul Ion Mihăescu intitulată: **Vieața și opera lui Mihai Eminescu. Poezii și comentarii.** Și aceasta vrea să fie o ediție originală, eliberată de modele, adresându-se

www.ziuaconstanta.ro

în special publicului școlar. Conține 88 poezii și o lungă introducere despre viața și opera poetului, împărțită în mai multe capitole având ca teme: Biografia poetului; Glose la biografia lui Eminescu; Poezia lui Eminescu. Acest din urmă capitol are la rândul lui ca subdiviziuni: I. Poezia lirică; II. Poezia epică (poeme, nuvele, basme, roman); III. Poezia dramatică; IV. Poezia politică; V. Traduceri, cu analizele și comentariile respective.

Cuprinsul volumului este și el împărțit în patru mari compartimente, cu titluri separate: I. **Începuturile poetice** (include cele 14 poezii din **Familia**); II. **Poezia erotică** (41 bucăți); III. **Poezia social-filozofică** (8 bucăți, și anume: **Epigonii, Împărat și proletar, Cugetările sărmanului Dionis, Scrisorile I, II, III, IV, V**); Poezia filozofică (17 bucăți, printre care: **Mortua est, Luceafărul, Glossă, Mai am un singur dor** etc.) IV. **Poezia cu fond și forma populară** (8 bucăți, ca: **Revedere, Strigoii, Călin, Povestea teiului** etc.).

Poeziile sunt însoțite de note și comentarii în subsol, iar volumul se încheie cu un amplu glosar.

www.ziuaconstanta.ro

VIII.

Și acum, după ce am trecut în revistă edițiile **Poeziilor** lui Eminescu apărute în primii cincizeci de ani de la ediția princeps, e momentul să ne punem din nou întrebarea: care este explicația acestei diversificate activități editoriale provocată de existența unei opere literare relativ restrâsă ca volum?

Explicația este simplă și ea comportă, credem, trei **cauze** principale:

a) lipsa unei ediții alcătuită de Eminescu însuși;

b) necesitatea fiecărei generații de a-l prezenta pe Eminescu în spiritul și viziunea momentelor respective;

c) puterea de circulație a poeziei eminesciene.

Dacă Eminescu și-ar fi tipărit singur volumul de versuri, dându-i forma dorită de el, pe care diverși editori postumi se străduiau mereu să o ghicească, desigur că acest lanț de dispute și dileme nu s-ar fi produs. Cultura românească ar fi fost în acest caz lipsită de un factor care, în multe privințe, a generat o avalanșă de pasionate investigații în domeniul eminescian. Ca și cum însă poetul ar fi prevăzut rolul incitant ce aveau să-l joace **Poeziile** sale mai târziu, s-a abținut – cuvântul e aproape propriu, căci aceasta ni se pare a fi fost atitudinea poetului, în ciuda unor proiecte ale lui neconcludente – să-și publice **Poeziile** înainte de a căpăta o formă care să rămână definitivă. Dacă ar fi făcut-o, nimeni nu s-ar mai fi atins de alcătuirea aleasă de poet, și **Poeziile** ar fi circulat într-o singură formă pe întreaga suprafață spirituală a neamului. Dar

www.ziuaconstanta.ro

câte discuții, câte polemici, câte comentarii, câte cercetări și energii ar fi rămas atunci fără obiect! Un mare compartiment din bibliografia noastră modernă n-ar mai fi existat. Eminescu, nepublicându-și volumul în timpul vieții, a vrut parcă să stimuleze spiritualitatea românească și după moartea sa, lăsându-i moștenire o problemă atât de complicată, la rezolvarea căreia a invitat toate generațiile de cărturari de după el. Privită sub acest unghi istoric, apariția lui Eminescu pare, și de data aceasta, o prezență meteorică, desprinsă dintr-o galaxie a miracolelor și misterelor.

A doua cauză a marelui număr de clienți ale **Poeziilor** este nevoia fiecărei generații, adesea a fiecărui critic literar sau om de cultură, de a-l căuta pe adevăratul Eminescu și de a-l interpreta în spiritul timpului lor. Faptul a fost observat și de alții și el este real. Nicolae Iorga, în comunicarea de la Academie din 1929[1], referindu-se la diferitele ediții apărute până atunci, spunea: "Ea (cercetarea acestor ediții n.n) îmi dă prilejul să vorbesc de felul cum trei generații până acum și-au înțeles datoria față de autorul **Luceafărului**". Ceva mai târziu, cu glasul altei generații, Camil Petrescu remarca același lucru: "E neîndoios că fiecare generație îl vede și îl prețuiește altfel pe Eminescu, care devine prototip al diverselor interpretări"[2].

Deși nu este propriu zis o interpretare, o ediție nouă a **Poeziilor** este totuși un fel de a-l înțelege pe Eminescu, de a-l prezenta, iar dacă ne oprim la **Prefețele** respective, ele sunt de-a dreptul veritabile mărturii făcute la diferite epoci, de diferiți oameni, cu gusturi și sensibilități diferite, despre poet. Acesta este și motivul pentru care în retrospectiva noastră ne-am oprit cu precădere asupra Prefețelor din edițiile cercetate. În

1) N.Iorga: **Note istorice asupra editării operei poetice a lui M. Eminescu**. Memoriile Academiei Române, 1929.

2) Camil Petrescu: **Eminescu și esențele. Revista Fundațiilor Regale**, nr. 7, iulie 1939.

www.ziuaconstanta.ro

diversele prefețe se vede clar cum era privit și prezentat Eminescu la 1883, 1893, la 1910, la 1924 sau în 1939. Fiecare în alt stil, cu alte antene, în altă optică l-a abordat pe Eminescu la fel de sincer, cu o admirație sporită și totdeauna cu o vie dorință de a-l înțelege mai exact sau de a-l face înțeles mai exact. Mult timp după moartea poetului oamenii au rămas încă subiectivi față de Eminescu, deoarece "cu Eminescu ne aflăm totdeauna în domeniul subiectivismului, dar al subiectivismului național" (Camil Petrescu). Majoritatea edițiilor enumerate până acum sunt ediții subiective. Poate singură ediția Botez, și în orice caz ediția Perpessicius, au introdus în acest domeniu o notă de obiectivitate.

În fine, a treia cauză a diversității edițiilor este puterea de circulație a **Poeziilor**. Eminescu este cel mai popular poet român. Cu toate numeroasele reeditări, el n-a potolit setea de a-l cunoaște a cititorilor de limbă română, și oricând va apare o ediție nouă, aceasta se va epuiza repede, ca și celelalte, căci fiecare om, de la tânăr la bătrân, și fiecare generație îl primește pe Eminescu ca pe un poet ieșit din mijlocul ei. De-a lungul țării, de la Iași la Caransebeș, sau de la Constanța la Arad, poporul nostru a văzut în Eminescu o chintesență a ceea ce e mai specific și mai original, mai inefabil în structura lui sufletească, morală și spirituală. Am ținut să arătăm aceasta, înregistrând, pe cât ne-a stat la îndemână, edițiile din cele mai depărtate colțuri ale țării, reproducând și cuvintele prin care cei ce-l editau pe Eminescu acolo înțelegeau să-l și prezinte cititorilor lor, prin prisma locului sau a momentului când apăreau acele ediții.

Dar, în afară de **cauzele** amintite în cele de mai sus, tipărirea **Poeziilor** lui Eminescu se datorește și unor **pretexte**, să le zicem așa, pe care e bine să le notăm aci.Pretextele sub care au apărut diferitele ediții – și ne referim la cele mai

www.ziuaconstanta.ro

importante – ar fi următoarele, în ordinea succedării lor în timp:

a) ediții de prezentare a poeziei eminesciene;

b) ediții de precizare (după manuscrise);

c) ediții critice.

Edițiile de prezentare sunt cele dintâi ediții publicate de la 1884 până către 1908, când apare prima ediție "științifică", "după manuscrise", întocmită de I. Scurtu. Editorii făceau atunci, oarecum un oficiu de "răspândire" a poeziei eminesciene, fără alte ambiții sau preocupări. Maiorescu însuși, când a publicat întâia lui ediție, ca și pe cele următoare, nu avea alt gând decât să ofere cititorilor din timpul său un Eminescu cât mai expresiv și mai închegat. Însăși prefața și apoi studiul său despre "Poezia lui Eminescu", publicat prima dată în ediția IV din 1889, nu erau decât explicări ale unui Eminescu ce abia atunci începea să intre în conștiința marelui public. Același scop îl aveau și celelalte ediții următoare (Morțun, Xenopol, căpitanul Eminescu etc.).

Edițiile de precizare sunt cele publicate după depunerea manuscriselor poetului la Academie. Cea dintâi ediție de acest gen este a lui Scurtu (1908), apoi ediția Cuza (1914) etc. Se înțelege că aceste ediții n-au epuizat problema ce-și propuneau să o rezolve, ci doar au deschis-o.

Abia mai târziu se ivește greaua sarcină a **edițiilor critice.** Prima din această categorie este a lui Gh. Bogdan-Duică (1924), urmând Ibrăileanu (1930), Botez (1933), Dragomirescu (1957), Călinescu (1938), Perpessicius (1939), Colorian (1940) ș.a.

Până aici toate bune. Să vedem ce s-a întâmplat mai departe.

Din cercetarea principalelor ediții din această perioadă constatăm ușor că în decurs de șase decenii – în ciuda unor atât de animate discuții pe această chestiune – **Poeziile** lui

www.ziuaconstanta.ro

Eminescu nu au putut fi prezentate în mod identic sau măcar apropiat de către diverșii editori nici măcar din cele mai simple puncte de vedere. Astfel, în zecile de ediții ce au circulat în acea vreme și în pofida disputelor ce s-au purtat, volumul de **Poezii** n-a putut niciodată să aibă: a) un număr fix de bucăți; b) o ordine constantă a aranjării lor; c) o cronologie exactă; d) o ortografie unitară; și e) o delimitare a numărului de postume publicate laolaltă cu antumele. Lucrul acesta – se cuvine s-o repetăm – nu s-a mai întâmplat cu opera nici unui alt poet din nici o altă țară, în întrega istorie literară a lumii.

Într-o recapitulare a acstor probleme mai putem apoi reține că fiecare editor a avut anumite **preocupări** în alcătuirea edițiilor. Aceste preocupări ar fi:

a) Conținutul (numărul și ordinea bucăților din volum); b) textul; c) ortografia; d) limba.

Să le luăm pe rând.

Ediția Perpessicius, pe care am socotit-o cea mai infailibilă dintre toate câte au fost întocmite, cuprinde 90 poezii, adică cele 89 poezii tipărite în timpul vieții poetului, plus postuma **Scrisoarea V** (Dalila), din care un fragment fusese publicat de Eminescu în 1886, dar poezia întreagă a apărut în 1890. În comparație cu această ediție, ediția Maiorescu avea 64 bucăți (ca să ajungă apoi la 76 bucăți în ediția VI din 1892), ediția Xenopol 119 bucăți, ediția Scurtu 100 bucăți, ediția Cuza peste 260 bucăți și în continuare: Adamescu (1924) cu 84 bucăți, ca să ajungă în ultima retipărire (1946) la 99 bucăți; Bogdan-Duică 104 poezii; Ibrăileanu (1930) 93 poezii, plus strofele amputate din **Luceafărul**; C. Botez cu 95; Dragomirescu 96; Călinescu 94; Crețu 95; Colorian 89 etc. Între acestea, unele ediții elimină poezia **Cugetările sărmanului Dionis** publicată de Eminescu în 1872, sau nu iau în considerare așa numitele "poezii din adolescență", alte încorporează poezia **Departe**

www.ziuaconstanta.ro

sunt de tine la **Singurătate** cu motivarea că așa a apărut în **Convorbiri literare** în 1878. Cele mai multe ediții includ și postume, însă numărul lor variază de la editor la editor, iar în unele cazuri se face "fuziunea" între antume și postume după criterii cu totul personale. Privită sub acest raport, poezia eminesciană a fost supusă de-a lungul deceniilor unui regim procustian, diverșii editori trăgând de ea și întinzând-o cât voiau (s-a ajuns până la 260 bucăți într-un volum), sau ciupind din ea cât puteau (am văzut că au apărut și cărțulii cu cinci sau numai cu două poezii).

În ceea ce privește aranjamentul poeziilor în volum, el diferă vizibil de la o ediție la alta. Deși mai toți editorii declarau că au adoptat criteriul cronologic, totuși ei n-au respectat cronologia strictă, fie din considerente de optică personală, fie din greșeală. În același timp erau adoptate diverse alte criterii: psihologic, estetic, tematic etc., ceea ce a dus la o lipsă totală de omogenitate în ce privește compoziția volumului de **Poezii.**

În problema textului, cel dintâi care a ridicat problema a fost Xenopol, dar în mod serios a abordat-o Scurtu, fiindcă el a fost primul care a cercetat manuscrisele de la Academie. După el, toți ceilalți editori au năzuit să publice un text eminescian într-o formă cât mai puțin discutabilă, dar scopul era departe de a fi atins. Această problemă implica mari dificultăți, deoarece editorii aveau în față trei izvoare care creau dileme: textul din **Convorbiri literare**, textul din ediția Maiorescu și manuscrisele (ele însele cu versiuni diferite), toate deopotrivă de valabile, dar și deopotrivă de arbitrare când sunt luate separat. Cercetând aceste izvoare inițiale, un editor conștiincios se găsea totdeauna în fața unei întrebări fără răspuns. Izvoarele nu sunt nici ele absolut omogene, fie că e vorba de manuscrise cu versiuni variate, fie că e vorba de texte tipărite.

www.ziuaconstanta.ro

Cum să se procedeze? Ce să se rețină? Editorii procedau după intuiție sau după inspirație.

Dar dacă nenumărații editori ai **Poeziilor** lui Eminescu n-au putut să cadă de acord asupra textului și nu s-au putut înțelege nici măcar asupra numărului de poezii pe care trebuie să-l cuprindă un volum, sau asupra criteriului de aranjare a poeziilor în volum – chestiuni ce s-ar părea că sunt atât de simple încât nici n-ar fi trebuit să se mai discute asupra lor – cum am putea oare crede că ei ar fi reușit să realizeze un consens asupra unui aspect și mai complicat al problemei, anume ortografia? Ne referim, bineînțeles, numai la editorii din ultimele două decenii ale epocii respective (1920-1940), deoarece la aceștia problema ortografiei a apărut ca o problemă nouă, imperioasă și greu, aproape imposibil de rezolvat. Editorii de mai înainte nu și-au pus această problemă, deoarece la ei greșelile de tipar, erorile de transcriere sau de lecțiune, modificările și "îndreptările" erau atât de curente, atât de multe și atât de amestecate unele cu altele, încât, față de alte inadvertențe, alterarea textului eminescian din punct de vedere ortografic, părea o chestiune de ordin special ce depășea atribuțiile imediate ale unui editor.

În perioada la care ne referim aici (1920-1940) problema ortografiei în editarea **Poeziilor** s-a impus pe primul plan și a fost atacată frontal mai ales de edițiile critice. Totuși tocmai în rândul lor disensiunile s-au înmulțit și au dus la rezultate ciudate. Ca să dăm un singur exemplu – senzațional – în această ordine de idei, e destul să urmărim soarta ultimului vers din **Împărat și proletar**: " Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi". Acest vers, subliniat în text, a făcut cea mai bogată carieră în seria de particularități a edițiilor lui Eminescu. Întrucât manuscrisul poemului nu se află printre hârtiile rămase de la Eminescu, nu s-a putut lua drept bază pentru reeditarea lui

www.ziuaconstanta.ro

decât textul din **Convorbiri litarare** și cel din ediția Maiorescu. Poetul a transcris acest vers în cursive, ceea ce putea să atragă în chip deosebit atenția asupra lui. În mod surprinzător însă, în fiecare ediție critică sau de precizare acest vers este transcris în alt fel. Am urmărit avatarurile lui în 18 ediții principale, de la Maiorescu până la N. Șerban. Ținând seama de cele mai mici semne diacritice care îmbracă acest vers – accente, acorduri, apostroafe, cratime, ghilimele – am descoperit nu mai puțin de 16 varietăți ale celebrei sentințe, care în forma ei logică și corectă, după regulele fonetice și gramaticale consacrate, ar trebui să sune în următoarea ortografiere:

Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi".

Semnele citării (ghilimelele) intervin numai la sfârșitul versului, întrucât el încheie un recitiativ ce începe cu cinci strofe mai sus în corpul poemului. În privința eliziunilor, spiritul limbii noastre culte nu permite denaturarea genitivelor singular "morții-eterne" și "lumii-ntregi", în formele "morți-eterne" și "lumi'ntregi", chiar dacă, în situația de față, s-ar aplica în mod riguros regula fonetică. De asemeni nu este admisibil ca apostroful și trăsura de unire să coincidă în aceeași silabă "morți'-eterne", cum se întâmplă în unele cazuri (Bogdan-Duică, Ibrăileanu). În alte cazuri se pune apostroful în locul a două vocale (lumi'ntregi", ca în **Convorbiri literare**, Maiorescu, Iorga, Botez, Călinescu etc.). Unii editori scriu "vieața" în loc de "viața" (Bogdan-Duică, Botez). Scurtu și Iorga pun "Un vis", în loc de "Că vis", ș.a.m.d. Acest singur exemplu este edificator pentru modul cum a fost tratată (uneori maltratată!) problema ortografiei în editarea versurilor lui Eminescu.

Limba constituie și ea o problemă dificilă când e vorba de alcătuirea unei ediții noi a **Poeziilor**. Limba lui Eminescu este cea mai frumoasă și mai bogată gamă de expresie în scrisul

www.ziuaconstanta.ro

românesc. Ea este în același timp cea mai plastică și mai exactă formulare a conținutului național. Și totuși această limbă e cântărită. Editorii se întreabă în cursul alcătuirii unei ediții noi, ce limbă să adopte? Aceea din **Convorbiri literare**, aceea din Maiorescu sau aceea din manuscrise? În fiecare din aceste trei surse există deosebiri care pun în încurcătură. (Perpessicius și Călinescu au semnalat numeroase exemple): Unii susțineau că trebuiesc păstrate formele învechite, ieșite din uz astăzi (Bogdan-Duică). Alții au modernizat textul (cei mai mulți, începând cu Ibrăileanu), fără a altera prin aceasta farmecul poeziei, acea inelagalabilă **armonie eminesciană**. În ultimul timp s-a pus și problema regionalismelor. Unii îl epurau pe Eminescu de "moldovenisme", alții îl apărau de "muntenizare".

În sfârșit, un alt criteriu de catalogare a edițiilor ar fi **natura** lor. Aici am distins trei categorii:

a) ediții populare, sau curente;

b) ediții științifice, sau critice;

c) ediții de lux.

Edițiile populare sunt cele mai numeroase și cele mai eteroclite. De la ediția de două poeme, cum este cea din Brașov a "Bibliotecii Junimii", până la ediția pretins integrală a **Poeziilor**, întâlnim tot atâtea feluri și forme de ediții câte persoane și-au propus să le publice și câte concepții sau interese au stat la baza alcătuirii lor. Aici se poate vorbi de o adevărată anarhie editorială în domeniul eminescian.

Edițiile științifice sunt cele alcătuite de personalități cu răspundere critică sau culturală, conduse de pasiunea de a da **Poeziilor** o formă cât mai valabilă, cu un text transcris după multe lecțiuni, studii și cercetări prealabile făcute în jurul lui Eminescu.

Mai puține sunt edițiile de lux, printre care le-am socoti în

www.ziuaconstanta.ro

primul rând pe cele ilustrate (Murnu, Dauș, Ramuri, Cartea Românească, împreună cu **Luceafărul** lui Teișanu), deși dintre acestea nu toate merită calificativul de "ediție de lux".

Iată, așadar, la câte probleme, experiențe și preocupări a dat naștere volumul de **Poezii** al lui Eminescu. Că multe din edițiile publicate ar fi putut să lipsească, iar în locul lor ar fi putut să apară altele mai bune, este adevărat, dar tot atât de adevărat este că fiecare a corespuns unei necesități și a pornit dintr-o intenție pozitivă.În această privință ne raliem încă odată la opinia celui mai emerit dintre editorii lui Eminescu, care spunea cu perfectă îndreptățire: *"La urma urmei, orice ediție ar putea fi justificată. Chiar și cea mai subiectivă, chiar și cea mai arbitrară. Sunt editori ce se închipuiesc a fi niște colecționari, îndreptățiți să-și mobileze, după bunul lor plac, și să le eticheteze după propria lor fantezie, piesele ce dețin, cu toate că nici piesele acestea nu sunt exclusiva lor proprietate și nici ediția lor una strict personală, cum ar fi de pildă o pinacotecă instalată în corpul casei"*[1].

Este, în aceste rânduri, o profesiune de credință și totodată o concluzie. Profesiunea de credință a unui editor, concluzia unui cititor.

1) Perpessicius: **Jurnal de lector. Revista Fundațiilor Regale**, nr. 8, august 1940.

www.ziuaconstanta.ro

IX.

Așa stăteau lucrurile în prima perioadă (1884-1944) a spațiului luat în cercetare în lucrarea de față. După 1944, an crucial în istoria politică și culturală a țării, odiseea publicării **Poeziilor** lui Eminescu a luat și ea alte direcții. A ieșit de sub regimul editărilor personale, izolate, cu preocupări în principiu filologice, dar suferă acum fluctuații de altă natură, căzând sub incidența factorilor de ordin politic.

După un scurt vacuum de câțiva ani – ediția scoasă în 1946 de Editura de Stat n-a mai fost urmată de altele – în care timp vântul nu era prielnic corăbiei eminesciene și când steaua poetului intrase într-o zonă de umbră (dar, bineînțeles numai temporară), declanșată de convulsiunile conjuncturale din acei ani, s-a ivit problema "reconsiderării" lui și repunerii în circulație a operei sale. Se apropia un eveniment peste care nu se putea trece fără ca o astfel de operație să nu fie efectuată într-un chip grabnic și imperios.

Este vorba de centenarul nașterii lui Eminescu, în 1950. Cu prilejul acestui solemn jubileu, pentru a cărui sărbătorire se făceau mari pregătiri pe plan național, nevoia editării **Poeziilor** a revenit în actualitate, situată însă în condițiile unor noi orientări literare și sub alte auspicii, purtând de data asta girul unor foruri oficiale dintre cele mai înalte. Se punea chestiunea să se întocmească o ediție "științifică" (în accepția din epocă a cuvântului) și înfăptuirea ei se vedea situată sub semnul urgenței, deoarece trebuia să marcheze importanța

www.ziuaconstanta.ro

momentului festiv ocazionat de venerabilul centenar, și totodată să li se ofere păturilor largi de cititori un Eminescu filtrat printr-o lumină și o optică diferite de acelea din trecut.

Sarcina prezentării unei asemenea ediții și-a luat-o atunci publicistul N. Moraru, ca exponent al politicii culturale din acel moment. Ediția "centenară" a și apărut, fără întârziere, chiar în luna ianuarie 1950. Sub titlul: **M. Eminescu POEZII**, ea a fost efectuată de Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., cu mențiunea specială imprimată pe dosul paginii de gardă: "Acest volum s-a tipărit cu prilejul aniversării a 100 ani de la nașterea lui Mihail Eminescu". Cartea, de format mic, ca al colecțiilor de buzunar, cu copertă albă, de carton, având ștanțat, deasupra titlului, ca o efigie, portretul poetului, tipărită curat, pe hârtie de bună calitate, cu literă frumoasă și paginație plăcută, avea ca aspect grafic, toate calitățile unei ediții jubiliare.

În conținut, în schimb, deși își propunea țeluri mari, ea rămânea tributară directivelor extra-literare ce tutelau atunci toate manifestările culturale. Folosind o echipă de colaboratori care a întocmit și un mare număr de Adnotări, EPLA a pornit de la o nouă consultare a manuscriselor, cu scopul de a descoperi valențe necunoscute în textele destul de cunoscute ale poeziilor și variantelor de la Academie și de a aduce unele contribuții de circumstanță menite să contureze "partea progresistă" a liricii eminesciene. Și tocmai aici se vădea latura vulnerabilă acestei ediții. În studiul introductiv din fruntea volumului se afirma ritos: *"Poeziile lui Eminescu n-au mai fost reeditate de mult ... Înfățișăm astăzi o ediție completă cuprinzând atât postumele cât și antumele, spre deosebire de majoritatea zdrobitoare a edițiilor din trecut, care socoteau demne de a fi înfățișate publicului cititor numai poemele editate de către Titu Maiorescu".*

www.ziuaconstanta.ro

Pentru ca, mai departe, să se arate metoda de lucru: *"La întocmirea prezentei ediții am căutat să obținem confruntarea tuturor edițiilor apărute până acum cu manuscrisele de la Academie și astfel să înfățișăm un volum nou de poezii, introducând poemele ocolite până astăzi, precum și acele strofe care se află barate, sau pur și simplu omise din textul original".*

Oprindu-ne numai asupra componenței volumului – particularitățile de conținut (text, limbă, ortografie etc.) fiind cu neputință de cuprins în ansamblul lor, ca și în cazul edițiilor de mai înainte – vom observa că ediția din 1950, ce se pretindea "completă", cuprinde doar 77 poezii antume, incluzând numai trei din grupa poeziilor din adolescență (toate reproduse în ordine cronologică), și 21 postume (dintre care 9 inedite). Erau așadar omise cu deliberare 13 poezii antume printre care **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie, La Heliade, Doina, Rugăciune, La Bucovina** și altele. Cât despre strofele "barate sau pur și simplu omise", ele nu erau reintegrate în text. Deficientă, deci, sub raportul alcătuirii și al promisiunilor din introducere, ediția "centenară" (stăruim asupra ei numai pentru că își revendica această titulatură pompoasă) punea accentul pe interpretarea ideologică a conținutului, fiind însoțită de acel amplu corp de Adnotări, "redactate de un colectiv", cum se preciza într-o notă de subsol, fără să se dea nici un nume. Analizele sunt făcute în stilul maniheismului dogmatic dominant în acea perioadă, ducând la caracterizări schematice și simpliste, cum sună, de pildă, aceasta aplicată la **Făt-Frumos din tei**: "Blanca, eroina pozitivă, simbolizează energica împotrivire față de morala ipocrită a clasei sale". În altă parte, comentariul e și mai obsedat de optica și limbajul critic din acel timp: "Document al marii sale probități, **Scrisoarea II** trădează în același timp orizontul îngust al poetului, rezultat al influenței ideologice a Junimii, fapt care l-a

www.ziuaconstanta.ro

împiedicat să evolueze de la etapa simplei revolte în fața nedreptăților sociale, către etapa luptei active împotriva acestor nedreptăți".

Tipărită în 16000 exemplare, această ediție s-a epuizat , totuși, fulgerător, semn că era așteptată cu nerăbdare de un mare număr de cititori avizi de a relua contactul cu autorul **Luceafărului.**

*

În anul centenarului au mai apărut alte două ediții.

Prima: **M. Eminescu. Poezii. Prefață de Mihai Beniuc. Colecția "Clasicii români". Editura de Stat 1950, 348 pagini.** Pe dosul filei de gardă se menționează: *"Volum omagial publicat cu prilejul aniversării a 100 de ani de la nașterea poetului Mihail Eminescu"*, iar la sfârșitul Prefeței se mai face o precizare: *"Acest volum de poezii, îngrijit de Comitetul Național jubiliar pentru comemorarea centenarului lui Eminescu, marchează un pas pe drumul acțiunii de largă răspândire a poeziei eminesciene în rândurile cititorilor din țara noastră"*.

Volumul conține 75 poezii antume și 2 postume, cu corpul de **Adnotări** "redactate de un colectiv" preluat de la ediția precedentă. Afirmațiile din Prefață se încadrau în spiritul, limbajul și viziunea dogmatică proprii momentului 1950: "O judecată unitară asupra valorii poeziei eminesciene nu exista în trecut. Dimpotrivă te izbești de contradicții la tot pasul. Unii vedeau în opera sa pesimismul metafizic, rupt de contingențele istorico-sociale, alții naționalismul șovin și, după împrejurări, făceau din el steag al estetismului sau al reacționalismului huliganic – două arme de luptă ale burgheziei și moșierimii". Mai departe, autorul prefeței scria ceva mai pertinent: "Acesta e într-adevăr marele merit al lui Eminescu, de-a

www.ziuaconstanta.ro

fi gândit în poezie cum nimeni n-a făcut-o mai profund înaintea sa. Și a gândit așa de frumos despre patrie, despre natură, despre dragoste, în cursul vieții lui zbuciumate, încât atunci când, în ceea ce privește soluțiile sociale și politice ale relelor, vederile îi sunt încețoșate de contradicții inerente vremii în care a trăit, îl înțelegem, și-l înțelegem cu atât mai mult, cu cât s-a ridicat cu revoltă împotriva nedreptăților timpului său".

Cartea a apărut într-un tiraj de 15.000 exemplare.

*

A doua ediție este ilustrată și considerată ediție de lux: **M. Eminescu. Poeziii. Prefață de Mihail Beniuc. Planșe Perahim. Ilustrații Siegfried. Editura de Stat, 1950**. Tiraj 3100 exemplare.

Volumul are format mare de tip album și prin conținut este identic cu ediția anterioară, cu singura deosebire că Adnotările sunt mai concentrate, dar menținând limbajul și ideile inițiale. Un portret al poetului și cinci planșe executate în tempera (la poemele **Împărat și proletar, Călin, Scrisoarea III, Pe lângă plopii fără soț, Miron și frumoasa fără corp**), au un aspect prea sumbru, constructivist, ce se depărtează de atmosfera vaporoasă a lirismului eminescian. În schimb ilustrațiile, trasè la culoare, din fruntea fiecărei poezii și vignetele de la sfârșit sunt tratate cu grație și sensibilitate.

*

În anul 1950, la Editura pentru Literatură și Artă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R., devenită apoi Editura de Stat pentru Literatură și Artă (ESPLA), se inaugurează seria a II-a a popularei colecții "Biblioteca pentru toți", după ce prima serie, cu

www.ziuaconstanta.ro

apariție neîntreruptă din 1895 până în 1949 și atingând un număr de 1576 de titluri publicate, își încheiase existența. (Reamintim că în "Biblioteca pentru toți" a apărut și volumul de **Poezii** de Mihail Eminescu, la numerele 195-196, publicat în 1900 și retipărit de mai multe ori în decursul anilor). Noua serie a colecției era **nenumerotată** și debutase cu un volum antologic din versurile lui George Coșbuc intitulat **Pentru libertate.** (Coșbuc era poetul preferat al momentului). Colecția își propunea acum să publice operele marilor noștri scriitori în "tiraje de masă".

Într-adevăr, într-un tiraj de 25.000 exemplare apare volumul: **M. Eminescu. Poezii. Cu o prefață de Mihail Sadoveanu. Biblioteca pentru toți". ESPLA, 1951.**

Ediția este identică, în ce privește conținutul, cu edițiile "centenare" din 1950, cu singura deosebire că prefețele semnate de N. Moraru și Mihai Beniuc, sunt înlocuite acum cu un text de Mihail Sadoveanu, intitulat **Eminescu**. Cele două prefețe au fost înălturate în noua ediție, nu însă și **Adnotările** "întocmite de un colectiv", cum se menționează în continuare, și care analizează unele aspecte ale lirismului eminescian în spiritul dogmatic arătat mai înainte. În schimb, prefața ocazională a lui Mihail Sadoveanu evită să intre în amănunte de ordin filologic sau ideologic, ea preferând să vorbească despre Eminescu și importanța lui pentru literatura română în termeni generali, cu scopul de a-l repune pe poet la locul ce i se cuvine în conștiința cititorilor din epoca cea nouă.

"În mai puțin de două decenii – scria Mihail Sadoveanu – poetul trebuia să se cheltuiască febril, ca și cum ar fi presimțit că trecerea îi va fi grabnică în această viață. O rândunea care intră pe o fereastră și iese pe alta: atât i-a fost clipa, traiectorie fulgurantă, care va dura în veșnicie după ce steaua s-a stins. Materialul poetic postum abia acum se dezvăluie într-o bogăție copleșitoare ... Acest poet a străbătut etapele de dez-

www.ziuaconstanta.ro

voltare literară pentru care, obișnuit, literaturile începătoare cheltuiesc decenii multe și generații succesive, numai în răstimpul scurt de șaptesprezece, optsprezece ani, cât i-a fost îngăduit să stăruiască printre oameni ... Admiratorii contemporani lui Eminescu au fost puțini. Comunicarea poetului cu poporul său, însă, abia acum începe, când s-au descătușat izvoarele interioare ale sufletului colectiv".

Asemenea cuvinte constituie începutul unei lungi serii de aprecieri similare asupra poetului, ce vor însoți edițiile care urmează și din ale căror Prefețe vom extrage de fiecare dată câte un crâmpei semnificativ.

*

În 1952, ediția "Sadoveanu" este reprodusă în aceeași colecție a "Bibliotecii pentru toți". Prefața și conținutul volumului sunt aceleași, dar și de data asta intervine o mică – însă importantă – schimbare, la aparatul critic: **Adnotările** din ediția "centenară" sunt înlăturate și înlocuite cu **Note** mai sumare și mai adecvate realităților poetice comentate. Tirajul cărții, specificat în caseta editorială: 35.000 exemplare.

*

Anul 1952 consemnează un alt eveniment important în istoria editării operei lui Eminescu. Acum apare volumul:

M. Eminescu: OPERE. Vol. IV. Poezii postume. Anexe. Introducere. Tabloul edițiilor. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. Cu 38 reproduceri după manuscrise. București. Editura Academiei Republicii Populare Române, 1952.

În prefață se spune că acest volum – care continuă seria edițiilor monumentale inaugurată în 1939 cu "Poeziile tipărite

www.ziuaconstanta.ro

în timpul vieții" – apare la o jumătate de veac de la tipărirea întâiei culegeri din poezia postumă a lui Eminescu. (În 1902 apăruse prima ediție de **Poezii postume**, întocmită de Nerva Hodoș, imediat după depunerea manuscriselor poetului la Academie). Deci, un moment jubiliar coincide cu un moment editorial, care este acest somptuos corp de **Postume** scoase la iveală de Perpessicius.

Devoțiunea neobositului cercetător al manuscriselor lui Eminescu este dovedită și aici prin metaforicele fraze din **Prefață**, de unde transcriem un pasaj: *"La fel ca unul din acele uriașe gorgane scythice, în care s-au îngropat de vii, dimpreună cu tezaurul lor, atâția dintre vânturătorii stepelor, opera manuscriptă a lui Eminescu păstrează, într-o impresionantă implicațiune, toate vestigiile uneia din cele mai dramatice existențe, pe care miraculoasa încinerare a focului sacru n-a izbutit să le suprime".*

Din Introducere reținem criteriile care au stat la baza alcătuirii volumului: "Călăuziți de aceste două criterii: al valorii documentare-biografice, și al valorii intrinsece-poetice, și întemeiate pe distincția pururi prezentă dintre ce anume este versiune subordonată și ce versiune autonomă, am inserat în acest al IV-lea volum 170 de texte, de prim plan, și peste 90 de plan secundar (93, ca să dăm cifra exactă, n.n.) grupate în secțiunea Anexe ... Titlurile poeziilor sunt când cele date de poet, când deduse de editor de cele mai multe ori prin titularizarea primului vers al poeziei".

Aranjamentul poeziilor este cronologic (după elaborarea aproximativă, fixată după îndelungi investigații și deliberări, a fiecărei piese). Volumul se încheie cu tabla alfabetică a poeziilor.

În total, deci, până în momentul de față (1952) Perpessicius a înregistrat și a pus în circulație 387 poezii de Eminescu,

www.ziuaconstanta.ro

după cum urmează: 90 antume, 34 extrase din submanuscrisele Elena și Marta (publicate ca Anexe la antume), 170 postume și 93 anexe la Postume. Cifrele acestea trebuiesc reținute pentru cine vrea să facă o evaluare (cantitativă) a conținutului edițiilor ce se vor succeda de aici încolo. (În cifrele de mai sus nu sunt incluse Variantele sau alte prelucrări aflate în manuscrise).

*

Tot în 1952, ESPLA publică o ediție independentă de "Biblioteca pentru toți", însă reluând întru totul (Prefața lui Sadoveanu, număr de poezii, Note) ediția din această colecție tipărită în același an. Cartea are o mică erată la sfârșitul volumului, unde sunt corectate câteva greșeli de tipar din prezentul tiraj, ceea ce, spre a se deosebi de alte ediții similare din acel moment, a făcut să fie numită "ediția cu erată". Coperta cartonată. Tiraj 35.000 exemplare.

*

Anul 1953 marchează un nou salt demn de reținut. Volumul: **Eminescu. Poezii. Editura de Stat pentru Literatură și Artă, (1953)** reproduce ediția precedentă, dar fără prefața lui Sadoveanu și fără Notele critice ale aceleia. În Nota redacției din fruntea volumului se face însă următoarea precizare: *"Această nouă ediție a operei lui Eminescu cuprinde cea mai mare parte a poeziilor publicate în timpul vieții poetului, cărora li se adaugă și un număr de postume. În reproducerea textului am urmat ediția critică* **Opere** *(vol. I, 1939 și vol. IV. 1952) apărută sub îngrijirea lui D. Panaitescu-Perpessicius".* Acesta este saltul important: revenirea la textul

www.ziuaconstanta.ro

din ediția Perpessicius.

Volumul cuprinde aceleași antume din ediția "centenară" (77) însă numărul postumelor este redus la 17, prin eliminarea a șase bucăți publicate mai înainte și adăugarea altora două neincluse în edițiile din 1950-1952. Poeziile au data publicării sau a elaborării pentru postume, paginile de titlu au ca frontispiciu o înflorituri desenată trasă la culoare, ca și prima literă (înflorită deasemeni) a primului vers și ca vignetele de la sfârșitul poeziilor. Tiraj 40.000 exemplare.

*

Antologia poeziei românești de la începuturi până astăzi. Editura de Stat pentru Literatuă și Artă. Vol. I. 1954, cuprinde 48 poezii antume și 6 postume de Eminescu, ceea ce poate fi considerat că alcătuiește o ediție aparte. Volumul, de dimensiunea unui lexicon, cu coperți roșii, cartonate, are 695 pagini, iar capitolul consacrat lui Eminescu ocupă paginile 359-435. Pe prima pagină e reprodus portretul poetului, în desen, și o scurtă notă biografică. Din **Nota editurii reținem**: "Volumul I al **Antologiei** ... a fost alcătuit cu ajutorul unui colectiv de specialiști, poeți, critici și cercetători. Autorii au fost așezați în ordine cronologică iar textele au fost reproduse după cele mai bune ediții existente". Antologia începe cu un text de mitropolitul Varlaam și se oprește la Panait Cerna. Al doilea volum nu știm dacă a mai apărut.

De altfel această **Antologie** avea un caracter festiv. În cuvântul editurii se precizează că ea "constituie un omagiu adus celei de-a zecea aniversări a zilei de 23 August 1944". Tiraj 6000 exemplare.

*

www.ziuaconstanta.ro

Mihai Eminescu. Poezii. ESPLA. Colecția "Albina", 1954, este un volumaș de 15 poezii (14 antume și o postumă) destinat cititorilor de la talpa țării, prin care se înțelegeau oierii din creierul munților și plugarii de la câmpie. **Cuvântul înainte** semnat de Vlaicu Bârna glăsuia, între altele: *"Se cuvine să spunem că Mihai Eminescu a îmbogățit zestrea limbii noastre literare cunoscând bine operele înaintașilor săi și graiul plugarilor și păstorilor de pe tot cuprinsul plaiurilor românești,* pe care poetul le-a cercetat în lungile lui pribegii din tinerețe, din sat în sat, din târg în târg, de o parte și de alta a Carpaților, bătând Valea Moldovei, malurile Murășului și ale Târnavei și câmpia Dunării". Tiraj 80.000 exemplare.

*

O nouă tipărire în "Biblioteca pentru toți":

M. Eminescu. Poezii. Cu o prefață de Mihail Sadoveanu. ESPLA. 1955, poartă următoarea Notă a editurii: *"Textul din această ediție este reprodus după M. Eminescu, **Opere** (vol.I, 1939, vol. IV. 1952), ediție critică îngrijită de Perpessicius, laureat al Premiului de Stat*". Față de edițiile anterioare din această colecție, prezentul volum este sporit ca număr de bucăți (88 antume și 20 postume – lipsesc de la antume **Doina** și **La Bucovina**), dar nu are nici un fel de note sau comentarii.

Prefața lui Sadoveanu este nouă ca redactare, vehiculând aceleași idei într-un context lărgit. Ea se începe cu: *"Viața marelui nostru poet Mihail Eminescu a fost nefericită și scurtă. Rândurile de tineri care se duc în fiecare primăvară să-i vadă mormântul de la Bellu și să i-l încunune cu flori, știu că acum optzeci de ani scriitorii erau de cele mai multe ori jertfe ale mizeriei într-o societate nedrept alcătuită"*. În încheiere prefațatorul scria: *"Melodiile eminesciene în care poetul cântă*

www.ziuaconstanta.ro

sentimentul etern omenesc al iubirii rămân juvaere ale realizărilor marelui poet. Generația mea le-a știut pe de rost; generațiile de tineri le vor murmura și de acum înainte în primăvara vieții, cât va suna pe lume dulcea limbă românească".

Tirajul cărții: 40.000 exemplare.

*

Această ediție a fost retipărită fără nici o schimbare în 1956 și 1957, în aceeași colecție a "Bibliotecii pentru toți".

*

În 1958, purtând mențiunea: "Ediția II-a revăzută" (din Biblioteca pentru toți), dar cu indicația: "Ediție îngrijită de Perpessicius", avea în frunte un cuvânt de Tudor Arghezi, în locul celui al lui Sadoveanu, iar în conținut păstra același număr de antume (88), în timp ce postumele erau sporite la 25 de bucăți.

În cuvântul său introductiv, Arghezi spunea, între altele: *"Mă numesc unul din oamenii în viață care l-au văzut pe Eminescu în carne și oase ... A vorbi de poet este ca și cum ai striga într-o peșteră. Nu poate să ajungă vorba până la el, fără să-i supere tăcerea. Numai graiul coardelor ar putea să povestească pe harpă, și să legene, din depărtare, delicata lui singuratecă slovă ... Într-un fel, Eminescu e sfântul prea curat al ghiersului românesc. Fiind foarte românesc, Eminescu e universal ..."*

Aceasta este ultima tipărire în tiraj de masă (50.000 exemplare) din seria de atunci, **nenumerotată**, a "Bibliotecii pentru toți".

www.ziuaconstanta.ro

*

Deși nu este o "ediție", înregistrăm pentru valoarea sa ilustrativă placheta:

Mihail Eminescu. Somnoroase păsărele. Ilustrații de Ligia Macovei. Editura Tineretului, 1954. E o lucrare de artă. Conține o singură poezie, cu patru ilustrații în culori de câte o pagină, plus patru pagini de text cu chenare desenate, tot în culori, cu imagini sugestive adaptate conținutului poeziei. Tiraj 24.000 exemplare.

Această plachetă a fost retipărită în 1955, 1966 și 1968.

*

O nouă ediție ilustrată:

Mihail Eminescu. Poezii. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Ilustrații de Maria Constantin. Editura Tineretului, Colecția "Biblioteca școlarului", 1955, 160 pagini. Tiraj 50.000 exemplare.

Conține 29 antume și 11 postume. Fiecare poezie are în frunte un desen în tuș, iar volumul se deschide cu portretul poetului, deasemeni desenat în tuș.

În prefață se face o rapidă incursiune biografică, după care urmează câteva considerații asupra poeziei eminesciene. *"Viziunea înaltă asupra lumii, bogăția de registre poetice, posibilitatea de prelucrare a celor mai grele idei filosofice într-o limbă accesibilă tuturor, truda neprecupețită întru sporirea expresivității cuvântului, fac din Eminescu unul din cei mai mari poeți ai lumii, o strună din lira poeziei universale, care vibrează necontenit cu sunete ce nu vor cunoaște moartea".*

www.ziuaconstanta.ro

X.

Un nou mare eveniment editorial – dublat de o performanță poligrafică demnă de relevat – îl reprezintă ediția:

M. Eminescu. Poezii. Ediție îngrijită de Perpessicius. Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1958.

Este un volum compact de 658 pagini, tipărit pe hârtie biblie, în format redus, elegant și ușor de manipulat, introdus în casetă de carton, alcătuit după modelul colecției franceze "Pléiade". Spre deosebire de celelalte ediții de până acum, aceasta nu este însoțită de vreo prefață, nu are note sau comentarii critice și nici alte intervenții auxiliare, în afară de mențiunea laconică: "Ediție îngrijită de Perpessicius". Este ceea ce am numit cândva o ediție "mută". Ea include cea mai mare parte din cele două volume alcătuite de Perpessicius mai înainte (**Poezii antume** în 1939 și **Postume** în 1952) oferind cititorilor, pentru prima dată în istoria editării **Poeziilor** un corpus aproape integral al liricii eminesciene. Spunem "aproape integral", deoarece și această ediție este nevoită să sacrifice câteva bucăți, din considerente de ordin conjunctural sau pentru economie de spațiu. (Dintre antume sunt omise **La Bucovina** și **Doina**, la Postume sunt incluse 170 bucăți, iar din lotul celor repartizate de Perpessicius la "Anexe" sunt reținute numai 53 bucăți, din 93). Volumul conține deci 311 poezii din cele 387 câte am văzut că a "dezgropat" Perpessicius până în 1952. Fiecare poezie poartă data primei publicări sau a elaborării, pentru postume, iar pentru alte informații, o notă edi-

www.ziuaconstanta.ro

torială de la începutul cărții trimite la "cele cinci tomuri ale ediției critice"[x]. Volumul se încheie cu o tablă alfabetică a poeziilor. Tirajul cărții: 30.000 exemplare.

Dintre toate edițiile publicate până la acea dată aceasta este – dacă se poate emite o asemenea aserțiune – aceea care l-ar fi încântat pe Eminescu cel mai mult. O ediție, aproape integrală, fără prefață, note, comentarii sau adnotări făcute pe marginea poeziilor sale.

Ediția din 1958 (ca și celelalte două reeditări care au urmat) este cunoscută și sub numele de "ediția bibliofilă" sau "ediția Balaci", deoarece Alexandru Balaci, atunci redactor șef al editurii, a avut inițiativa și și-a luat răspunderea pentru realizarea ei.

*

În același an apare: **M. Eminescu. Versuri alese. Cu o prefață de Tudor Arghezi. Colecția "Cele mai frumoase poezii". Editura Tineretului, 1958.**

Colecția "Cele mai frumoase poezii" fusese înființată cu puțin mai înainte, iar volumul de față era al șaselea din serie, anterior fiind publicate selecții similare de poezii din Goethe, Shelley, Lenau, Ovidiu și Maiacovski. Micul volum, de dimensiunea unei cărți poștale, avea un portret-desen de Löwendal și cuprindea 22 poezii antume și două postume.

În prefață Arghezi scria: *"Cu intenția de a pune în sânul tinerilor cititori un mănunchi de stihuri alese, pentru a fi simțite de tăcerile singurătății, editura mi-a cerut o pagină de care, în nestare de atitudini de catedră, caut să fug prin*

x) E vorba de ediția de Opere, compusă din: vol. I, Poezii tipărite în timpul vieții (1939); vol. II, Note și Variante (1943); vol. III, Note și Variante (1944); vol. IV. Poezii postume (1952); vol. V. Note și Variante la Postume (1958).

www.ziuaconstanta.ro

târcoale ... Cu atât mă simt mai stânjenit dacă trebuie să-mi pui vorbele și semnătura dedesubtul numelui acestui Beethoven al graiului românesc".

Desigur, mulți cititori vor fi curioși să știe care sunt "cele mai frumoase poezii" de Eminescu alese pentru colecția omonimă de față. Iată-le, în ordinea publicării în volum: **Venere și Madonă, Epigonii, Mortua est, Floare albastră, Împărat și proletar, Făt-Frumos din tei, Melancolie, Lacul, Dorința, Singurătate, O, rămâi, Revedere, O, mamă, Scrisoarea III, Luceafărul, Și dacă, Glossă, Peste vârfuri, Somnoroase păsărele, Ce te legeni, Mai am un singur dor** și **La steaua**. La postume: **Viața** și **Dintre sute de catarge**. Poeziile au data apariției inițiale sau a elaborării. Tirajul volumului 50.000 exemplare.

*

La începutul anilor 60 Editura de Stat pentru Literatură și Artă (ESPLA) se va restructura și va căpăta o nouă titulatură: Editura pentru Literatură (EPL). Odată cu aceasta se organizează și o redacție specială pentru colecția "Biblioteca pentru toți", care va inaugura o nouă serie, a treia în istoria colecției, distinctă de seria a doua, imediat anterioară, prin faptul că volumele titulare vor fi de aici încolo **numerotate**.

Numărul 1 al seriei este consacrat lui Eminescu.

Volumul **M. Eminescu. Poezii. Biblioteca pentru toți, 1960**, este de fapt reluarea ediției din precedenta serie a colecției, cu unele modificări. Se menține textul lui Arghezi despre Eminescu, din care am citat, dar se adaugă o introducere mai amplă despre viața și opera poetului de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Nota editorială reamintește că textul a fost reprodus după ediția Perpessicius din 1958 (ESPLA), însă nu se dă

www.ziuaconstanta.ro

nici o explicație despre schimbările din conținut. Numărul antumelor este redus cu șase bucăți (de la 88) – lipsesc, în afară de **Doina** și **La Bucovina**, poeziile: **Misterele nopții, La o artistă, La moartea principelui Știrbei, Pajul Cupidon, Mănușa** și **Doina** – iar postumele sunt sporite de la 20 la 48 bucăți, plus 4 Anexe. Poeziile sunt datate, iar volumul care are la început un portret-fotografie pe o pagină întreagă, se încheie cu o tablă alfabetică a poeziilor.

Introducerea de 25 pagini, un adevărat studiu literar, se începe cu următoarea apreciere: *"Creația lui Eminescu nu reprezintă o fulgerație uluitoare, unică și neașteptată pe cerul poeziei românești, ci o sinteză istorică de tradiție popular-națională într-o personalitate genială, cu gândire socială și filozofică profundă și cu o sensibilitate de acuități superioare".*

Acest volum a fost reeditat în 1962, în aceeași formă, având în plus un indice alfabetic al poeziilor după primul vers și un indice al poeziilor după titlu. Alte reeditări – despre care vom vorbi mai încolo – s-au succedat în anii următori, în tiraje de masă variind de la 50.000 la 200.000 exemplare.[1)]

*

Ediția "bibliofilă" in 1958 este reluată de:

Eminescu. Poezii. Ediție îngrijită de Perpessicius. Cuvânt înainte de Mihai Beniuc. Ediția II-a. E.S.P.L.A. 1960.

Are același format și înfățișare grafică plăcută ca și prima tipăritură din 1958 – poartă chiar specificația "Ediția II-a" – la care s-a adăugat prefața lui Mihai Beniuc. Volumul are în

1) O statistică a editurii informează că numai intre 1960 și 1970 **Poeziile** lui Eminescu au fost publicate in "Biblioteca pentru toti" in 560.000 ex. Vezi: **Biblioteca pentru toți. La trei sferturi de veac de apariție. Catalog 1968-1970**. Editura Minerva, București, 1970.

www.ziuaconstanta.ro

frunte portretul poetului realizat în imagine fotografică și aplicat pe o foaie creponată. Nota editorială trimite iarăși, pentru orice alte explicații, la "cele cinci tomuri ale ediției critice".

Din prefață spicuim: "Despre Mihai Eminescu se mai poate oare spune într-o prefață ceva deosebit, ceva ce nu am avut ocazia să citim în cursul acestor ani? Avem eminescologi încă deîndată după moartea poetului. Avem îndeosebi, astăzi, savanți ca George Călinescu și Perpessicius, care și-au consacrat o mare parte din viața lor – cea mai importantă poate – pentru a dezvălui publicului tainele vieții și operei acestui mare poet, Mihai Eminescu, cel mai mare născut din sânul poporului nostru. Dar trebuie să spunem că despre Eminescu încă nici până astăzi nu s-a spus tot și că încă vor veni, după noi, generații care vor descoperi în opera și în viața lui lucruri noi, de o deosebită semnificație pentru cultura noastră, pentru literatura și poezia noastră. Noi nu putem astăzi, în dezvoltarea literaturii românești, să vorbim altfel decât "înainte" și "după" Eminescu, pentru că, fără îndoială, Eminescu este ceva mai mult decât o piatră de hotar, cu caracter istoric. Eminescu este o coloană luminoasă care desparte istoria în două."

Cartea de 668 pagini avea un tiraj de 20.000 exemplare.

*

O re-editare constituie și:

Eminescu. Versuri alese. Prefață de Mihai Beniuc. Colecția "Cele mai frumoase poezii", Ediția II-a. Editura Tineretului, 1960.

Prefața lui Arghezi de la prima ediție este înlocuită cu una de Mihai Beniuc, intitulată "Mihai Eminescu", iar în cuprins la

www.ziuaconstanta.ro

cele 22 poezii antume pe care le-am enumerat în ediția din 1958 sunt adăugate cinci bucăți: **Călin, Scrisoarea II, Pe lângă plopii fără soț, Criticilor mei** și **Sara pe deal.** Alte modificări nu există.

În noua prefață se spune: *"Fiecare popor are un poet al său cu deosebire drag. Rușii îl au pe Pușkin, ucrainienii pe Sevcenko, germanii pe Göethe, englezii pe Shakespeare, italienii pe Dante, ca să cităm numai câteva cazuri. Noi, românii, îl avem pe Eminescu".* Este prima invitație, în noua cohortă de prefațatori, de a-l integra pe Eminescu în universalitate.

*

În 1961, Editura pentru Literatură a realizat un frumos set de poezii, prezentat într-o casetă de carton, cuprinzând patru mici volume, de dimensiunea cărților de joc, tipărite pe hârtie de țigarete, cu selecții din opera poeților: M. Eminescu, V. Alecsandri, G. Coșbuc și T. Arghezi. Pentru iubitorii de poezie era un cadou original, meritoriu și deosebit de plăcut.

Volumașul **M. Eminescu. Poezii. Editura pentru Literatură, 1961,** are 428 pagini, un portret-desen de Ligia Macovei și conține 81 antume, 43 postume și 4 anexe. Textele sunt reproduse după ediția Perpessicius din 1958. Poeziile au data apariției sau a elaborării, iar drept comentarii sunt publicate, într-o singură pagină, câteva explicații ale unor cuvinte mai puțin uzuale. Un indice alfabetic după primul vers și unul după titluri completează conținutul acestei simpatice ediții. Tiraj 20.000 exemplare.

*

O altă ediție ilustrată este:

www.ziuaconstanta.ro

M. Eminescu. Poezii. Ilustrații de Perahim. Editura Tineretului, 1961. Cu o prefață de Mihail Sadoveanu (extras din prefața publicată și în alte ediții anterioare).

Volumul conține 33 poezii antume, aranjate cronologic (cu data apariției) din care lipsesc **Luceafărul, Scrisoarea IV, Scrisoarea V, Strigoii** și altele; 8 postume (cu anul elaborării). Nu se dă nici o explicație asupra criteriului după care a fost alcătuit volumul.

Fiecare poezie are deasupra titlului o ilustrație, în culori, adecvată conținutului. Titlurile sunt trase pe benzi în culori ce variază de la o poezie la alta. Prima literă din text este desenată și trasă în culoare. Tiraj 40.000 exemplare.

*

În 1961 a apărut:

M. Eminescu. Luceafărul. Poezii. Prefață Ion Rotaru. Editura pentru Literatură. Este o ediție ilustrată de graficiana Angi Petrescu-Tipărescu.

Nota editorială precizează că textele sunt reproduse după: "Eminescu. **Poezii**. Ediție îngrijită de Perpessicius. ESPLA. 1960", dar volumul conține numai 53 antume și 8 postume.Interesant de observat este că din lotul poeziilor "din adolescență" aici se publică numai **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie**, iar din rândul antumelor lipsesc **Strigoii, Scrisoarea IV și V**, variantele **Mai am un singur dor** și altele.

Din prefață reținem: *"De fapt, Eminescu n-a trăit – complet lucid – decât 33 ani, dintre care de-abia 13 în plină forță creatoare. Și cu toate acestea opera lui s-a ridicat deasupra tuturor plăsmuirilor cuvântului românesc de până la dânsul și de la dânsul încoace, un mănunchi de poezii, care pot încăpea foarte ușor într-un volum de dimensiuni mici, continuă și*

www.ziuaconstanta.ro

astăzi a fi tot ce s-a scris mai frumos în limba română ... Poezia socială apare la Eminescu de timpuriu, înainte de douăzeci de ani, cu ***Junii corupți****, satiră care anticipează elocvent* ***Scrisoarea III****. Problemele sociale încep însă să-l preocupe pe poet mai ales în perioada studiilor de la Viena și Berlin, rămânând apoi permanente pentru restul vieții".*

Din volum lipsește și poezia **Junii corupți**, care este dată ca exemplu de satiră socială.

Tirajul acestei ediții, 130.000 exemplare.

*

A doua tipărire a culegerii de mai sus a apărut în anul 1963, având de astă dată 62 antume și 19 postume, ilustrate cu 11 xilografii. Prefața de la ediția I, și copertă de carton.

*

O altă colecție de mare circulație îl abordează pe Eminescu în 1962:

Mihail Eminescu. Poezii. Editura Tineretului. Biblioteca școlarului. Prefață și note de Ion Oana.

Volumul, destinat elevilor, cuprinde 66 poezii antume și 34 postume (reproduse după ediția Perpessicius 1958), cu data apariției fiecărei poezii și cu note de subsol pentru diverse formulări care necesitau explicații.

Fiind o ediție întocmită special pentru școlari, Prefața cuprinde o prezentare a vieții și operei poetului, împărțită pe capitole: I. **Viața și personalitatea**. 1. Epoca, 2. Etape in drumul vieții și activității. 3. Personalitatea. II. **Opera poetică**. 1. Concepția despre rolul poeziei și al poetului în societate. 2. Faza primelor creații. 3. Teme mari ale poeziei eminesciene. 4.

www.ziuaconstanta.ro

Surse folclorice. 5. Elemente de măiestrie artistică.

Partea ultimă a volumului oferă un colaj de "aprecieri critice" despre Eminescu (nu este citat aici Maiorescu), un tabel bibliografic și enunțul unor Teme (12 la număr) propuse elevilor spre rezolvare. Tirajul cărții: 55.000 exemplare.

*

În 1963 se împlineau 80 ani de la întocmirea primei ediții a **Poeziilor**, datorată lui Titu Maiorescu. Evenimentul a ocazionat apariția ediției jubiliare, cu următorul generic:

M. Eminescu. Opere alese. I-II-III. Ediție îngrijită și prefațată de Perpessicius. Colecția "Scriitori români". Editura pentru Literatură.

Fiind concepută în trei mari volume, ediția nu a putut să apară în anul 1963, ci ea a fost publicată în 1964-1965, marcând un nou moment hotărâtor în istoria editării **Poeziilor** lui Eminescu.x)

În primul rând să observăm că alcătuitorul ei nu o mai numește "ediție critică", ci doar "ediție îngrijită", deoarece aparatul critic este cel din edițiile inițiale ale lui Perpessicius, redus însă mult față de cantitatea de Note și Variante din edițiile de la 1939-1944 și 1952-1958 (pentru postume). În fond, rămâne o excitantă **ediție critică**, asupra căreia se cuvine să ne oprim mai pe larg, tocami pentru importanța și valoarea sa.

Ea se deschide cu o amplă prefață intitulată: "M. Eminescu, 1850-1889", care se constituie de fapt într-o adevărată monografie. După "repedea trecere în revistă a vieții" – cum spune cu modestie semnatarul textului – urmează o analiză a operei,

x) În diversele referiri ulterioare, această ediție este datată uneori 1963, alteori 1964, întocmai ca în cazul ediției Maiorescu din 1883-1884.

www.ziuaconstanta.ro

care este "nu numai vastă, dacă o raportăm la cei 17 ani de intensitate creatoare, dar și luminoasă, prin toate acele incandescențe pe care le-a sădit în fiecare din paginile scrise și care, departe de a diminua, sporesc pe măsură ce anii se adaugă anilor".

Și tot cu frazele lui Perpessicius, vom reproduce câteva argumente din **Lămuriri asupra ediției**: *"Prezenta ediție urmărește, deocamdată, să pună la dispoziția cititorilor ei opera poetică, antumă, postumă și de sorginte poporană a lui Eminescu, într-un text cât mai ferit de incertitudini, însoțit de un minimum de note și variante ... Ea pune la contribuție atât textul, cât și aparatul critic al celor șase volume*[x]*, cu toate retușările și rectificările pe care cele trei decenii de când am început lucrul metodic al manuscriselor eminesciene și sfertul de veac de la apariția primului volum, le-au impus cu necesitate – pare din ele rezultat al propriilor noastre investigații, parte sugerată de alți cercetători ai operei poetului. Supunând, deci, unui control adecvat textul poeziilor tipărite în timpul vieții, căruia i s-au adus ultime modificări, ediția de față reprezintă, în ce ne privește, ultimul cuvânt în materie de text eminescian".*

Ediția aceasta, considerată de alcătuitorul ei ca "definitivă" după cum reiese din cele de mai sus, are următoarea structură:

Vol. I: Prefață. Lămuriri asupra ediției. **Poezii publicate în timpul vieții** (89 la număr, fiind omisă **Doina**). Lista manuscriselor lui M. Eminescu din Biblioteca Academiei. Note și Variante ("un minimum de lămuriri"). Indice alfabetic după primul vers. Indice alfabetic după titlu. Ca material iconogra-

x) În 1963 a apărut volumul VI din ediția critică de **Opere** inaugurată de Perpessicus în 1939. În cele șase volume este inclus sectorul liric al operei lui Eminescu și toate comentariile respective. Volumul VI este consacrat **Literaturii populare**.

www.ziuaconstanta.ro

fic sunt reproduse fotografia lui Eminescu și a Veronicăi Micle (existente și în ediția din 1939-1943), la care se adaugă acum portretul-foto al Ralucăi Eminovici, mama poetului. Deasemeni, sunt incluse toate facsimilele după manuscrise din prima ediție critică.

Lista manuscriselor lui M. Eminescu aflată la Biblioteca Academiei prezintă, pentru prima dată în mod complet, situația acestora: numărul de înregistrare al manuscrisului la Bibiliotecă, apoi constituția originară sau de bibliotecă, fizionomia de epocă, aspectul (dacă e unitar, omogen sau miscelaneu) și conținutul, cu enumerarea tuturor lucrărilor rămase de la poet. Sunt astfel catalogate 47 corpuri de manuscrise, totalizând 7700 file, adică peste 15.000 pagini.[1)]

Vol. II conține **Poezii postume** (167 bucăți, plus 53 înseriate la Anexe). Note și Variante. Indici ai poeziilor (după primul vers și după titlu), facsimile.

Vol. III e rezervat pentru **Literatură populară**. Aici sunt publicate: Poeme originale de inspirație folclorică (18 bucăți), Lirica populară (18), Balade (4), Dramatice (5),Basme în proză (4), Proverbe , Cimilituri, Cântece de lume, Irmoase, precum și prefața scrisă de Eminescu în 1882 la lucrarea lui E. Boican: "Literatura populară sau palavre și anecdote". Deasemeni, firește, note și variante, facsimile, un glosar și un indice alfabetic (după primul vers).

Ediția de **Opere alese**, dar aproape integrală, întocmită de Perpessicius în 1963, a fost retipărită în aceeași formă și în același condițiuni grafice, foarte bune, în 1973.

*

1) O ultima evaluare a "Fondului Eminescu" intocmită de Petru Creția indică 53 volume (dintre care trei aflate la Biblioteca Centrală Universitară din Iași), cuprinzând 16220 pagini. (Vezi **România liberă**, din 23 martie 1985).

www.ziuaconstanta.ro

În 1963 a fost reeditată:

Eminescu. Poezii. Ediție îngrijită de Perpessicius, Cuvânt înainte de Mihai Beniuc. Editura pentru Literatură. Ediția III-a.

Absolut identică cu ediția II-a din 1960. Numără acum 710 pagini (în loc de 668), însă diferența se datorează punerii mai rare în pagină a poeziilor.

Este a treia și ultima prezentare a ediției "bibliofile" din 1958. Tiraj 35.000 exemplare.

*

O altă ediție pentru elevi:

Mihai Eminescu. Poezii. Prefață și note de George Munteanu. Editura Tineretului. Colecția "Biblioteca școlarului", 1964.

Nota editorială previne: "Volumul de față cuprinde cele mai reprezentative versuri ale marelui nostru poet. Textele sunt reproduse după: Eminescu **Poezii**. Ediție îngrijită de Perspessicius, ESPLA, 1958".

Conține 79 antume și 33 postume. Pentru uzul elevilor adaugă un tablou bibliografic, 12 teme de lucru și un capitol de aprecieri critice cu extrase din: Titu Maiorescu, B.P. Hașdeu, Ion L. Caragiale, C. Dobrogeanu-Gherea, G. Ibrăileanu, Ion Slavici, N. Iorga, T. Arghezi, D. Popovici, M. Sadoveanu, Perspessicius, Mihai Beniuc, Tudor Vianu, Al. Rosetti, G. Călinescu, Al. Philippide și G. Ivașcu.

În prefață, după evocarea "oricât de sumar făcută" a vieții și activității lui Eminescu, se scot în evidență particularitățile diverselor epoci de creație, culminând cu apoteoza **Luceafărului**. "Tensiunea aceasta intelectuală și afectivă –ivită din împotrivirea poetului față de plictisul vieții contemporane – constituie însăși condiția și legea de dezvoltarea a creației

www.ziuaconstanta.ro

eminesciene, definindu-i toate particularitățile și situându-l pe marele poet în familia celor mai caracteristice spirite ale romantismului european protestatar, adică în fond luptător, în familia așa numiților poeți **titanieni** ... Unghiurile din care am scrutat creația eminesciană, în dezvoltarea ei încununată cu **Luceafărul**, confirmă împrejurarea că orice vers al poetului constituie, în fond, o **pledoarie pentru umanism**, pentru umanismul înalt căruia abia azi i s-a creat la noi condiții pe deplin favorabile de afirmare".

Tirajul cărții 60.000 exemplare.

În 1966 a fost tipărită ediția II-a.

*

O altă ediție de lux ilustrată:

Eminescu. Poezii. Text stabilit de Perpessicius. Ilustrații de Ligia Macovei. Editura pentru Literatură, 1964.

Este un volum de format mare, gen album, ca orice ediție ilustrată, conține 60 de poezii publicate în timpul vieți și 37 postume, însoțite de 30 ilustrații, desene în peniță de câte o pagină întreagă, și e tipărit pe hârtie specială cu semnătura poetului în filigran. Are și caracter bibliofil, deoarece se precizează că din cele 5200 exemplare ale ecestei ediții, "un număr de 32 exemplare, în coli numerotate de la I la XXXII, conținând câte o ilustrație originală semnată de autoare, au fost puse în circulație în mape speciale". Ilustrațiile sunt executate într-un stil grafic de o suavă fluiditate, străbătut de un lirism înaripat, în compoziții luxuriante, exprimând în echivalențe plastice somptuozitatea poetică a universului eminescian.

Ediția nu are alte indicații sau texte suplimentare, dar este o ediție jubiliară, marcând 75 ani de la moartea poetului.

www.ziuaconstanta.ro

*

Odată cu ediția critică Perpessicius din 1963-1964 a apărut un original – ca format, conținut și prezentare – volum, intitulat sobru:

Eminescu. Poezii. Editura pentru Literatură. (1965)

Cartea are un format de buzunar puțin obișnuit, înalt și îngust (16 x 8 cm.), numără 520 pagini, cu o copertă în vernil, pe care este imprimată în litere aurite semnătura lui Eminescu. În afară de nota editorială: "Volumul acesta reproduce textele după M. Eminescu, **Opere alese** vol. I-III, Ediția îngrijită și prefațată de Perpessicius", nu are nici prefață, nici vreo altă explicație complementară. Probabil că Editura pentru Literatură (redactor de carte Aurelia Rusu) a vrut să ofere publicului larg cititor concomitent cu ediția critică tipărită într-un tiraj mai redus (13.000 exemplare) și o ediție trasă în 60.000 exemplare.

Volumul conține numai 62 antume, 50 postume, 8 poeme de inspirație folclorică, o baladă, trei dramatice, cântece de lume, irmoase, exerciții și moloz (trei pagini). Partea ciudată a acestei culegeri este că din lotul poeziilor din adolescență nu reține decât **La Bucovina** și **La Heliade**, iar dintre antume lipsesc (în afară de **Doina**); **Înger și demon, Noaptea, Făt-Frumos din tei, Pajul Cupidon, Atât de fragedă, Foaia veștedă, Mănușa, Adio, Iubind în taină, Somnoroase păsărele, Te duci, De-or trece anii, De-oi adormi, Diana** și **Kamadeva**.

*

Tot în 1965 a mai apărut și o mică bijuterie editorială:

Mihai Eminescu. Poezii. Cuvânt înainte de Mihai Beniuc. Editura Tineretului, într-o colecție denumită "Diamant",

www.ziuaconstanta.ro

EMINESCU

POEZII

Text stabilit de
PERPESSICIUS
Ilustrații de
LIGIA MACOVEI

1964
EDITURA PENTRU LITERATURĂ

www.ziuaconstanta.ro

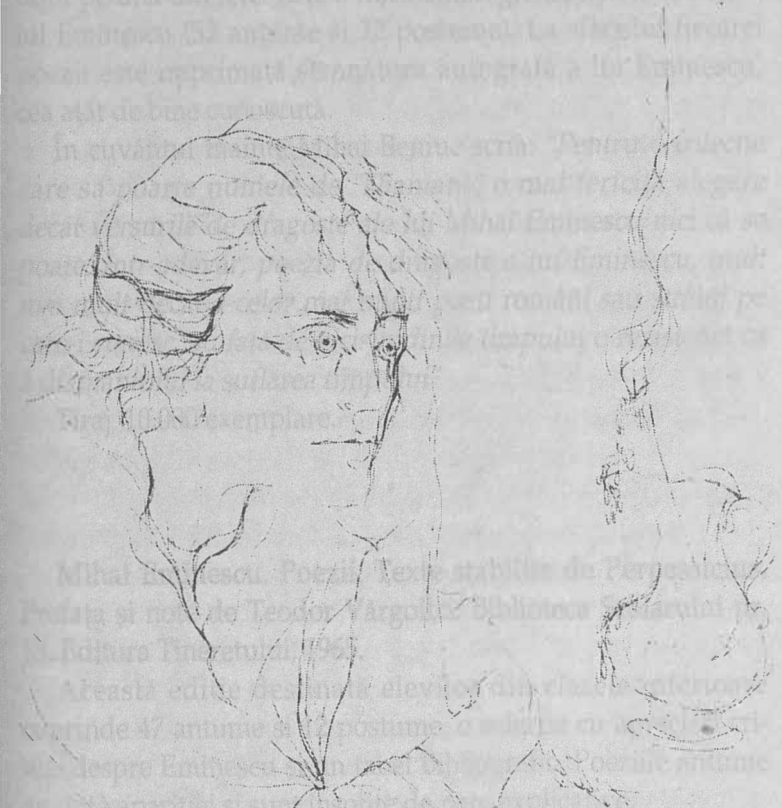

www.ziuaconstanta.ro

fiindcă era tipărită cu literă "diamant", foarte mică. Volumul însuși avea dimensiunea unei cărți de vizită, cu coperta cartonată și era introdus într-o casetă de carton cu semnătura poetului pe una din fețe. Este o mică antologie din lirica erotică a lui Eminescu (52 antume și 22 postume). La sfârșitul fiecărei poezii este imprimată semnătura autografă a lui Eminescu, cea atât de bine cunoscută.

În cuvântul înainte Mihai Beniuc scria: *"Pentru o colecție care să poarte numele de "Diamant" o mai fericită alegere decât versurile de dragoste ale lui Mihai Eminescu nici că se poate. Într-adevăr, poezia de dragoste a lui Eminescu, mult mai mult decât a celor mai mulți poeți români sau străini pe care-i cunosc, au față de vicisitudinile timpului o rezistență ca a diamantului la suflarea timpului".*

Tiraj, 10.000 exemplare.

*

Mihai Eminescu. Poezii. Texte stabilite de Perpessicius. Prefața și note de Teodor Vârgolici. Biblioteca Școlarului nr. 13. Editura Tineretului, 1965.

Această ediție destinată elevilor din clasele inferioare cuprinde 47 antume și 12 postume, o selecție cu aprecieri critice despre Eminescu și un tabel bibliografic. Poeziile antume au data apariției și sunt însoțite de note explicative.

Din Prefața lui Teodor Vârgolici reținem: *"Ca poet național, Mihai Eminescu sintetizează toată experiența literaturii române din epocile anterioare, toate direcțiile fundamentale ale dezvoltării culturii noastre în secolul XIX-lea, deschizând totodată noi și luminoase drumuri în viitor. În opera lui Eminescu s-au contopit într-un fel unitar, desăvârșit, plin de strălucire, sensibilitatea, gândirea profundă și măies-*

www.ziuaconstanta.ro

tria poetului genial, cu farmecul și noblețea de simțire a creației folclorice, s-au întrupat laolaltă idealurile, viața și trăsăturile specifice ale poporului român, cu cele mai nobile aspirații ale culturii universale".

Ediția II, 1967. În 1971 a apărut ediția III-a, fără nici o schimbare, la editura Ion Creangă (Biblioteca Școlarului nr. 50).

*

O altă ediție de largă circulație:

Eminescu. Poezii. Editura pentru Literatură, 1966. În cele 333 pagini sunt publicate 71 poezii antume, 52 postume și 7 poeme originale de inspirație folclorică, precum și o rubrică extinsă de lirică populară. Nota editorială amintește că "Volumul reproduce textele după: M. Eminescu, **Opere alese I-III**. Ediție îngrijită și prefațată de Perpessicius, EPL, 1964-1965". Fără alte explicații, note sau comentarii. Fără material iconografic. Tiraj 106.000 exemplare.

*

Paralel cu aceea de mai sus, o bucurie pentru cei mai mici cititori:

Mihai Eminescu. Somnoroase păsărele. Ilustrații de Liliana Roșianu. Editura Tineretului, 1966.

Este, de fapt, un pliant pentru copii, cu ilustrațiile colorate în interior și cu textul poeziei imprimat pe coperta IV. Îl menționăm ca un exemplu de ingeniozitate tipografică. Tiraj 120.000 exemplare.

*

www.ziuaconstanta.ro

În 1965 colecția "Biblioteca pentru toți" inaugurează o serie nouă, a patra, deosebită de celelalte prin faptul că are coperta **ilustrată**. Această serie nouă se începe cu două volume **Poezii** de M. Eminescu, publicate în două numere consecutive, nr. 1 și nr. 1 bis, primul volum cuprinzând **Antume**, al doilea **Postume**. Volumul întâi se deschide cu aceeași prefață de Zoe-Dumitrecu-Bușulenga, din edițiile anterioare, la care se adaugă acum un tabel cronologic al lui I. Crețu. Ilustrația copertei de Eugen Mihăescu. Această tipărire este, de fapt, a III-a re-editare din "Biblioteca pentru toți" (seria numerotată), ca atare ea reproduce și cuvântul înainte al lui T. Arghezi din ediția de la 1960.

Poeziile antume (89, lipsește **Doina**) sunt reproduse după ediția **Opere alese** a lui Perpessicius din 1964 și poartă data și locul primei apariții. Postumele, în număr de 126 bucăți, constituie o antologie întocmită de Zoe Dumitrescu-Bușulega, autoarea prefeței din care extragem: *"Ieșit din consonanța unor condiții de destin istoric național și de determinări individuale, artistul acesta a dat lumii o operă de sinteze uimitoare, în care se interferează, filtrate prin sita geniului său național și topite în limba română căreia i-a dat accente de limbă nouă, răsăritul și apusul, nordul și sudul ... Reconstituind mitologii în spiritul tradițiilor populare, folosind structurile literaturii folclorice de la doină la basm, poetul a dat limbii române unitatea ei deplină într-o genială sinteză de lexic, morfologie și sintaxă, îmbogățind-o, mlădiind-o, dându-i armonii sonore până la epuizarea parcă a resurselor ei".* (Zoe Dumitrescu-Bușulenga publicase în 1963, la Editura Tineretului, volumul **Eminescu**, ceea ce explică aplicația și abundența prefețelor semnate de dânsa).

Tirajul acestei ediții: 200.000 exemplare. Ea a mai fost tipărită în 1967, 1970, 1971 și 1977, cu mici modificări de la o

www.ziuaconstanta.ro

ediție la alta, ceea ce denotă nesiguranța sau ezitările editorilor succesivi în a se fixa la o alcătuire omogenă și constantă a volumului. Astfel, ediția IV (1967), în loc să reproducă ediția a treia, se întoarce la ediția întâia (1960), dar conține acum nu 82 antume, ca acolo, ci 80 (sunt scoase, față de aceea, poeziile **De-aș avea, O călărire în zori** și **Speranța**, este reintrodusă **La Bucovina**), în același volum fiind incluse cele 48 postume și 4 Anexe din ediția de la 1960. Ediția V (1970) o reproduce fidel pe precedenta, având doar mențiunea: "Continuare de tiraj". Ediția VI (1971) poartă o notă editorială în care se spune că: "Poeziile au fost alese de M. Șora" după ediția **Opere alese** îngrijită de Perpessicius (1964). Aceste ultime trei ediții au ilustrația copertei de Ligia Macovei. Ediția VII (1977), păstrează același cuvânt înainte de Tudor Arghezi și același tabel cronologic al lui Ion Crețu, însă vine cu o prefață redactată în alți termeni de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Textul este reprodus, aici, după **Opere alese**, ediția Perpessicius din 1973 și volumul conține acum 89 antume, fără postume sau anexe. Ilustrația copertei este semnată de Vasile Olac, iar caseta cărții indică din nou o cifră record a tirajului: 200.000 exemplare.

*

După edițiile lui Perpessicius s-ar fi putut crede că alte "ediții critice" nu vor mai avea curajul să iasă la iveală. Dar iată că o nouă intervenție apare la orizont. În anul 1969 a fost publicat volumul:

Mihai Eminescu. Poezii. Editura pentru Literatură, volum mare, de 701 pagini, fără prefață, note sau alte contribuții, ci doar cu o Notă editorială laconică "Texte reproduse după M. Eminescu. **Poezii**. I-III (în curs de apariție), ediție critică de D. Murărașu".

www.ziuaconstanta.ro

Cuprinde 169 poezii antume și postume, intercalate cronologic, cu anul apariției sau numărul manuscrisului și fila respectivă, și 36 traduceri și prelucrări . Nu facem decât să o semnalăm în acest loc, ca un fel de "avant-premieră", deoarece integrala și ambițioasa ei realizare avea să vadă lumina tiparului mai pe urmă, în 1971 și 1982, când o vom cerceta mai amănunțit.

*

Din 1971 avem ediția:

Eminescu. Poezii. Editura Eminescu. Biblioteca "Eminescu".

Conține prefața intitulată "Eminescu" de Tudor Arghezi, reluată din edițiile anterioare, 83 poezii publicate în timpul vieții (sunt omise 4 poezii din adolescență, precum și **Mănușa**, **Doina** și **Dalila**) și 26 postume.

Ediția, de caracter strict curent, dar cu o prezentare grafică plăcută, nu are nici o notă despre sursa materialului folosit și nici un fel de comentariu critic.

*

În colecția "Lyceum" de texte comentate a editurii Albatros a apărut în 1972 volumul având pe copertă genericul: **Eminescu. Scrisori. Tabel cronologic, note, comentarii și bibliografie de D. Murărașu.**

În tabelul cronologic, unde sunt menționate doar datele principale din biografia poetului, D. Murărașu înclină să accepte ca zi de naștere 20 decembrie 1849.

Următorul capitol al cărții, intitulat "Ciclul Scrisorilor", cuprinde o privire generală asupra genezei și conținutului

www.ziuaconstanta.ro

poemelor, după care sunt publicate textele integrale ale celor cinci **Scrisori** în ordinea enumerării lor clasice. Fiecare bucată este precedată de câte un comentariu succint, cu referiri la variantele din manuscrise, la procesul de creație, data și locul primei apariții – cu evoacrea circumstanțelor istorice și a reacțiilor produse – precum și instructive analize literar-filosofice la obiect. Textul **Scrisorilor** este însoțit de un vast corp de note la subsol, comportând minuțioase observații de ordin filologic, surse, analogii și incursiuni în domeniul literaturii comparate.

La Addenda sunt publicate câte o variantă din manuscrise pentru **Scrisorile I, II, IV, V**, iar pentru **Scrisoarea III** un fragment din "Istoria imperiului turcesc" de Hammer depre "Visul lui Osman".

Ca material iconografic, volumul conține portretul poetului (de la 28 ani), al Veronicăi Micle, patru facsimile după manuscrise, o scrisoare a Veronicăi și reproducerea copertei de la ediția Perpesscius din 1939.

O bibliografie sumară încheie lucrarea, destinată tinerilor studioși de pe băncile școlilor, însă întocmită de un cercetător familiarizat cu textele eminesciene angajat pe o întinsă arie de investigații și rezolvări personale relevante.

*

Anul 1973 aduce două ediții diferite.

M. Eminescu. Opere alese I-III. Ediție îngrijită și prefațată de Perpessicius. "Scriitori români". Editura Minerva, 1973, Ediția II-a. Este numerotată "ediția II-a" deoarece e retipărirea ediției publicată în 1964-1965 de Editura pentru Literatură, reluată acum de Editura Minerva. Perpessicius care ținea la datele jubiliare (1939, 1952, 1963), ar fi fost desigur fericit să

www.ziuaconstanta.ro

M. EMINESCU

OPERE ALESE

I

Ediție îngrijită și prefațată de

PERPESSICIUS

EDIȚIA A II-A

SCRIITORI ROMÂNI

EDITURA MINERVA

București, 1973

www.ziuaconstanta.ro

asiste și la această apariție care marca 90 ani de la întocmirea ediției princeps Maiorescu, dar el se stinsese din viață cu doi ani mai înainte. Prezenta ediție am comentat-o la prima editare, astfel că nu revenim. Deși e o ediție critică, tipărită în condițiuni grafice superioare, tirajul e destul de mare: 13.000 exemplare.

*

A doua ediție din 1973 este:

M. Eminescu.Poezii. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Tabel cronologic de Ion Crețu. Editura Albatros, colecția "Lyceum".

Antologia, întocmită de Virgiliu Ene, reproduce, cu multe modificări, ediția din 1966 a Editurii Tineretului, colecția "Biblioteca Școlarului". Prefața semnată de Zoe Dumitrescu-Bușulenga este însă nouă, textul și ordinea poeziilor sunt adoptate din ediția Perpessicius, **Opere alese** din 1964. Volumul conține 83 poezii publicate în timpul vieții, 49 postume, aprecieri critice și o bibliografie selectivă cu două capitole: **Opera scriitorului** (ediții prezentate cronologic) și **Despre scriitor și operă** (volume înregistrate alfabetic după autori). Tiraj 65.000 exemplare.

*

O ediție axată pe o tematică grațioasă:

M. Eminescu. Floare albastră. Lirică de dragoste. Antologie de Gheorghe Tomozei. Editura Minerva, 1974. Singura notă a editorului arată că textele au fost reluate după **Opere alese**, ediția Perpessicius din 1964.

Cartea conține 55 de poezii, antume și postume, intercalate

www.ziuaconstanta.ro

cronologic, cu data apariției sau anul elaborării. Printre poeziile omise se numără **Scrisorile** și numeroase alte bucăți ce nu intră în tematica ediției.

Volumul a apărut în colecția "Poetica. Biblioteca de poezie românească", într-un tiraj de 25.000 exemplare.

*

O mică ediție pentru cei mici:

M. Eminescu. Poezii. Ilustrații și coperte de Chinschi Elena. Editura Ion Creangă. Colecția "Prima mea bibliotecă". 1974.

Sub fotografia poetului de pe dosul primei coperte sunt inserate câteva rânduri despre biografia lui. Volumul conține 34 poezii antume și 10 postume, cu data apariției sau anul elaborării. Din **Scrisoarea III** sunt reproduse doar fragmente.

Tiraj 144.000 exemplare.

*

O ediție trădând un sistem mai eclectic în alcătuirea sa este:

Mihai Eminescu. Poezii. Selecție și prefață de Const. Ciopraga. Editura Junimea. Iași, 1974. Ea inaugurează colecția "Emenesciana" a editurii ieșene, purtând cum bine se cuvenea, numărul 1 al seriei.

Nota editorială de pe dosul paginii de gardă precizează: *"Prezentul volum antologic urmează textul ediției critice integrale de Opere (I-VI, tipărită între anii 1939-1963) de Perpessicius. S-a ținut seama, când a fost cazul, de îndreptările efectuate de Perpessicius în ediția în trei volume de* ***Opere alese****, apărută la EPL, respectiv la Minerva".*

Volumul, tipărit pe hârtie de culoare bleu, conține 76

www.ziuaconstanta.ro

poezii antume (numai 5 dintre cele din adolescență) și 36 postume. Cele dintâi sunt puse în ordine cronologică, postumele sunt selectate și orânduite după un gust al editorului. Surprinzătoare este includerea între postume a poemului **Închinare lui Ștefan Vodă**, despre a cărui paternitate s-a discutat destul de mult și s-a dovedit că nu-i aparține lui Eminescu. (Părerea noastră – și probabil și a lui Const. Ciopraga, din moment ce publică poemul – este însă că Eminescu a contribuit substanțial la șelfuirea sa, chiar dacă prima formă nu-i aparținea).

Ediția Ciopraga se deschide cu o penetrantă prefață intitulată "Eminescu: resorturi ale universului poetic", din care transcriem două pasaje: *"Nostalgia luminii însoțește dramatic întreaga operă a demiurgului. Să considerăm nostalgia drept o dorință de revenire la ceva care a fost (**nostos** = întoarcere), dar și ca stare proiectivă, dar orientată către un **nescio quid**. Tragicul și apolinicul comportă la Eminescu disocieri de la niveluri existențiale diferite legate de experiența personală, ca și de miturile colective. Critica istorică a demonstrat, din unghiuri multiple, că structura întâiei vârste a poetului era a unui persoanaj senin. Să numim acest senin: echilibru apolinic. În sistemul său de metafore persistă obsedant, patetic, mitologia spațiului liber de la Ipotești, de la care pornind, prin ridicări succesive , privirile cuprind concentric spațiul românesc în ansamblu sau vizează temerar cosmicul".*

Al doilea pasaj: *"Între subiectiv și obiectiv, barierele se șterg, dualismul Eu-Univers e depășit și atunci poetul se aproprie de categoria apolinicului. Retras din societate, într-un anumit moment istoric al acesteia, el găsește compensație asociind exilului său interior, marea, pădurea, firmamentul, instalându-și stihiile în propria experiență. Fragmentele lumii își încetează solicitările contradictorii, iar deasupra lor și din-*

www.ziuaconstanta.ro

colo de învălmășeala regnurilor se profilează o coerență cuceritoare, justificând bucuria de a trăi".

Volumul a fost tipărit în 44.000 exemplare.

*

Anul 1975, ne-a lăsat o ediție antologică:

M. Eminescu. Poezii. Ediția îngrijită de Perpessicius. Antologie și repere istorico-literare de Aurelia Rusu. Editura Minerva. Seria "Patrimonium".

O notă editorială reamintește că textul poeziilor este reprodus după **Opere alese**, vol. I-II, EPL, 1964. Volumul conține cele 89 poezii antume (cu data și locul apariției), 28 postume (cu data elaborării) și 27 anexe.

În capitolul "Repere istorico-literare" sunt reproduse extrase ample, prezentate în ordine cronologică, din studiile despre Eminescu semnate de: Titu Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea, G, Ibrăileanu, N. Iorga, Tudor Vianu, G. Călinescu, D. Caracostea, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Perpessicius, D. Popovici, E.I. Tohăneanu, D. Murărașu, Șerban Cioculescu, Edgar Papu, Eugen Teodoru, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, George Munteanu, Al. Philippide, Nicolae Balotă și Ion Dodu Bălan.

Cartea a apărut în 31.000 exemplare.

*

Tot în 1975 apare:

M. Eminescu: Sara pe deal, Poezii lirice. Antologie și postfață de Romul Munteanu. Editura Minerva. Colecția "Arcade".

Volumul se deschide cu următoarea Notă: *"Poeziile lui Eminescu au apărut pe parcursul timpului atât în ediții com-*

www.ziuaconstanta.ro

plete, cât și în culegeri mai mici sau antologii mai ample, care impuneau oricum anumite acte de renunțări. Unele dintre acestea se bazau pe judecăți de valoare, altele pe criterii de altă natură, cum ar fi cele tematice. Noi am optat pentru o antologie care să sublinieze cu precădere valoarea specifică a discursului liric eminescian, toate variantele pe care acesta le-a putut înregistra în opera marelui nostru poet".

Urmează **Poezii publicate în timpul vieții**, 57 bucăți în ordine cronologică, de la **Venere și Madonă** până la **Kamadeva** și 44 **Postume** (toate reluate după Perpessicius), o bibliografie selectivă indică ediții din **Poeziile** lui Eminescu și referințe critice (titluri de volume sau de eseuri).

În postfața intitulată **Eminescu și eternitatea discursului liric**, Romul Munteanu face o incursiune în poezia secolului XIX, fiind citați Byron, Shelley, Hugo, Novalis, Heine, Lenau, Baudelaire, Verlaine, Mallarmé, Rimbaud etc. *"În acest context, poezia eminesciană se definește ca o expresie specifică a modului de creație, tipic ultimului mare scriitor romantic european. Este adevărat că odată cu opera sa, romantismul intră în faza sa finală și în sud-estul Europei. Semnificativ rămâne însă faptul că poezia eminesciană nu are nimic din arsenalul artistic caracteristic unei arte epigonice ... Eminescu nu este, așadar, pentru noi un romantic intârziat, ci un scriitor care a creat un discurs liric etern, un creator sincronizat cu marea literatură a epocii sale, un contemporan al tuturor timpurilor".*

Colecția "Arcade" inaugurată în 1970 publică opere fundamentale ale literaturii române revalorificate critic prin lecturi moderne, cum singură se recomandă.

*

www.ziuaconstanta.ro

O ingenioasă colecție pentru copii inaugurează editura Ion Creangă, în 1976, cu pliantul **Revedere**, ilustrat de Maria Constantin. Poezia și ilustrațiile sunt imprimate pe o singură bandă de hârtie, lungă, împăturită în șase fețe, între două coperți de carton, ilustrate și ele. Format mare (25 x 20 cm.). Tiraj 150.000 exemplare.

*

În 1977 editura Ion Creangă, tipărește în seria de pliante poezia **Somnoroase păsărele,** cu ilustrații de Ileana Ceaușu-Pandele. Lucrarea are aceeași structură grafică și același format ca și pliantul **Revedere**, scos cu un an mai înainte. Tiraj 150.000 exemplare.

*

O frumoasă plachetă cu titlul **Scrisoarea III-a (Fragment)** publică pentru micii cititori tot editura Ion Creangă, în 1978. Coperta și ilustrațiile sunt executate de Roni Noel. Lucrarea, de 16 pagini, cu abundente și viu colorate ilustrații, cuprinde un fragment din poemă, și anume episodul confruntării dintre Mircea cu Baiazid, de la versul: "Ca un semn, un țărm de altul, legând vas cu vas se leagă", până la: "Iar în urma lor se întinde falnic armia română". Tiraj 100.000 exemplare.

*

M. Eminescu. Poezii. Proză literară. I-II. Ediție de Petru Creția. Editura Cartea Românească, 1978 este o altă mare ediție de circulație, publicată în două volume masive (I, 422 pag.; II. 567 pag.) și într-un tiraj "astronomic": 205.000 exemplare.

www.ziuaconstanta.ro

În **Notă asupra ediției** se arată că reproduce textul după ediția Perpessicius (**Opere alese**, 1973), deoarece *"reprezintă, în privința stabilirii textului și a organizării poeziilor, ultimul cuvânt al editorului"*. În continuare, Petru Creția declară: *"Procedând astfel, introducem în circulația largă a operei eminesciene, alături de seria integrală a antumelor (cu excepția poeziei* **Doina***) și alături de numeroase postume pe care edițiile de mare tiraj le-au omis până acum și cele 18 "poeme originale de inspirație folclorică", tot postume, care fac parte de drept din marea creație eminesciană"*.

Ediția nu are aparat critic și înseriază **Poeziile publicate în timpul vieții** (cu data apariției), apoi poezii postume, clasificate pe ani (la sumar), iar în interior așezate în continuare, ca și antumele, fără cap de pagină pentru fiecare titlu. În afară de acestea, ediția mai cuprinde: **Poeme originale de inspirație folclorică** (titlu preluat de la Perpesscius), **Proze literare** (proză tipărită în timpul vieții și proză postumă), **Contrapagină** (o pagină de umor negru, dezvăluind o fațetă nouă a sarcasmului eminescian) și un scurt memorial: "Când eram încă la Universitate".

O ediție de circulație largă publicată în colecția "Mari scriitori români" a editurii Cartea Românească.

*

Tot în 1978 apare:

M. Eminescu. Luceafărul. Tabel cronologic, prefața, comentarii și bibliografie de Marin Mincu. Editura Albatros. Colecția "Texte comentate".

Conține un Argument al ediției și un studiu introductiv de 81 pagini, intitulat "**Luceafărul**, poem al visului romantic". Studiul introductiv este eșalonat pe capitole tematice: I.

www.ziuaconstanta.ro

Geneza. Între alegorie și simbol. II. Natura dilematică a eminescianismului, cu subdiviziunile: 1. Reveria Cătălinei; 2. Visul, prefigurare a mitului; 3. Între aspirație și realitate; 4. Reveria poetului; 5. Ipostazele reveriei; 6. Procesul creației poemului. Nașterea literaturii. 7. Visul vieții; 8. Nașterea simbolului; 9. Dilema eminesciană. Urmează textul **Luceafărului**, cu ample comentarii de subsol, o bibliografie selectivă și referințe critice.

Reținem din Argument: "Trăgându-și sevele cele mai puternice din poezia folclorică, reveria eminesciană capătă expresia ei cea mai profundă în poema **Luceafărului**, dezvăluind la modul cel mai modern dilematica oscilație a umanului, care, văzut prin prisma romantică, este de obicei sfâșiat între aspirația pură către integrarea cosmică și dorința firească de împlinire în viața pământească. Pornind de la această **dilemă dramatică**, eul poetului își va multiplica ipostazele imaginare". În concluzie: "opera nu ar câștiga nimic dacă i-am adăuga un sens pe care nu-l are (optimismul filosofic egalizator) și nici dacă i l-am suprima pe cel pe care îl are numai în parte (pesimismul schopenhauerian). Viabilitatea ei cea mai profundă derivă tocmai din **deschiderea dilematică**, instituind aspectul modern al eminescianismului".

*

Anul 1980 ne-a lăsat două ediții ale **Poeziilor**:

M. Eminescu. Poezii. Postafață de George Munteanu. Colecția "Arcade". Editura Minerva, este o ediție care intrigă din mai multe motive.

Volumul cuprinde 54 poezii publicate întimpul vieții (cu data și locul apariției) și 54 poezii postume (cu anul aproximativ al elaborării). Echivalența numerică dintre antume și pos-

www.ziuaconstanta.ro

tume este o primă "originalitate" a noului editor. (Să nu uităm însă că George Munteau a mai întocmit o ediție pentru "Biblioteca Școlarului" de la Editura Tineretului în 1964). Într-o notă de la începutul cărții suntem informați că: "Textul poeziilor este reprodus din **Opere alese**, EPL, 1964", dar afară de asta nu se mai dă nici o altă explicație despre criteriile sau principiile ce-au stat la baza alcătuirii ediției. Suntem mai ales nedumeriți când constatăm că din lotul antumelor lipsesc șase piese din grupul poeziilor din adolescență și multe din cele consacrate și publicate în toate edițiile, cum sunt: **Crăiasa din povești, Dorința, Povestea codrului, Departe sunt de tine, Pajul Cupidon, Atât de fragedă, Sonete** (trei), **Scrisoarea II, Scrisoarea V**, variantele la **Mai am un singur dor**, etc., fără să se enunțe nici o justificare a acestei opțiuni surprinzătoare. În schimb, în altă ordine de idei, George Munteanu atinge în Postfață problema editării în trecut a **Poeziilor** lui Eminescu, constatând că "acum, în urmă, conflagrația pare a se fi stins, din lipsă de combatanți". Această idee n-o mai adusese nimeni în actualitate în ultimii treizeci de ani, George Munteanu voia oare să lase impresia că ar fi avut nostalgia "bătăliei" edițiilor de altă dată?

În afară de textul poeziilor, editia mai conține o bibliografie selectivă, un tablou al edițiilor, deasemeni selectiv (ambele luate din ediția de la 1975 a aceleași colecții "Arcade") și o culegere de aprecieri critice (de la Titu Maiorescu până la George Munteanu).

În postafață purtând titlul "Cântul cel etern eminescian" întâlnim câteva aserțiuni remarcabile prin ineditul și fermitatea afirmării lor: "În raport cu atributul de "etern", pe care posteritatea n-a întârziat să i-l recunoască operei și să-i descopere îndreptățiri ce sporesc în proporție geometrică, de la o generație la alta, dramatica premoniție eminesciană a

www.ziuaconstanta.ro

rămas neconfirmată. "Cântul cel etern neisprăvit" ne apare astăzi ca o superbă licență poetică, nu mai mult, raportat la destinul operei eminesciene în viitorime". Sau: "Problemele valorii și ale receptării plauzibile a operei eminesciene sunt în vremea noastră, după câte se pare, altele. Un foarte probabil punct de pornire al discuției ar fi de acum în aceea că el, Eminescu, este **Viața care cântă** ... La Eminescu, prin "viața" e de înțeles, după cum a început să se știe "onticul" (ființarea, dăinuirea, Das Sein), pe al cărui incomensurabil portativ "antropologicul" e numai una din înlănțuirile de note ce se înșiruie, se modelează după un universal "contrapunct" ce-și inventează la nesfârșit legile, inventându-se deoadată cu ele".

Este încă un pas înainte spre deschiderea de perspective noi pentru explorarea universalității lui Eminescu.

Pe copertă un desen de Ligia Macovei.

*

M. Eminescu. Poezii. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Tabel cronologic de Ion Crețu. Editura Eminescu. Biblioteca "Eminescu", 1980.

O ediție curentă, incluzând toate cele 89 antume rămase în circulație, fără a se indica vreo sursă, dar publicate după textul și ordinea ediției Perpessicius.

Autoarea prefeței reproduce întocmai textul despre viața și opera poetului, publicat anterior – ca și tabelul cronologic al lui Crețu – în ediția din "Biblioteca pentru toți" de la 1977, din care mai reținem: *"Ceea ce a încercat într-un fel unic artistul a fost să exprime total prin geniul său, geniul poporului român, printr-o lucrare neprecupețită, de proporții uriașe, care trebuia, în gândul său, să facă o modestă verigă între înaintași și prezent ... Prin iubire și jertfire de sine față de idealurile, aspi-*

www.ziuaconstanta.ro

rațiile, tradițiile, concepția de viață a românilor, el s-a proiectat pe orbita și în pantheonul valorilor românești și universale, devenind steaua polară la care se raportează azi și se va raporta cât va fi limba noastră pe lume, cultura și creația poporului său".

Cartea a fost retipărită în 1982.

*

În "Biblioteca școlarului" a editurii Ion Creangă a apărut tot în 1980 volumul:

Mihai Eminescu: Luceafărul. Poezie și proză, întocmit și prefațat de Vladimir Dogaru. Titlul studiului introductiv: "Trepte în tematica și măestria lui Eminescu". Se face o analiză a operei literare eminesciene, care culminează în **Luceafărul**. Cităm: "Este știut că **Luceafărul** constituie treapta supremă a creației eminesciene. Cel dintâi care și-a dat seama de acest adevăr a fost poetul însuși, care după opt-nouă ani de încercări, retușări și șlefuiri, a ținut să-și termine poemul, încredințându-l, în 1883, tiparului. În fața acestui act de supremă încordare artistică putem afirma că, dacă Eminescu n-ar fi scris **Luceafărul**, creația lui poetică ar fi fost ca o Mânăstire a Argeșului, rămasă fără turle".

Volumul conține 20 poeme antume, 2 postume, 3 fragmente de proză literară și 5 bucăți de publicistică.

Un capitol de "Aprecieri critice" cuprinde selecțiuni din istorici și critici români (de la T. Maiorescu până la N. Manolescu), și din istorici și critici străini ca: Ramiro Ortiz, Gino Lupi, Rosa del Conte, George Bernard Shaw, Alain Guillermou, Juri Kojevnikov, Amita Bhose și Miguel de Unamuno.

Abia în 1982 apare masiva lucrare:

www.ziuaconstanta.ro

M. Eminescu. Poezii I-III. Ediție critică de D.Murărașu. Editura Minerva, București, 1982.

Este o întreprindere de anvergură și ultima "Aventură" desfășurată în cosmosul eminescian care a antrenat atâtea dificile și îndrăznețe explorări succesive. Cele trei volume ale ediției cuprind poeziile antume, un bogat lot de postume, precum și o cantitate de aproape 500 pagini dense de "comentarii eminesciene". Travaliul lui D. Murărașu apare astfel ca o revenire asupra unor teritorii străbătute și de alții mai înainte, dar are meritul că pornește dintr-o riguroasă pasiune de cercetător al operei și personalității poetului. "Nici o muncă nu poate fi socotită prea mare când ne ocupăm de opera aceluia de care s-a putut spune[x)] că este, după Zamolxe, cel mai de seamă om ce s-a născut pe pământul țării nostre". Cuvintele acestea de apreciere – numai în aparență hiperbolice și care vin să încoroneze o întreagă serie de epitete metaforice închinate lui Eminecu – pot să justifice strădania lui D. Murărășu pentru întocmirea ediției sale ciclopice. Tot el mai declară în "cuvântul de lămurire" din fruntea lucrării: *"Ediția de față a fost pentru mine un instrument de lucru, pe care mi l-am pregătit ca să pot cerceta metodic opera poetică a lui Eminescu în desfășurarea ei, de la primele încercări versificate – câteva apărute în* ***Familia*** *– până la* ***Luceafărul****. Subiect de plăcere intelectuală vădită, care se nunațează cu pasiunea de scrupulozitate".*

Este, într-adevăr, o dovadă de extremă pasiune și scupulozitate desfășurate pe parcursul a câtorva decenii de muncă perseverentă. Ca atare, ediția poate fi folosită ca un bun instrument de lucru, dar suscitând și unele rezerve de principiu.

D. Murărașu pare obsedat, în primul rând, la fel ca toți

x) De către S. Mehedinți, în **Optimismul lui Eminescu** (1936)

www.ziuaconstanta.ro

ceilalți editori dinaintea lui, de problema cronologiei. El urmărește stabilirea unor "date verosimile" în fluxul procesului de elaborare eminescian, fără să separe lotul antumelor de cel al postumelor. "Am organizat opera poetică a lui Eminescu astfel (în așa fel n.n.) că antume și postume se învârstează ca într-un buchet de flori variate, nu am pus hotar între ele. Astfel toate poeziile lui Eminescu se pot citi cu mulțumirea spirituală că avem dinainte ceea ce a găsit autorul demn de publicat și cum se încadrează antumele – cu zgârcenie date de poet la iveală – cu imensa operă rămasă în caiete cu toate formele ei". Iată un criteriu îndrăzneț – ideea a mai fost mângâiată și de alții, dar nimeni nu s-a încumetat până acum s-o pună în practică – și o metodă de lucru personală, dar rezultatul lor nu pare a produce, la lectură, acea "mulțumire spirituală" invocată de editor. Dimpotrivă, dă mai curând impresia de amalgam, de incongruențe artistice, căci antumele sunt amestecate cu postumele, luate fără discernământ, în dorința de a realiza o cronologie a elaborărilor, alterând efectul estetic de ansamblu.

În cele trei volume sunt incluse poeziile create sau concepute în perioada activă a poetului, de la debut până la îmbolnăvire și sunt departajate după cum urmează: volumul I, epoca 1866-1874, conține 26 antume și 76 postume; volumul II, 1875-1879, cu 31 antume și 86 postume; volumul III, 1880-1883, cu 31 antume și 27 postume, la care se adaugă o anexă de 34 traduceri și prelucrări. De remarcat că la lotul antumelor găsim același număr de poezii ca și în ediția Perpessicius din 1964, dar fără să fie identică cu ea. ("Lucrarea lui Perpessicius, mărturisește Murărașu, altfel organizată decât a noastră, este o mare ediție bogată în informații și cuprinzătoare de materiale de permanentă utilitate pentru orice cercetător al poeziei lui Eminescu. Ediția noatră nu o reia pe a lui Perpessicius").

www.ziuaconstanta.ro

Față de ediția Perpessicius din 1965, Murărașu scoate **Mănușa** și **Foaia veștedă** și le trece la traduceri și, la fel ca Perpessicius, introduce **La Bucovina**, fapt pozitiv ca recuperare la sumar. (**Doina**, care este amintită în introducere, rămâne însă sacrificată).

Așadar, lectura poeziilor în aranjamentul lui Murărașu (după criteriul "învârstării" antumelor cu postumele) devine greoaie, iar ediția își păstrează numai caracterul **critic** impus de editor. Ca aport nou, ediția se încheie cu un indice general de nume și cu un indice alfabetic al scrierilor lui Eminescu originale, traduceri și prelucrări menționate în cele trei volume.

Cât despre "Comentariile eminesciene", ele dezvoltă o vastă arie de investigații, aducând elemente inedite în istoriografia eminesciană, dar sunt redactate într-un stil cam didacticist și păcătuiesc uneori prin prolixitate și abuzul de erudiție. De aici rezultă și unele deducții hazardate. Este greu de admis, de pildă, că ideea de a trata poetic mitul dacic i-a venit lui Eminescu de la Wagner, chiar dacă poetul se afla la studii în Germania în timpul când marele compozitor transpunea mitologia germanică în drame muzicale. Eminescu nu avea nevoie de sugestii din afară în această direcție, deoarece el cunoștea prea bine fondul istoric și "mitologic" al poporului român ("Trecutul nostru atât de măreț în fapte și oameni m-a fascinat totdeauna") și dovedea o patimă înnăscută pentru valorificarea lui. Încă din adolescență și apoi din epoca studenției vieneze poetul dovedea intense preocupări pentru strângerea, organizarea, prelucrarea și transpunerea în forme artistice definitive a materielelor apte să formeze o epopee națională, căci, spunea el încă prin 1868:

www.ziuaconstanta.ro

Tu crezi că eu degeaba m-am scoborât din stele
Purtând pe frunte-mi raza a națiunii mele?

Tot atât de aleatorie este opinia avansată de Murărașu că gustul pentru macabrozitate și descompunere, infiltrat în unele poezii eminesciene (cu trimitere specială la **Gelozie**) ar fi o influență din ... Baudelaire ("Une charogne"). Dacă Eminescu a avut cunoștință – și este incontestabil că a avut – de existența lui Baudelaire în poezia franceză, e mai puțin probabil ca el – format în climatul culturii germane – să fi împrumutat de la autorul **Florilor răului** vreo idee sau vreun motiv literar, din simplul motiv că Baudelaire – poet "maudit", damnat și condamnat, târât pe băncile justiției sub acuzația de "imoralitate" – era prea depărtat, ca structură lirică, de creatorul lui **Călin** sau al **Luceafărului**, cu toate că și Eminescu dispunea de un registru foarte larg și uneori e inelegalabil în materie de sarcasm și "demonism". La fel de forțată – când e vorba de Eminescu – este referirea la unii scriitori francezi de la sfârșitul veacului XIX-lea, în frunte cu André Gide, de care poetul nostru nu poate fi în nici un fel apropiat. (Și e de precizat că "antiintelectualismul" și "antiscientismul" lui Gide nu-și află expresia în romanul **L'Immoraliste**, care a apărut în 1902, iar nu în 1894, cum se notează într-un loc, ci în **Les Nourritures terrestres** din 1897. Dar asta numai ca o exemplificare a micilor capcane pe care le întinde excesul de comparatism unui cercetător devotat ce și-a închinat întreaga viață forărilor cât mai adânci într-un domeniu altfel incomensurabil).

În concluzie, ediția Murărașu, ultima mare **ediție critică** a **Poeziilor**, rămâne importantă pentru aparatul informațional, dar cu greu ar putea fi acceptată ca model de organizare și prezentare a producției lirice eminesciene. Am stăruit mai pe larg asupra ei, tocami fiindcă încheie lunga și foarte disputata problemă a editării **Poeziilor** lui Eminescu, după un veac de

www.ziuaconstanta.ro

experimente.

*

De la o ediție critică pentru specialiști, la una ... pentru copii. **Volumul Poezii M. Eminescu. Colecția "Biblioteca pentru toți copiii" Editura Ion Creangă, 1983**, este de fapt o selecție de texte eminesciene și diferite texte despre Eminescu apărute mai înainte. Cartea se prezintă însă în asemenea condiții de organizare și în astfel de aspecte grafice încât merită și trebuie să fie înregistrată printre "edițiile" **Poeziilor**, chiar dacă ea se adresează cu prioritate cititorilor de vârstă foarte fragedă.

Fără indicații bibliografice sau comentarii auxiliare, această culegere are ca scop să înfățișeze copiilor un Eminescu mai apropiat de înțelesul lor, dar în același timp situat în lumina strălucitoare a întregii sale măreții. Ea se deschide cu Prefața lui Mihail Sadoveanu de la ediția "Biblioteca pentru toți" din 1955 (reprodusă integral), urmată de o "Închinare lui Eminescu", semnată de Perpessicius și datată 1964, și se încheie cu o Postfață de Dumitru D. Panaitescu, fiul și urmașul literar al ilustrului eminescolog. Cele 37 poezii (dintre care 5 postume) sunt însoțite de 12 ilustrații de Ligia Macovei, reluate din ediția de lux apărută în 1964.

Adaptate la profilul cărții și la nivelul de asimilare al cititorilor ei, paginile lui Perpessicius – un foarte succint rezumat al amplei Prefețe de la ediția de **Opere alese** din 1964 – vin să contureze un portret al poetului și o imagine a operei lui în fraze mai simple și într-o viziune mai idilică, demne să capteze atenția la vârsta copilăriei: *"Născut la 15 ianuarie 1850, drept al șaptelea copil din cei unsprezece ai căminarului Gheorghe Eminovici și al soției sale Ralu, Mihai a cunoscut o copilărie dintre cele mai fericite. Casa părintească privea spre*

www.ziuaconstanta.ro

dealurile împădurite din față, după cortina cărora îmbiau pădurea, gârla și iazul cu insulă la mijloc, unde, în tovărășia fratelui cititor al lui Robinson, desfășurau războiul împotriva broaștelor, urmat de răsunătoare victorii, de care studentul de la Berlin își va aminti cu nevindecată melancolie. Aici și-n acești ani binecuvântați ai copilăriei se încheagă inițierea poetului nu numai cu farmecele naturii și-n tainele firii, dar și-n puritatea originară a vieții de țară, a cărei complexă cunoaștere copilul o soarbe de timpuriu și de la izvor". În legătură cu substanța lirismului eminescian, Perpesscius scrie: *"Eminescu a fost, înainte de toate liricul prin excelență al propriilor sale experiențe, al propriei sale vieți, cu bucuriile și deznădejdile ei, indiferent de reflexele câte se pot descoperi, ici și colo, în versurile sale și venind dinspre un model sau altul al lirismului universal sau de la unul sau altul din filozofii pe care i-a frecventat".*

În strânsă concordanță cu ideile părintelui său, Dumitru D. Panaitescu schițează și el în Postfață un portret al poetului, pentru mai adânca familiarizare a copiilor cu autorul **Luceafărului**, scriind în încheiere: "Mihai Eminescu, poetul nostru național, cum l-a denumit biograful său, G. Călinescu, a fost alăturat marilor lirici ai literaturii universale: mutitudinea cunoștințelor, abordarea tuturor genurilor literare cu aceeași aplicație și cu aceeași dăruire, ne face să identificăm întreaga sa creație literară cu jurnalul intim al unui scriitor care a trudit toată viața, a iubit și pătimit, s-a revoltat și a iertat totdeauna".

*

Secolul de timp care s-a scurs de la prima asamblare în volum a **Poeziilor** lui Eminescu, din 1883-1884 și până aici, nu

www.ziuaconstanta.ro

se încheie însă nici cu o ediție critică, nici cu una pentru copii. Centenarul prodigioasei călătorii prin lume a versurilor lui Eminescu este încoronat de o apariție insolită, dar tocmai prin aceasta menită să marcheze momentul festiv pe care își propune să-l omagieze. Este vorba de lucrarea:

LUCEAFĂRUL, realizare bibliofilă, apărută la Timișoara, sub egida Centenarului Universitar, a Casei de Cultură a Studenților și a Cercului de Bibliofilie din localitate, la inițiativa profesorului universitar dr. Ion Iliescu.

Volumul, de dimensiunea unei piese de bijuterie (5,5 x 4 cm.) se încadrează în seria cărților "liliput", din care a mai apărut la noi – și consacrată tot **Luceafărului** – o ediție similară scoasă în anii '30 de M. Fischer-Galați. (Am consemnat-o la locul respectiv). Noua creație tipografică – executată de Întreprinderea poligrafică "Banat" – prezintă însă câteva performanțe cu totul remarcabile. Cartea în miniatură are 28 file (nenumerotate) – cea a lui Fischer-Galați avea 36 file – iar textul **Luceafărului** – 98 strofe, așezate câte trei pe o pagină –nu este cules în caractere de tipar, ci e transcris într-o caligrafie microscopică de Iuliu Martin. Afară de acestea, originalul opuscul este însoțit de opt mici ilustrații (desene în peniță, trase la sepia), datorite graficianului Vasile Pintea. Pe coperta pânzată și pe pagina de gardă titlul **Luceafărului** este deasemeni desenat într-o caligrafie imitând semnătura lui Eminescu și imprimat în litere aurite.

Cărticica a fost întocmită cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la apariția **Luceafărului**.

*

Cu același prilej editura Junimea din Iași a realizat o ediție de lux consacrată tot **Luceafărului**, însă la un pol opus celei de

www.ziuaconstanta.ro

la Timișoara ca idee obiectivată poligrafic. Nu mai este o carte "liliput", ci un volum de dimensiuni majore (40 x 30 cm.), cu coperta cartonată, unde numele poetului și titlul poemului sunt imprimate cu litere aurite pe fondul unei ilustrații executate într-o nuanță de albastru-întunecat, reprezentând un colț din galaxia cerească. E cu adevărat o ediție festivă. Caseta editorială de la sfârșitul cărții îi și definește caracterul: "Această ediție a poemului **Luceafărului** de Mihai Eminescu s-a tipărit cu prilejul împlinirii a 100 ani de la apriția capodoperei (1883-1983), în viziunea grafică a pictorului Eugen Ștefan Boușcă, la editura Junimea din Iași".

Lucrarea e compusă din 22 file de culoare gălbuie, dintre care zece conțin textul poemului, tipărit pe câte o singură față a colii, alterante cu zece file ilustrații la **Luceafărul**. Cele 98 strofe ale poemului, câte zece pe o pagină, în caractere tipografice aurite, cu prima literă a fiecărei strofe desenată în roșu, sunt așternute peste un soclu în formă de columnă, așezat în mijlocul paginii, cu ornamentații marginale în linii drepte pentru patru culori trase la ofset. Totul are un aspect de eleganță și somptuozitate. Ilustrațiile pictorului Boușcă, încadrate pe același soclu-columnă, sunt executate în stilul vechilor fresci românești făurite de meșterii zugravi din veacurile de mijloc, sugerând atmosfera de basm a poemului. Întreaga lucrare se prezintă ca o operă de artă (ea se alătură creației pictorului Mișu Teișanu din 1923), realizată "cu dăruire profesională și artistică" – se mai spune în caseta editorială – de colectivul Întreprinderii poligrafice din Iași.

Cartea nu are nici o indicație de tiraj, ceea ce însemană că se îndreaptă către un număr restrâns de amatori.

*

www.ziuaconstanta.ro

Însă nu 1983, ci anul 1984 se impune să fie socotit anul marelui jubileu.

Fără a-și revendica în vreun fel titulatura de "ediții jubiliare", dar având, în mod tacit, acest caracter prin însuși faptul că au apărut simultan în 1984, cele două ediții ale **Poeziilor** publicate în acest an vin să consemneze prin prezența lor tocmai centenarul editorial al ilustrului volum de versuri. Prima dintre ele afișează următorul generic:

M. Eminescu. Poezii. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Tabel cronologic de Ion Crețu. Editura Eminescu, București, 1984. Colecția "Biblioteca Eminescu".

Nu este o lucrare nouă. Volumul reia întru totul (conținutul, aranjamentul, prefața, tabelul cronologic) ediția din 1980 de la aceeași editură și din aceeași colecție, căreia i se adaugă acum un lot de 54 poezii postume, ce însoțesc cele 89 antume din ediția anterioară amintită. O notă a editurii – singura indicație redacțională – precizează că datele menționate la sfârșitul poeziilor antume sunt acelea ale primei lor apariții în revistă sau în volum, datările poeziilor postume fiind făcute după manuscrise, iar atunci când au fost stabilite după alte criterii sunt puse între paranteze drepte.

Prin faptul că sunt încorporate la antume 54 poezii postume se poate deduce că editura a fost condusă de ideea de a prezenta, la centenarul **Poeziilor**, un volum cuprinzător al liricii eminesciene, din care nu mai putea lipsi un anumit număr de postume. Este însă curios că din rândul celor incluse lipsește și poemul **Andrei Mureșanu**, comentat mai pe larg în două pagini din Prefață.

Pe coperta cărții un desen de Vasile Socoliuc, înfățișează chipul astral al poetului, după fotografia din anii tinereții.

*

www.ziuaconstanta.ro

A doua contribuție a anului jubiliar este:

M. Eminescu. Poezii. Proză literară. 2 vol. Ediție de Petru Creția. Ediția II-a revăzută și adăugită. Editura Cartea Românească, București, 1984. Colecția "Mari scriitori români".

Și aceasta e o reluare fidelă a primei ediții din 1978, însă ceva mai ambițioasă. Cuprinsul și aranjamentul ambelor volume sunt acelea din 1978 (le-am descris la locul respectiv), iar în plus Petru Creția inserează acum o **Notă asupra ediției** (de fapt două: una pentru poezii, alta pentru proza literară), unde dă explicații despre concepția proprie editorială și semnalează "adăugirea" (o singură piesă) pe care o vom prezenta mai jos. După ce reamintește că pentru **Poezii** (antume) folosește ca text de bază textul din ediția Perpesscius (1963), editorul precizează că, pentru postume, "ne-am simțit obligați să aducem textului toate îndreptările pe care le-am socotit necesare, atât pe baza unor și mai atente lecturi și verificări personale, cât și, nu mai puțin, profitând de unele lecțiuni ale recentei ediții D. Murărășu (1982)". În aceeași ordine de idei, Petru Creția face câteva mărturisiri și anticipări demne de reținut. El spune că prezenta ediție – care, "deși de largă difuzare, nu este în nici un fel **populară**" (cartea a fost tipărită în 200.000 exemplare) – reprezintă o etapă către "cea pe care urmează să o publicăm peste doi-trei ani, la Cartea Românească, în trei volume (Poezia, Teatrul Proza literară) și în care pe lângă organizarea în ordine cronologică a tuturor textelor, dorim să profităm de ultimul cuvânt al filologiei eminesciene", cu scopul, declară editorul în continuare, "să dăm nu prea târziu un text al operei eminesciene cât mai aproape de textul ideal". (După cum se vede, după o sută de ani, suntem încă abia la începutul unei noi serii de tribulații editoriale ce-și propun să realizeze "textul ideal" – pentru proza literară deocamdată ...)

Dar partea senzațională a noii ediții "adăugite" a lui Petru

www.ziuaconstanta.ro

Creția o constituie introducerea în rândul poeziilor din adolescență a unei bucăți necunoscute până acum. Este vorba de poezia **Asta vreau, dragul meu**, publicată și semnată de Mihai Eminescu în 1866 în revista **Umoristul**, din Pesta, condusă, ca și **Familia**, de Iosif Vulcan. Această poezie, arată Petru Creția, a fost descoperită de către cercetătorii Eugen Cucuzan și Vasile Zvanciuc și pusă în circulație prin paginile revistei **Tribuna** de la Cluj (1979), de unde o reia și editorul actual. Poezia, alcătuită din 4 strofe a câte 14 versuri, cu metrică variabilă însă omogene ca structură, e un exercițiu "ludic" prin factura stilistică și prin conținutul anecdotic, în genul "cânticelor" umorist-sarcastice la modă în acea vreme, pe care foarte tânărul Eminescu se complăcea să le parodieze. Bucata este inclusă, în ordinea cronologică, la poziția șapte, între **Speranța** și **Misterele nopții**, în rândul poeziilor din adolescență, al căror număr se ridică astfel la 15.

Ediția se constituie ca o secvență distinctă în filmul editării **Poeziilor**, plăcută la lecturat, îngrijită ca prezentare grafică, oferind cititorilor de azi un corpus cvasi-integral al beletristicii eminesciene. Ea este menită să împlinească o "ediție jubiliară" – și tocmai în acest sens prefața se încheie cu o referire la prima ediție a **Poeziilor** întocmită de Titu Maiorescu, "care împlinește un veac de la apariție la începutul acestui an".

Ambele volume au pe coperte câte o ilustrație în culori, realizate de V. Socoliuc, reprezentând metafore plastice drept echivalențe la simfonia cosmogonică evocată în **Luceafărul**.

*

Seria manifestărilor jubiliare prilejuite de împlinirea a 100 ani de la apariția **Luceafărului** se încheie cu publicarea unui elegant volum alcătuit de Uniunea Scriitorilor și consacrat

www.ziuaconstanta.ro

exclusiv marelui poem eminescian. Volumul cuprinde textul **Luceafărului** din prima formă de la 1883 (cele 98 strofe), publicat de astă dată în zece versiuni paralele: cea română, urmată de nouă traduceri integrale în limbile: engleză, franceză, germană, rusă, spaniolă, armeană, italiană, maghiară și portugheză.

Planificată editorial pentru anul 1984, cartea a apărut în 1985, datorită performanțelor tehnice deosebite rezultate din realizarea poligrafică excepțională. Caseta de la sfârșitul volumului conține următoarele indicații: *"**Luceafărul** de Mihai Eminescu, publicat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România (președinte Dumitru Radu Popescu) prin Editura Cartea Românească (director George Bălăiță), la împlinirea unui secol de existență a poemului, a apărut în 1985. Îngrijirea ediției, precum și concepția artistică de ansamblu a cărții aparțin poetului Vasile Vlad. Volumul, însumând 38 coli de tipar (304 pagini), a fost imprimat la Imprimeria Poligrafică Arta Grafică din București (director, inginer Sorin Alboiu)".*

Se mai precizează că tirajul ediției este de 17.555 exemplare, din care 555 exemplare, tipărite pe hârtie cartografică, formează tirajul de lux, numerotat după cum urmează: 5 exemplare A B C D E (legate în piele și introduse în casete), 50 exemplare de la I la L (legate în balacron cu supracoperte celofanate și introduse în casete), 500 exemplare de la 1 la 500 (legate în pânză crudă bleu, cu supracoperte celofanate). Cartea s-a tipărit în două culori (text în negru, titlurile în bleu), cu literă de tip garamond și fiecare exemplar conține portretul poetului (fotografia de la 19 ani), o pagină de manuscris facsimilată și zece policromii aplicate pe pagină aparținând artiștilor plastici: Constantin Baciu, Geta Brătescu, Sorin Dumitrescu, Ion Gheorghiu și Elena Urdărescu – Herța.

www.ziuaconstanta.ro

Coperta, în alb, negru și bleu, înfățișând o imagine a spațiului astral, e semnată de Gheorghe Baltoc. Tehnoredactoare, Constanța Vulcănescu.

În completarea datelor de mai sus, reproduse pentru a sublinia calitățile acestei ediții, mai rămâne de menționat numele traducătorilor celor nouă versiuni prezentate aici. Aceștia sunt: Corneliu M. Popescu (engleză), Mihail Bantaș (franceză), Günter Deike (germană), Iv. Kojevnikov și I. Miramak (rusă), Omer Lara (spaniolă), H.G. Sirumi (armeană), Mario de Micheli și Dragoș Vrânceanu (italiană), Kiss Jenö (maghiară), Dan Caragea (portugheză).

Textul poemului este precedat de un studiu introductiv (deasemeni tradus în cele nouă limbi) semnat de Petru Mihai Gorcea, intitulat: "**Luceafărul** – un mit original". Începând prin a enunța că: "Este vorba de perspectiva unui secol pentru ca să înțelegem proporțiile reale ale apariției, în aprilie 1883 și într-un modest almanah studențesc, editat de Asociația "România Jună" din Viena, a poemului care s-a dovedit, până astăzi, capodopera incontestabilă a poeziei române și care, o afirm cu toată răspunderea critică, este una din poeziile de mare rezistență ale romantismului european", autorul studiului introductiv face o scurtă conspectare a genezei poemului, arătând că "Eminescu a lucrat, direct sau indirect, toată viața la **Luceafărul**, astfel că poemul reprezintă o **summa** a unei simbolistici statornice, permanent șelfuită de-a lungul întregei activități creatoare". Trecând apoi la modalitățile de interpretare a poemului, Petru Mihai Gorcea, după ce amintește că, mai înainte, critica română, marcată de o poziție estetică post-hegeliană, vedea în **Luceafărul** o ilustrare artistică superioară a concepției romantice, sub influența filosofiei lui Schopenhauer, critica din zilele noastre tinde să reinterpreteze poemul în lumina unor concepții mai moderne. În acest sens,

www.ziuaconstanta.ro

se fac referiri la titluri și termeni de psihoanaliză, relevându-se simbolistica poemului din această perspectivă, în conexiune cu alte mari creații ale literaturii europene din veacul al XIX-lea.

Cu această nouă viziune interpretativă a **Luceafărului** și prin prezentarea ultimei întrupări tipografice a poemului, încheiem și noi aici cronica despre odiseea editării **Poeziilor** lui Eminescu în primul veac de călătorie a lor pe meridianele culturii românești.

www.ziuaconstanta.ro

XI.

S-au scurs, așadar, o sută de ani de când în România a apărut pentru prima dată o culegere de versuri având un titlu cât se poate de sobru și modest: **Poesii de Mihail Eminescu.** Centenarul acesta a constituit un moment emoționant în cultura noastră națională și tocmai el ne-a îndemnat să facem o rapidă incursiune în trecut pentru a schița biografia unei opere literare de excepție a cărei odisee editorială iese din comun.

Am survolat în paginile de mai înainte spațiul străbătut de "măiastra carte" de-a lungul unui veac și am văzut prin câte avataruri a trecut ea până la împlinirea venerabilei vârste de azi, care o înzestrează cu o tinerețe fără bătrânețe și cu o viață fără de moarte, așa cum se potrivește unei creații țâșnită din filoanele adânci ale vajnicului suflet românesc. După toate cele ce am întâlnit pe drum ar fi cazul, acum, să formulăm unele constatări și să punem niște concluzii.

Prima constatare ce se desprinde de la sine este că intervalul respectiv, de o sută de ani, se împarte în două perioade, dacă nu egale ca întindere temporală, oricum distincte una de alta. Este perioada valorificării lui Eminescu până la al doilea război mondial, și perioada valorificării lui în anii următori. Printr-o relevantă coincidență, pragul care desparte cele două perioade poate fi fixat chiar în anul 1950, atunci când s-a sărbătorit centenarul nașterii poetului însuși. S-ar părea că aici a intervenit un joc al echilibrului, ca o compensație pentru

www.ziuaconstanta.ro

inexistența oricărei armonii în procesul de publicare a operei eminesciene pe parcursul anilor și deceniilor. Acest proces prezintă inevitabile deosebiri în felul cum a fost conceput și practicat în fiecare din cele două perioade, fără, totuși, ca în desfășurarea lui să se producă rupturi radicale sau discrepanțe ireparabile. Problema editării **Poeziilor** lui Eminescu i-a preocupat în aceeași măsură pe oamenii din cele două perioade de timp – ea impunându-se în ultimă instanță ca o chestiune de ordin național – cu deosebirea că spiritul în care era prezentat și optica prin care era privit fenomenul Eminescu difereau de la o epocă la alta. Bătrânii înaintași de altă dată, animați de dorința de a găsi o formulă editorială cât mai expurgată de incertitudini și dileme, se aflau pe un versant mereu ascendent, dar pândit la tot pasul de capcane și dificultăți, în timp ce exegeții de azi, mai tineri și mai bine echipați cu aparatură metodologică, evoluează pe crestele înalte în explorarea empireului eminescian, eliberați de obsesia întocmirii unei ediții unitare a **Poeziilor**. Această ediție în osatura ei centrală a fost deja constituită.

A doua constatare se referă la conținutul planurilor de lucru. Mai înainte se depuneau eforturi pentru găsirea unei soluții general acceptabile, care să pună capăt înfierbântatelor dispute desfășurate pe tema alcătuirii unui volum al **Poeziilor**. Timp de câteva decenii s-au făcut experiențe, s-au înregistrat tentative diverse, au avut loc confruntări de opinii, fără a se ajunge la un consens. Însăși ediția Perpessicius din 1939 – cea mai autorizată și mai autoritară dintre toate, ea fiind fructul unor cercetări personale de o viață întreagă, coroborate cu aportul celor ce l-au precedat – a avut de întâmpinat unele obiecții din partea unor specialiști de notorietate în epocă, deși această ediție s-a impus până la urmă ca suverană prin arhitectonica ei critică. Desigur că chestiunea editării **Poeziilor**

www.ziuaconstanta.ro

nu e încă rezolvată la modul absolut – oricând vor mai putea interveni corectări sau recorectări de lecțiuni – dar prin Perpessicius s-a ajuns la ceea ce Iorga visa să fie "cea mai mare aproximație a siguranței", iar prin investigațiile ulterioare, când devotatul editor și-a spus ultimul cuvânt prin ediția din 1963-1964, "aproximația" poate fi echivalată cu "siguranța" și problema considerată ca adusă în pragul rezolvării mult dorite. Perpessicius a tăiat nodul gordian pentru care s-au consumat atâtea energii în trecut și a realizat o ediție al cărei conținut, ca text, orânduire, limbă și ortografie, a atins limita de unde nu se poate merge mai departe fără a cădea în aventură sau poncif. Meritul editorilor din urmă este că, în planul lor de lucru, cel puțin în privința textului, a ordinei, a limbii și a ortografiei, au preluat ediția Perpessicius, fără ezitări sau rezerve, ca un rezultat logic și pozitiv al unei îndelungate trude depusă pe acest tărâm. Atenția noilor editori nu se îndreaptă acum în direcția întocmirii volumului și fixării textului propriu-zis al **Poeziilor**, cât în aceea a sondărilor tot mai adânci pentru descifrarea ultimelor taine ale creativității eminesciene.

"Bătălia" edițiilor a luat prin aceasta sfârșit. De aici încolo singurul criteriu discutabil, ce rămâne la latitudinea fiecărui editor, este **numărul** de poezii pe care poate să-l conțină un volum. Editorii își pot lua libertatea să întocmească ediții pentru categorii diferite de cititori: pentru simpli iubitori de poezie, pentru elevi, studenți, specialiști etc., publicând un număr mai mare sau mai mic de poezii – antume sau postume (acestea nu mai pot lipsi din nici o culegere, deoarece Eminescu a fost și este mereu "descoperit" mai ales în postume) – după natura categoriilor de cititori cărora li se adresează, sau chiar după o tematică adoptată de preferință, însă în ceea ce privesc ordinea, textul, limba și ortografia,

www.ziuaconstanta.ro

ediția Perpessicius constituie temelia de încredere pe care se va edifica orice altă încorporare.

Lucrul acesta se oglindește limpede în acțiunea de editare din ultimul timp. Aproape toate edițiile – indiferent de caracterul lor sau de publicul cărora le sunt destinate – pornesc de la ediția Perpessicius, și nu evită să indice sursa de unde și-au extras materia primă – atent însușită – a structurării lor. Prin aceasta sunt eludate implicațiile de ordin filologic ce-au dat loc la atâtea episoade imprevizibile și care au îmbogățit peisajul eminescian în decursul vremurilor cu spectacole adesea palpitante.

Cu toate acestea, odiseea publicării Poeziilor lui Eminescu nu s-a încheiat încă. În mod inerent, edițiile ce vor apărea în viitor se vor deosebi mereu între ele, deoarece fiecare va avea pretenția de a fi, dacă nu absolut "originală", cel puțin "personală", mai ales în felul de a reflecta fenomenul eminescian prin prisme cât mai subtile și mai rafinate în lumina ultimelor cuceriri ale hermeneuticii literare și filosofice. Și tocmai aici își face loc importanța deosebită a prefețelor. "Bătălia" edițiilor s-a deplasat pe un teren de emulație a prefețelor, căci se desfășoară acum o întrecere între prefațatori de a găsi termeni cât mai sagaci spre a dezbrăca de mister esențele. Oceanografia eminesciană abia de aici încolo își propune să exploreze – folosind o atitudine mentală receptivă nouă – străfundurile abisale unde fiecare cercetător și fiecare generație vor descoperi încă zone neprospectate în universul marelui liric.

Abundența prefețelor se constituie într-o serie de contribuții critice epurate de vechile prejudecăți anecdotice sau documentariste și alcătuind adevărate revelații despre substanța poetică a lui Eminescu și despre arborescența semnificațiilor din opera lui lirică. Ni se propune acum o analiză

www.ziuaconstanta.ro

"ontologică", printr-o interpretare participativă a fenomenului eminescian, din perspectivă existențială, unde chintesențele emoționale și cele intelectuale fuzionează, spre deosebire de interpretările "antropologice" sau explorările "filologice" din trecut, reci, formale, având ca obiect stabilirea concordanțelor biografice ori a unui text "ideal". Deasemeni, se fac ample incursiuni comparatiste în literaturile lumii pentru a se reliefa echivalența valorică a poeziei eminesciene cu creațiile de vârf ale poeziei universale. În același timp aceste prefețe, care sunt de fapt niște sinteze penetrante, scot în evidență însemnătatea prezenței lui Eminescu în contextul poeziei românești, el fiind acela în raport de care este eșalonată întreaga lirică autohtonă, de la producțiile folclorice până la cele mai avansate forme sau formule ale modernității în literatură. În toate aceste privințe se poate spune că terenul este încă vast și aproape virgin.

Abundența prefețelor, laolaltă cu acuitatea interpretărilor din cuprinsul lor, fac ca "eminescologia", privită mai inainte în sens peiorativ, să devină un fel de disciplină academică-autonomă, tinzând spre instituționalizare. Actuala eminescologie are ca mobil lecturarea sau re-lecturarea textelor, pentru a defini acea legătură intimă, intuită mai de mult, dar abia în ultima vreme afirmată cu vigoare, dintre genialitatea poetului și văzduhul sufletesc specific poporului său, pe de o parte, sau dintre complexitatea ideatică și estetică a poeziei eminesciene și structurile creativității moderne, pe de altă parte.

Odiseea editării **Poeziilor** lui Eminescu nu s-a încheiat, deci, dar a căpătat alte direcții și alte aspecte, atingând dimensiuni de epopee. Cântecul de sirene ce puncta călătoria **Poeziilor** pe mările literaturii noastre s-a prefăcut într-un cor de ovații și într-o horă de slăviri, avându-l la mijloc pe Făt-Frumosul poeziei românești. Iar dacă mai înregistrăm și for-

www.ziuaconstanta.ro

midabila explozie editorială prin care **Poeziile** au atins în anii din urmă tiraje cu adevărat "astronomice" – așa cum nici un poet din lume n-a cunoscut vreodată – putem afirma cu toată îndreptățirea că "trista soartă" a operei lui Eminescu, pe care o invocam la începutul prezentei lucrări, s-a schimbat într-o magistrală glorificare a ei. Autorul micului dar fabulosului mănunchi de poezii este situat de ultimii săi exegeți acolo unde el merită să stea "nemuritor și rece": pe tronul unui poet național de valoare universală.

Toate acestea vin să împlinească, după mai bine de un veac de la formularea ei, prevestirea pe care tânărul Eminescu și-o făcea el însuși, cu orgoliu și cu o superbă clarviziune, încă de la 16 ani:

..... geniile rele
Mă lăsară-n pace, că să cânt în lume,
Să-mi visez o soartă mândră de-al meu nume
Și de steaua mea.

www.ziuaconstanta.ro

CATALOGUL EDIȚIILOR

Întrucât în cele de mai înainte am **povestit** oarecum "odiseea" publicării **POEZIILOR** lui Eminescu în decurs de un secol, se impune, probabil, alcătuirea unei catalog integral și exact al edițiilor apărute în acest interval de timp. Ceea ce și facem în cele ce urmează. Titlurile sunt enumerate în ordine cronologică, iar la ediții sunt consemnate, în limita posibilului, toate re-tipăririle respective.

POESII. Ediția I. Prefață de Titu Maiorescu. - București: Edit. Librăriei "Socecu", 1884. - VI + 307 p. + 1 f. portr.

POESII. Ediția a II-a. Cu o prefață de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei "Socecu & Comp.", 1885. - VI + 307 p. + 1 f. portr.

POESII. Ediția a III-a. Prefață de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei "Socecu & Comp.", 1888. - VI + 315 p. + 1 f. portr.

POESII. Ediția a IV-a. Cu o notiță biografică de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei "Socecu & Comp.", 1889. - XIV + 315 p. + 1 f. portr.

POESII. Ediția a V-a . Cu o notiță biografică de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei" Socecu & Comp.", 1890. - XIV + 331 p.

www.ziuaconstanta.ro

POESII. Ediția a VI-a. Cu o notiță biografică și un post-scriptum de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei" Socecu & Comp.", 1892. - XVI + 311 p.

POESII. Ediția a VII-a. Cu o notiță biografică și un post-scriptum de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei "Socecu & Comp.", 1895. - XVI + 311 p.

POESII. Ediția a VIII-a. Cu o notiță biografică și un post-scriptum de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei "Socecu & Comp.", 1901.- XV + 255 p.

POESII. Ediția a IX-a. Cu o notiță biografică și un post-scriptum de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei "Socecu & Comp.", 1903. - XV + 255 p.

POEZII. Ediția X-a. Cu o notiță biografică și un post-scriptum de T. Maioescu. - București: Edit. Librăriei "Socecu & Comp.", Societatea Anonimă, 1907. - XV + 255 p.

POEZII. Ediția a XI-a . Cu o notiță biografică și un post-sciptum de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei "Socecu * Comp.", 1913. - 271 p.

POEZII. Ediția a XII-a. Cu o notiță biografică și un post-scriptum de T. Maiorescu. - București: Edit. Librărei "Socecu & Comp.", 1920. - 271 p.

POEZII. Ediția a XIII-a. Cu o notiță biografică și un post-scriptum de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei "Socec & Comp.", 1922. - 271 p.

www.ziuaconstanta.ro

POEZII. Ediția a XIV-a. Cu o notiță biografică și un post-scriptum de T. Maiorescu. - București: Edit. Librăriei "Socec & Comp.", 1924.- 271 p.

POEZII. Ediția a XV-a. Cu o notiță biografică și un post-scriptum de T. Maiorescu.- București: Edit. Librăriei "Socec & Comp.", 1927. - 271 p.

POEZII. Ediția a XVI-a. După prima ediție publicată cu o notiță biografică și un post-scriptum de T. Maiorescu. Postfață de V. Demetrius. - București: Edit. Librăriei "Socec & Comp.", 1936. - 265 p.

PROZĂ și VERSURI. Editor V.G. Morțun. - Iași, 1890. - 1 f. autograf. + 254 p. + 1 f. portr. cu erată.

POEZII COMPLETE. Prefață de A.D. Xenopol. - Iași: Edit. Librăriei "Frații Șaraga", 1893. - VIII + 203 p. + 1 f. portr.

POEZII COMPLETE. Ediție nouă. Prefață de A.D. Xenopol. - Iași: Edit. Librăriei "Șaraga", 1894. - 240 p. (Colecția Saraga).

POEZII COMPLETE. Prefață de A.D. Xenopol. - Iași: Edit. Librăriei "Frații Șaraga", 1895. - 188 p. cu portr. (Colecția Saraga nr. 7).

POESII. Carte didactică ... pentru usul școalelor. Cu o prefață de N. Petrașcu. - București, editori S. Dimitriu & Matei Eminescu, 1895. - 78 p. cu portr.

POESII. Carte didactică ... pentru usul școalelor. Cu un cuvânt înainte de I. Alexandrescu-Dafin. - Iași: Edit. Librăriei

www.ziuaconstanta.ro

"Frații Șaraga", 1896. - 71 p. cu portr. (Bibl. Șaraga, nr. 9).

POESII. Cu o notiță biografică de Căpitanul Eminescu, fratele poetului. - București: Edit. Librăriei "Leon Alcalay", 1900. - VI + 207 p. (Biblioteca pentru toți, 195-196).

CÂTEVA POEZII. Cu un portret. Editor: Enea Hodoș - Caransebeș. Edit. Bibliotecii noastre, 1901. - 48 p. (Bibl. noastră, nr. 40).

JUNII CORUPȚI și VIEAȚA ȘI SCRIERILE LUI. - Brașov: Edit. Librăriei și Tipografiei "Adolf Albrecht" - 8 p. (Biblioteca Junimei, nr. 2).

POEZII. O notiță biografică de Ioan Săndulescu. Ediția a II-a completată și adăugită. - București: Edit. Librăriei "Leon Alcalay", 1907. - IV + 256 p. cu erata.

POEZII. Ediție îngrijită după manuscrise de Ion Scurtu. - București: Minerva, Institut de Arte Grafice și Editură, 1908. - XXVIII + 352 p.

LUMINA DE LUNĂ. Poezii. Ediție îngrijită după manuscrise de Ion Scurtu. - București: Instit. de Arte Grafice și Edit. "Minerva", 1910. - 391 p.

LUMINA DE LUNĂ. Poezii. Ediția a II-a îngrijită după manuscrise de Ion Scurtu. - București: "Minerva", 1912. - 391 p.

POEZII. Ediție revăzută de Ion Scurtu. - București: Edit. Librăriei "Leon Alcalay", 1910. - 252 p. + IV p. cu ilustr.

www.ziuaconstanta.ro

POEZII. Ediția a II-a revizuită de Ion Scurtu. - București: Edit. Librăriei universale "Leon Alcalay", 1920. - 245 p. + III p. (Biblioteca pentru toți, nr. 195-195 bis, 196-196 bis).

POVEȘTI și POEZII, CU DOUĂ ICOANE de M. Eminescu și I. Creangă. - Cernăuți: Edit. "Dacia", 1910. - 63 p. (Bibl. populară Dacia, nr. 4-5).

LUCEAFĂRUL ÎMPĂRAT ȘI PROLETAR. - București: "Lumen", 1911. - 32 p. (Biblioteca Lumen, nr. 102).

SONETE ȘI POEZII ÎN FORMĂ POPULARĂ. - București: Edit. Soc. "Coresi", /ș.a./. - 16 p., (Biblioteca Basarabiei, Nr. 8).

POEZII. Prefață de Ion Scurtu. - București: Edit. "Papetăria Românească", 1913.

OPERE COMPLETE. Poezii. Nuvele. Roman. Teatru. Cugetări. Scrieri: literare, economice, politice și filozofice. Scrisori. Critica rațiunii pure de Kant. Cu o prefață și un studiu introductiv de A. C. Cuza. - Iași: Editat de Librăria românească, Instit. de Arte Grafice N.V. Ștefaniu & Co., 1914 - IX + 680 p. + erata.

POEZII II. Poeme de dragoste. Revăzute, clasificate și completate de Mihail Dragomirescu și Dr. Constanța Marinescu. - București: Edit. Librăriei și Tiografiei "H. Steinberg & Fiu" 1916. - 88p. (Căminul, Bibl. literară științifică, nr. 44).

POEZII. Ediția a II-a. 2 vol. - București: Edit. Librăriei "H. Steinberg & Fiu", 1922. - 127 p. (I); 88 p. (II). (Căminul, Bibl. literară științifică nr. 31-31 bis, 44-44 bis).

www.ziuaconstanta.ro

POESII. - Arad: Edit. Librăriei "Diecezane",1918. - 218 p. (Bibl. Semănătorul).

POESII. - Arad: Edit. Librăriei "Diecezane", 1925. - 253 p. (Biblioteca Semănătorul, nr. 23-25).

POEZII și PROZĂ. - București: Edit. Librăriei "Stănculescu", 1918. - 144 p.

SONETE și POEZII ÎN FORMĂ POPULARĂ. - București: Edit. Societății "Coresi", 1919. - 16 p.

POEZII ALESE. - Sălișteș: Edit. Librăriei "Săteanului", 1919. - 16 p. (Biblioteca Ardealului, nr. 3).

POEZII. Cu o introducere și notițe de Gh. Adamescu. - București: Edit. "Cartea Românească", 1921. - 187 p. (Bibl. scriitorilor români).

LUCEAFĂRUL. CĂLIN. Cu o introducere de Prof. Gh. Adamescu. - București: Edit. "Cartea Românească", 1921. - 32 p. (Pagini alese din scriitori români, nr. 7).

SATIRE. - București: Edit. "Cartea Românească", 1921. - 32 p. (Pagini alese din scriitorii români, nr. 42).

POEZII. Cu o introducere și notițe de Gh. Adamescu. Ediția a II-a. - București: Edit. "Cartea Românească", 1924. - 200 p. (Bibl. scriitorilor români).

POEZII. Cu o introducere, biografie, notițe și glosar de Gh. Adamescu. Tipăritura a 3-a - București: Edit. "Cartea

www.ziuaconstanta.ro

Românească", 1928. - XVI + 204 p. + 1 f.portr. (Scriitorii români).

POEZII. Cu o introducere, biografie, notițe și glosar de Gh. Adamescu. - Tipăritura a 4-a . - București: Edit. "Cartea Românească", 1932. - XX + 220 p. (Clasicii români).

POEZII. Cu o introducere, biografie, notițe și glosar de Gh. Adamescu. Tipăritura a 5-a. - București: Edit. "Cartea Românească", 1935. - XX + 220p.

POEZII. Cu introducere , biografie, notișe și glosar de Gh. Adamescu. Tipăritura a 6-a. - București: Edit. "Cartea Românească", 1938. - 247 p. cu 1 f. portr.

POEZII. Cu introducere, biografie, notițe și glosar de Gh. Adamescu. Tipăritura a 7-a. - București: Edit. "Cartea Românească", 1940. - 247 p. + 1 f. portr.

POEZII. Cu o introducere, biografie, notițe și glosar de Gh. Adamescu. Tipăritura a 8-a. - București: Edit. "Cartea Românească", 1942. - 255 p. cu portr.

POEZII. Cu o introducere, biografie, notițe și glosar de Gh. Adamescu, Tipăritura a 9-a. - București: Edit. "Cartea Românească", 1946. 224 p. + 1 f. portr.

POESIILE LUI ... Ediție critică îngrijită de N. Iorga. Ediția a II-a. 2 volume. Vol. I (anii 1866-1879), Vol. II (anii 1880-1895). - București: Edit. "Ligei Culturale", 1931-1932. - 120 p. cu ilustr. (I); 136 p. cu ilustr. (II). (Cartea bună, nr. 1, 2).

www.ziuaconstanta.ro

OPERE COMPLETE. Seria I. Poesii. - București: Edit. Librăriei "Socec & Comp.", Societ. anonimă, 1922. (2 vol. format mic). Vol I. - Cu o notiță bibliografică de T. Maiorescu (Bibl. Gh. Crișan); Vol. II. - 188 p. (Bibl. Gh. Crișan)

POEZII LIRICE. Cu o introducere de Lucian Blaga. - București: Edit. "Cultura Națională", 1923, - 94 p. + 1 pl.- 1 f. portr. (Cartea cea bună nr. 6).

POEZII FILOSOFICE, SOCIALE ȘI SATIRICE. Cu o introducere de Lucian Blaga. - București: Edit. "Cultura Națională", 1923. - 72 p. (Cartea cea bună, nr.5).

POEZII. Ediție completă. Vol. I. Elegii și ode, poeme epice.- București: Edit." Eminescu". S.A., 1923. - 204 p. (Clasicii noștri).

LUCEAFĂRUL. Ilustrator Mișu Teișanu. - București: Atelierele Soc. Luceafărul, 1921 - 1923. - 21 p. f. cu ilustr.

POEZII. Publicate și adnotate de G. Bogdan-Duică. - București: Edit. "Cultura Națională", 1924. - 246 p., erata. (Scriitori români).

DOINE și PLÂNGERI, POEZII. Culegere alcătuită de Ion Călugăru. - București: Edit. R.O. David și M. Saraga, 1924. - IV + 112 p. (Colecția cărțile pentru popor).

POEZII. Ediție aleasă. - București: Edit. Librăriei "Alcalay & Comp.", 1926. - 205 p. + III. (Biblioteca pentru toți, nr. 195-196 bis).

www.ziuaconstanta.ro

POEZII. Ediție publicată de Octav Minar. - București: Edit. Librăria Nouă "Carol P. Segal". - 158 p. cu 2 portr. - (Biblioteca Județeană Bihor).

POEZII. Cu o introducere de E. Lovinescu. - București: Edit. "Ancora", 1929. - 200 p. (Biblioteca clasicilor români).

POEZII. Cu o introducere și sub îngrijirea d-lui G. Murnu, ... Cu 12 acuarele - facsimile și numeroase desene de A. Murnu. - București: Edit. Națională - "S. Ciornei", 1929. - 253 p.

POEZII. Ediție alcătuită de G. Ibrăileanu. - București: Edit. Națională "Ș. Ciornei", 1930. 320 + IV p.

POEZII. Ediție îngrijită de G. Ibrăileanu.- București: Edit. Națională "S. Ciornei",/1931/. (Ediție bibliofilă, format mic), 304 p. + IV p.

POESII. Ediție îngrijită de C-tin Botez. Cu 4 planșe în afară de text. - București: Edit. "Cultura Națională", 1933. - 558 p. + XXV + 1 f. portr. + 3 pl.

LUCEAFĂRUL. Editat de H. Fischer- Galați. - București, 1933. - 70 p. cu 1 f. portr.

LUCEAFĂRUL. Ediția a 3-a. H.Fischer-Galați. - București, 1934.- 70 p. (Biblioteca Mărțișor, 1).

VERSURI și PROZĂ. I-II. - București: Edit. "Adevărul", 1934-1936. 102 p. cu 1 f. portr. (I); 112 p. cu 1 f. portret. (II). (Biblioteca școlară).

www.ziuaconstanta.ro

POEZII. Ediție populară, îngrijită de dr. C. Mureșanu. - Constanța, 1934. (Colecția Cartea sub icoană, nr. 2).

POEZII. După prima ediție publicată cu o notiță biografcă de T. Maiorescu/. (Postafță de V. Demetrius). - București: Edit. "Socec",/1936/ 265 p.

POEZII. Ediție aleasă. - București: Edit. "Alcalay & Comp.", 1942. - 204 p. (Biblioteca pentru toți, nr, 195-196)

POEZII. Ediție îngrijită de C-tin Botez. Ediția a 2-a. - Craiova: Edit. "Scrisului românesc", 1936. - XXXVI + 264 p. (Clasicii români comentați).

POEZII. Ediție îngrijită de G. Ibrăileanu. - București: Edit. Națională "S. Ciornei", 1936. - 304 + IV p.

POEME. LUCEAFĂRUL, CĂLIN, EPIGONII, SCRISOAREA I, SCRISOAREA III. Ediție îngrijită de Ion Pillat. - București: Edit. "Cartea Românească", 1937. - 48 p. (pagini alese, serie nouă, nr, 25).

Mazilu, D.R. - LUCEAFĂRUL LUI EMINESCU: Expresia gândirii. Text critic și vocabular. București: Edit. "Cartea Românească", 1937. - 183 p.

POEZII. Ediția Institutului de Literatură de sub direcția d-lui Mihail Dragomirescu. - București: Edit. "Universul", 1937. - 341 p.

POEZII. Ediție întocmită și comentată de G. Călinescu. - București: Edit. Națională - "Ciornei", 1938. - 278 p.

www.ziuaconstanta.ro

OPERE. Ediție îngrijită de prof. Ion Crețu. - București: Edit. "Cultura Românească", 1939. 4 vol. - 538 p. + 1 f. portr. + erata (I); 476 p. U(II); 519 p. (III); 576 p. (IV).

POEZII TIPĂRITE ÎN TIMPUL VIEȚII. Introducere. Note și variante. Anexe, Ediție critică îngrijită de Perpessicius. Cu 50 reproduceri după manuscrise. - București: Edit. Fundația pentru literatură și artă "Regele Carol II", 1939. - XLII + 523 p. cu facs. (Opere I.)

POEZII. Ediție omagială a Municipiului București. Cu ocazia împlinirii a cinci decenii de la moartea poetului. 1889-1939, iunie 15. Cu un cuvânt de încheiere de Ludovic Daus. - București: Edit. "Luna Bucureștilor", 1939. - 261 p. + 1 f. portr. + 8 pl.

POEZII ȘI VARIANTE. Ediție omagială alcătuită de D.R Mazilu. - București: Edit. "Academiei Române", 1940. - 844 p. + 2 f. portr. + 1 pl. cu facs.

POEZII. Cu o biografie, introducere, notițe și glosar. Ediție îngrijită de Alexandru Colorian. - București: Edit. "Cugetarea", 1940. - 319 p. (Scriitori clasici români).

POEZII. Ediția a II-a. București: "Cugetarea", 1942. - 345 p.

POEZII. Ediția a III-a, revăzută și adăugită. - București: "Cugetarea", 1946. - 357 p.

POEZII. Ediție îngrijită de G. Ibrăileanu. Gravuri și ilustrații de A. Brătescu-Voinești. - Craiova: Edit. Ministerelor de Artă și Propagandă, 1941. - 261 p, cu portr.

www.ziuaconstanta.ro

POEZII TIPĂRITE ÎN TIMPUL VIEȚII. NOTE ȘI VARIANTE: de la POVESTEA CODRULUI la LUCEAFĂRUL. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. - București: Fundația regală pentru literatură și artă, 1943. - VIII + 461 p. cu facs. (Opere II).

POEZII. Ediția întocmită și comentată de G. Câlinescu. Ediția a 2-a. - București: Edit. Națională "Gh. Mecu", 1943. - 286 p. + 1 f. erată.

POEZII. După ediția Titu Maiorescu și cu îndreptări după ediția Perpessicius. Cu reproduceri după I. Andreescu. - București: Casa Școalelor, 1943. - 155 p. + 17 pl.

POEZII. Ediția îngrijită de G. Scorpan. Cu 20 de gravuri originale de Th. Kiriacoff-Suruceanu. - Iași: Edit. "Cartea Moldovei", 1943. - 307 p. cu erată.

POEZII TIPĂRITE ÎN TIMPUL VIEȚII. Note și variante de la "DOINA" la "KAMADEVA". Ediție critică îngrijită de Perpessicius. - București: Fundația "Regele Mihai I", 1944. - XI + 409 p. cu facs. (Opere III)

POEME. LUCEAFĂRUL, CĂLIN, EPIGONII, SCRISOAREA I, SCRISOAREA III. Ediție îngrijită de Ion Pillat. - București: Edit. "Cartea Românească", 1944. - 48 p. (Pagini alese).

POEZII. Ediție bibliofilă îngrijită de M. Tonghin. Ilustrată de A. Bordenache. - București: Edit. "Cartea românească", 1944. - 244 p. + 26 pl.

www.ziuaconstanta.ro

POEZII. - București: Edit. de Stat, 1946. - 188 p. (Biblioteca de buzunar, nr. 15).

POEZII. Ediția îngrijită de Petre Teodorescu. - București: "Vremea", 1946. - XXIV + 247 p. (Biblioteca clasică Vremea).

POEZII (din viață și postume). Postfață de N. Șerban. - București: "Luteția", 1947. - 446 p.

VIAȚA și OPERA lui MIHAI EMINESCU. Poezii. Istorie și comentarii de Ion Mihăescu. - Craiova: "Meridian", 1947.

*

POEZII. Prefață de Mihai Beniuc. Volum omagial publicat cu prilejul aniversării a 100 de ani de la nașterea poetului Mihail Eminescu. - București: Edit. de Stat, 1950. - 348 p. + 1 f. portr. (Clasicii români).

POEZII. Prefață de Mihai Beniuc. Planșe: Perahim. Ilustrații: Siegfried. Volum omagial publicat cu prilejul aniversării a 100 de ani de la nașterea lui M. Eminescu. - București: Edit. de Stat, 1950. - 274 p. + 1 f.port. + 5 pl.

POEZII. Cu o prefață de N. Moraru. - București: Edit. pentru literatură și artă a Uniunii scriitorilor din R.P.R., 1950. - XXII + 333 p. (Volum tipărit cu prilejul aniversării a 100 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu).

POEZII. Cu o prefață de Mihail Sadoveanu. - București: Edit. de stat pentru literatură și artă, 1951. - 301 p. (Biblioteca pt. toți).

www.ziuaconstanta.ro

POEZII. Cu o prefață de Mihail Sadoveanu. - București: Edit. de stat pentru literatură și artă, 1952. - 270 p. + 1 f. portret + erata.

POEZII. Cu o prefață de Mihail Sadoveanu: Edit. de stat pentru literatură și artă, 1955. - 282 p. + 1 f. portr. (Biblioteca pentru toți).

POEZII. Cu o prefață de Mihail Sadoveanu. - București: Edit. de stat pentru literatură și artă, 1956. - 282 p. + 1 f. portr. (Biblioteca pentru toți).

POEZII. Cu o prefață de Mihail Sadoveanu. Ediția a II-a. - București: Edit. de stat pentru literatură și artă, 1957. - 282 p. + 1 f. portr. (Biblioteca pentru toți).

POEZII POSTUME. Anexe. Introducere. Tabloul edițiilor. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. - București; Edit. Academiei R.P.R., 1952 . - XXXIV + 561 p. cu facs. (Opere IV).

POEZII. - /București/: ESPLA, 1953. - 272 p. + 1 f. portr.

ANTOLOGIA POEZIEI ROMÂNEȘTI de la începuturi până astăzi. Vol. I. - București: "ESPLA", 1954. (Paginile 359-435 cuprind poezii de Eminescu).

POEZII. Cuvânt înainte de Vlaicu Bârna. Portetul de pe copertă de C. Crețoiu. - București: Edit. de stat pentru literatură și artă, 1954. - 60 p. - (Colecția Albina).

SOMNOROASE PĂSĂRELE. Ilustrații de Ligia Macovei. - București: Edit. tineretului, 1954. - 4 f.

www.ziuaconstanta.ro

SOMNOROASE PĂSĂRELE. Ilustrații de Ligia Macovei. - București: Edit. tineretului a CC al UTM, 1955. - 8 p. cu ilustr.

SOMNOROASE PĂSĂRELE. Ilustrații Ligia Macovei.- București: Edit. tineretului, 1966. - 8 f. ilustr.

SOMNOROASE PĂSĂRELE. Ilustrații Ligia Macovei. - București: Edit. tineretului, 1968. - 6 f.

POEZII ALESE. Ilustrații de Maria Constantin. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. - București: Edit. tineretului, 1955. - 152 p. cu portr. (Biblioteca școlarului).

POEZII. Ediție îngrijită de Perpessicius. Cu un cuvânt înainte de Tudor Arghezi. Ed. a II-a revăzută. - București: "ESPLA", 1958. - 310 p. + 1 f. portr. (Biblioteca pentru toți).

POEZII POSTUME. Anexe. Note și variante. Exerciții & moloz. Addenda & corrigenda. Apocrife. Mărturii. Indice. Ediție critică îngrijită de Perpessicius. - București: Edit. Academiei R.P.R., 1958. - 720 p. cu facs. (Opere V).

POEZII. Ediție îngrijită de Perpesscius. - București: Edit. de stat pentru literatură și artă, 1958. - 657 p.

POEZII. Ediție îngrijită de Perpessicius. Cuvânt înainte de Mihai Beniuc. Ediția a II-a. - București: "ESPLA", 1960. - XXIV + 666 p. + 1 portr.

POEZII. Ediție îngrijită de Perpessicius. Cuvânt înainte de Mihai Beniuc. Ediția a III-a. - București: "ESPLA", 1963. - XXIV + 709 p. + 1 f. portr.

www.ziuaconstanta.ro

VERSURI ALESE. Prefață de Tudor Arghezi. Portret, Löwendall. - București: Edit. tineretului, 1958. - 106 p. (Cele mai frumoase poezii, 6).

POEZII. Cuvânt înainte de Tudor Arghezi. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. - București: "ESPLA", 1960. - XXXIII + 340 p. +1 f. portr. (Biblioteca pentru toți, 1).

POEZII. Cuvânt inainte de Tudor Arghezi. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. - București: "ESPLA", 1962. - XXXIII + 355 p. + 1 f. portret. (Biblioteca pentru toți, 1).

VERSURI ALESE. Prefață de M. Beniuc. Ediția a II-a. - București: Edit. tineretului, 1960. - 133 p. + 1 f. portr. (Cele mai frumoase poezii, 6)

POEZII. Portretul , Ligia Macovei. - București: Edit. ptr. literatură, 1961. - 425 p. (Ediție bibliofilă, format mic).

POEZII. Cu o prefață de M. Sadoveanu. Ilustrații de Perahim. - București: Edit. tineretului, 1961. - 134 p cu 1 f. portr.

LUCEAFĂRUL. Poezii. Prefață de Ion Rotaru. Coperta și ilustrațiile de Angi Petrescu-Tipărescu. - București: Edit. ptr. literatură, 1961. - XVIII + 180 p.

LUCEAFĂRUL. Poezii. Prefață de Ion Rotaru. Subcoperta, coperta și ilustrațiile de Angi Petrescu-Tipărescu. - București: Edit. ptr. literatură, 1961. XX + 253 p. + 11 f. pl.

POEZII. Prefață și note de Ion Oană. - București: Editura

www.ziuaconstanta.ro

tineretului, 1962. - 302 p. cu portr. (Biblioteca școlarului, 42).

OPERE ALESE. Ediție îngrijită și prefață de Perpessicius. Vol. I-III. - București: Edit. ptr. literatură, 1964-1965. - LVIII + 421 p. cu portr. + 16 pl. (I); 701 p. + 15 pl. (II); 597 p. + 13 pl. (III). (Scriitori români).

POEZII. Text stabilit de Perpessicius. Ilustrații de Ligia Macovei. - București: Edit. ptr. literatură, 1964. - 345 p.

POEZII. Prefață și note de George Munteanu. - București: Edit. tineretului, 1954. - 301 p. cu portr. (Biblioteca școlarului, 84).

POEZII. Texte stabilite de Perpesscius. Prefață și note de George Munteanu. Ed. a II-a. - București: Edit. tineretului, 1966. - 302 p. cu 1 f. portr. (Biblioteca școlarului, 84).

POEZII. - București: Edit. ptr. literatură, 1965. - 520 p. Ediție bibliofilă din 1958, în tiraj de masă.

POEZII. Cuvânt înainte de Mihai Beniuc. - București: Edit. tineretului, 1965. - 259 p. (Ediție bibliofilă, format mic, literă Diamant).

POEZII. Pentru clasele V-VIII. Prefață și note de Teodor Vârgolici. - București: Edit. tineretului, 1965. - 165 p + 1 f. portret. (Biblioteca școlarului, 104).

POEZII. Cuvânt înainte de Tudor Arghezi. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Tabel cronologic de I. Crețu. Ediția a III-a revăzută. - București: Edit. ptr. literatură, 1965. - LXIII +

www.ziuaconstanta.ro

350 p. (Biblioteca pentru toți, 1).

POEZII. Cuvânt înainte de Tudor Arghezi. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. - București: Edit. ptr. literatură, 1967. - LXIII + 350 p. (Biblioteca pentru toți, 1).

POEZII. Cuvânt înainte de Tudor Arghezi. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Tabel cronologic de Ion Crețu. Ilustrația copertei Vasile Olac. - București: "Minerva", 1977. - 271 p. + 440 p. (Scriitori români).

POEZII. Coperta Paul Mihail. - București: Edit. ptr. literatură, 1966. - 335 p.

SOMNOROASE PĂSĂRELE. Ilustrație de Liliana Roșianu. - București: Editura tineretului, 1966. - 8 f. ilustr. (Pliant).

POEZII. Texte stabilite de Perpesscius. Prefață și note de Teodor Vârgolici. - București: Edit. tineretului, 1967. - 196 p. - (Biblioteca școlarului, 13).

POEZII. Ediția a II-a. Texte stabilite de Perpesscius. Prefață și note de Teodor Vârgolici. - București: Edit. "Ion Creangă", 1971. - 200 p. (Biblioteca școlarului, 50).

POEZII. Texte reproduse după ediția critică care era în curs de apariție a lui D. Murărașu. - București: Edit. ptr. literatură, 1969. - 700 p.

POEZII. Coperta Petre Vulcănescu. - București: Edit. ptr. literatură, 1969.

www.ziuaconstanta.ro

POEZII. Ediție critică de D. Murărașu. Vol. I-II-III. - București: Edit. "Minerva", 1970, 1972. - XXIV + 438 p. (I); 507 p. (II); 455 p. (III).

POEZII. Prefață de Tudor Arghezi. - București: Edit. "Eminescu", 1971. - 336 p. (Biblioteca Eminescu).

SCRISORI. Tabel cronologic, note, comentarii și bibliografie de D. Murărașu. - București: Edit. "Albatros", 1972. - 119 p. + 4 f. portr. și facs. (Texte comentate. Lyceum).

OPERE ALESE. Vol. 1-3. Ediție îngrijită și prefață de Perpessicius. Ediția a II-a. - București: "Minerva", 1973. - 411 p. (I); 696 p. (II); 566 p. (III). (Scriitori români).

POEZII. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Antologie alcătuită de Virgiliu Ene. Ilustația copertei Aurel Petrescu. - București: Edit. "Albatros", 1973. - XLVI + 313 p. (Lyceum).

POEZII. Selecție și prefață de Const. Ciopraga. - Iași: Edit. "Junimea", 1974. - 292 p. (Eminesciana, 1).

FLOARE ALBASTRĂ. Lirică de dragoste. Antologie de Gh. Tomozei. - București: "Minerva", 1974. - 103 p. (Poetica).

POEZII. - București: Edit. "Ion Creangă", 1974. - 96 p. (Prima mea bibliotecă, 43).

POEZII. Ediție îngrijită de Perpessicius. Antologie și repere istorico-literare de Aurelia Rusu. Coperta seriei: Constantin Guluță. - București: "Minerva", 1975. (Patrimoniu).

www.ziuaconstanta.ro

SARA PE DEAL. Poezii lirice. Antologie și prefață de Romul Munteanu. - București: "Minerva", 1975, 264 p. (Arcade).

REVEDERE. Ilustrații de Maria Constantin. - București: Edit. "Ion Creangă", 1976. -8 p.

SOMNOROASE PĂSĂRELE. Ilustrații de Ileana Ceaușu-Pandele. - București: Edit. "Ion Creangă", 1977. - 1 pl. cu 8 f. ilustr. color.

POEZII. Proză literară. Vol. 1-2. Ediție de Petru Creția. - București: "Cartea Românească", 1978. - 424 p. (I); 568 p. (II). (Mari scriitori români).

LUCEAFĂRUL. Tabel cronologic, prefață, comentarii și bibliografie de Marin Mincu. - București: "Albatros", 1978. - LXXXI + 109 p. (Lyceum. Texte comentate).

SCRISOAREA III. (fragment). Copertă și ilustrații de Roni Noel. - București: Edit. "Ion Creangă", 1978. - 116 p. cu il. color.

POEZII. Postfață de George Munteanu. - București: "Minerva", 1980. - 408 p. (Arcade).

POEZII. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Tabel cronologic de Ion Crețu. Coperta colecției Damina Petrescu. - București: Edit. "Eminescu", 1980. - 287 p. (Colecția Biblioteca Eminescu).

LUCEAFĂRUL. Poezie și proză. Prefață, tabel cronologic și

www.ziuaconstanta.ro

selectarea aprecierilor critice prof. dr. Vladimir Dogaru. - București: Edit. "Ion Creangă", 1980. - 256 p. (Biblioteca școlarului).

POEZII. Vol. 1-3. Ediție critică de D. Murărașu. - București: "Minerva", 1982. - 389 p. (I); 440 p. (II); 415 p. (III).

POEZII. Prefață de Mihai Sadoveanu. Închinare lui Eminescu de Perpesscius. Postfață de D.D. Panaitescu. - București: Edit. "Ion Creangă", 1983. - 120 p. - (Biblioteca pentru toți copiii).

LUCEAFĂRUL. Volum bibliofil. Ilustr. Vasile Pintea. Tipărit sub egida Centrului Universitar Timișoara și a Casei de Cultură a Studenților și a Cercului de bibliofilie. S-a tipărit cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la apariția capodoperei 1883-1983, sub grija prof. univ. dr. Ion Iliescu. Carte liliput. Timișoara /s.n./ I.P. "Banat", 1983 - 40 p., 8 f. il.

LUCEAFĂRUL. Ilustrații de Eugen Ștefan Boușcă. - Iași; "Junimea", 1984. 20 f. pl. il. (Ediție bibiofilă. S-a tipărit cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la apariția capodoperei 1883-1983).

POEZII. Prefață de Zoe Dumitrescu-Bușulenga. Tabel cronologic de Ion Crețu. - București: Edit. "Eminescu", 1984. - 464 p. (Biblioteca Eminescu).

POEZII. Proză literară. Ediție de Petru Creția. Ed. a2-a revăzută și adăugită. - București: "Cartea Românească", 1984. 2 vol. (424 p; 591 p.). (Mari scriitori români).

LUCEAFĂRUL. / Ediție multilingvă/. Îngrijirea ediției și

www.ziuaconstanta.ro

concepția artistică de Vasile Vlad. Volum omagial apărut cu ocazia unui secol de existență a poemului. Text în lb. română, engleză, franceză, germană, rusă, spaniolă, armană, italiană, maghiară, portugheză. Luceafărul = Lucifer = Vesper = Der Abendstein = Lucefenul = Hyperion .../ Traduceri: Corneliu M. Popescu, Mihail Bantaș, Gûnter Deike; ilustrații de Constantin Baciu, Beiu Bănățescu, Sorin Dumitrescu - București: "Cartea Românească", 1984 - 303 p., ilustr. color (Uniunea Scriitorilor din R.S.R.). Apărut în 1985.

www.ziuaconstanta.ro

CUPRINS

I. Cauzele care au declanșat odiseea editării POEZIILOR lui Eminescu 7

II. Ediția princeps și celelalte ediții Maiorescu 17

III. Edițiile imediat următoare post-maioresciene 63

IV. Primele ediții "după manuscrise" 77

V. Primele ediții "critice" și edițiile din perioada interbelică 99

VI. Ediția Perpessicius 129

VII. Alte "aventuri" editoriale. (Anii 40) 139

VIII. Considerații generale despre edițiile dinainte de 1944 159

IX. Edițiile din jurul centenarului nașterii Poetului 169

X. Edițiile din anii socialismului (1958-1985) 183

XI. Concluzii la o sută de ani de editare a POEZIILOR 229

XII. Catalogul edițiilor 235

www.ziuaconstanta.ro

Eminescu e sintesa sufletului românesc din vremea netulbure. Sintesa științei, cugetării, simțirii și instinctului acestui neam.

Sintesele se interpretează însă individual și local.

Omul Eminscu aducea cu dînsul din adîncul generațiilor care se succedă ceva foarte vast și foarte adânc. Iar locul unde se născuse îi dădeea din cetățile și bisericle sale un sentiment istoric, de lungi înfrății seculare.

Un om ca dânsul îl vom avea din nou numai când peste o epocă limpede va domina o minte înaltă, având curajul de a rămâne sus pe pisc orice ape învălmășite s'ar zbate la picioarele muntelui.

N. Iorga

I.S.B.N.: 973 - 8036 - 27 - 5

www.ziuaconstanta.ro